

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA TATU

Kikao cha Kumi - Tarehe 2 Mei, 2016

(Bunge lilianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Naibu Spika (Dkt. Tulia Ackson) Alisoma Dua

HATI ZILIZOWASILISHWA MEZANI

NDG. NEEMA MSANGI - KATIBU MEZANI: Hati za Kuwasilisha Mezani.

Hati zifuatazo ziliwasilishwa mezani na:-

WAZIRI WA KILIMO, MIFUGO NA UVUVI:

Randama za Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi na Taasisi zake kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA):

Hotuba ya Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano na Mazingira) kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

MHE. MOHAMED O. MCHENGERWA - MWENYEKITI WA KAMATI YA KATIBA NA SHERIA:

Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge Katiba na Sheria kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) kwa mwaka wa fedha 2015/2016 pamoja na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

MHE. DKT. DALALY P. KAFUMU - MWENYEKITI WA KAMATI YA VIWANDA, BIASHARA NA MAZINGIRA:

Taarifa ya Kamati ya Viwanda, Biashara na Mazingira kuhusu Utekelezaji wa Majukumu ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira) kwa mwaka wa fedha 2016/2017 pamoja na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

MHE. PAULINE P. GEKUL - MSEMaji MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI KUHUSU OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA):

Taarifa ya Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani kuhusu Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) juu ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Taarifa ya Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani kuhusu Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira) juu ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

NDG. NEEMA MSANGI - KATIBU MEZANI: Maswali.

MASWALI NA MAJIBU

NAIBU SPIKA: Ofisi ya Rais - TAMISEMI, Mheshimiwa Dkt. Mary Michael Nagu, Mbunge wa Hanang, sasa aulize swali lake

Na. 72

**Upungufu wa Watumishi na Wodi ya Kina
Mama Wilaya ya Hanang**

MHE. DKT. MARY M. NAGU aliuliza:-

Afya ni uhai na ili kuhakikisha kwamba wananchi wanapata afya bora katika Wilaya ya Hanang:-

(a) Je, ni lini Serikali itaziba upungufu wa watumishi wa afya katika Wilaya ya Hanang ambao wamefikia watumishi 202 hadi sasa?

(b) Je, ni lini Serikali itafungua duka la MSD na kuboresha vifaa tiba kwenye vituo vya afya katika Wilaya ya Hanang?

(c) Je, ni lini Serikali itajenga wodi zaidi za akina mama na watoto katika Hospitali ya Wilaya ya Tumaini iliyopo Hanang ili kupunguza msongamano katika Wodi hizi?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA
alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Dkt. Mary Michael Nagu, Mbunge wa Hanang, lenye sehemu (a), (b) na (c) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Naibu Spika, Halmashauri ya Wilaya ya Hanang ina upungufu wa watumishi wa afya 456. Katika mwaka wa fedha 2015/2016 Halmashauri imeidhinishwa kibali cha kuajiri watumishi 64 ambao wataajiriwa muda wowote katika Halmashauri hiyo. Vilevile katika mwaka wa fedha 2016/2017 wameomba watumishi wengine 59 wa kada mbalimbali za afya.

(b) Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali imeweka kipaumbele kwa kufungua maduka ya dawa kwenye Hospitali za Rufaa za Mikoa kutokana na upungufu na ufinyu wa bajeti. Maduka hayo ya Bohari ya Taifa ya Dawa (MSD) yatafunguliwa kwa awamu kulingana na upatikanaji wa fedha. Mkoa wa Manyara na Halmashauri zake inaendelea kuhudumiwa na Bohari ya Taifa ya Dawa (MSD) iliyoko Mkoa wa Kilimanjaro.

(c) Mheshimiwa Naibu Spika, wodi moja ya wazazi iliyoko katika Hospitali ya Wilaya ya Hanang haikidhi mahitaji kutokana na idadi kubwa ya wazazi wanaofika Hospitalini hapo kujifungua. Kwa mwezi wodi hiyo inapokea takribani wazazi 200 wengine kutoka Wilaya jirani. Serikali kwa kushirikiana na Shirika la *EngeredHealth* inaendelea na ujenzi wa wodi mpya moja ambao utakamilika kwa mwaka huu wa 2016.

Mheshimiwa Naibu Spika, jengo hilo litakuwa na uwezo wa kulaza akina mama wajawazito 16 kwa wakati mmoja. Vilevile katika mwaka wa fedha 2015/2016, Halmashauri imetenga shilingi milioni 70 kupitia ruzuku ya maendeleo katika Mamlaka za Serikali za Mitaa kwa ajili ya ujenzi wa wodi ya wazazi ambapo fedha hizo bado hazijapokelewa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Dkt. Mary Michael Nagu, swali la nyongeza!

MHE. DKT. MARY M. NAGU: Mheshimiwa Naibu Spika, namshukuru sana Mheshimiwa Naibu Waziri kwa jibu zuri alilotoa. Pamoja na jibu hilo, naomba kuuliza maswali mawili ya nyongeza.

Kwanza, Hanang ni Wilaya ya pili kuwa na CHF iliyoboreshwa na CHF hii iliyoboreshwa haitaweza kunufaisha wananchi kama hakutakuwa na dawa za uhakika. Je, Serikali haioni ni vizuri pamoja na CHF iliyoboreshwa kuwe na duka la MSD?

Pili, Wilaya ya Hanang ina upungufu wa Wodi za akina mama na watoto na nimeshukuru sana kuona kwamba wodi ambayo italaza wanawake 16 inajengwa, lakini Mheshimiwa Naibu Waziri amekiri kwamba ni wanawake 200. Je, kuwa na wodi itakayolaza wanawake 16 itatosheleza mahitaji hayo?

Pamoja na hivyo, naomba Serikali ione umuhimu wa Wilaya ya Hanang ambayo imezungukwa na Wilaya nyingi kuwa na wodi za kutosheleza akina mama kulazwa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, TAMISEMI!

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli, kwanza siyo CHF peke yake iliyoboreshwa kwa Halmashauri ya Hanang, lakini kubwa zaidi napenda kumpongeza Mbunge huyu kwa sababu katika michakato yao ya kuhakikisha kwamba huduma ya afya inaimarika huko Hanang kwamba japo wana vituo vya afya vinne, lakini sasa hivi wanaendelea na ujenzi wa vituo vya afya sita. Kwa hiyo, naomba nimpongeze sana katika hilo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kweli tumesema kwamba sasa hivi dawa zinapatikana kule Kilimanjaro na lengo ni kwamba kuhakikisha maduka ya dawa haya yanapatikana kila eneo; nilisema pale awali, tatizo kubwa ni changamoto ya bajeti, lakini nadhani kwa kadri tunavyokwenda, tutaangalia jinsi gani tutafanya kila maeneo maduka ya madawa haya yaweze kupatikana ilimradi kuwapelekea wananchi huduma kwa karibu zaidi.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la wodi ya wazazi, ni kweli kwamba ile haitoshelezi, lakini watu wanasema angalau tuna sehemu tumeanza. Sasa hivi kuna wodi ya wazazi ndani ya kipindi hiki cha mwaka 2016 na wodi ile itakamilika ambayo itakuwa ina uwezo wa kuchukua akina mama 16.

Lengo la Serikali ni kwamba tunatafuta fursa zote zinazowezekana ili mradi eneo lile ambalo *population* yake ni kubwa zaidi, kuhakikisha kwamba tunapata fursa mbalimbali za kuongeza nguvu angalau kuhakikisha wodi hizi zinaongezeka. Siyo Hanang peke yake, isipokuwa Tanzania nzima changamoto za wodi zimekuwa ni kubwa, lakini ni jukumu la Serikali kuangalia tunafanya vipi sasa ili mradi huduma ya afya iweze kuimarika na hususan tukiangalia Bajeti ya mwaka huu ya Wizara ya Afya ambayo itakuja, Waziri atakuja hapa kuelezea

jinsi gani bajeti imejielekeza sasa katika miradi ya maendeleo kwa kiwango kikubwa sana ukilinganisha na pale awali.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tunaendelea. Niwakumbushe wauliza maswali kwamba maswali ya nyongeza yasiwekwe hapo na maombi. Yaulizwe tu maswali ili Serikali ipewe nafasi ya kujibu.

Mheshimiwa Kemirembe Julius Lwota, Mbunge wa Viti Maalum, sasa aulize swali lake.

Na. 73

**Hitaji la CT-Scan na X-Ray Hospitali ya
Sekou Toure - Mwanza**

MHE. KEMIREMBE J. LWOTA aliuliza:-

Je, ni lini Serikali itapeleka x-ray na CT-Scan kwenye Hospitali ya Sekou Toure Mkoani Mwanza?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Kemirembe Julius Lwota, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Hospitali ya Mkoa wa Mwanza ya Sekou Toure ina mashine mbili za x-ray ambazo zilinunuliwa na Serikali kupitia Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto mwaka 2002. X-Ray hizo zinafanya kazi pamoja na kuwepo kwa matengenezo ya mara kwa mara kutokana na uchakavu wake. Aidha, hospitali hiyo haina mashine ya CT-Scan na kwamba huduma hiyo inapatikana katika Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Bugando.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali kupitia Wizara ya Afya imeanza mradi wa kusimika vifaa vya kuangalia mwenendo wa afya za wagonjwa na vifaa vya uchunguzi vikiwemo CT-Scan katika Hospitali za Rufaa za Mkoa utakaotekelezwa kwa ushirikiano wa Serikali ya Tanzania na Uholanzi. Mpango huu utakapokamilika utasaidia Hospitali nyingi za Mkoa za Rufaa kuwa na vifaa muhimu kwa ajili ya huduma ya afya.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Kemirembe Julius Lwota, swali la nyongeza!

MHE. KEMIREMBE J. LWOTA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali moja la nyongeza. Nashukuru kwa maelezo mazuri ya Mheshimiwa Waziri, lakini nasikitika kusema hajajibu swali langu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, wananchi wa Mkoa wa Mwanza wanapata taabu kwa vipimo vya x-ray na CT-Scan na inawabidi waende kwenye Hospitali za *Private* ambazo ni gharama kubwa sana kufanya vipimo hivi. Swali langu: Je, ni lini Serikali itanunua machine ya CT-Scan na x-ray kwa hospitali yetu ya Mwanza ya Sekou Toure?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri wa Afya!

WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Kemirembe, Mbunge wa Viti Maalum, Mwanza kama fuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, alichojibu Mheshimiwa Naibu Waziri kinabaki kuwa ni sahihi. Tuna mradi wa *Orion* kwa ajili ya kununua vifaa tiba na kuvisimika katika hospitali zote za Rufaa nchini ikiwemo Hospitali ya Rufaa ya Sekou Toure, Mwanza. Tumepata fedha, juzi Mheshimiwa Rais katika ile fedha ya kufanya Semina Elekezi kwa Mawaziri shilingi bilioni 2.8 itatumika kwa ajili ya kununua vifaa hivi. Tulikwama muda mrefu kwa sababu hiyo fedha haijapatikana. Fedha imeshatolewa. Kwa hiyo, lini? Tayari, *anytime, soon*, tutaweza kusimika hivi vifaa katika Hospitali za Rufaa zote za Mikoa Tanzania.

Kwa hiyo, Mheshimiwa Kemirembe tunakuomba sana, tunajua wananchi wanatumia gharama kubwa kufanya hivi vipimo katika hospitali binafsi na lengo letu ni kuwapunguzia mzigo Watanzania. Hili tunalifanya kabla ya mwaka huu wa fedha wa 2015/2016 haujaisha.

NAIBU SPIKA: Tunaendelea. Wizara ya Fedha na Mipango, Mheshimiwa Amina Nassor Makilagi, Mbunge wa Viti Maalum; swali lake litaulizwa na Mheshimiwa Stanslaus Mabula.

Na. 74

**Fedha za Maendeleo ya Wananchi
Kutotolewa kwa Wakati**

MHE. STANSLAUS S. MABULA (K.n.y. MHE. AMINA N. MAKILAGI) aliuliza:-

Fedha za miradi ya maendeleo kutotolewa kwa wananchi kwa wakati jambo ambalo limekuwa likisababisha hasara na miradi ya maendeleo kuchelewa kukamilika:-

Je, Serikali imejipangaje kukabiliana na changamoto hiyo?

NAIBU WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Amina Nassoro Makilagi, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kama Bunge lako Tukufu linavyofahamu, muundo wa bajeti yetu unavyopitishwa na Bunge, una vyanzo viwili vya mapato; mapato ya ndani na mapato kutoka nje. Wakati wa utekelezaji wa bajeti, kiwango cha mgao hutegemea zaidi mapato halisi kutoka vyanzo vyote viwili. Hivyo basi, mapato pungufu au chini ya malengo kutoka kwenye chanzo chochote kati ya hivyo vilivyotajwa, yataathiri mgao wa fedha kwa ajili ya utekelezaji wa shughuli za Serikali ikiwa ni pamoja na utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, njia pekee na muafaka ya kukabiliana na changamoto hiyo ni Serikali kuongeza mapato yake kutoka vyanzo vya ndani. Hatua kadhaa za kuongeza mapato ya ndani tayari zimechukuliwa na zinaendelea kuchukuliwa. Hatua hizo ni pamoja na kubana na kuziba mianya ya ukwepaji kodi ili kuhakikisha kuwa kila anayestahili kulipa kodi, analipa kodi stahiki na kupanua wigo wa kodi kwa kutafuta vyanzo vipya vya mapato na kuweka mazingira rafiki au wezeshi kwa mlipa kodi.

Mheshimiwa Naibu Spika, lengo la hatua hizi ni kuongeza mapato ya Serikali na hatimaye kupunguza utegemezi wa misaada kutoka nje ambayo inaambatana na masharti kadhaa, baadhi yake yakileta usumbufu na hasara kwa Taifa letu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Waheshimiwa Wabunge wanatambua hatua zinazochukuliwa na Serikali ya awamu ya tano ya Rais John Pombe Magufuli katika kudhibiti suala la kukwepa kodi na kuongeza mapato ya Serikali. Tunaomba Waheshimiwa Wabunge waunge mkono hatua hizo zinazochukuliwa na Serikali yetu.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Stanlaus Mabula, swali la nyongeza!

MHE. STANLAUS S. MABULA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa majibu mazuri ya Mheshimiwa Naibu Waziri, lakini kilichokuwa hasa kinatakiwa kipatiwe ufafanuzi, pamoja na majibu mazuri, tunafahamu namna ambavyo mapato ya Serikali yanapatikana kutoka Serikali Kuu na Serikali za Mitaa. Sasa tunachouliza hapa, miradi mingi ambayo imekuwa ikianzishwa kutoka kwenye Halmashauri inayotegemea fedha kutoka Serikali Kuu, fedha hizi haziji kwa

wakati na badala yake miradi mingi sana inakuwa mwaka unaisha, miradi inakaa miaka mitano haikamiliki. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, tunataka tu kufahamu, miradi hii mingine ambayo kwa kweli ingekamilika ingekuwa msaada mkubwa sana kwa wananchi; kwa mfano, kwenye Jimbo la Nyamagana, uko mradi wa maji wa Fumagila, una zaidi ya miaka mwili sasa na umebakiza fedha kidogo sana kutoka Serikali Kuu, kiasi cha shilingi milioni 256 hazijapatikana mpaka leo. Ni lini fedha hizi zitapatikana ili maji yanayokadiriwa kusaidia watu zaidi ya 16,000 yaweze kuwasaidia kwa wakati na kupunguza mzigo kwa akina mama? Ahsante sana.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Fedha na Mipango!

NAIBU WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO: Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyosema katika jibu langu la msingi ni kwamba upungufu wowote unaotokana katika vyanzo viwili vya kuchangia katika bajeti yetu hupelekea tatizo hilo, lakini Serikali imejipanga na kwa pamoja tumeona kwamba fedha hizi sasa zimeanza kutolewa. Miradi yote ambayo haijakamilika, Serikali imedhamiria kuendelea kupeleka pesa ili miradi hii iweze kukamilika. Pamoja na mradi wake wa maji alioutaja wa Nyamagana uliobakiza shilingi milioni 200, ninamwahidi kwamba Serikali itapeleka fedha hizo ili kukamilisha mradi huo pamoja na miradi mingine yote ambayo imefikia katika hatua nzuri za utekelezaji.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mbogo!

MHE. RICHARD P. MBOGO: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru. Naomba niulize swali dogo la nyongeza. Miradi mingi ya maendeleo imekuwa haifanyiki, sababu kubwa pia ni kutokana na baadhi ya gharama za uendeshaji na Halmashauri zetu kutokupelekewa fedha, kwa mfano gharama za kusimamia mitihani. Je, Serikali inajipangaje kulipa madeni hayo kabla mwaka huu wa fedha wa 2015/2016 haujaisha?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri!

NAIBU WAZIRI WA FEDHA NA MIPANGO: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Mbogo kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyosema katika jibu langu la msingi na katika jibu la swali la nyongeza la Mheshimiwa Mabula, Serikali imejipanga vizuri, mapato yanaongezeka na miradi yote itapelekewa pesa ili iweze kukamilika kwa wakati. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Tunaendelea, Wizara ya Ujenzi, Uchukuzi na Mawasiliano; Mheshimiwa Marwa Ryoba Chacha, Mbunge wa Serengeti, sasa aulize swali lake.

Na. 75

**Ujenzi kwa Kiwango cha Lami wa Barabara ya
Musoma – Mugumu – Mto wa Mbu**

MHE. MARWA R. CHACHA aliuliza:-

Wilaya ya Serengeti ni Wilaya yenye mbuga kubwa ya wanyama inayotambulika duniani na kupokea watalii wengi, lakini imekuwa kama kisiwa kwa kusahaulika kuunganishwa na barabara ya lami itokayo Makutano ya Musoma mpaka Mto wa Mbu:-

Je, ni lini barabara ya lami ya Musoma – Mugumu mpaka Mto wa Mbu itakamilika?

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, wakati Naibu Waziri akija, niwakumbushe kufuata Kanuni kuhusu ulizaji wa maswali. Mheshimiwa Naibu Waziri naomba uendelee.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Marwa Ryoba Chacha, Mbunge wa Jimbo la Serengeti, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, barabara ta Makutano – Nata – Mugumu – Loliondo hadi Mto wa Mbu ina jumla ya kilometa 452. Kati ya hizo kilometa 192 zipo upande wa Mkoa wa Mara na kilometa 260 upande wa Mkoa wa Arusha.

Mheshimiwa Naibu Spika, upembuzi yakinifu na usanifu wa kina kwa ajili ya ujenzi kwa kiwango cha lami, barabara ya kuanzia Makutano – Nata – Mugumu – Loliondo hadi Mto wa Mbu kilometa 452 umekamilika. Aidha, ujenzi wa barabara hii kwa kiwango cha lami unatekelezwa kwa awamu kutegemea na upatikanaji wa fedha.

Mheshimiwa Naibu Spika, awamu ya kwanza ya ujenzi kwa kiwango cha lami wa barabara hii, ulianza kutekelezwa kuanzia Makutano hadi Sanzate kilometa 50, mwezi Oktoba, 2013 na unaendelea. Aidha, ujenzi kwa kiwango cha lami wa sehemu ya barabara iliyobaki ya Sanzate – Nata – Mugumu kilometa 75 na Loliondo hadi Mto wa Mbu kilometa 213 utatekelezwa kwa awamu kulingana na upatikanaji wa fedha.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Marwa Chacha swali la nyongeza.

MHE. MARWA R. CHACHA: Mheshimiwa Naibu Spika, barabara hii ya Makutano – Mugumu – Mto wa Mbu imetengewa fedha kuanzia mwaka 2012 - 2013 ili kujenga kilometa 50 kuanzia Makutano mpaka Sanzate.

Mheshimiwa Naibu Spika, ninavyoongea, tangu mwaka 2013, hii ni 2016, hata kilometa moja ya lami haijawahi kukamilika. Sasa kama kuanzia mwaka 2013 mpaka sasa ni miaka mitano... *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Chacha, naomba uulize swali.

MHE. MARWA R. CHACHA: Kilometa 50 haijakamilika! Si uniache niulize swali!

NAIBU SPIKA: Naomba uulize swali la nyongeza.

MHE. CHACHA R. MWITA: Si uniache niulize swali!

NAIBU SPIKA: Uliza swali Mheshimiwa Chacha.

MHE. CHACHA R. MWITA: Niache niulize swali basi! Miaka mitano...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Chacha, usibishane kwa sababu hapo unachangia badala ya kuuliza swali.

MHE. CHACHA R. MWITA: Sawa, nisikilize basi Mheshimiwa...

NAIBU SPIKA: Uliza swali la nyongeza na linapaswa kuwa fupi, tafadhali. Uliza swali la nyongeza fupi!

MHE. CHACHA R. MWITA: Miaka mitano kilometa 50 haijakamilika. Uki-cross multiplication it will take 45 years kukamilisha kilometa 452.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa swali, nataka Mheshimiwa Waziri awaambie wananchi wa Serengeti, ni lini watakamilisha ujenzi wa lami kuanzia Makutano mpaka Mto wa Mbu?

Swali la pili, ninavyoongea, sasa hivi hakuna mawasiliano kwenye hii barabara, imekatika! Daraja la Mto Robana limekatika. Serikali iko tayari kuji-commit sasa hivi kupeleka hela zikajenge yale madaraja ambayo yamebomoka? *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri!

NAIBU WAZIRI WA UJENZI, UCHUKUZI NA MAWASILIANO: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuchukua fursa hii kumshukuru sana Mheshimiwa Marwa Ryoba Chacha kwa kusimamia kwa ukamilifu Ilani ya Chama cha Mapinduzi ambayo imekusudia na imeweka barabara hii katika Ilani yake na tunaanza kuitekeleza kwa mwaka ujao wa fedha ukiacha kile ambacho kimeshafanyika katika kipindi kilichopita. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, mwaka ujao wa fedha, bajeti yetu itakapofika, Waheshimiwa Wabunge naomba muikubali ili tuweze kutekeleza Ilani hii ya Chama cha Mapinduzi. Katika barabara hii shilingi bilioni 12 tumezitenga kwa ajili ya kujenga kipande hiki anachokiongea na shilingi bilioni nane tumeitenga kwa ajili ya kujenga upande wa pili wa Arusha ambayo nimeiongelea. *(Makofi)*

MHE. CHACHA R. MWITA: Swali la pili bado!

NAIBU SPIKA: Tunaendelea.

MHE. CHACHA R. MWITA: Swali la pili!

NAIBU SPIKA: Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa!

MHE. CHACHA R. MWITA: Hakuna bwana, mnatuburuza!

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Esther Nicholas Matiko, aulize swali lake.

MHE. CHACHA R. MWITA: *You are not fair* bwana!

Na. 76

Fidia Stahiki kwa Wananchi Wanaopisha Matumizi Mapya ya Ardhi

MHE. ESTHER N. MATIKO aliuliza:-

Serikali ina mamlaka ya kutwaa ardhi na kubadilisha matumizi na kwa kufanya hivyo, Serikali inawajibika kusimamia na kuhakikisha wananchi wanaopisha matumizi mapya ya ardhi wanalipwa fidia stahiki ikiwa ni pamoja na kuwapa maeneo mbadala ili kuweza kuendeleza shughuli zao:-

Je, ni kwa nini Serikali imeshindwa kuwalipa fidia wananchi wa Kata za Nyamisangura na Nkende waliopo Halmashauri ya Mji wa Tarime ambao ardhi yao ilichukuliwa na Jeshi la Wananchi wa Tanzania (JWTZ) tangu mwaka 2007?

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Esther Matiko, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali huwa inatwaa ardhi kwa matumizi ya umma kwa kufuata Sheria ya Ardhi ya mwaka 1999. Utaratibu huo hufuatwa kwa nchi nzima ikiwemo Nyamisangura na Nkende eneo ambalo linafahamika pia kwa jina la Nyandoto.

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo hilo lina Kiteule cha Askari wa Miguu kwa ajili ya ulinzi wa mpaka wa kati ya Musoma na Arusha. Mchakato wa kulitwaa eneo hili ulianza miaka ya nyuma na mnamo mwaka 2012 Wizara yangu ilitoa fedha kiasi kwa Halmashauri ya Mji wa Tarime ili kuwezesha kazi ya uthamini wa mali za wananchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kazi ya uthamini haikuweza kukamilika kwa sababu kiasi cha fedha kilichotolewa hakikutosha kumaliza kazi hiyo kutokana na ufinyu wa bajeti. Hivi sasa fedha za kukamilisha zoezi hilo zimepatikana na tayari zimeshatumwa kwa Halmashauri ya Mji wa Tarime.

Hatua inayofuata ni Halmashauri kukamilisha jedwali za uthamini na kuziwasilisha kwa Mthamini Mkuu wa Serikali kwa kupitishwa, kabla ya kuletwa Wizarani kwangu kwa ajili ya kuombewa fedha za malipo ya fidia kutoka Hazina.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Matiko, swali la nyongeza!

MHE. ESTHER N. MATIKO: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru. Kwa kweli majibu yaliyopatikana leo, ni dhahiri kabisa hata Serikali haijui mipaka ya Kata. Kwa kuwa Mheshimiwa Waziri amekiri kwa kinywa kwamba wanatwaa ardhi kwa kufuata Sheria ya mwaka 1999 na kwa kuwa JWTZ hawakufuata sheria, mwanzoni waliomba hifadhi ya miezi mitatu katika Kata ya Nkende, walivyopewa wakaamua kuhodhi na Kata ya Nyamisangura na Nkende na Nyamisangura, siyo eneo la Nyandoto. Kikosi cha Jeshi kinatakiwa kukaa Kata ya Nyandoto na siyo Nyamisangura na Nkende.

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la kwanza, kwa sababu hawakufuata Sheria ya mwaka 1999, kama alivyotamka mwenyewe, haoni sasa kwamba ni dhahiri wananchi hawa wanatakiwa kuhodhi maeneo yao kama mlivyoyateka mwaka 2008 mpaka sasa hivi, mwaache waendeleze shughuli zao za kiuchumi?

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, Waziri anasema kwamba wanaenda kukamilisha utathmini, ifahamike kwamba waliwazuia wananchi hawa kufanya

shughuli za maendeleo kuanzia mwaka 2008, hawafanyi shughuli zozote za maendeleo. Sasa hiyo tathmini ambayo Waziri anakiri kwamba anaenda kuikamilisha mwaka huu, napenda kujua na wananchi wa Tarime wajue kwamba mtazingatia hali halisi ya mwaka 2007, ambapo Wanajeshi hao waliwakataza wananchi wasifanye shughuli zozote za maendeleo; nyumba zimebomoka, vyoo vimebomoka, mashamba yameshakuwa chakavu sasa hivi ni ardhi tu; huo utathmini ambao mnaenda kuufanya sasa hivi, unazingatia vigezo vipi? Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri!

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Mheshimiwa Naibu Spika, tunakiri kwamba wananchi walizuliwa kuendelea na shughuli za uchumi kwa sababu ya kuweka Kiteule cha Jeshi.

Napenda Mheshimiwa Mbunge aelewe kwamba amani na usalama katika eneo nalo ni muhimu kwa ajili ya shughuli za uchumi. Kwa hiyo, maelewano yalifanyika kwamba wananchi wapishe Jeshi hapo kwa ajili ya shughuli za usalama ili na wao waweze kupata fidia.

Kwa hiyo, hatua tuliyofikia ni nzuri naweza nikasema, kwa sababu sasa tunasema kwamba fedha za uthamini zimeshapatikana na zimeshatumwa kwenye Halmashauri. Ni jukumu la Halmashauri kukamilisha uthamini ili wananchi hao waweze kulipwa fidia inayostahili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, kuhusu tathmini kuchukua viwango vya mwaka 2007 au sasa, kwa mtazamo ni kwamba viwango vya sasa vitakuwa vikubwa zaidi kuliko mwaka 2007.

Kwa hiyo, tunachosema tu ni kwamba, kwasababu uthamini huu unafanywa kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya, ni vyema Mheshimiwa Mbunge ukashirikiana na Halmashauri yako pamoja na watendaji wa Wizara yangu ili kuweza kupata tathmini stahiki bila ya mtu yeyote kuonewa. Kama kweli kuna nyumba ambazo zilikuwepo ambazo zimebomoka, tutalizingatia hilo ili kila mtu aweze kupata fidia yake anayostahili. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Tunaendelea. Wizara ya Nishati na Madini. Mheshimiwa Mary Pius Chatanda, Mbunge wa Korogwe Mjini sasa aulize swali lake.

Na. 77

Umeme wa Gridi ya Taifa Kwenda Mji wa Korogwe.

MHE. MARY P. CHATANDA aliuliza:-

Umeme katika Mji wa Korogwe uliingia miaka 50 iliyopita ukitokea kwenye mitambo ya kuzalisha umeme iliyopo Mji wa Hale kilometa 30 toka Mji wa Korogwe. Umeme huo ulikusudiwa kupelekwa kwenye mashamba makubwa ya mkonge na chai na ili kuupata umeme huo kwa Mji huo ilibidi upite kwenye mashamba ya mkonge Magunda, Kwashemshi na kwenda kwenye mashamba ya chai ya Ambangulu na Dindira:-

Je, Serikali haioni ni wakati muafaka Mji wa Korogwe na viunga vyake kuunganishwa na Gridi ya Taifa?

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Mary Chatanda, Mbunge wa Korogwe Mjini, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli kwamba hadi sasa Mji wa Korogwe hupata umeme kutoka kituo cha kuzalisha umeme cha Hale kilichounganishwa katika Gridi ya Taifa. Viunga vya Mji wa Korogwe navyo vimeunganishwa kwenye Gridi ya Taifa na hivyo vitaendelea kupata umeme kutoka katika vyanzo vya maji vya Hale. Mji wa Korogwe una maeneo ambayo pia bado hayajapata huduma ya umeme.

Mheshimiwa Naibu Spika, maeneo haya ni pamoja na Vitongoji vya Bagamoyo, *Habitat*, Kilole Sobibo, Kitopeni, Kwandungwe, Makwei, Ruengera Relini, Ruengera Darajani na baadhi ya maeneo ya vitongoji vya Mtonga, Kwamkole pamoja na Kwasemangube. Maeneo haya yataingizwa katika mpango wa utekelezaji wa bajeti ya TANESCO kwa mwaka 2017/2018.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Chatanda, swali la nyongeza!

MHE. MARY P. CHATANDA: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru kwa majibu mazuri ya Serikali. Naomba niulize swali la nyongeza.

Kwa kuwa amesema kwamba umeme umeunganishwa katika Gridi ya Taifa kule Hale; na kwa kuwa Korogwe imekuwa umeme unakatika mara kwa mara. Je, ni lini umeme utakoma kukatika ili kusudi wananchi wa Korogwe Mjini waweze kufanya shughuli zao za biashara pamoja na shughuli nyingine bila kuwa na kukatika kwa umeme? (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri!

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Mary Chatanda kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli kabisa katika Mkoa mzima wa Tanga umeme unakuwa ukatika mara kwa mara na suala la kukatika umeme mara kwa mara siyo kwa Mkoa wa Tanga peke yake, lakini sasa hivi tunachofanya, tunafanya marekebisho ya miundombinu yote katika Mikoa karibu yote. Kati ya mikoa yote, Mkoa wa Tanga tumeupa kipaumbele. Tunafanya marekebisho ya transfoma pamoja na chanzo cha umeme cha Hale.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwenye bajeti hii inayokuja, tuombe sana Waheshimiwa Wabunge, tunadhani mtaipitisha; tumetenga pesa kwa ajili ya kurekebisha mitambo hiyo. Kwa hiyo, Mkoa wa Tanga na Korogwe mtapata umeme wa uhakika baada ya bajeti hii. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Dunstan Kitandula!

MHE. DUNSTAN L. KITANDULA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru kwa kunipa fursa na mimi niuliza swali la nyongeza. Mji wa Maramba una tatizo kubwa sana la kukatika kwa umeme kama ilivyo Mji wa Korogwe. Je, Waziri atatuhakikishia kwamba katika mipango hiyo anayoizungumza ina-consider vile vile Mji wa Maramba?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri! *(Makofi)*

WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Naibu naomba nikusaidie!

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri wa Nishati na Madini!

WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Naibu Spika, tatizo la kukatikatika umeme, sababu mojawapo ni miundombinu kuwa inasafirisha umeme mdogo ambao haulingani na matumizi. Kwa hiyo, *project* kubwa kabisa ambayo tuna nyingine tunaizindua mwezi wa tisa ni kutoka kwenye miundombinu inayosafirisha umeme wa msongo wa kilovolti 220 kwenda 400.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, ndugu zangu wa Tanga, hii inatoka Dar es Salaam inapita Tanga ikielekea Arusha halafu kuna nyingine inatoka Iringa, Dodoma kuelekea Shinyanga. Ni lazima tuwe na umeme mwingi ndiyo tutakomesha ukatikaji wa umeme mara kwa mara na hilo tatizo linatatuliwa. Ahsante. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Hassan Elias Masala, Mbunge wa Nachingwea sasa aulize swali lake.

Na. 78

Utafiti wa Madini – Kata ya Nditi - Nachingwea

MHE. HASSAN E. MASALA aliuliza:-

Kwa muda mrefu kumekuwa na zoezi la utafiti katika Kata ya Nditi, Wilayani Nachingwea linalofanywa na kampuni tofauti:-

(a) Je, nini hatma ya utafiti huo wa muda mrefu ambao unaleta mashaka kwa wananchi wanaozunguka maeneo hayo?

(b) Je, wananchi wa maeneo jirani wanaweza kuruhusiwa kufanya shughuli za uchimbaji mdogo ili waweze kunufaika badala ya kuwa walinzi na vibarua?

(c) Je, Serikali ina mpango gani wa kuleta watafiti zaidi katika maeneo mengine ya Wilaya hizo kama Kiegei, Marambo, Nditi na kadhalika?

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Waziri wa Nishati na Madini, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Elias Masala, Mbunge wa Nachingwea, lenye sehemu (a) na (b) kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli kuwa eneo la Nditi lililoko Wilaya ya Nachingwea limefanyiwa utafiti wa madini kwa muda wa zaidi ya miaka minane sasa, hasa madini ya *nickel* katika eneo la *Ntaka Hill*. Leseni ya utafutaji ya PL Namba 4422/2007 ilitolewa tarehe 7 Aprili, 2007 kwa kampuni ya *Warthog Resources* ambayo inatoka Australia ambayo kwa sasa inaitwa *Nachingwea Nickel Limited*.

Mheshimiwa Naibu Spika, tangu mwaka 2007 hadi mwaka 2014 kampuni hii imetumia zaidi ya dola za Marekani milioni 36 na kugundua mashapo ya madini ya *nickel* takribani tani 356,000 na ya shaba tani 76,000 na upembuzi yakinifu unaonesha mashapo yanatosha kuchimba kwa mgodi huu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuendelea kuanguka kwa bei ya *nickel* kwenye Soko la Dunia kumesababisha kampuni kutoanzisha mgodi wa uchimbaji mapema. Kampuni inakusudia kuanzisha mgodi huo mara baada ya bei ya *nickel* kuimarika.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kifungu Namba 14 cha Sheria ya Madini ya 2010, kinamzuia mtu yeyote asiye na leseni halali ya kuchimba madini, kufanya hivyo. Namuomba Mheshimiwa Mbunge pamoja na Bunge lako Tukufu tushirikiane kuelimisha wananchi ili kutovamia maeneo kuchimba madini kiholela bila kuwa na leseni.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika Mkoa wa Lindi kuna kampuni 98 zenye jumla ya leseni 213 za utafutaji mkubwa wa madini. Madini yanayofanyiwa utafiti ni pamoja na *nickel*, *dhahabu*, *graphite*, *gypsum*, *manganese* pamoja na *beach sands*.

Sehemu kubwa ya maeneo aliyotaja Mheshimiwa Mbunge, ya Kiegei, Marambo na Nditi ni baadhi ya maeneo ambayo leseni hizi za utafutaji zipo. Tunashauri pia wananchi wa maeneo hayo watumie fursa ya uwepo wa makampuni haya kushirikiana nayo katika shughuli za utafiti. Aidha, Wakala wa Jiologia Tanzania (*GST*) wanaendelea kufanya utafiti wa madini katika maeneo mbalimbali nchini ikiwa ni pamoja na maeneo ya Nachingwea.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Masala, swali la nyongeza!

MHE. HASSAN E. MASALA: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nishukuru kwa majibu mazuri ambayo yametolewa na Mheshimiwa Naibu Waziri, lakini sambamba na hilo naomba niulize maswali mawili ya nyongeza.

Mheshimiwa Naibu Spika, hiyo kampuni ambayo ameitaja Mheshimiwa Naibu Waziri, kwa muda huo wa miaka nane ambao wamekuwa wanafanya utafiti, wamekuwa wanatumia mashine, wamekuwa wanatumia magari ambayo yamekuwa yanaharibu barabara zinazounganisha, Nditi, Nero, Namakwa pamoja na Lionja.

Je, Mheshimiwa Waziri ananiambia nini kwa niaba ya wananchi wa Nachingwea juu ya fidia ya uharibifu mkubwa wa mazingira ambao unafanywa na kampuni hii? (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, ni eneo la upatikanaji wa leseni. Wananchi walio wengi wanaozunguka Wilaya ya Nachingwea wana kipato cha chini na wanatamani kujinufaisha na rasilimali ambazo zinapatikana katika maeneo yao kama taarifa inavyojionesha, lakini upatikanaji wa leseni hizi umekuwa na mlolongo mkubwa.

Je, Wizara inaweka utaratibu gani rahisi ambao utawawezesha watu wa Nachingwea kujimilikisha na kupata leseni waweze kuchimba wao wenyewe badala ya kuwa vibarua? Ahsante sana. (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Nishati na Madini!

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Naibu Spika, sehemu ya kwanza ameulizia kuhusu uharibifu wa barabara na miundombinu kutokana na shughuli za utafiti. Shughuli za utafutaji ziko za aina tatu. Shughuli ya kwanza kabisa ambayo hufanywa na mtafiti wa madini ni kufanya utafiti angani. Utafiti wa aina hii haugusi ardhi na hauhitaji fidia.

Mheshimiwa Naibu Spika, utafutaji wa pili ni ule ambao wanaweza wakatumia mimea pamoja na miamba kwa kugusa tu juu ya ardhi na wenyewe hauharibu mazingira, lakini utafiti wa tatu, ni ule ambao mtafiti anahitaji kufanya *drilling*. Anapofanya *drilling* sasa anaharibu miundombinu ya barabara na ardhi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa utaratibu huo sasa, napenda kulieleza Bunge lako Tukufu kwamba, taratibu za fidia kwanza kabisa, kama kuna miundombinu imeharibika kwa taratibu za utafiti na uchimbaji, Sheria ya Madini inatoa kifungu cha 96 kuhakikisha kwamba mwenye leseni ya utafutaji au ya uchimbaji wanakaa na mmiliki wa miundombinu kukubaliana aina ya uharibifu na viwango vya fidia. Ikishindikana fidia kwa taratibu za Sheria ya Madini ya mwaka 2010, basi Sheria za Ardhi za 1999 Namba 4 na Namba 5 ya 1999 Vijijini, hutumika kufanya fidia.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, nashauri sana wenye miundombinu hiyo wanaoshughulika na utafiti wakae na Kampuni hiyo wanalie uharibifu halafu waangalie namna gani ya kufidiwa barabara hizo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili ni upatikanaji wa leseni za utafiti na uchimbaji wa madini. Natumia nafasi hii kuwaambia tu kwamba taratibu zote za kumiliki leseni za uchimbaji na utafutaji mdogo; utafutaji na uchimbaji mkubwa; zote huzingatia Sheria ya Madini. Utaratibu uliopo, kwa Waingereza wanasema ni *first come first served*. Anayeomba mapema ndiye anayeanza kufikiriwa kupewa leseni.

Mheshimiwa Naibu Spika, utaratibu wetu wa kutoa leseni ni ndani ya siku 14 tangu unapoomba na unaarifiwa. Ukishaarifiwa na wewe unajibu ndani ya siku 14. Pia mtoa leseni, Kamishna wa Madini kwenye ofisi zetu, anatoa leseni ndani ya siku nyingine 28.

Mheshimiwa Naibu Spika na Waheshimiwa Wabunge, nachukua nafasi hii kusema tu kwamba ni kweli kabisa upatikanaji wa leseni kwa utaratibu wa awali umekuwa ukutumika hivyo.

Hata hivyo, mwaka 2015 tumerekebisha Sheria ya Madini ya 2010, tumeingiza sasa kifungu cha waombaji kuomba leseni kwa kielektroniki, kwa kutumia mtandao. Kwa hiyo, unajaza fomu siku hiyo hiyo, unawasilisha fomu siku hiyo hiyo kwa njia ya mtandao na baada ya siku 28 unapata leseni. Kwa hiyo, nawaombe sana wachimbaji wa vijijini pia wanaweza wakatumia utaratibu huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, lingine tumeboresha leseni kwa kuwegesha karibu na Ofisi za Madini kwenye Kanda zote. Sasa hivi karibu kila mkoa una ofisi tatu au nne za Madini. Kwa hiyo, nashauri basi, ili kupunguza mlolongo wa kuchelewa kupatikana kwa leseni, wananchi walio karibu na Ofisi zetu waende kwenye ofisi zetu ili waombe leseni na kuhudumiwa mapema iwezekanavyo. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Tunaendelea. Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto. Mheshimiwa Rashid Ali Abdallah, Mbunge wa Tumbe, sasa aulize swali lake.

Na. 79

Kucheleweshwa kwa Matibabu kwa Wagonjwa wa Saratani

MHE. RASHID ALI ABDALLAH aliuliza:-

Ni jambo la kusikitisha sana kwa wananchi wanaosumbuliwa na saratani kuchelewa kupatiwa huduma katika Hospitali ya *Ocean Road*:-

Je, Serikali inalifahamu jambo hilo na inachukua hatua gani dhidi ya tatizo hilo?

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Rashid Ali Abdallah, Mbunge wa Tumbe, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inalitambua sana tatizo la upatikanaji huduma za matibabu katika taasisi ya Saratani ya *Ocean Road* na inafanya juhudi za ziada katika kuhakikisha changamoto hizi zinatatuliwa kwa kiasi kikubwa, kama siyo kwisha kabisa. Serikali pia hugharamia matibabu ya saratani kwa wananchi wake wanaobainika kuwa na ugonjwa huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, mahitaji ya dawa za *chemotherapy* za kutibu saratani kwa mwaka 2015/2016 ilikuwa ni shilingi bilioni 7.2. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, Wizara imekuwa ikiongeza bajeti kwa ajili ya kununua dawa za saratani kupitia MSD na kuzisambaza kupitia hospitali husika, hususan Taasisi ya Saratani ya *Ocean Road*.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwaka 2011 Serikali kwa kushirikiana na Hospitali ya Rufaa ya Kanda ya Ziwa ya Bugando ilianza ujenzi wa Taasisi ya Saratani katika Hospitali hiyo. Taasisi hiyo itaongeza uwezo kukabiliana na ugonjwa wa saratani ambao hapo awali umekuwa ukitibiwa katika Taasisi ya Saratani ya *Ocean Road* pekee.

Mradi huo wa ujenzi wa jengo hilo lenye vyumba maalum sita (*bunkers*) kwa ajili ya kusimika vifaa, mitambo na mashine kubwa za mionzi (*LINAC*) umeshakamilika. Hatua inayofuata ni kusimika vifaa hivyo ambavyo tayari vimeshapokelewa hospitalini hapo.

Mheshimiwa Naibu Spika, mojawapo ya *bunkers* hizo ndiyo itaweka mashine hiyo ya *LINAC* ambayo ni mara ya kwanza kufungwa Tanzania.

Aidha, huduma za kutibu saratani kwa njia ya dawa za *chemotherapy* imeanza na hivyo wagonjwa wanaohitaji tiba ya aina hiyo hupewa.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa mwenye swali naona kidogo alikuwa amejisahau. Mheshimiwa Rashid Abdallah, swali la nyongeza.

MHE. RASHID ALI ABDALLAH: Mheshimiwa Naibu Spika, nashukuru. Pamoja na majibu ya Naibu Waziri, nitakuwa na maswali mawili kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, makundi ya Watanzania ambao wapo *Ocean Road* kusubiri matibabu ya ugonjwa hatari wa saratani, wagonjwa hao, ukifika pale *Ocean Road* utatokwana machozi. Daktari hawezi kufanya matibabu kama hajafanya *planning* baada ya kuwekewa *x-ray*. Kuna mashine ya *C-Arm* ambayo ni mbovu haifanyi kazi. Hiyo ndiyo ambayo inamfanya daktari aweze kujua mgonjwa huyu ameathiriwa kiasi gani.

Je, ni lini Wizara itachukua hatua za dharura na za muhimu kabisa kuweza kuhakikisha mashine hii inafanya kazi? (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, wapo watumishi katika Kitengo cha Saratani mmoja anaitwa Christopher; huyu amehamishwa Temeke; na mwingine ni Sefue ambaye amehamishwa Hospitali ya Amana. Hao walikuwa ni wataalam wazuri, wamesomeshwa katika Kitengo cha Mionzi. Watu hawa wamehamishwa, wamepelekwa katika Hospitali ambazo hawafanyi kazi

wanayotakiwa kwa mujibu wa taaluma yao! Ni lini Waziri anayehusika atalifuatilia suala hili ili hatua zinazostahili zichukuliwe? (Makofi)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri!

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwanza hatua za dharura. Serikali tayari imekwishachukua hatua za dharura kufanya matengenezo ya mashine anayoizungumzia. Kwa maana hiyo, hapa ninapozungumza hakuna mashine hata moja ambayo haifanyi kazi pale *Ocean Road*. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, sambamba na hilo, Serikali kupitia agizo alilotoa Mheshimiwa Waziri wa Afya, mara ya kwanza tu alipoenda kujitambulisha kwenye Hospitali hii, imetenga shilingi bilioni nne kwa ajili ya kukamilisha ununuzi wa mashine ya *LINAC (Linear Accelerator)* pamoja na *CT Simulator* ambayo inapanga utaratibu wa matibabu ya saratani kwa wagonjwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, juzi hivi shilingi bilioni 2.5 zimeahidiwa na Mheshimiwa Waziri wa Fedha kwa ajili ya kuanza mchakato wa ununuzi wa mashine hizo. Hivyo, ile kero anayoizungumzia Mheshimiwa Rashid Ali Abdallah ya matibabu, tunaifahamu na Mheshimiwa Waziri alitoa machozi mara ya kwanza alipokuwa pale na ametoa maelekezo ambayo tunayatekeleza. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, kuhusu hawa watumishi waliohamishwa. Ni kweli waliohamishwa, lakini waliohamishwa kwa taratibu za kiutumishi, suala hilo tunalifahamu na tayari tumechukua taratibu za kuunda Kamati Maalum ambayo inachunguza kama waliohamishwa kwa fitina ama waliohamishwa kwa taratibu za kiutumishi ambazo zilifuatwa. Kwa maana hiyo, kama itabainika kuna matatizo yalijitokeza tutachukua hatua za kuwarudisha.

Hata hivyo, kuondoka kwao pale hakujaleta upungufu wowote wa matibabu katika Hospitali ya Saratani ya *Ocean Road*. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Tuendelee. Mheshimiwa Maria Ndila Kangoye, Mbunge wa Viti Maalum, sasa aulize swali lake.

Na. 80

Ruzuku kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali

MHE. MARIA N. KANGOYE aliuliza:-

Tanzania kuna mashirika makubwa yasiyo ya Kiserikali ambayo yanaisaidia sana Serikali katika kuwahudumia wananchi hasa wanawake misaada ya Kisheria. Mfano wa Mashirika haya ni *TGNP, LHRC, WILDAF, TAWLA*, lakini yanafanya kazi kwa kutegemea ufadhili wa wahisani kutoka nchi za nje:-

(a) Je, ni lini Serikali itatenga asilimia kidogo ya pato lake kuyapatia ruzuku mashirika haya kama Serikali inavyotoa kwa vyama vya siasa?

(b) Je, ni lini Serikali itayahamasisha mashirika na makampuni ya ndani nayo kuona umuhimu wa kuingia nayo mikataba ya ushirikiano ili kutoa huduma kwa kiwango kikubwa zaidi?

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Maria Ndila Kangoye, Mbunge wa Viti Maalum, lenye sehemu (a) na (b), kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali inatambua haja ya kufanya kazi kwa ubia na mashirika yasiyo ya Kiserikali na pia kuyapatia ruzuku kwa ajili ya kuwahudumia wananchi. Kwa kuzingatia azma hiyo, Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto kupitia mikutano mbalimbali ya wadau imekuwa ikihamasisha Taasisi za Serikali kufanya kazi kwa ubia na mashirika haya, kama inavyoainishwa katika Sera ya Taifa ya Mashirika yasiyo ya Kiserikali. Kutokana na jitihada hizo, baadhi ya Taasisi za Serikali ikiwemo Mamlaka ya Serikali za Mitaa, Wizara, Idara na Wakala za Serikali zimeanza kutoa ruzuku kwa mashirika haya.

Kwa mfano, katika miaka ya hivi karibuni Sekretarieti ya Maadili ya Viongozi wa Umma, Tume ya Taifa ya Kudhibiti UKIMWI, Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo ya Umoja wa Kimataifa na Halmashauri mbalimbali zimekuwa zikitoa ruzuku kwa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanayojishughulisha na masuala ya VVU na UKIMWI, Maadili na Mazingira. Mfano mwingine ni Halmashauri ya Wilaya ya Mbozi ambayo katika mwaka 2015 ililiwezesha Shirika la *Mbozi Society for HIV/AIDS Campaign and Social Economic Development* kwenda vijijini kutoa elimu ya VVU na UKIMWI.

(b) Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu suala la Serikali kuhamasisha mashirika na makampuni ya ndani kuingia mikataba ya ushirikiano na Mashirika yasiyo ya Kiserikali, Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto, kupitia mikutano baina ya Bodi ya Uratibu wa Mashirika yasiyo ya Kiserikali na wadau mbalimbali iliyofanyika katika mikoa 22 ya Tanzania Bara, imekuwa ikihamasisha Mashirika Yasiyo ya Kiserikali kuanzisha ushirikiano na ubia na Serikali pamoja na sekta binafsi, ikiwemo makampuni.

Kutokana na jitihada hizi, Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yameanza kufanya kazi kwa ubia na makampuni mbalimbali hapa nchini. Mfano mzuri ni Shirika lisilo la Kiserikali la *Mbalawala Women Organisation (MWO)* linalofanya kazi kwa ubia na Kampuni ya *Tancoal Energy Limited* katika kukuza ajira ya wanawake kwenye vya Ntunduwaro na Ruanda, Wilayani Mbinga, Mkoani Ruvuma.

MHE. MARIA N. KANGOYE: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Kwanza napenda kusema kwamba nasikitika sana kwani sijaridhishwa na majibu ya Naibu Waziri, ukizingatia kwamba ametoa mfano mmoja mmoja kwa kila kipengele cha swali langu wakati NGOs zipo nyingi ndani ya nchi yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa nijielekeze katika kuuliza maswali yangu mawili ya nyongeza. Swali la kwanza, kwa kuwa vijana na wanawake ndio *engine* ya maendeleo ya nchi yetu: Je, ni lini Serikali itaanza kutoa elimu ya ujasiriamali kwa vikundi vya wanawake na vijana kabla ya utoaji wa milioni 50 kwa kila kijiji? *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili. Kwa kuwa zipo Taasisi za Kitanzania ambazo zimekuwa zikisaidia vijana wanaoathirika na madawa ya kulevyo na tasisi hizi zimekuwa ni chache kulingana na wingi wa vijana hawa, je, Serikali ina mpango gani wa kusaidia taasisi hizi ili ziweze kupanuka na kusaidia vijana wengi zaidi? *(Makofi)*

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Napenda kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa Maria Ndila Kangoye, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza Serikali ina mpango gani wa kutoa elimu kwenye taasisi hizi mbalimbali?

Serikali haina tu mipango, Serikali imeshaanza utekelezaji wa anachokisema kupitia taasisi mbalimbali. Wizara mbalimbali zinatoa elimu kwenye vikundi mbalimbali ambavyo wanafanyanavyo kazi, lakini pia sisi kwenye Wizara yetu *specifically* tuna Benki ya Wanawake ambayo imeanzisha utaratibu wa kuanzisha siyo matawi ya benki, lakini kuanzisha vikundi kwenye

kila mkoa ambapo wanawake wajasiriamali na hata wanaume na vijana wanapewa elimu ya ujasiriamali na pia wanawezeshwa mitaji kupitia utaratibu ambao wamejiwekea.

Mheshimiwa Naibu Spika, swali lake la pili, kwamba Serikali ina mpango gani kuhusu kuwawezesha na kuwajengea uwezo vijana? Tayari Serikali inafanya jambo hilo. Namwomba Mheshimiwa Mbunge asiwe na shaka na kazi inayofanywa na Serikali kwa kuwa inafanywa kwa ustadi wa hali ya juu.

MHE. RITTA E. KABATI: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kuniona. Kwa kuwa wanawake wengi sana wanaoishi vijijini hasa katika Mkoa wetu wa Iringa, wamekuwa wakipata shida sana wanapotafuta msaada wa kisheria; na kwa kuwa mashirika haya mengi yako mijini.

Je, Serikali inawasaidiaje wananchi ambao wanakaa mbali na miji ili angalau hata kupeleka *mobile* elimu ili waweze kufikiwa? (Makofi)

WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA, WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli wanawake wengi walioko vijijini wanakabiliwa na changamoto ya kupata msaada wa Sheria, lakini nataka nimthibitishie kwamba kwa sasa hivi Waziri wa Katiba na Sheria tayari ameshaleta mapendekezo ya Kutunga Sheria ya Msaada wa Kisheria ambapo itahakikisha msaada wa kisheria unapatikana kwa wananchi wote wenye mkahitaji, wakiwemo wanawake walio vijijini. Kwa hiyo, ni suala ambalo tayari Serikali ya Awamu ya Tano inalifanyia kazi na tunataka kumuahidi kwamba ndani ya siku chache tutakuwa na sheria, hivyo wanawake wataweza kupata.

Mheshimiwa Naibu Spika, sehemu ya pili; tayari tunazo NGOs mbalimbali ambazo zinafanya kazi ya kutoa Msaada wa Sheria kwa wanawake, ikiwemo Chama cha Wanasheria Wanawake na Chama cha Wanawake Wanahabari. Kwa hiyo, tunazo taasisi mbalimbali ambazo zinatoa msaada wa sheria kwa wanawake. (Makofi)

NAIBU SPIKA: Tunaendelea na Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi. Mheshimiwa Ally Keissy Mohamed, Mbunge wa Nkasi Kaskazini, sasa aulize swali lake.

Na. 81

Usafiri wa Nchi Kavu – Kituo cha Polisi Marine

MHE. ALLY K. MOHAMED aliuliza:-

Kituo cha Polisi cha *Marine Kipili*, hakina usafiri wa nchi kavu:-

(a) Je, ni lini Serikali itakisaidia kitu hicho usafiri wa nchi kavu angalau hata kukipatia pikipiki?

(b) Je, ni lini Serikali itaongeza mgao wa petroli?

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Ally Keissy Mohamed, Mbunge wa Nkasi Kaskazini, lenye sehemu (a) na (b), kwa pamoja, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, hivi Karibuni Serikali imegawa vyombo vya usafiri takribani kwa Wilaya zote, ikiwemo Wilaya ya Nkasi.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kituo cha Polisi Kipili kimo ndani ya Wilaya ya Nkasi kikihudumiwa na gari Namba PT 3836 ambayo ni jipya lililotolewa hivi karibuni. Hata hivyo, utaratibu utafanyika ili wapewe pikipiki iweze kusaidia kupunguza tatizo la usafiri.

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali itaongeza mgawo wa mafuta kulingana na hali ya uchumi itakavyoimarika.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ally Keissy, swali la nyongeza!

MHE. ALLY K. MOHAMED: Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na jiografia ya Wilaya ya Nkansi, naomba hilo swali labda angesaidia kujibu Mheshimiwa Stella Manyanya, Naibu Waziri wa Elimu, Teknolojia na Elimu ya Juu. Inaonekana hilo swali halikujibiwa jinsi inavyotakiwa na aliyeandika hilo jibu, hajui Wilaya ya Nkasi ilivyo; Kipili iko wapi, Namanyere iko wapi, Kala iko wapi, Itindi iko wapi, Kabwe iko wapi? (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na majambazi katika mwambao wa Ziwa Tanganyika, hilo gari haliwezi kuhudumia vijiji vya mwambao wa Ziwa Tanganyika. Kwa hiyo, lini Serikali, itawapatia mgawo wa mafuta wa kutosha Wilaya ya Nkasi?

Mheshimiwa Naibu Spika, gari lenyewe liko Wilaya ya Nkasi, hata mafuta halina! Lini itaongeza mgao wa mafuta katika Wilaya ya Nkasi? Lini itawapatia pikipiki vijana wa *Marine Kipili*, ili kuondoa tatizo la usafiri ambako unatokea ujambazi katika vijiji vilivyopo jirani jirani na mwambao wa Ziwa Tanganyika ili kupunguza uharamia katika mwambao wa Ziwa Tanganyika?

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa *Engineer* Manyanya!

NAIBU WAZIRI WA ELIMU, SAYANSI, TEKNOLOJIA NA UFUNDI: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Ni kweli kwamba Wilaya ya Nkasi kijiografia imekaa na changamoto nyingi sana hasa ikizingatiwa kwamba baadhi ya vijiji vyake kama Kipili, Kala, Wampembe na vijiji vingine kama Samazi, vimekaa mbali kidogo, vinahitaji mwendo mrefu kuvifuata. Kwa hiyo, vinahitaji mafuta ya ziada. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo, Serikali imefanya jitihada kubwa sana katika Mkoa wa Rukwa na Nkasi kwa ujumla. Kwanza kuna maboti ya kutosha ambayo yalipelekwa kwa ajili ya Jeshi la Wananchi ambao wamekuwa wakishirikiana kwa karibu sana na Jeshi la Polisi.

Vilevile kuna vituo ambavyo vimeanzishwa katika maeneo hayo na hivyo, kuwezesha kuwa na urahisi wa kuwafikia wananchi wanapokuwa na tatizo, hususan katika kijiji cha Kipili. Kwa hali hiyo, naamini kwamba pamoja na jitihada ambazo zimekuwa zikiendelea kufanyika hali ya Nkasi kwa sasa ni bora kuliko ilivyokuwa hapo awali. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Khatib!

MHE. KHATIB SAID HAJI: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante kwa kuniona. Imekuwa ni kawaida kwa Serikali kuleta majibu mara zote juu ya masuala yanayohusu vituo vya polisi, juu ya usafiri na uchakavu wa vituo hivi wakitoa majibu ya kufanana kwamba hali ya uchumi itakapotengema.

Mheshimiwa Naibu Spika, tumekuwa tukishuhudia matumizi makubwa na ya nguvu yanayotumika kwa kununua mabomu, virungu, kila wapinzani wanapojaribu kufurukuta kwenye nchi hii. Mnatoa wapi bajeti ya kuwezesha mambo haya yakiwemo yale ya *Operation Harass Wapemba* kama mlivyofanya karibuni; mlitoa wapi fedha zile; mnaposhindwa kutekeleza mahitaji muhimu ya vituo vya polisi? Ahsante.

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI: Mheshimiwa Naibu Spika, ukweli ni kwamba hali ya usalama ya nchi yetu na jinsi ambavyo imekuwa tulivu, ni jawabu tosha kwamba maamuzi ya Serikali katika kuhakikisha kwamba inatawanya rasilimali zake kulinda ulinzi na usalama wa nchi yetu ni sahihi. Yote hayo yanafanyika kwa wakati mmoja. Ni wajibu wa Serikali kuhakikisha kwamba wananchi wa nchi hii wanakuwa salama wakati wa uchaguzi, baada ya uchaguzi na kabla ya uchaguzi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, tunajaribu kuhudumia vituo vya oolisi, nyumba za askari na kadhalika, lakini wakati huo huo inapofika nyakati za uchaguzi tuna wajibu wa kuhakikisha kwamba usalama wa nchi yetu unaendelea kuimarika. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa *Engineer* Atashasta Justus Nditiye, Mbunge wa Mhambwe, sasa aulize swali lake.

Na. 82

**Udhibiti wa Wakimbizi Wanaotoroka
kwenye Kambi zao**

MHE. ENG. ATASHASTA J. NDITIYE aliuliza:-

Je, Serikali ina mkakati gani wa makusudi wa kuwadhibiti wakimbizi hasa maaskari ambao hutoroka kambini Nduta na kwenda kujumuika na wananchi, hivyo kuhatarisha usalama wa wananchi?

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI alijibu:-

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa *Engineer* Atashasta Nditiye, Mbunge wa Muhambwe, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kama inavyofahamika, nchi yetu imekuwa ikipokea wakimbizi kwa miaka mingi na kuwahifadhi katika Kambi na Makazi. Kwa mujibu wa Sheria ya Wakimbizi Na. 9 ya mwaka 1998 kifungu cha 16 na 17 kinaelekeza kuwa wakimbizi wote wanaishi katika maeneo maalum yaliyotengwa kwa ajili yao na hawaruhusiwi kutoka bila kibali maalum.

Mheshimiwa Naibu Spika, ili kudhibiti wakimbizi hasa maaskari kutoka nje ya kambi, Serikali imejiwekea mikakati ya makusudi ikiwemo kuwagundua wakimbizi/askari kwa kuwafanyia usaili wa awali na wale watakaobainika hupelekwa katika Kituo cha Utenganisho cha Mwisu kilichopo mkoani Kagera ambako huwekwa chini ya uangalizi kwa kipindi cha miezi mitatu hadi sita.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya Serikali kujiridhisha na mienendo yao, hutakiwa kukana uaskari na kuomba hifadhi upya kwa masharti ya kutokujihusisha na harakati zozote za kisiasa na kijeshi zilizopo nchini. Hata hivyo Ofisi za Wakuu wa Kambi kwa kushirikiana na Jeshi la Polisi hukusanya taarifa za kiintelejensia na kufanya doria na misako mara kwa mara kambini na nje ya kambi ili kubaini wakimbizi watoro na wanapobainika hushtakiwa na kuadhibiwa kwa mujibu wa Sheria ya Wakimbizi.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Nditiye, swali la nyongeza!

MHE. ENG. ATASHASTA J. NDITIYE: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Pamoja na majibu mazuri ya Naibu Waziri nina maswali mawili ya nyongeza.

Mheshimiwa Naibu Spika, itakumbukwa kwamba miaka ya 1990 tulipokea wakimbizi kutoka Burundi na wakawekwa kwenye kambi ya wakimbizi ya Nduta. Baada ya hali ya amani kurejea, ile kambi ilifungwa, Serikali ikawapatia wananchi kuanzisha kijiji cha mfano cha Nduta.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa wakimbizi hali ya amani iliyokuwa siyo nzuri tena Burundi, wakimbizi tena walirejea na Serikali ikawaomba wale wananchi waondoke kwa ahadi kwamba itawalipa fidia. Sasa ni lini wananchi hao watalipwa fidia yao? Swali la kwanza.

Mheshimiwa Naibu Spika, swali la pili, ujio wa wakimbizi mara nyingi pamoja na mambo mengine huwa ina athari za kimazingira na kimiundombinu hasa barabara na maji. Kuna ombi ambalo Kiwilaya tulitoa na Serikali ya Mkoa ikatuunga mkono kuhusu miundombinu ya maji kwa kuwa ujio wao umesababisha kuongezeka kwa watu wanaotumia miundombinu ile ile ya maji na barabara...

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa naomba uulize swali tafadhali.

MHE. ENG. ATASHASTA J. NDITIYE: Mheshimiwa Naibu Spika, ahsante. Mheshimiwa Naibu Waziri anajua, juzi juzi alikuwa Kibondo na akajua kwamba tumepeleka ombo *UNHCR* kwa ajili ya kupata maji.

Je, Serikali imefanya msukumo gani hadi sasa hivi ili tuweze kupatiwa maji? (*Makofi*)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi!

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Naibu Spika, ni kweli nilifanya ziara hivi karibuni huko kwenye kambi za wakimbizi na katika ziara hiyo pia tulikutana na maandamano ya wananchi ambao walikuwa wana madai ambayo Mheshimiwa Mbunge ameeleza.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, hatua ambayo tumechukua ni kuweza kuzungumza na *UNHCR* ili waangalie uwezekano wa kuwalipa; siyo fidia lakini ni kama kifuta machozi. Kwa sababu kwa mujibu wa taratibu, wale wananchi waliruhusiwa kulima pale, lakini eneo lile ni miliki ya Serikali na limetengwa maalum kwa ajili ya kuhifadhi wakimbizi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, naomba nimtoe wasiwasi Mheshimiwa *Engineer* Nditiye kwamba mazungumzo ambayo tumefanya na *UNHCR* yameonekana kuzaa matunda na tunatarajia kwamba wananchi hawa wanaweza wakapatiwa kifuta jasho.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusiana na suala lake la huduma za jamii, moja katika mikakati mikubwa ya Serikali ambayo hata Mheshimiwa Waziri Mkuu alipofanya Ziara katika maeneo hayo, alitoa msisitizo muhimu wa maeneo ambayo wananchi wanaoishi maeneo yanayozunguka kambi za wakimbizi kuweza kufaidika na huduma mbalimbali za kijamii.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika eneo la Nduta, kwa mfano sasa hivi UNHCR wamekubali kutoa nusu ya mahitaji ya madawati yanayohitajika katika maeneo hayo, lakini pia tumefanya nao mazungumzo kuhakikisha kwamba katika maeneo ya huduma za maji na afya wanaweza kutoa michango yao ili wananchi waweze kufaidika.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa hiyo, nadhani kabisa kwamba baada ya mazungumzo hayo tunaweza kuona mafanikio kuhusiana na miradi ya maji katika maeneo hayo. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tunaendelea. Sasa tumefika mwisho wa maswali, nitaleta kwenu matangazo yaliyonayo asubuhi ya leo.

Tangazo la kwanza linahusu wageni. Kuna wageni wako Jukwaa la Spika na hawa ni wageni ambao wamechanganywa; walioko jukwaa la Spika na wageni kawaida. Kwa hiyo, nitawasoma wote kwa pamoja.

Siku ya leo tunao wageni siku ya leo wageni 21 wa Mheshimiwa January Makamba, Mbunge na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira ambao kundi la kwanza ni wataalam tisa wa Wizara, wakiongozwa na Katibu Mkuu, Ofisi ya Makamu wa Rais. *(Makofi)*

Kundi la pili ni Wajumbe watano wa Baraza la Taifa la Vyama vya Siasa wakiongozwa na Ndugu Peter Kuga, Mwenyekiti wa Baraza. *(Makofi)*

Kundi la tatu ni Balozi Mstaafu Job Lusinde, mmoja wa waliyoshirika katika mazungumzo ya awali ya kuunganisha Tanganyika na Zanzibar; pia alikuwa ni miongoni mwa Mawaziri katika Baraza la Kwanza la Mawaziri wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, karibu sana. *(Makofi)*

Pia kuna Ndugu Getrude Clement, huyo ni mtoto aliyeshiriki kutoa hotuba katika siku ya kutia saini makubaliano ya Paris kuhusu mabadiliko ya tabia nchi huko Umoja wa Mataifa New York, Marekani tarehe 22 mwezi wa nne. Karibu sana. Sijui yuko wapi, hata apunge mkono! Aaah, nadhani wote tumemwona, karibu sana binti yetu. *(Makofi)*

Kundi la tano ni Watanzania walioshiriki kuchanganya udongo wakati wa tukio la Muungano wa Tanganyika na Zanzibar tarehe 24 Aprili, 1964 ambao ni

Ndugu Sifaeli Shuma, Ndugu Elisaeli Mrema, Ndugu Hassan Omari Mzee na Ndugu Hadija Abbas Rashid, karibuni sana wazee wetu. (Makofi)

Wengine ni wageni nane wa Mheshimiwa Angeline Mabula, Naibu Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makaazi. Karibuni sana.

Pia tunao wageni wanne wa Mheshimiwa Zacharia Issaay, Mbunge wa Jimbo la Mbulu Mjini ambao ni Madiwani, wakiongozwa na Mwenyekiti wa Halmashauri ya Mji wa Mbulu, Ndugu Valerian Eugin, karibuni sana. (Makofi)

Pia tunaye mgeni wa Mheshimiwa Mohamed Mchengera, Ndugu Habib Sultan. Vilevile tunao wageni 18 wa Mwenyekiti wa TWPG Mheshimiwa Margaret Sitta, Mbunge kutoka Mtandao wa Wanawake, Katiba na Uchaguzi Tanzania ambao wanaongozwa na Ndugu Mary Lusimbi ambaye ni Mkurugenzi Mtendaji wa Mtandao wa Wanawake Katiba na Uchaguzi Tanzania, karibuni sana. (Makofi)

Tunao wanachuo 145 na Walimu watano kutoka Chuo cha Zion, Dar es Salaam, karibuni sana. (Makofi)

Waheshimiwa Wabunge, tunayo matangazo mengine hapa, Sekretarieti ya Bunge inataka kuwakumbusha Waheshimiwa Wabunge kwamba leo utaratibu wa kutumia *Biometric Registration* umeanza rasmi. Kwa hiyo, makaratasi humu ndani ya kusaini hayatakuwepo. Kwa hiyo, mnakumbushwa kwenda kufanya *registration* katika maeneo ambayo hivi vituo vimewekwa.

Tangazo lingine limetoka kwa Mwenyekiti wa Umoja wa Wabunge Wanawake Tanzania, anaomba Wabunge Wanawake wote leo tarehe 2 Mei, 2016 kukutana katika tafrija itakayofanyika Ukumbi wa *St. Gasper* saa mbili usiku. Wanawake wote mnaalikwa na Mwenyekiti wenu ama wetu. Wanaume wanaruhusiwa kuwasindikiza. (Makofi/Kicheko)

Waheshimiwa Wabunge, katika siku zilizopita tumekuwa na miongozo mingi ikiombwa katika Kiti, sasa kwa kuwa miongozo iko mingi, hatutaweza kuisema yote leo, lakini leo nitaisoma kwenu miongozo mitatu halafu mingine tutaendelea kupeana utaratibu.

Mwongozo wa kwanza ni wa Mheshimiwa Dkt. Immaculate Semesi, Mbunge wa Viti Maalum, ambaye aliomba mwongozo kuhusu kauli iliyotolewa na Mheshimiwa Dkt. Abdallah Possi, Naibu Waziri wa Sera, Bunge Kazi, Vijana, Ajira na Walemavu.

Waheshimiwa Wabunge, siku ya Jumatatu tarehe 25 Aprili, 2016 katika Kikao cha Tano, Mkutano wa Tatu wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa

Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Immaculate S. Semesi alisimama kwa ajili ya kuomba Mwongozo wa Mwenyekiti akitumia kanuni ya 68(3). Vilevile katika kujenga hoja yake alitumia kanuni ya 64 (d), (f), (g) ya kanuni za kudumu za Bunge Toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Mbunge aliomba Mwongozo huo kuhusu kauli iliyotolewa na Mheshimiwa Dkt. Abdallah Possi, Naibu Waziri wa Sera, Bunge, Kazi, Vijana na Walemavu aliposema kuwa itakuwa jambo la busara sana kwa upande wa UKAWA *if they try to hide a bit of their stupidity*.

Mheshimiwa Mbunge aliendelea kusema kuwa Kanuni ya 64 (1)(b), (f) na (g) vimekiukwa na hivyo aliomba kiti kintake Mheshimiwa Naibu Waziri afute kauli yake.

Swali la kujijuliza ni je, kauli ya Mheshimiwa Waziri inakubalika kwa mujibu wa Kanuni na je, ni kweli Kanuni ya 64 (1) (b),(f) na (g) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la 2016 zimekiukwa na Naibu Waziri?

Sasa kanuni ya 64 (1)(b), (f) na (g) ya Kanuni za Kudumu za Bunge kinasema: “bila kuathiri masharti ya Ibara ya 100 ya Katiba yanayolinda na kuifadhi uhuru wa mawazo na majadiliano katika Bunge, Mbunge (b) hatazungumzia jambo ambalo haliko kwenye mjadala; (f) hatasema vibaya au kutoa lugha ya matusi kwa Mbunge au mtu mwingine yeyote; (g) hatatumia lugha ya kuudhi au inayodhalilisha watu wengine.

Mara nyingi suala la kuomba Mwongozo linachanganywa na maombi yanayohusu “Kuhusu Utaratibu.” Inaonekana Mheshimiwa Mbunge alikusudia kuomba “Kuhusu Utaratibu” chini ya Kanuni ya 64(2) ambayo ni mahususi kwa Mbunge anayeamini kuwa Mbunge mwingine amekiuka masharti ya Kanuni ya 64(1).

Kanuni ya 64 (2) inamtaka Mbunge kusimama mahali pake na kusubiri ruhusa ya Spika ili azungumze na kisha atasema; “Kuhusu Utaratibu” na kisha kueleza masharti yaliyovunjwa chini ya Kanuni ya 64 (2) na baada ya hapo, Mheshimiwa Spika au Mwenyekiti atatoa maelekezo.

Kikubwa kinachotakiwa chini ya kanuni 64(2) ni kuwa Mbunge aseme; “Kuhusu Utaratibu” na kwamba Mbunge atakayeomba utaratibu atoe ombi lake wakati huo huo kabla Mbunge anayeaminiwa kukiuka masharti ya fasili (1) ya Kanuni ya 64 kumaliza kutoa maelezo yake.

Maombi ya Mwongozo na Kuhusu Utaratibu ni masuala ya kikanuni na mara nyingi Waheshimiwa Wabunge tunachanganya. Utaratibu unaotakiwa kufuatwa ni tofauti katika masuala hayo. Ili kuzingatia masharti ya Mwongozo

au Kuhusu Utaratibu, inafaa Waheshimiwa Wabunge tuisome vizuri Kanuni ili tuzingatie na kurahisha matumizi ya kanuni zetu.

Hata hivyo, Mheshimiwa Immaculate Semesi ameomba Mwongozo wa Spika juu ya Kauli ya Mheshimiwa Dkt. Abdallah Possi ambaye nimeshaisoma maneno aliyokuwa ameyasema kwamba *if they try to hide a bit of their stupidity*.

Maneno aliyoatumia Mheshimiwa Naibu Waziri yana ukakasi na hayastahili kusemwa Bungeni. Kwa Mujibu wa Kanuni ya 64(1) maneno ya aina hiyo yamekatazwa. Kutokana na ukweli huo, naamuru maneno hayo yasiyostahili yafutwe kwenye Kumbukumbu Rasmi za Bunge na naendelea kuwakumbusha Waheshimiwa Wabunge wote kwamba tunabanwa na Kanuni zinazotutaka tusitumie lugha ya matusi ya kuudhi na inayodhalilisha. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, huo ndiyo mwongozo wangu. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, kama nilivyosema, miongozo ilikuwa mingi, mwongozo mwingine uliombwa na Mheshimiwa Zaynabu Vulu, Mbunge wa Viti Maalum kumtaka Mheshimiwa Mwita Waitara kufuta kauli yake aliyokuwa ameitoa Bungeni katika kipindi cha kujadili Hotuba ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Waziri Mkuu kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Siku ya tarehe 25 Aprili 2016 katika Kikao cha Tano cha Mkutano wa Tatu wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Zaynabu Vulu, aliomba Mwongozo wa Spika, kwa kutumia Kanuni ya 68(7) kuwa anaomba Mheshimiwa Mwita Waitara afute kauli yake yenye lugha ya kuudhi, aliposema kwamba Mheshimiwa Malembeka ambaye sio Mbunge wa Ukonga haruhusiwi kuzungumzia masuala ya Ukonga wakati yeye sio Mbunge wa Ukonga.

Mheshimiwa Zaynabu Vulu aliendelea kusema kuwa nchi yetu haina utaratibu wa kibaguzi ambapo mtu yeyote anaruhusiwa kugombea nafasi ya uongozi kokote na ana uhuru na haki ya kuongelea jambo lolote lile. Baada ya maelezo hayo, Mheshimiwa Vulu aliomba Mheshimiwa Mbunge afute kauli yake.

Msingi wa suala linaloombewa Mwongozo na Mheshimiwa Vulu ni je, Wabunge wanaruhusiwa kulisemea jambo lolote linalohusu Jimbo lolote hata ambalo msemaji si Mbunge wa Jimbo husika?

Sasa Mwongozo huu unajielekeza kujibu hoja hiyo. Ibara ya 18 (a) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya 1977 imeweka misingi ya uhuru wa kutoa maoni. Ibara hii inafafanua kuwa kila mtu anao uhuru wa kuwa na maoni na kueleza fikra zake kwa namna atakavyoona inafaa. Aidha, Ibara

ya 100 ya Katiba imeliwezesha Bunge kuwa na uhuru wa mawazo na majadiliano. Kwa mujibu wa Ibara hiyo, uhuru huo hautavunjwa wala kuhojiwa na chombo chochote kile. Ibara ya 100 ya Katiba inasomeka kama ifuatavyo:-

“Kutakuwa na uhuru wa mawazo, majadiliano na utaratibu katika Bunge na uhuru huo hautavunjwa wala kuhojiwa na chombo chochote katika Jamhuri ya Muungano au katika Mahakama au mahali pengine nje ya Bunge.” Kifungu cha (3) cha Sheria ya Kinga, Haki na Madaraka ya Bunge, Sura ya 296 kinatoa ufafanuzi wa uhuru wa Wabunge, kuwa wamepewa uhuru wa mawazo wa kujadili suala lolote na kwamba uhuru huo au majadiliano hayo hayataojiwa mahali popote pale.

Kwa kuzingatia masharti ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, mwaka 1977 na sheria za nchi, ni dhahiri kuwa Mbunge yeyote anayo haki na uhuru wa kutoa maoni na kueleza fikra zake. Uhuru huo unaweza kuwa wa kujadili jambo lolote lile lililopo au linalohusu eneo lolote la nchi yetu, hata kama Mbunge anayejadili sio Mbunge katika Jimbo husika. *(Makofi)*

Kwa msingi huo wa kisheria, kauli ya Mheshimiwa Mwita Waitara kwamba Mheshimiwa Malembeka ambaye sio Mbunge wa Ukonga kuwa hatastahili kuzungumzia masuala ya Jimbo la Ukonga, inaenda kinyume na masharti ya Ibara ya 18 na 100 ya Katiba na kifungu cha (3) cha Sheria ya Kinga, Haki na Madaraka ya Bunge. *(Makofi)*

Kutokana na ufafanuzi huo wa kisheria, nakubaliana na maombi ya Mwongozo yaliyotolewa na Mheshimiwa Zaynabu Vulu, unaolenga kuondoa dhana ya ubaguzi na kuzuia uhuru wa Wabunge katika kutekeleza majukumu yao. Uhuru huo wa Wabunge hautakiwi kuwekewa mipaka ya maeneo ya kujadili. Itoshe tu kueleza kwamba lugha za kibaguzi hazina nafasi katika Bunge letu. Wabunge tunatakiwa kuwa huru kuchangia, katika masuala mbal mbali yanayohusu maeneo mbalimbali ya nchi yetu.

Mijadala yetu iwe na lengo la kuwaletea wananchi maendeleo na maisha bora. Kauli yoyote yenye chembechembe za kibaguzi au yenye kuminya uhuru wa Wabunge katika kuchangia, haziruhusiwi na atakayefanya hivyo, atachukuliwa hatua kwa mujibu wa Sheria na Kanuni za Bunge.

Waheshimiwa Wabunge, huo ndiyo Mwongozo wangu. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, Mwongozo wa mwisho kwa leo ni Mwongozo uliokuwa umeombwa kwa Spika, kuhusu suala lililoombewa Mwongozo na Mheshimiwa Mwita Waitara, kuhusu kauli za Waheshimiwa Wabunge wawili; Naibu Waziri na Waziri kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Waitara alikuwa na hoja nne; moja, alisema wakati Mheshimiwa Angelina Malembeka anazungumza Bungeni, alisema:-

(a) Mbunge wa Ukonga amekatazwa kuzungumza Bungeni na CHADEMA, kitu ambacho siyo ukweli;

(b) Wakati Mheshimiwa Goodluck Mlinga anazungumza, alisema Kiongozi wa Upinzani hotuba yake ameandikia pale mlangoni, jambo ambalo siyo kweli;

(b) Mheshimiwa Dkt. Abdallah Possi, Naibu Waziri Sera, Bunge, Kazi, Vijana na Walemavu, wakati anasema, "tjaribu kuficha ujinga wetu au upumbavu wetu," ni maneno ya kuudhi; na

(c) Mwisho Mheshimiwa Mwita Waitara, aliomba Mwongozo kuhusu Mheshimiwa Dkt. Mpango, Waziri wa Fedha na Mipango, aliposema anaunga mkono hoja kwa asilimia 200.

Waheshimiwa Wabunge, siku ya Jumatatu, tarehe 25 Aprili, 2016 katika Kikao cha Tano cha Mkutano wa Tatu wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Mwita Waitara, alisimama na kutumia Kanuni ya 68(7) akijenga hoja yake kwa kutumia Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Kanuni ya 63 na Kanuni ya 64 ya Kanuni za Kudumu za Bunge; ambapo alieleza kuwa Ibara ya 100 ya Katiba na Kanuni ya 63(1) inakataza kusema uongo na suala hilo limesisitizwa katika Kanuni ya 61(1)(a) inayozuia kusema uongo na Kanuni 61(1)(b) inazuia kuzungumzia mambo ambayo hayako kwenye mjadala na (f) inazuia kumsema vibaya Mbunge au mtu mwingine.

Mheshimiwa Waitara aliendelea kueleza kuwa wakati Mheshimiwa Malembeka anazungumza, alisema kuwa Mbunge wa Ukonga amekatazwa kuzungumza ndani ya Bunge, jambo ambalo siyo kweli.

Aidha, alieleza wakati Mheshimiwa Goodluck Mlinga anazungumza kuwa Kiongozi wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni aliandaa hotuba yake akiwa kwenye mlango wa Bunge, jambo ambalo siyo kweli. Vile vile alieleza kuwa Mheshimiwa Dkt. Abdallah Possi, Naibu Waziri Sera, Bunge, Kazi, Vijana na Walemavu wakati anasema alitoa maneno ya kuudhi kwa kusema kwamba tjaribu kuficha ujinga wetu au upumbavu wetu.

Mheshimiwa Dkt. Mpango, Waziri wa Fedha na Mipango alisema anaunga mkono hoja kwa asilimia 200, jambo ambalo siyo sawa.

Mwongozo uliowasilishwa na Mheshimiwa Waitara, ulikuwa unawataka Waheshimiwa Wabunge aliowataja; Mheshimiwa Naibu Waziri na Waziri kufuta kauli zao au wathibitisha maneno waliyoyazungumza na alieleza kuwa, maombi

hayo yametolewa chini ya Kanuni ya 63(5). Maombi yanayotelewa Bungeni kwa njia ya Mwongozo, yanapaswa kuletwa chini ya Kanuni inayostahili ambayo ni Kanuni ya 68(7) na huwa na lengo la kumtaka Spika aeleze kama jambo husika linaruhusiwa au haliruhusiwi.

Maombi ya Mheshimiwa Waitara yameletwa chini ya Kanuni ya 63(5). Kanuni ya 63(5) inahusiana na utaratibu wa kumtaka Mbunge kufuta kauli au usemi endapo itathibitika kuwa jambo alilolizungumza ni la uongo. Utaratibu huu una mchakato wake mahususi, ukiwemo wa Mbunge anaedai Mbunge mwingine kusema uongo, kuthibitisha uongo huo. Kanuni ya 63(4) mchakato huu hautumiki kwenye Kanuni ya Mwongozo bali kwenye Kuhusu Utaratibu ambayo ni Kanuni ya 63.

Kutokana na ufafanuzi huo wa kisheria, ni wazi kuwa maombi ya Mheshimiwa Waitara hayajaletwa kiusahihi ili yapate Mwongozo wa Kiti katika maeneo aliyoyataja. Mbunge au Waziri yeyote anayeomba Mwongozo ni sharti atumie Kanuni inayohusu Mwongozo. Kwa maelezo hayo, sijatoa Mwongozo wowote kwa maombi ya Mheshimiwa Waitara.

Hata hivyo, napenda kusisitiza kwamba ni vyema kila Mbunge anayechangia, Naibu Waziri au Waziri yeyote anayetoa maelezo yake Bungeni ajikite kwenye hoja za msingi kwa nia ya kuishauri Serikali au kutoa majibu au ufafanuzi unaotakiwa. Kwa kutekeleza hilo, kutaweza kuwezesha kupatikana kwa namna bora ya kuwahudumia wananchi.

Aidha, ni vyema kila anayezungumza Bungeni ahakikishe kuwa anatoa hotuba yake katika lugha inayokubalika, bila ya kuwakwaza wengine. Inapaswa kila mmoja ahakikishe kuwa masuala anayoyajadili ni ya kweli na ameyafanyia utafiti wa kina.

Mwisho, napenda kuchukua fursa hii kuwasihi Wabunge wote kuzisoma Kanuni zetu kwa umakini ili iwe rahisi kwetu kuendesha shughuli zetu hapa Bungeni kwa utaratibu unaotakiwa. Huu ndiyo uamuzi wangu katika hoja za Mheshimiwa Waitara.

Waheshimiwa Wabunge, tutaendelea.

MHE. ALLY K. MOHAMED: Mheshimiwa Naibu Spika, Mwongozo!

MHE. DEVOTA M. MINJA: Mwongozo!

MWONGOZO WA SPIKA

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Devota Minja!

MHE. DEVOTA M. MINJA: Mheshimiwa Naibu Spika ahsante. Nasimama kwa Kanuni ya 68 (7) naisoma pamoja na Kanuni ya 46(1) ambayo inasema; “Waziri anayeulizwa swali, atakuwa na wajibu wa kujibu swali hilo kikamilifu kama ilivyoulizwa.”

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati wa kipindi cha maswali na majibu, Mheshimiwa Marwa Ryoba Chacha, Mbunge wa Serengeti, aliuliza swali la pili la nyongeza kwamba barabara zimekatika ambazo zimeunganisha Mikoa ya Serengeti, Bunda na Musoma; na daraja la Mto Robana limekatika na hakuna mawasiliano. Akauliza, je, ni lini Serikali itakuwa tayari kupeleka fedha za dharura ili kujenga barabara hiyo kwa changarawe?

Mheshimiwa Naibu Spika, swali hilo zito linalohitaji majibu ya Waziri, Waziri hakulijibu. Naomba Mwongozo wako. *(Makofi)*

MHE. ALLY K. MOHAMED: Mheshimiwa Naibu Spika, Mwongozo!

NAIBU SPIKA: Mwongozo umeombwa na Mheshimiwa Devota Minja, umetaja Kanuni ya 46 kifungu kidogo kipi?

MHE. DEVOTA M. MINJA: Cha kwanza.

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, Kifungu kidogo cha (1) kinasema hivi: “Waziri anayeulizwa swali atakuwa na wajibu wa kulijibu swali hilo kwa ukamilifu kama ilivyoulizwa, isipokuwa kwamba kama jibu linalohusika ni refu au lina takwimu nyingi Waziri atampa Mbunge muuliza swali nakala ya jibu mapema baada ya kikao kuanza, kabla ya muda wa kujibu swali hilo haujafikiwa.”

Waheshimiwa Wabunge, nimetoka kusema hapa sasa hivi, kwamba tuzisome hizi Kanuni, tuangalie ni Kanuni ipi inayotumika kwa wakati gani. Kanuni ya 46(1), inaongelea maswali ya msingi ambayo Waziri anapotoa jibu anampa na nakala muuliza swali na swali ambalo liliongelewa hapa kwamba halikujibiwa, ni swali la nyongeza. Ikiwa yako malalamiko kuhusu jibu halisi la swali la msingi, yalipaswa kuletwa kiofisi na siyo humu ndani, kwa sababu yale yanakuwa yametolewa kabla. *(Makofi)*

Sasa niseme hivi, kama malalamiko yapo kuhusu swali lililoulizwa la nyongeza ambalo Mheshimiwa Waziri ama Serikali itakuwa haijajibu kikamilifu, mimi naomba niletewe hizo taarifa, tutafuatilia *Hansard*, tutatoa maelezo hapa. Kwa sababu hiyo, haitaweza kujibiwa sasa hivi. Kwa hiyo, niletewe hayo malalamiko kama yapo, lakini Kanuni hii Mheshimiwa Devota uliyoitumia siyo unayoweza kuitumia kuiombea Mwongozo kwa swali la nyongeza. Kwa sababu swali la nyongeza lina Kanuni yake.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Naibu Spika, Mwongozo!

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Keissy, Mwongozo!

MHE: ALLY M. KEISSY: Mheshimiwa Naibu Spika, nataka Mwongozo wako kifungu hicho hicho namba 46(1), maana yake mimi swali langu ni la msingi. Hilo swali nilitaka alijibu ambaye alikuwa ni Mkuu wa Mkoa wa Rukwa, anajua mazingira ya Rukwa. Nilimwona Naibu Waziri hawezi kujua vizuri mazingira ya Mkoa wa Rukwa na Wilaya ya Nkasi.

Mheshimiwa Naibu Spika, cha ajabu Mheshimiwa hakujibu swali jinsi ilivyotakiwa. Wilaya ya Nkasi anaijua na ametoka miezi nane tu iliyopita kutoka kuwa Mkuu wa Mkoa wa Rukwa, hali ya Nkasi ameacha ni ile ile na mvua zimenyesha ndiyo hali imekuwa mbaya zaidi. Anaijua! Gari linalokwenda Nkasi mpaka leo ukipiga hata simu kwa OCD hawana mafuta na gari hazitoshi. Vijiji vya mwanzo vya Tanganyika anajua vilivyokaa, mwenyewe najua! Nkasi anaijua vizuri sana, alikuwa anapiga kelele hata hapa Bungeni. Nashangaa leo ananigeuka anakuwa upande wa Serikali, badala ya kunitetea mimi. *(Makofi)*

Kwa hiyo, nataka swali langu lijibiwe inavyotakiwa. Wilaya ya Nkasi gari moja ya Polisi haitoshi kutokana na mazingira ya Wilaya ya Nkasi; na mama anaijua Wilaya ya Nkasi kuliko Waziri anavyoijua, amekaa Rukwa zaidi ya miaka minne. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Ryoba Chacha!

MHE. MARWA R. CHACHA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 68(7), naomba Mwongozo wako. Kumekuwa na tabia ambayo mimi siipendi. Kuna siku nimeuliza swali ukanisumbua sana na leo nimeuliza, umerudia yale yale. Nina shida gani? Naomba uniambie leo. *(Kicheko)*

MBUNGE FULANI: Mwongozo wa Naibu Spika!

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, naomba tusikilizane! Mwongozo wako Mheshimiwa Keissy, ulioumba hauna tofauti na majibu niliyotoa, nilipotoa Mwongozo ulioombwa na Mheshimiwa Devota Minja. Kama unahitaji maelezo ya ziada, utaleta hayo malalamiko yako, tutapitia *Hansard*, tuone namna swali lilivyojibiwa.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mwongozo wa Spika!

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Gekul unazijua Kanuni za humu ndani, huwezi kuwa unaomba Mwongozo wakati naongea. Si unazijua hizo Kanuni?

Mheshimiwa Ryoba Chacha, nadhani kumbukumbu zipo na mimi nazikumbuka. Tena ukumbuke kwamba siku ile kama ningetumia mamlaka yangu ulipaswa utolewe nje, kwa sababu lugha uliyoitumia dhidi ya Kiti haikuwa sawasawa. *(Makofi)*

Siku ile kilichotokea ni kwamba niliita mtu mwingine swali la nyongeza, wakati wewe ulikuwa hujauliza maswali yako ya nyongeza. Kwa hiyo, huwezi kuita ni usumbufu, ni kwamba niliita mtu mwingine, baadaye ukasema mwenye maswali nipo, ukaongeza na lugha yako ambayo ilikuwa siyo nzuri! Nikakurudishia nafasi na ukaongea. *(Makofi)*

Leo Waheshimiwa Wabunge wale mnaoudhuria Bunge kila siku, huu ni utaratibu wa kawaida. Mbunge anapotoa maelezo marefu sana kwa swali la nyongeza, namwambia uliza swali. Sio wewe peke yako, kwa sababu leo hata Mheshimiwa mwingine wa upande huu, nimemwambia hivyo kwamba Mheshimiwa uliza swali.

MHE. MARWA R. CHACHA: Labda...

NAIBU SPIKA: Naomba tusijibizane, umeniomba Mwongozo. Mwongozo wangu ni kwamba huonewi, unatendewa haki na tena umeonewa huruma kwa sababu ulitumia lugha isiyo sawasawa. *(Makofi)*

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mwongozo wako Mheshimiwa!

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kwa mujibu wa Kanuni ya 72(1) sitachukua Mwongozo mwingine, Katibu tuendele. *(Makofi)*

MHE. MARWA R. CHACHA: Ila mimi umenionea bwana!

NDG. NEEMA MSANGI – KATIBU MEZANI: Hoja za Serikali, Hoja ya Waziri wa nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira, kwamba Bunge sasa likubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira, kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Waziri wa Muungano na Mazingira!

**Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu
wa Rais, Muungano na Mazingira kwa
Mwaka wa Fedha 2016/2017 Kama ilivyosomwa Bungeni**

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS MUUNGANO NA MAZINGIRA:

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria na ile iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge ya Viwanda Biashara na Mazingira, naomba kutoa hoja sasa kwamba Bunge lako Tukufu lipokee na kujadili taarifa ya utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais, kwa mwaka wa fedha wa 2015/2016 na malengo na kazi zilizopangwa kutekelezwa kwa mwaka wa fedha wa 2016/2017.

Aidha, naliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya fedha ya Ofisi ya Makamu wa Rais, kwa mwaka wa fedha wa 2016/2017.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda hotuba iliyowasilishwa kwenye kitabu chetu, iingizwe kwenye *Hansard* na hapa nitasoma muhtasari wa hotuba hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli, kwa kuchaguliwa kwa ushindi wa kishindo kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan kwa kuchaguliwa kuwa Makamu wa Rais wa nchi yetu. Vilevile nampongeza Dkt. Ali Mohamed Shein kwa kuchaguliwa kuwa Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. Kuchaguliwa kwao ni kielelezo thabiti cha imani kubwa waliyonayo Watanzania kwa Chama cha Mapinduzi katika kuongoza nchi na kuleta maendeleo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile nampongeza Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa, kwa kuteuliwa na kuthibitishwa na Bunge hili kushika wadhifa huo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Rais wetu, Makamu wa Rais na Waziri Mkuu, wameonesha dhamira ya dhati ya kujenga Taifa jipya lenye haki, usawa, amani, utulivu na demokrasia. Nawapongeza Mawaziri wenzangu na Naibu Mawaziri kwa kuteuliwa katika nyadhifa zao na kufanya kazi kwa umahiri na uweledi wa hali ya juu. Aidha, nawapongeza Wabunge wote kutoka CCM na Kambi ya Upinzani kwa kuaminiwa na wananchi kutoka katika Majimbo yao na kuaminiwa na wanawake wa Tanzania kwa wale wa Viti Maalum. Sina shaka kabisa kwamba wataitendea haki imani hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kumpongeza Spika wa Bunge letu kwa kuchaguliwa kuliongoza Bunge hili, lakini pia napenda kukupongeza wewe

kwa kuchaguliwa kuwa Naibu wa Spika. Napenda kutoa shukrani za kipekee kwa Rais wetu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuniadini na kunikabidhi majukumu adhimu kabisa ya kusimamia Muungano wetu na hifadhi ya mazingira hapa nchini.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuwashukuru kwa dhati Waheshimiwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Katiba na Sheria chini ya Uenyekiti wa Mheshimiwa Mohamed Mchengerwa, Mbunge na Waheshimiwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Viwanda, Biashara na Mazingira, chini ya Uongozi wa Mwenyekiti, Mheshimiwa Dkt. Peter Dalaly Kafumu, kwa kazi nzuri na kubwa waliyoifanya ya kupitia Bajeti ya Ofisi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Bunge lako limepokea taarifa kuhusu utekelezaji wa kazi za Serikali kwa mwaka wa fedha uliopita na mwelekeo wa shughuli za Serikali kwa kipindi cha mwaka wa fedha ujao iliyowasilishwa hapa Bungeni na Waziri Mkuu. Hotuba hiyo imetoa mwelekeo wa utekelezaji wa shughuli za Serikali ya Awamu ya Tano kwa mwaka wa fedha unaokuja.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, napenda kutoa maelezo ya utekelezaji wa kazi za Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kipindi cha mwaka wa fedha unaoisha na malengo kwa mwaka wa fedha unaokuja.

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na taarifa hiyo, tumewagawia Waheshimiwa Wabunge nyaraka mbalimbali kutoka ofisi yetu ambazo zitasaidia katika mchango kwenye bajeti ya Ofisi yetu lakini pia uelewa wa jumla wa masuala ya Muungano na masuala ya Mazingira. Nyaraka ambazo mtapata kwanza ni Muhtasari wa Ripoti ya Hali ya Mazingira nchini ya mwaka wa 2015; Maelezo kuhusu Mfuko wa Mazingira; Mpango wa Taifa wa Upandaji na Utunzaji wa Miti wa mwaka 2016 mpaka 2021; pia tutagawa *Government Notice* na Mwongozo wa Siku ya Kitaifa ya Kufanya Usafi; na mwisho kitabu cha Miaka 50 ya Muungano kati ya Tanganyika na Zanzibar.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kutekeleza majukumu yake, Ofisi ya Makamu wa Rais imezingatia matakwa ya Katiba, Dira ya Maendeleo ya Taifa, Mpango wa Taifa wa Maendeleo, Ilani ya Uchaguzi ya CCM, Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa, MKUKUTA, Sera ya Taifa ya Mazingira ya mwaka 1997 na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 pamoja na Kanuni zake.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa nianze kuzungumzia masuala ya mazingira. Hali na mwelekeo wa mazingira katika nchi yetu siyo wa kuridhisha. Kutokana na uharibifu mkubwa wa mazingira unaoendelea nchini, asilimia 61 ya nchi yetu inatishiwa kuwa jangwa ambapo kila mwaka tunapoteza takribani ekari milioni moja za misitu. Matokeo yake ni kwamba katika kipindi cha miaka kumi iliyopita,

tumepoteza eneo la misitu linalolingana na ukubwa wa nchi ya Rwanda. Kasi ya upoteaji wa misitu inazidi kuongezeka mwaka hadi mwaka.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika miaka ya hivi karibuni, kutokana na uharibifu mkubwa wa mazingira, vyanzo vingi vya maji vimevamiwa na kuharibiwa, mvua zimekuwa hazitabiriki, ukame umeongezeka katika maeneo mengi, rutuba ya ardhi imepungua, maporomoko ya ardhi katika maeneo ya milima yameongezeka, mafuriko yanayosomba miundombinu na kuharibu mali na kuchukua maisha ya watu yameongezeka. Kila mvua inapopungua kwa asilimia 10 Pato la Taifa linalotokana na kilimo linapungua kwa asilimia mbili. Kila joto linapoongezeka kwa nyuzijoto mbili za *centigrade* mavuno ya mahindi hupungua kwa asilimia 13 na mavuno ya mpunga kwa asilimia 17.

Mheshimiwa Naibu Spika, uharibifu wa mazingira unaathiri sekta zote nyeti za uchumi na maisha ya Watanzania. Sekta ambazo zimeathirika ni kilimo, ufugaji, uvuvi, utalii, nishati, huduma ya maji na sekta ya afya. Kwa msingi huo, bila kuwekeza katika hifadhi ya mazingira, jitihada za uwekezaji katika sekta nyingine za kiuchumi na kijamii hazitazaa matunda tunayoyatarajia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa msingi huo Serikali ya Awamu ya Tano kuanzia mwaka ujao wa fedha imedhamiria kuyaweka masuala ya mazingira kama sehemu ya mhimili wa ajenda ya uchumi na maendeleo ya Taifa letu. Katika kukabiliana na uharibifu wa mazingira, ofisi imeendelea kusimamia utekelezeji wa sera, sheria, mikakati na mikataba ya Kimataifa ya mazingira pamoja na kutoa elimu kwa Umma kuhusu mazingira. Katika kipindi cha mwaka uliopita wa fedha yafuatayo yamefanyika:-

Kwanza, mapitio ya Sera ya Taifa ya Mazingira. Kwa kutambua kwamba sera imara ni nyenzo muhimu ya kukabiliana na uharibifu wa mazingira na kwa kuwa sera ya mazingira tuliyonayo sasa ni ya mwaka 1997 na imepitwa na wakati, Ofisi imeanza zoezi la kupitia upya sera hii ili kuandika sera mpya inayoendana na wakati wa sasa na inayozingatia changamoto za mazingira za sasa. Katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi inatarajia kukamilisha kuchapisha, kusambaza na kuanza kutumia sera mpya ya mazingira.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaoisha Ofisi ilihamasisha wananchi kushiriki katika kampeni ya upandaji miti na tuzo ya Rais ya kuhifadhi vyanzo vya maji, kupanda miti na kutunza miti. Taarifa na takwimu za upandaji wa miti nchini katika kipindi cha mwaka 2014/2015 zinaonesha kuwa miti 264,000 ilipandwa na kati ya hiyo miti 211,000 imestawi.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo kumekuwa na changamoto za uhakiki na uhakika wa taarifa hizi za upandaji miti. Katika mwaka wa fedha

unaokuja, Ofisi kwa kushirikiana na TAMISEMI itaendelea kufuatilia iwapo miti inayoelezwa kupandwa imepandwa na imestawi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuanzia mwezi Januari mwaka huu, Ofisi kwa kushirikiana na wadau mbalimbali ikiwemo Wizara ya Maliasili na Utalii, imeandaa mkakati mpya wa Taifa wa upandaji na utunzaji miti. Mkakati huu wa miaka mitano ambao tumewagawia kutoka 2016 – 2021 unakadiriwa kugharimu shilingi bilioni 105.2. Mkakati huu mpya na mkubwa umezingatia kurekebisha changamoto zilizojitokeza katika Kampeni za Upandaji Miti zilizofanyika katika vipindi mbalimbali tangu uhuru wa nchi yetu. Aidha, masuala mengine yatakayozingatiwa katika mpango huu ni pamoja na uhamasishaji na utoaji motisha kwa watumiaji wa nishati mbadala ili kupunguza au kuondoa kabisa matumizi ya kuni na mkaa.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaokuja, katika utekelezaji wa mkakati huu niliuzungumzia, kila Kijiji, kila Kitongoji, kila Mtaa, kila Kaya, kila Halmashauri, kila Taasisi zitapewa lengo la upandaji miti. Tutashindanisha shule na vijiji katika upandaji na ukuzaji wa miti na tutatoa zawadi nono kwa wale watakaokuwa wamefanya vizuri.

Mheshimiwa Naibu Spika, maeneo ya wazi ya Serikali yatapandwa miti, tutaharakisha upatikanaji wa mbegu na miche na tutashirikiana na wenzetu wa Ofisi ya Rais, TAMISEMI kuhakikisha kwamba Halmashauri zinatunga sheria ndogo (*by-laws*) za kulazimisha upandaji na utunzaji wa miti. Dhamira yetu ni kuibadilisha Tanzania kuwa nchi ya kijani. Tutahimiza mashamba ya miti ya kibiashara kwa watu na sekta binafsi.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika jitihada za kusimamia hifadhi ya mazingira nchini, Ofisi imeendelea kuratibu na kuhamasisha utekelezaji wa mipango na mikakati ya Kitaifa ya kuhifadhi mazingira. Katika kipindi cha mwaka wa fedha unaokwisha, mipango na mikakati ifuatayo imetekelezwa:-

(i) Mpangokazi wa Taifa wa Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira wa mwaka 2013 – 2018;

(ii) Mkakati wa Taifa wa Hifadhi ya Baioanuai ya mwaka 2015 – 2020;

(iii) Mkakati wa Kitaifa wa Kuhifadhi Mazingira ya Ardhi na Vyanzo vya Maji wa 2006;

(iv) Mkakati wa Kitaifa wa Hatua za Haraka za Kuhifadhi Mazingira ya Pwani, Bahari, Maziwa, Mito na Mabwawa wa 2008;

(v) Mpango wa Mbinu Bora za Usimamizi Endelevu wa Ardhi wa mwaka 2014;

(vi) Mapendekezo ya Hali ya Uharibifu wa Mazingira Nchini ya mwaka 2014;

(vii) Mwongozo wa Kuhuisha Programu ya Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame Katika Sera, Mipango na Programu za Kisekta za Serikali; na

(viii) Mkakati wa Mabadiliko ya Tabianchi wa mwaka 2012.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi itaendelea kuhamasisha utekelezaji wa mipango na mikakati hiyo na kuhamasisha wadau kutenga fedha kutekeleza mipango hiyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, Sheria ya Mazingira inatengeneza wajibu na mahitaji makubwa ya kitaasisi na kirasilimali kwa Serikali katika jitihada za kuhifadhi mazingira. Kwa mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi itaendelea kujenga uwezo wake katika kutekeleza matakwa ya Sheria ya Mazingira. Vilevile Ofisi itaongeza kasi ya utoaji elimu na kuhamasisha jamii na watendaji kuchukua hatua zilizobainishwa ndani ya sheria za kukabiliana na changamoto za uharibifu wa mazingira.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niongelee Mfuko wa Taifa wa Kuhifadhi Mazingira. Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004 Kifungu cha 213(1) inaanzisha Mfuko wa Taifa wa Mazingira ili kuwe na vyanzo endelevu vya fedha kutekeleza masuala ya hifadhi ya mazingira. Hata hivyo, tangu mwaka 2004 miaka kumi tangu mfuko huu uanzishwe haukuwahi kutengewa fedha na kutimiza majukumu yake ya kugharamia shughuli za hifadhi ya mazingira. Ofisi ya Makamu wa Rais katika mwaka huu wa fedha unaokuja inadhamiria kwamba mfuko huu sasa uanze na ndiyo uwe mwezesaji mkuu wa shughuli za hifadhi ya mazingira hapa nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, tunataka tuwe na mfuko mkubwa wenye uwezo mkubwa wa kulisaidia Taifa kugharamia hifadhi ya mazingira nchini. Kwa mwaka wa fedha uliopita, Ofisi imekamilisha taarifa ya maeneo ya vyanzo na viwango vya fedha kwa ajili ya mfuko huo. Kwa mwaka wa fedha unaokuja, tunatarajia kwamba vyanzo hivi vitakubalika na Bunge lina nafasi katika suala hili kuuwezesha mfuko huo kuanza.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mwaka wa fedha unaokuja, ili kutimiza majukumu yake ya msingi ya hifadhi, ulinzi na usimamizi wa mazingira, Mfuko wa

Taifa wa Mazingira utahitaji takriban shilingi bilioni 100. Fedha hizi zitatumika kwa kufanya mambo yafuatayo:-

(i) Kufanya utafiti, ufuatiliaji, tathmini na uchambuzi wa hali ya uharibifu wa hali ya mazingira nchini;

(ii) Kugharamia mkakati wa Serikali wa upandaji na utunzaji wa miti wa mwaka 2016 – 2021, mpango ambao mtagawiwa;

(iii) Kugharamia miradi ya kuhifadhi vyanzo vya maji, mito mikubwa na mifumo nyeti ya ekolojia nchini;

(iv) Kusaidia jamii zilizoathirika na uharibifu wa mazingira na mabadiliko ya tabianchi;

(v) Kujenga uwezo wa Taifa kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi;

(vi) Kujenga uwezo wa taasisi za Umma ikiwepo NEMC, kusimamia hifadhi ya mazingira nchini;

(vii) Kuwezesha uwepo wa Maafisa na Kamati za Mazingira katika ngazi za Vijiji, Vitongoji, Mitaa na Halmashauri kama Sheria ya Mazingira inavyoelekeza;

(viii) Kusaidia mafunzo ya wataalam wa kusimamia hifadhi ya mazingira nchini;

(ix) Kujenga mifumo ya kitaasisi itakayowezesha uratibu muafaka wa masuala ya mazingira nchini;

(x) Kuwezesha kujenga uchumi wa nishati mbadala kwa kuendeleza matumizi ya nishati mbadala kama vile biogas, vitofali vya tungamotaka na gesi asili iliyosindikwa (CNG) ili kupunguza kwa kiasi kikubwa matumizi ya mkaa na kuni;

(xi) Mfuko huu utatumika kugharamia uendeshaji wa mashindano ya kuhifadhi mazingira nchini na kutoa tuzo kwa taasisi, jamii na Halmashauri zitakazoshinda; na

(xii) Mfuko huu utagharamia utoaji wa elimu ya mazingira kwa umma.

Mheshimiwa Naibu Spika, mifuko ya plastiki imekuwa changamoto kubwa ya mazingira. Kwa sehemu kubwa mifuko hii hutolewa bure na inasambaa kuchafua mandhari na kuziba mifereji, hivyo kusababisha mafuriko

na athari nyingine kubwa kwa mazingira. Asilimia kubwa ya uchafu kwenye mito, maziwa na kwenye fukwe za bahari huwa ni mifuko ya plastiki.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi itaendelea kusimamia sheria na kanuni zilizopo zinazohusu matumizi ya mifuko ya plastiki na kuelimisha umma kuhusu umuhimu wa kudhibiti taka za mifuko hiyo na kukuza matumizi ya mifuko mbadala. Vilevile ofisi itakamilisha majadiliano yanayoendelea sasa ndani ya Serikali na baadaye yatakawahusisha wadau kuhusu dhamira ya kupiga marufuku moja kwa moja matumizi ya plastiki nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, uamuzi wa mwisho utafikiwa hivi karibuni na Serikali itatoa muda kwa waliojiriwa kujijiri au kuwekeza kwenye biashara ya mifuko ya plastiki ili kujiandaa kuacha shughuli hizo na Serikali itawezesha mazingira ya utengenezaji na upatikanaji wa vifungio mbadala kwa wananchi. Iwapo itapasa, Ofisi itaweka zuio la matumizi ya mifuko ya plastiki ndani ya Sheria ya Mazingira. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu usafi wa mazingira. Jukumu la usafi wa mazingira katika miji yetu liko chini ya mamlaka za Serikali za Mitaa. Hata hivyo, Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais, TAMISEMI imeandaa Muundo wa Idara ya Hifadhi ya Mazingira na Udhibiti wa Taka Ngumu katika Halmashauri kwa ajili ya kurahisisha usimamizi na udhibiti wa taka ngumu kwenye Halmashauri zetu.

Vilevile ofisi yetu imeandaa na kupeleka kwa Mwanasheria Mkuu rasimu ya *notice* ya Serikali (*Government Notice*) inayoweka nguvu ya kisheria ya siku ya kila Jumamosi ya mwisho wa mwezi kuwa ni siku ya usafi wa mazingira nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi imeshatoa maelekezo kwa Wakuu wa Mikoa kuhusu suala hili na ninaona wengine wamechangamka na wanalifanyia kazi vizuri; na itatoa mwongozo ambao tumewagawia leo wa utaratibu mwafaka wa namna ya kufanya shughuli za usafi wa mazingira na kiwango cha faini na adhabu kwa watakaoshindwa kufanya hivyo.

Mheshimiwa Naibu Spika, vilevile Ofisi imetafuta na kukutana na wadau mbalimbali kutoka sekta binafsi wenye dhamira ya kuwekeza kwenye biashara ya kutumia taka ngumu za mijini kama malighafi ya uzalishaji wa nishati. Hata hivyo, hadi sasa bado hakuna mradi uliofikia hatua ya utekelezaji na tutaendelea na jitihada hizo katika mwaka ujao wa fedha.

Mheshimiwa Naibu Spika, elimu kwa umma kuhusu hifadhi ya mazingira. Katika mwaka wa fedha unaokwisha elimu ya mazingira imeendelea kutolewa

kwa kutumia vyombo vya habari, machapisho mbalimbali, vipeperushi na warsha. Hata hivyo, kutokana na kasi kubwa ya uharibifu wa mazingira inayoendelea nchini, ni dhahiri kwamba jitihada zaidi zinahitajika. Katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi itatumia mbinu mpya na za kisasa zaidi katika kuuelimisha umma kuhusu hifadhi ya mazingira.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu utekelezaji wa mikataba ya mazingira. Moja ya majukumu ya Ofisi ya Makamu wa Rais ni kuingia, kujadili, kusimamia na kuratibu utekelezaji wa mikataba mbalimbali ya Kimataifa inayohusu mazingira. Katika mwaka wa fedha uliopita Ofisi imesimamia mikataba mbalimbali ambayo Tanzania imeingia na ambayo tumeielezea kwa kirefu kwenye kitabu cha hotuba ya bajeti yetu kuanzia ukurasa wa 20 – 36.

Mheshimiwa Naibu Spika, ushiriki na utekelezaji wa mikataba hii umeiwezesha nchi yetu kutekeleza miradi mbalimbali ya hifadhi ya mazingira. Katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa wajibu wa nchi yetu kwenye mikataba hii. Vilevile ofisi itaendelea kushughulikia fursa zinazotokana na ushirikiano wa kimataifa kwenye masuala ya mazingira kwa ujumla.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niongelee biashara ya hewa ukaa (*carbon trade*). Biashara ya hewa ukaa (*carbon trade*) inahusu miradi ya kupunguza na kunyonya gesijoto zilizoko angani ili kudhibiti ongezeko la joto duniani linalosababisha mabadiliko ya tabianchi. Fursa za biashara hii nchini ziko katika maeneo mbalimbali, hasa matumizi ya nishati mbadala zinazozalisha kiwango kidogo cha gesijoto, lakini pia kwenye upandaji wa miti.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya makubaliano makubwa yaliyofanyika Paris mwezi Disemba tunatarajia kuwepo kwa mwamko mkubwa katika biashara hii. Kwa mantiki hii, Ofisi yetu inakamilisha mwongozo mpya wa kuendesha biashara hii ili kuhakikisha nchi inafaidika kwa kuzingatia yaliyomo kwenye makubaliano ya Paris. Mwongozo huu utanza kutumika katika mwaka ujao wa fedha.

Mheshimiwa Naibu Spika, vile vile Ofisi yetu imewasiliana na Wizara ya Maliasili na Utalii ili kuangalia namna ambavyo kwa kurekebisha kidogo sheria zetu za misitu na kanuni zake nchi yetu inaweza kupata malipo makubwa katika biashara hii kutokana na jitihada zetu za hifadhi ya misitu kwa miaka 50 iliyopita. Vilevile katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi yetu inatarajia kuendesha elimu kwa umma kwa wanajamii na watu na mashirika mbalimbali, binafsi pamoja na asasi za kiraia kuhusu namna ya kunufaika na biashara ya hewa ukaa kutokana na kupanda na kuhifadhi misitu.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niongelee Mfuko wa Mazingira wa Dunia (*Global Environment Facility – GEF*). Mfuko huu uliitengea Tanzania jumla ya dola za Kimarekani milioni 29.09 kwa kipindi cha miaka minne kuanzia mwaka 2014 hadi 2018 kwa ajili ya kutekeleza miradi ya mazingira. Sehemu kubwa ya miradi hii inatekelezwa kwa usimamizi wa *UNDP* kwa kugawiwa kwa vikundi mbalimbali hapa nchini.

Katika mwaka wa fedha wa 2016/2017 Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa miradi ya *GEF* na kufuatilia miradi ya ziada tuliyoipeleka katika Sekretarieti ya mfuko huu. Aidha, Ofisi itaendelea kushauri mashirika yasiyo ya kiserikali na vikundi vya kijamii kuhusu uandishi wa miradi midogo ya kuhifadhi mazingira ili vikundi hivyo viweze kunufaika na ufadhili wa mfuko huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa niongelee Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (*NEMC*). Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira limepewa dhamana kubwa sana katika nchi yetu kama chombo kikuu chenye nguvu ya kisheria katika masuala ya usimamizi na hifadhi ya mazingira. Hata hivyo, uzito wa majukumu haya ya kisheria ambayo umepewa *NEMC* hayaendani na uwezo wa kirasilimali wa Baraza. Pamoja na changamoto hii, katika mwaka wa fedha wa 2015/2016 Baraza pamoja na mambo mengine limetekeleza majukumu mbalimbali katika hifadhi na usimamizi wa mazingira hapa nchini.

Mheshimiwa Naibu Spika, Baraza limeendelea kusimamia na kutekeleza shughuli za uzingatiaji na usimamizi wa Sheria ya Mazingira na Kanuni zake kwa kufanya ukaguzi na ufuatiliaji wa miradi 425 ili kufanya tathmini ya udhibiti wa taka ngumu, majitaka, uchafuzi wa hewa na kelele kwa kuzingatia viwango vilivyowekwa kwa mujibu wa sheria na kanuni.

Mheshimiwa Naibu Spika, Baraza limechukua hatua stahiki kwa miradi 63 iliyokiuka Sheria ya Mazingira na kanuni zake ili kudhibiti uchafuzi wa mazingira. Katika mwaka wa fedha unaokuja, Baraza litajengewa uwezo ili liweze kufungua Ofisi zaidi katika kanda na mikoa nchi yetu ili lisimamie kwa ufanisi zaidi uzingatiaji wa Sheria za Mazingira na kuchukua hatua stahiki kwa wote watakaokiuka maagizo na kanuni zilizowekwa kwenye sheria.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mwaka wa fedha uliopita jumla ya miradi 1,574 ilisajiliwa kwa ajili ya kufanyiwa tathmini ya athari ya mazingira (*environment impact assessment*) ambapo miradi 628 imepata hati baada ya kukidhi vigezo. Katika kipindi cha mwaka wa fedha wa 2016/2017 Baraza litaendelea kutimiza majukumu yake ya kisheria yanayohusu tathmini ya athari ya mazingira.

Vilevile Ofisi inatarajia kufanya tathmini na mapitio ya mfumo mzima wa utoaji wa vyeti vya tathmini ya athari ya mazingira ili kulijengea uwezo Baraza kukamilisha uhakiki wa tathmini ya athari kwa mazingira katika muda uliowekwa kisheria ili upatikanaji wa vyeti vya tathmini ya athari kwa mazingira isiwe chanzo cha ucheleweshaji wa miradi ya uwekezaji.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha 2015/2016 Baraza limeshiriki katika kutoa elimu na mafunzo na kujenga uwezo kwa wafanyakazi wake, Wajumbe wa Bodi, Waandishi wa Habari, Wataalam wa Kilimo pamoja na jamii nzima kuhusu masuala mbalimbali yanayohusu mazingira ikiwemo suala la gesi na mafuta ambapo wataalam wa Serikali na wataalam wa NEMC kwa miradi mbalimbali ambayo imeendeshwa na NEMC kwa kushirikiana na washirika wetu wa maendeleo wamejifunza na kuelewa masuala ya hifadhi ya mazingira kwenye suala la gesi ambalo tunalifanyia kazi sasa.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo, mahitaji ya elimu kwa umma katika masuala ya mazingira ni makubwa mno. Katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi italiwezesha Baraza kujenga uwezo wa kutoa elimu kwa umma mpana zaidi wa Watanzania katika maeneo mengi zaidi ya hifadhi ya mazingira kwa kutumia mbinu na njia za kisasa za mawasiliano.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa nizungumzie mipango na utafiti wa mazingira unaoendeshwa na Baraza. Baraza limeendelea kutekeleza ajenda ya Taifa ya utafiti katika mazingira ambapo katika mwaka wa fedha unaoisha limeshirikiana na Taasisi za utafiti, Serikali za Mitaa na Wizara mbalimbali katika kuainisha na kutathmini maeneo muhimu yanayohitaji kipaumbele kwenye utafiti na usimamizi wa hifadhi ya mazingira.

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha, Baraza limefanya tathmini ya hali ya milima na bioanuai zake katika Kanda ya Kati na taarifa yake inaandaliwa. Katika mwaka wa fedha ujao, dhamira ya Ofisi yetu ni kujenga uwezo wa kifedha wa Baraza ili tathmini hii katika milima yote ya nchi yetu iweze kufanyika katika nchi nzima na kutoa muongozo wa namna ya kufanya shughuli za kiuchumi na hasa kilimo katika maeneo ya milima bila kuathiri mazingira na kusababisha maporomoko ya milima na maafa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Baraza kwa kutumia matokeo ya utafiti kuhusu uvuvi haramu wa mabomu, limejenga uelewa kwa Majaji, Waendesha Mashitaka, Wapelelezi, Maafisa Uvuvi na Maafisa Mazingira ili kubadili mtazamo na kujenga uwezo wa Mahakama katika kushughulikia kesi za uvuvi haramu. Katika mwaka wa fedha unaokuja Baraza litaendelea kuratibu na kutekeleza ajenda ya Taifa ya utafiti katika mazingira pamoja na kusimamia maeneo yanayohitaji uangalizi maalum.

Mheshimiwa Naibu Spika, Baraza linaendelea kukamilisha taratibu za kuwa msimamizi wa Kitaifa wa Mfuko wa kuhimili mabadiliko ya tabia ya nchi hapa nchini, yaani *National Implementing Entity for the Adaptation Fund (NIE)*.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaokuja, ukamilishaji wa kazi hii utaliwezesha Taifa letu kuwa katika nafasi nzuri zaidi ya kupata fedha na misaada ya miradi mikubwa na muhimu ya mazingira na kuhimili mabadiliko ya tabia ya nchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nizungumzie sasa uratibu wa miradi ya kuhifadhi mazingira. Baraza katika mwaka wa fedha uliopita, limesimamia utekelezaji wa miradi mikubwa minne kwa kushirikiana na washirika wa maendeleo. Miradi hiyo imeainishwa katika kitabu chetu cha bajeti, ukurasa wa 46 hadi 48 wa kitabu cha hotuba ya bajeti.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha wa 2016/2017 Baraza litaendelea kusimamia utekelezaji wa miradi hii na kuandaa miradi mipya ya hifadhi na usimamizi wa mazingira.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa nizungumzie masuala ya Muungano wetu. Hakuna shaka wala ubishi kwamba Muungano wetu ndiyo kielelezo cha umoja wetu, ni utambulisho wa Taifa letu, ndiyo urithi wa nchi yetu na ndiyo fahari ya yetu kama Watanzania. Bila Muungano hakuna Utanzania. Ofisi ya Makamu wa Rais imekabidhiwa jukumu adhimu kabisa la kuratibu masuala ya Muungano na kuimarisha ushirikiano kwa mambo yasiyo ya Muungano baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. Katika mwaka wa fedha wa 2015/2016 Ofisi imetekeleza majukumu yake kwa kufanya mambo yafuatayo:-

Kwanza ni kuendelea na jitihada za kuondoa vikwazo katika utekelezaji wa masuala ya Muungano. Hadi sasa Ofisi imeshughulikia changamoto tisa za Muungano na kuzipatia ufumbuzi wa kudumu. Katika mwaka wa fedha wa 2016/2017 Ofisi itaendelea kuratibu jitihada za kuondoa changamoto zilizobakia katika utekelezaji wa masuala ya Muungano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, changamoto hizo ni pamoja na suala la mafuta na gesi asilia, usajili wa vyombo vya moto, hisa za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar zilizokuwa katika Bodi ya Sarafu ya Afrika Mashariki na mgawanyo wa faida ya Benki Kuu ya Tanzania na mwisho, mapendekezo ya Tume ya pamoja ya fedha kuhusu mgawanyo wa mapato kati ya pande mbili za Muungano.

Katika mwaka wa fedha uliopita Serikali iliendelea kuratibu na kufuatilia utekelezaji wa maamuzi na maagizo yaliyotolewa kwenye vikao vya ufumbuzi wa changamoto za Muungano. Ofisi iliratibu wadau wa sekta ya fedha

kukutana na kujadili kuhusu suala la kodi ya mishahara, yaani PAYE katika Taasisi za Muungano kwa lengo la kutambua idadi ya watumishi wanaofanya kazi katika Taasisi za Muungano zilizoko Zanzibar ili kubaini mgawanyo wa mapato yatokanayo na kodi hiyo. Kazi hii inafanywa ili kulipatia ufumbuzi wa kudumu suala hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, moja ya changamoto katika masuala ya Muungano ni utekelezaji wa miradi ya pamoja ya Jumuiya Afrika Mashariki, Ofisi hii imewezesha ufadhili kutoka Benki ya Maendeleo ya Afrika kwa ajili ya kufanya upembuzi yakinifu pamoja na usanifu wa Kiwanja cha Ndege cha Pemba na kuandaa Mpango Mkuu (*Master Plan*) wa kiwanja cha ndege hicho na Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Aman Abeid Karume kilichoko Zanzibar.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi yetu itaendelea kuratibu vikao vya watalaam, watendaji na viongozi wakuu wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania vya kushughulikia changamoto za Muungano zilizobaki na kuweka mipango na mikakati ya kuimarisha ushirikiano katika mambo yasiyo ya Muungano. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi pia inaratibu mgao wa fedha kwenda Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ambao unajumuisha kwanza kodi ya mishahara (*PAYE*), faida ya Benki Kuu ya Tanzania kwa Zanzibar, Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo kwenda Zanzibar, Gawio la Misaada ya Kibajeti (*General Budget Support*). Katika mwaka wa fedha uliyokwisha, Ofisi ilipeleka Zanzibar jumla ya shilingi bilioni 27.595, hadi kufikia Machi, 2016. Mchanganuo wa fedha hizo ni kama ifuatavyo:-

Kwanza, kodi ya mishahara yaani *PAYE* zilipelekwa shilingi bilioni 14; faida ya Benki Kuu shilingi bilioni tatu; Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo kwenda Zanzibar, shilingi milioni 621 na Gawio la Misaada ya Kibajeti shilingi bilioni 9.9.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha wa 2016/2017 Ofisi inadhamiria kuendelea na kazi kwa ufanisi ikiwemo kuhakikisha kwamba fedha zinazopaswa kwenda Zanzibar zinaenda kwa wakati na Ofisi inatoa taarifa kuhusu upelekaji wa gawio la fedha kwa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwasababu wakati mwingine matatizo yanajitokeza kutokana na taarifa kutojulikana.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kuhakikisha kwamba pande zote mbili za Muungano zinanufaika na programu na mipango ya mandeleo ya pamoja, Ofisi imeendelea kufuatilia utekelezaji wa programu na mipango hiyo. Programu ambazo zinatekelezwa kwa sasa ni pamoja na mfuko wa maendeleo ya jamii,

yaani *Tanzania Social Action Fund, (TASAF III)*; Mpango wa Kurasimisha Rasilimali na Biashara za Wanyonge Tanzania (MKURABITA); Programu ya Miundombinu ya Masoko, Uongezaji thamani na Huduma za Fedha Vijijini (*Market Infrastructure, Value Addition in Rural Finance*) na Programu ya Kuendeleza Kilimo Sehemu ya Mifugo (*Agricultural Sector Development Program Livestock*). Programu na mipango hii hutekelezwa na Wizara au Idara husika za pande mbili za Muungano. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, maelezo ya kina kuhusu utekelezaji wa miradi na programu hizi pamoja na mafanikio yake pamoja na matarajio kwa mwaka ujao wa fedha yametolewa katika kitabu chetu cha hotuba ya bajeti kuanzia ukurasa wa 52 hadi ukurasa wa 56.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuwepo kwa programu na mipango ya maendeleo ya pamoja kumesaidia kuimarisha Muungano wetu na kukuza uchumi na kupunguza umaskini wa kipato na kuinua ubora wa maisha na ustawi wa watu wa pande zote mbili za Muungano. Katika mwaka wa fedha unaokuja Ofisi yetu itaendelea kufuatilia utekelezaji wa programu na mipango hii ya maendeleo ya pamoja ili kuhakikisha kwamba pande zote mbili za Muungano zinanufaika.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha wa 2015/2016 Ofisi imeendelea kuratibu ushirikiano katika masuala yasiyo ya Muungano kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. Ofisi imetoa utaratibu kwa Wizara, Taasisi na Idara zisizo za Muungano kukutana angalau mara mbili kwa mwaka ili kujadili fursa na changamoto za utekelezaji wa programu na mipango ya maendeleo ya pamoja ya kisekta.

Mheshimiwa Naibu Spika, maeneo ambayo kumekuwa na ushirikiano na ambayo Serikali hii itaendelea kuimarisha na kupanua ushirikiano kwenye Sekta hizo ni eneo la mazingira, afya, uchukuzi, kilimo na Serikali za mitaa. Maelezo kuhusu ushirikiano kati ya Serikali zetu mbili katika maeneo haya yametolewa katika kitabu chetu cha bajeti kuanzia ukurasa wa 57 mpaka ukurasa wa 59.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha wa 2015/2016 Ofisi itahimiza Wizara, Idara na Taasisi zisizo za Muungano zenye majukumu yanayofanana kwa pande zote mbili kukutana angalau mara mbili kwa mwaka ili kuimarisha ushirikiano katika masuala yasiyo ya Muungano.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba katika mwaka wa fedha unaoisha, Ofisi imekalimisha maandalizi ya Toleo la pili la kitabu cha Miaka 50 ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar. Kitabu hiki kitazambazwa kwa wadau ili kuendelea kuelisha umma katika masuala ya Muungano.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaokuja, Ofisi itaongeza jitihada za kueleimisha Umma kuhusu Muungano kupitia vyombo vya habari. Tutawekeza jitihada hizi hasa kwa vijana kwa kutumia mbinu mpya ili waelewe kwamba Muungano ni urithi wao wanaowajibika kuuhifadhi na kuulinda.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba Muungano wetu ni imara leo kuliko jana. Muungano wetu ulikuwa imara jana kuliko siku ulipoasisiwa na hakuna shaka yoyote kabisa kwamba utakuwa imara zaidi kesho kuliko ilivyo leo. Sisi tuliokabidhiwa dhamana ya kusimamia masuala ya Muungano, tutaendelea kutimiza wajibu wetu wa kuulinda na kuuimarisha. Jukumu hili tumelilia kiapo na linavuka itikadi za kisiasa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa nizunguzie masuala ya utawala na maendeleo ya watumishi. Katika mwaka wa fedha unaokwisha, Ofisi imeendelea kusimamia sheria, kanuni, taratibu na maadili ya utumishi wa umma sanjari na kuwawezesha watumishi wake kutekeleza majukumu yao.

Katika mwaka wa fedha wa 2016/2017 Ofisi imekuwa na changamoto kubwa za vitendea kazi, ubora wa majengo ya Ofisi na mazingira ya kazi kwa ujumla. Hata hivyo, majengo ya Ofisi na mazingira ya kazi yaliboreshwa kwa kufanya ukarabati wa majengo yaliyopo kulingana na fedha zilivyopatikana.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha unaokuja Ofisi itaendelea kusimamia sheria, kanuni, taratibu na kuimarisha maadili na utawala bora katika Uutumishi wa umma.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuhitimisha kwa kusema kwamba hifadhi ya mazingira na ulinzi wa rasilimali za nchi ni jukumu la kila Mtanzania kwa mujibu wa Ibara ya 28 ya Katiba yetu na kifungu cha (6) cha Sheria ya Mazingira. Katika mwaka wa fedha unaokuja Ofisi inadhamiria kujenga utaratibu wa kumshirikisha kila Mtanzania katika wajibu huu ili ulinzi na hifadhi ya mazingira lisiwe suala la shuruti bali uwe ni utamaduni wetu na tuone kama ni wajibu wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Sheria ya Mazingira inaelekeza kwamba kila kitongoji, kila mtaa, kila kijiji, kila kata na kila wilaya iwe na kamati ya usimamizi wa mazingira. Tutahakikisha kwamba kamati hizi zinaundwa ili Watanzania wengi zaidi washiriki katika kutimiza wajibu wao wa hifadhi wa mazingira. Maelekezo ya uundwaji wa kamati hizi yamekwishapelekwa kwa Wakuu wa Mikoa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kama nilivyosema kuhusu Muungano kwamba Muungano ndiyo nguzo ya Taifa letu, bila Muungano hakuna Utanzania, kama ilivyo kwenye hifadhi ya mazingira, wajibu wa kuulinda na kuudumisha Muungano ni wajibu wetu sote bila kujali itikadi za kisiasa. Ofisi yetu inaamini kwamba changamoto za Muungano hazipaswi kuwa sababu ya kuupa jina baya Muungano. Ofisi yetu itaendelea kutimiza wajibu wake katika kuhakikisha kwamba Muungano wetu unadumu na unakuwa chanzo cha fahari na utajiri kwa watu wa pande zote mbili.

Naomba nitumie fursa hii kuwashukuru walionisaidia kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Ofisi. Shukrani zangu za dharti na za kupekee ni kwa Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa uongozi wake makini na miongozo aliyoitoa chini ya Ofisi yake, uliotuwezesha kutekeleza na kufanikisha majukumu ya Ofisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kumshukuru sana Mheshimiwa Luhaga Joelson Mpina, Mbunge na Naibu Waziri katika Ofisi yetu kwa kazi nzuri anayoifanya kunisaidia na kwa ushirikano thabiti aliyouonesha, anaoendelea kuonesha na anaonipa na kwa uwajibikaji wake ambao umewezesha sisi kuwasilisha hoja hii mbele yenu leo. Aidha, napenda kumshukuru sana Mheshimiwa Mbaraka Mohamed Abdulwakil, Katibu wetu Mkuu katika Ofisi yetu; Mhandisi Ngosi Mwhava, Naibu Katibu Mkuu, Profesa Salome Misana Mwenyekiti wa Bodi ya NEMC pamoja na Mhandisi Bonaventura Baya, Mkurugenzi wa NEMC na watumishi wote wa Ofisi ya Makamu wa Rais kwa juhudi zao za utendaji katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Ofisi.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda pia niwashukuru sana wageni wetu ambao wameungana na sisi hasa wale vijana ambao tarehe 26 Aprili, 1964 walishiriki mbele ya umma wa Watanzania kuchanganya udongo wa Zanzibar na Tanganyika kuashiria kuungana kwa nchi yetu. Ni heshima kubwa sana kwamba wameungana na sisi siku ya leo. Tunawashukuru na kuwapongeza sana, tunawatakia afya njema na uhai mrefu. Uwepo wao ni kumbukumbu kubwa kwamba Muungano wetu uliasisiwa kwa uwazi kwa ridhaa ya wote na kwa utashi wa pande zote mbili na utaendelea kudumu daima kama fahari, kama kielelezo cha Utanzania wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pia Ofisi yetu imefanikisha utekelezaji wa majukumu yake kwa kushirikiana na washirika wa maendeleo. Napenda kuwashukuru sana washirika wa maendeleo kwa ushirikiano wao na msaada wao. Napenda nitumie fursa hii kuwaomba waendeleo kutoa ushirikiano katika kipindi kijacho ili tuweze kufanikiwa zaidi katika jitihada zetu za kuhifadhi mazingira na kulinda na kuimarisha Muungano wetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia napenda kushukuru Asasi za Kiraia na vikundi vya wanamazingira na wanamazingira kote nchini kwa kazi kubwa wanayoifanya ya kuhifadhi mazingira na kuelimisha Umma kuhusu hifadhi ya mazingira.

Katika mwaka ujao wa fedha, Ofisi yetu itaweka mfumo bora zaidi wa mawasiliano na ushirikiano kati ya Wanamazingira wote nchini na Serikali, kati ya watafiti wa masuala ya mazingira pamoja na Serikali kote nchini ili juhudi hizi za pamoja za Serikali na wanamazingira ziweze kuzaa matunda tunayoyatarajia.

Mheshimiwa Naibu Spika, sasa tumefika pale ambapo tunaomba fedha. Ili Ofisi iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyopangwa, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu liidhinishe maombi ya fedha kwa mwaka wa fedha wa 2016/2017 kama ifuatavyo:-

Kwanza Fungu 26 - Makamu wa Rais naomba Bunge lako liidhinishe Makadirio ya Matumizi ya shilingi 3,649,184,000 fedha za matumizi ya kawaida kwa mwaka 2016/2017; kiasi hiki kinajumuisha mishahara ya watumishi ambayo ni shilingi 1,146,384,000 na matumizi mengineyo shilingi 2,499,800,000.

Fungu 31 - Ofisi ya Makamu wa Rais naomba Bunge lako liidhinishe makadirio ya matumizi ya shilingi 20,386,699,448 kwa fungu hili. Kiasi hiki kinajumuisha shilingi 9,413,616,000 fedha za matumizi ya kawaida na shilingi 10,973,083,448 fedha za miradi ya maendeleo. Fedha za matumizi ya kawaida zinajumuisha shilingi 2,846,299,000 kwa ajili ya matumizi ya mishahara ya watumishi na shilingi 200,314,680,000 kwa ruzuku ya Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira na shilingi 4,252,637,000 kwa ajili ya matumizi mengineyo ya Idara na vitengo mbalimbali vilivyoko chini ya Ofisi yetu.

Aidha, fedha za maendeleo zinajumuisha fedha za ndani ambazo ni shilingi 8,000,000,000 na fedha za nje ambazo ni shilingi 2,973,083,448.

Mheshimiwa Naibu Spika, kabla ya kutoa hoja, pia naomba nichukue nafasi hii kumshukuru sana binti yetu anaitwa Getrude ambaye wote mlimwona; tumemwalika na amefika Bungeni na ametupa fahari na heshima kubwa kama Tanzania. *(Makofi)*

Ofisi yetu tunashirikiana na kituo chake kule Mwanza kuhakikisha kwamba uelewa unaongezeka miongoni mwa watoto wa Tanzania kuhusu masuala ya mazingira. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

**Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu
wa Rais, Muungano na Mazingira, kwa Mwaka wa
Fedha 2016/2017 Kama ilivyowasilishwa Mezani**

A. UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria na ile iliyowasilishwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira, ninaomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu sasa lipokee na kujadili Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais kwa Mwaka wa Fedha 2015/16 na malengo na kazi zilizopangwa kutekelezwa Mwaka wa Fedha 2016/17. Aidha, ninaliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya fedha ya Ofisi ya Makamu wa Rais kwa Mwaka wa Fedha 2016/17.

2. Mheshimiwa Spika, ninapenda kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa **Dkt. John Pombe Joseph Magufuli** kwa kuchaguliwa kwa ushindi wa kishindo kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania wa Awamu ya Tano. Aidha, ninampongeza, Mheshimiwa **Samia Suluhu Hassan** kwa kuchaguliwa kuwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, akiwa ni mwanamke wa kwanza kushika wadhifahuu wa juu hapa nchini. Aidha, ninampongeza, Mheshimiwa Dkt. Ali Mohammed Shein kwa kuchaguliwa kuwa Rais wa Zanzibar. Kuchaguliwa kwao ni kielelezo thabiti cha imani kubwa waliyonayo wananchi kwa Chama cha Mapinduzi (CCM), katika kuongoza nchi nakuleta maendeleo. Vilevile, ninampongeza Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), kwa kuteuliwa na kuthibitishwa na Bunge hili Tukufu kushika wadhifa huo.

3. Mheshimiwa Spika, ninapenda kutumia fursa hii kukupongeza wewe Mheshimiwa Job Yustino Ndugai (Mb.), kwa kuteuliwa na Chama cha Mapinduzi kugombea nafasi hii na hatimaye kuchaguliwa kwa kura nyingi kuliongoza Bunge hili. Ninampongeza pia Mheshimiwa Dkt. Tulia Ackson Mwansasu (Mb.), kwa kuteuliwa na Rais kuwa Mbunge na kuchaguliwa kwa kura nyingi kuwa Naibu Spika wa Bunge hili. Aidha, ninawapongeza Wabunge wote waliopata ridhaa ya wananchi ya kuwawakilisha kwa kupigiwa kura katika Uchaguzi Mkuu wa Oktoba, 2015 na wale walioteuliwa na Mheshimiwa Rais na kupitia Viti Maalum.

4. Mheshimiwa Spika, ninapenda kutoa shukrani za pekee kwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuniamini na kunikabidhi majukumu ya kusimamia masuala ya Muungano na Hifadhiya Mazingira. Kwa namna ya pekee ninapenda kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Luhaga Joelson

Mpina (Mb.) kwa kuaminiwa na kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kuwa Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira.

5. Mheshimiwa Spika, ninapenda kuwashukuru kwa dhati Waheshimiwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa Mohamed Omary Mchengerwa (Mb.), na Waheshimiwa Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira chini ya Mwenyekiti wake Mheshimiwa Dkt. Peter Dalaly Kafumu (Mb.), kwa kupokea, kuchambua na kupitisha Taarifa ya Ofisi ya Makamu wa Rais ya Utekelezaji wa Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2015/16 na Malengo na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2016/17.

6. Mheshimiwa Spika, ninatoa shukrani nyingi kwa Mheshimiwa Ally Salehe Ally (Mb.), Waziri Kivuli wa Muungano na Mazingira kwa ushauri wake katika maandalizi ya hoja hii kupitia Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria.

7. Mheshimiwa Spika, ninaomba kuungana na Waheshimiwa Wabunge wenzangu kutoa pole kwa ndugu, marafiki na wananchi kwa ujumla kwa kuondokewa na wapendwa wao na kupoteza mali kutokana na majanga ya mafuriko, moto, njaa, ajali za vyombo vya usafiri na magonjwa ya mlipuko. Majanga yote yaliyotokea ni pigo kwaustawi wa Taifa letu.

8. Mheshimiwa Spika, Bunge lako limepokea Taarifa kuhusu Utekelezaji wa kazi za Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2015/16 na Mwelekeo wa shughuli za Serikali kwa kipindi cha Mwaka 2016/17, zilizowasilishwa hapa Bungeni na Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu; Mheshimiwa George Boniface Simbachawene (Mb.), Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa; Mheshimiwa Angellah Jasmine Kairuki (Mb.), Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais Utumishi na Utawala Bora; na Mheshimiwa Dkt. Philip Isdory Mpango (Mb.), Waziri wa Fedha na Mipango. Hotuba zao zimetoa mwelekeo wa utekelezaji wa shughuli za Serikali ya Awamu ya Tano kwa Mwaka wa Fedha 2016/17.

9. Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, ninapenda kutoa maelezo ya utekelezaji wa kazi za Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16 na malengo kwa Mwaka wa Fedha 2016/17.

**B. UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA
MWAKA WA FEDHA 2015/16 NA MALENGO
YA MWAKA WA FEDHA 2016/17**

10. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake Ofisi ya Makamu wa Rais imezingatia matakwa ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa

Tanzania ya Mwaka 1977, Dira ya Taifa ya Maendeleo, 2025, Mpango wa Taifa wa Maendeleo, Ilani ya Uchaguzi ya CCM, Malengo ya Maendeleo Endelevu ya Umoja wa Mataifa (Sustainable Development Goals - SDGs), MKUKUTA, Sera ya Taifa ya Mazingira ya Mwaka 1997 na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya Mwaka 2004 na Kanuni zake.

I: HIFADHI YA MAZINGIRA

11. Mheshimiwa Spika, ni dhahiri kwamba binadamu wanahitaji rasilimali adhimu za mazingira kwa maisha yao. Hata hivyo, matumizi yasiyo endelevu ya rasilimali za mazingira huleta majanga na kuhatarisha maisha ya binadamu. Hali na mwelekeo wa mazingira ya nchi yetu ni mbaya kiasi cha kuzorotesha jitihada za maendeleo na ustawi wa Watanzania kwa miaka mingi ijayo. Kutokana na uharibifu mkubwa wa mazingira unaoendelea nchini, asilimia **61** ya nchi yetu inatishiwa kuwa jangwa, ambapo kila mwaka tunapoteza hekta **372,000** au takriban ekari milioni moja za misitu. Matokeo yake ni kwamba katika miaka **10** iliyopita nchi yetu imepoteza eneo la misitu linalolingana na ukubwa wa nchi ya Rwanda. Kasi ya upoteaji wa misitu inazidi kuongezeka mwaka hadi mwaka. Asilimia **90** ya nishati inayotumika nchini inatokana na misitu. Dar es Salaam peke yake hutumia magunia **200,000** hadi **300,000** ya mkaa, yenye wastani wa kilo 50 kwa mwezi.

12. Mheshimiwa Spika, kutokana na uharibifu mkubwa wa mazingira katika miaka ya hivi karibuni, vyanzo vingi vya maji vimeharibiwa, mvua zimekuwa hazitabiriki, ukame unaongezeka kwenye maeneo mengi, rutuba ya ardhi imepungua, maporomoko ya ardhi katika maeneo ya milima yameongezeka, mafuriko yanaharibu miundombinu na mali na kupoteza maisha ya watu. Utafiti umebaini kuwa kila mvua inapopungua kwa asilimia **10**, pato la Taifa linalotokana na kilimo hupungua kwa asilimia **2**. Makisio ya kitaalam yanabainisha kuwa joto la dunia likiongezeka hadi nyuzijoto **2** za sentigredi juu ya wastani, mavuno ya mahindi hupungua kwa asilimia **13** na mavuno ya mpunga hupungua kwa asilimia **17**.

13. Mheshimiwa Spika, uharibifu wa mazingira unaathiri kila sekta ya uchumi na maisha ya Watanzania. Kukiwa na uvamizi wa vyanzo vya maji, huduma ya maji kwa Watanzania inaathirika; kukiwa na mafuriko kila mwaka, miundombinu inaharibika na fedha nyingi zinatumiwa kuirekebisha; kunapokuwa na ukame, uzalishaji wa umeme unapungua na kuathiri uzalishaji viwandani, mavuno ya mazao ya kilimo yanapungua na malisho ya mifugo yanatoweka na kuongeza umaskini wa wafugaji na wakulima; na ustawi wa wanyamapori unakuwa mashakani na kuathiri utalii; kukiwa na uvuvi haramu wa kutumia mabomu, samaki hawazaliani tena katika maeneo husika na kuathiri maisha ya wavuvi na ubora wa fukwe unapungua; kukiwa na udhibiti mbovu wa taka nguvu na majitaka, na kukiwa uzalishaji wa moshi na utiririshaji wa maji ya sumu

kutoka viwandani na migodini, afya za wananchi zinaathirika. Kwa kifupi, hakuna sekta yoyote ya kiuchumi na kijamii isiyoathiriwa na uharibifu wa mazingira. Kwa msingi huo, bila kuwekeza katika hifadhi ya mazingira, jitihada za uwekezaji katika sekta nyingine za kiuchumi na kijamii hazitazaa matunda tunayotarajia. Kwa msingi huo, Serikali ya Awamu ya Tano, kuanzia Mwaka wa Fedha wa 2016/17, imedhamiria kuyaweka masuala ya mazingira kama sehemu ya mhimili wa ajenda ya uchumi na maendeleo ya Taifa letu.

14. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na uharibifu wa mazingira pamoja na changamoto nyingine zinazoikabili sekta hii, Ofisi imeendelea kusimamia utekelezaji wa Sera, Sheria, Mikakati na Mikataba ya Kimataifa ya Mazingira, pamoja na utoaji wa Elimu kwa umma kuhusu Mazingira. Hatua hizi zinalenga kuwa na matumizi endelevu ya rasilimali ili kuleta maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16 yafuatayo yamefanyika:-

a) Sera ya Taifa ya Mazingira Mapitio ya Sera ya Taifa ya Mazingira

15. Mheshimiwa Spika, kwa kutambua kuwa Sera imara ni nyenzo muhimu ya kukabiliana na uharibifu wa mazingira, na kwa kuwa Sera ya Mazingira ya Mwaka 1997 imepitwa na wakati, Ofisi imeendelea kuipitia Sera hiyo kwa kuendesha warsha tano (5) za kikanda nchini, ili kuwezesha wadau, hususan kutoka Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa kutoa maoni yao. Warsha hizi zilifanyika katika Kanda za **Ziwa** (Mwanza, Shinyanga, Simiyu, Geita, Mara na Kagera); **Kaskazini** (Arusha, Kilimanjaro, Tanga na Manyara); **Kati** (Dodoma, Singida, Tabora na Kigoma); **Mashariki** (Mtwara, Dar es Salaam, Morogoro, Pwani na Lindi); na **Nyanda za Juu Kusini** (Mbeya, Iringa, Katavi, Ruvuma, Njombe na Rukwa). Kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi inatarajia kukamilisha mapitio ya Sera ya Taifa ya Mazingira kwa kushirikiana na wadau wa mazingira. Tunatarajia chapisho la Sera mpya litakamilika kabla ya Mkutano ujao wa Bunge la Bajeti.

Kampeni ya Kitaifa ya Upandaji Miti

16. Mheshimiwa Spika, uhamasishaji wananchi kushiriki katika kampeni ya upandaji miti na Tuzo ya Rais ya Kuhifadhi Vyanzo vya Maji, Kupanda na Kutunza miti umeendelea kufanyika katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16. Halmashauri za Wilaya zimeendelea kupanda miti isiyopungua milioni **1.5** kila mwaka na kuwasilisha taarifa za utekelezaji Ofisi ya Makamu wa Rais. Taarifa na takwimu za upandaji miti nchini katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2014/15 zinaonesha kuwa miti **264,177,045** ilipandwa na kati ya hiyo miti **211,204,160** imestawi. Miti iliyostawi ni sawa na asilimia **90** ya miti yote iliyopandwa. **Kiambatisho** ni Taarifa za Upandaji Miti kwa kila Mkoa.

17. Mheshimiwa Spika, ninapenda kuzipongeza Halmashauri ambazo zimefanya vizuri katika kampeni hii kwa kustawisha miti kwa zaidi ya asilimia **90**. Halmashauri zilizopanda miti na kustawi kwa zaidi ya asilimia **90** ni **39** ambazo ni Halmashauri ya: Namtumbo, Manispaa ya Songea, Songea Vijijini, Nyasa, Manispaa ya Moshi, Iringa, Mufindi, Nachingwea, Ludewa, Mji wa Njombe, Makete, Makambako, Wanging'ombe, Ulanga, Manispaa ya Morogoro, Misenyi, Uyui, Meru, Monduli, Ngorongoro, Manispaa ya Nyamagana, Sengerema, Kwimba, Misungwi, Ilemela, Magu, Ukerewe, Manispaa ya Sumbawanga, Sumbawanga vijijini, Kalambo, Nkasi, Iramba, Mtwara vijijini, Tandahimba, Temeke, Geita, Biharamulo, Bukoba vijijini na Manispaa ya Bukoba. Hata hivyo, kumekuwa na changamoto ya uhakika wa takwimu hizi za upandaji miti. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi kwa kushirikiana na TAMISEMI itaendelea kufuatilia iwapo miti iliyoelekezwa kupandwa, imepandwa na kustawi.

18. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha wananchi kuhifadhi mazingira, Ofisi imeendelea kuratibu mashindano ya Tuzo ya Rais ya Kuhifadhi Vyanzo vya Maji, Kupanda na Kutunza Miti, kwa kuhimiza Mkoa kuwahamasisha wananchi katika maeneo yao kushiriki mashindano haya. Lengo la Tuzo hii ni kuhamasisha na kutoa motisha kwa jamii ili kuendelea kushiriki katika shughuli za kuhifadhi mazingira. Tuzo hii hutolewa kila baada ya miaka miwili (2) wakati wa kilele cha Siku ya Mazingira Duniani. Kwa kuwa mwaka huu Tuzo hii haitatolewa kitaifa tunaelekeza kila Mkoa kuwatambua washindi wa Tuzo hii wakati wa kilele cha maadhimisho ya Siku ya Mazingira Duniani tarehe 5 Juni, 2016 kulingana na utaratibu watakaopanga.

Mkakati Mpya wa Kupanda na Kutunza Miti

19. Mheshimiwa Spika, Ofisi kwa kushirikiana na wadau imeandaa Mkakati wa Taifa wa Upandaji na Utunzaji Miti. Mkakati huu ni wa miaka mitano (2016 hadi 2021) na unakadiriwa kugharimu Shilingi bilioni **105.2**. Madhumuni ya Mkakati huu ni kuimarisha na kuboresha kampeni ya upandaji miti nchini. Mkakati huu mpya na mkubwa umezingatia kurekebisha changamoto zilizojitokeza katika kampeni zilizopita. Aidha, masuala mengine yatakayozingatiwa ni uhamasishaji wa matumizi ya gesi asili, tungamotaka na vitofali vya tungamotaka (biomass briquettes) na biogesi badala ya kuni na mkaa; na utoaji wa motisha kwa watumiaji wa nishati mbadala.

20. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itasimamia na kuratibu Kampeni ya Taifa ya Upandaji Miti na utekelezaji wa Mkakati wa Taifa wa Upandaji Miti (2016 hadi 2021). Katika Mkakati huu mpya kila kijiji, kitongoji, mtaa, kaya na kila taasisi itapewa lengo la upandaji miti. Tutashindanisha shule na vijiji katika upandaji na ukuzaji wa miti natutatoa zawadi nono. Maeneo ya wazi ya Serikali yatapandwa miti. Tutarahisisha

upatikanaji wa mbegu na miche. Kupitia Ofisi ya Rais TAMISEMI, sheria ndogo zitaandaliwa na Serikali za Mitaa kulazimisha upandaji wa miti. Dhamira yetu ni kuibadilisha Tanzania kuwa ya kijani. Tutahimiza pia mashamba ya miti ya kibiashara kwa watu binafsi.

Mipango na Mikakati ya Kitaifa ya Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira

21. Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kusimamia hifadhi ya mazingira, Ofisi imeendelea kuratibu na kuhamasisha utekelezaji wa Mipango na Mikakati ya Kitaifa ya Kuhifadhi Mazingira. Katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16, Mpango kazi wa Taifa wa Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira wa 2013 hadi 2018, ambao unaelekeza hatua za utekelezaji katika kukabiliana na changamoto za mazingira kwa kila mdau, umesambazwa kwa Watendaji wa Mikoa yote na Wizara Tanzania Bara, ili wauhuishe katika mipango yao ya maendeleo. Aidha, Mkakati wa Taifa wa Hifadhi ya Bioanuai (2015-2020) umekamilika. Vilevile, Ofisi imeendelea kuhimiza utekelezaji wa Mkakati wa Kitaifa wa Kuhifadhi Mazingira ya Ardhi na Vyanzo vya Maji (2006), na Mkakati wa Kitaifa wa Hatua za Haraka za Kuhifadhi Mazingira ya Pwani, Bahari, Maziwa, Mito na Mabwawa (2008).

22. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imeendelea kusambaza kwa wadau kwa ajili ya utekelezaji mipango na miongozo kama ifuatavyo: Mpango wa Mbinu Bora za Usimamizi Endelevu wa Ardhi za Mwaka 2014; Taarifa ya Hali ya Uharibifu wa Ardhi nchini ya Mwaka 2014; na Mwongozo wa Kuhuisha Programu ya Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame katika Sera, Mipango na Programu za Kisekta chini ya Programu ya Taifa ya Kupambana na Kuenea kwa hali ya Jangwa na Ukame (National Action Programme to Combat Desertification Plan – NAP) ya Mwaka 2014 hadi 2018. Aidha, Mkakati wa Mabadiliko ya Tabianchi wa Mwaka 2012, umeendelea kuiwezesha Tanzania kutekeleza miradi ya kuhimili mabadiliko ya tabianchi na kupunguza gesijoto nchini.

23. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha wa 2016/17, Ofisi itaendelea kuhamasisha utekelezaji wa Mipango na Mikakati hiyo na kuhamasisha wadau kutenga fedha za kutekeleza Mipango hiyo.

b) Utekelezaji wa Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004 Taarifa ya Hali ya Mazingira Nchini

24. Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004, Taarifa ya Hali ya Mazingira Nchini, inatakiwa kutolewa kila baada ya miaka miwili (2). Taarifa ya Pili ya Hali ya Mazingira iliyotolewa mwaka 2014 imeonesha kujitokeza kwa changamoto mpya za mazingira, ikiwa ni pamoja na

vifaa vya umeme na kielektroniki, viumbe vamizi vigeni, viumbe vilivyofanyiwa mabadiliko ya kijenetiki, mabadiliko ya tabianchi na biofueli. Aidha, pamoja na juhudi zinazofanywa na Serikali na wadau wengine, Taarifa imebaini kuendelea kuwepo kwa uharibifu wa mazingira nchini. Hii inatokana na ongezeko la idadi ya watu, uelewa mdogo wa wananchi, matumizi ya rasilimali yasiyo endelevu na umaskini.

25. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16 nakala za Taarifa zaidi ya **2,000** zimesambazwa kwa watendaji ngazi ya Mkoa na Taifa na vipeperushi vya Taarifa zaidi ya 3,000 vimegawiwa kwa wananchi. Katika kipindi hiki, elimu na uhamasishaji wa umma kuhusu kukabiliana na changamoto za mazingira imetolewa kupitia fursa zilizojitokeza ikiwa ni pamoja na warsha. Aidha, katika kipindi hiki tumefanya mawasiliano na Mikoa na Wizara kwa lengo la kuwakumbusha kuandaa taarifa za Hali ya Mazingira kwa Mikoa na Wizara na kuziwasilisha kwa majumuisho. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kutoa elimu na kuhamasisha jamii na watendaji kuchukua hatua zilizobainishwa kukabiliana na changamoto za mazingira. Vilevile, Ofisi itaandaa na kuchapisha Taarifa ya Tatu ya Hali ya Mazingira kwa mujibu wa Sheria ya Mazingira.

Mfuko wa Taifa wa Mazingira

26. Mheshimiwa Spika, Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004, kifungu cha 213 (1), inaanzisha Mfuko wa Mazingira ili kuwe na vyanzo endelevu vya fedha za kutekeleza masuala ya hifadhi ya mazingira. Hata hivyo, tangu mwaka 2004 Mfuko huo haukuwahi kutengewa fedha na kutimiza majukumu yake ya kugharamia shughuli za hifadhi ya mazingira. Ofisi inadhamiria kwamba Mfuko huu uanze na ndio uwe mwezeshaji mkuu wa shughuli za hifadhi ya mazingira nchini. Tunataktuwe na Mfuko wenye uwezo mkubwa wa kusaidia Taifa kugharamia hifadhi ya mazingira. Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imekamilisha taarifa ya maeneo ya vyanzo na viwango vya fedha kwa ajili ya Mfuko. Kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, tunatarajia kwamba vyanzo hivi vitakubaliwa na kuuwezesha Mfuko kuanza.

27. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha wa 2016/17, ili kutimiza majukumu yake ya msingi ya hifadhi, ulinzi na usimamizi wa mazingira, Mfuko wa Taifa wa Mazingira utahitaji takribani Shilingi bilioni 100. Fedha hizo zitatumika kwa kufanya yafuatayo:-

- Kufanya ufuatiliaji, utafiti, tathmini na uchambuzi wa hali ya uharibifu wa mazingira;
- Kugharamia Mkakati wa Serikali wa Upandaji na Utunzaji wa Miti wa 2016-2021;

- Kugharamia miradi ya kuhifadhi vyanzo vya maji, mito mikubwa na mifumo nyeti ya ikolojia nchini;
- Kusaidia jamii zilizoathirika na uharibifu wa mazingira na mabadiliko ya tabianchi;
- Kujenga uwezo wa Taifa kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi;
- Kujenga uwezo wa taasisi za umma ikiwemo NEMC, kusimamia hifadhi ya mazingira nchini;
- Kuwezesha uwepo wa Maafisa na Kamati za Mazingira katika ngazi za Vijiji, Mitaa na Halmashauri kama Sheria ya Mazingira inavyoelekeza;
- Kusaidia mafunzo ya wataalam wa kusimamia hifadhi ya mazingira nchini;
- Kujenga mifumo wa kitaasisi itakayowezesha uratibu muafaka wa masuala ya mazingira.
- Kuwezesha kujenga uchumi wa nishati mbadala kwa kuendeleza matumizi ya nishati mbadala kama vile biogesi, vitofali vya tungamotaka na gesi asili iliyosindikwa (CNG) ili kupunguza kwa kiasi kikubwa matumizi ya mkaa na kuni kwa ajili ya kupikia;
- Kugharamia uendeshaji wa mashindano ya kuhifadhi mazingira na kutoa tuzo kwa taasisi, jamii na halmashauri zitakazoshinda; na
- Kugharamia utoaji wa elimu ya mazingira kwa umma.

Mifuko ya Plastiki

28. Mheshimiwa Spika, mifuko ya plastiki imekuwa ni changamoto kubwa ya mazingira. Kwa sehemu kubwa mifuko hii hutolewa bure na inasambaa, kuchafua mandhari na kuziba mifereji hivyo kusababisha athari kubwa kwa mazingira. Asilimia kubwa ya uchafu kwenye mito, maziwa na fukwe za bahari ni mifuko ya plastiki. Kama Bunge lako Tukufu lilivyoarifiwa katika Hotuba ya Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imekamilisha kanuni mpya za mifuko ya plastiki zinazorekebisha viwango vya unene unaoruhusiwa kutoka Maikroni **30** kwenda Maikroni **50**. Kanuni hizi tayari zimesainiwa na kupewa Tangazo la Serikali Nambari **271** ya Mwaka 2015 na kutolewa katika Gazeti la Serikali Nambari **29**, la tarehe 17 Julai, 2015. Hivyo, mifuko yenye unene chini ya maikroni 50 hairuhusiwi kuzalishwa, kuingizwa wala kutumika nchini.

29. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuelimisha wadau kuhusu umuhimu wa kudhibiti taka za mifuko ya plastiki na kukuza matumizi ya mifuko mbadala. Aidha, Ofisi itaendelea kusimamia utekelezaji wa Kanuni mpya ya mifuko ya plastiki na mwelekeo ni kupiga marufuku matumizi ya mifuko ya plastiki. Vilevile, Ofisi inaendesha majadiliano ndani ya Serikali na baadaye na wadau kuhusu dhamira ya kuchukua hatua ya kupiga marufuku moja kwa moja matumizi ya mifuko hii nchini.

Udhibiti wa Kelele na Mitetemo

30. Mheshimiwa Spika, Ofisi kwa kuwashirikisha wadau imeandaa Kanuni za kudhibiti Kelele na Mitetemo. Kanuni hizi zinalenga kudhibiti na kupunguza tatizo la kelele na mitetemo kutoka katika maeneo kama vile kumbi za starehe (ikiwa ni pamoja na baa), viwandani, matangazo, vyombo vya usafiri, nyumba za ibada na migodini. Ofisi itaendelea kuelimisha umma kuhusu umuhimu wa Kanuni hizi na utekelezaji wake.

Usafi wa Mazingira Nchini

31. Mheshimiwa Spika, jukumu la usafi wa mazingira katika miji yetu lipo chini ya Mamlaka ya Serikali za Mitaa. Hata hivyo, Ofisi inashirikiana na wadau kutatua changamoto za uchafuzi wa mazingira utokanao na uteketezwaji na utupwaji ovyo wa taka ngumu, utiririshaji wa majitaka na uchafuzi wa hewa unaosababishwa na mitambo ya uzalishaji viwandani na shughuli nyingine. Katika kutimiza dhamira hiyo Ofisi imetekeleza yafuatayo:- Kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais - TAMISEMI, imeandaa muundo wa Idara ya Hifadhi ya Mazingira na Udhibiti wa taka ngumu katika Halmashauri; Imerasimisha kila Jumamosi ya mwisho wa mwezi kuwa ni siku ya usafi wa mazingira nchini; na kuhamasisha sekta binafsi na jamii ili kuwekeza katika shughuli/fursa zitokanazo na uzalishaji wa taka kama vile utengenezaji wa mboji, biashara ya hewa ukaa na uzalishaji wa umeme. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kushirikiana na wadau kuelimisha umma kuhusu utunzaji na usafi wa mazingira na kuwekeza katika matumizi muafaka ya taka.

Tathmini ya Athari Kwa Mazingira

32. Mheshimiwa Spika, Ofisi imeendelea kusimamia na kuhakikisha kwamba Miradi ya uwekezaji inayotakiwa kisheria kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira inafanya hivyo ili iwe endelevu na yenye kuleta tija. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi ilipokea kutoka katika Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira, Miradi **841** ya uwekezaji ikiomba kupatiwa cheti cha mazingira na kati ya hiyo, Miradi **628** ilikidhi vigezo vya uwekezaji endelevu na hifadhi ya mazingira na kukubaliwa. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itajenga

uwezo wa kuhakikisha kwamba Miradi yote inafanyiwa Tathmini ya Athari Kwa Mazingira - TAM. Dhamira ya Ofisi ni kuhakikisha kwamba zoezi la TAM linafanywa kwa ufanisi ili kutokuwa chanzo cha ucheleweshaji wa miradi ya uwekezaji.

c) Elimu kwa Umma kuhusu Hifadhi ya Mazingira

33. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, elimu ya mazingira imeendelea kutolewa kwa kutumia Vyombo vya Habari, machapisho, vipeperushi na warsha. Katika kipindi hiki, Mipango na Mikakati ya mazingira imesambazwa kwa Maafisa mazingira wa Mikoa kwa kutumia fursa zinazopatikana zikiwemo warsha za kikanda za kupitia Sera ya Taifa ya Mazingira. Aidha, Tamko la maadhimisho ya Siku ya Mazingira Afrika, lililolenga kuelimisha na kuwakumbusha wananchi na Watendaji wajibu wao katika usafi na kutunza mazingira, lilitolewa tarehe 25 Februari, 2016 kwenye vyombo vya Habari. Mikoa 11 ilitokeleza maadhimisho ya Siku ya Mazingira Afrika na kuwasilisha taarifa zao. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kutoa Elimu kwa Umma kuhusu Hifadhi na usimamizi wa Mazingira kwa kutumia Vyombo vya Habari, hotuba na Matamko ya viongozi na kusambaza vipeperushi.

d) Utekelezaji wa Mikataba ya Mazingira Mkataba wa Kimataifa wa Hifadhi ya Bioanuai

34. Mheshimiwa Spika, Ofisi imeendelea kushirikiana na wadau kutekeleza malengo ya Mkataba huu ambayo ni: Kuhifadhi bioanuai; Kuwa na matumizi endelevu ya Bioanuai; na kuwa na mgawanyo sahihi wa faida zitokanazo na rasilimali za kijenetiki. Katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imetekeleza yafuatayo: Kukamilisha mapitio ya Mkakati na Mpango Kazi wa Taifa wa Hifadhi ya Bioanuai (National Biodiversity Strategy and Action Plan) wa mwaka 2015 hadi 2020. Mkakati umebainisha changamoto na hatua za kipaumbele katika hifadhi ya bioanuai. Aidha, Mkakati umetafsiriwa kwa Kiswahili.

35. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imekusanya maoni ya wadau ili kukamilisha taratibu za kuridhia Itifaki ya Nagoya ya Mkataba wa Bioanuai inayohusu Upatikanaji na Mgawanyo Sahihi wa Faida Zitokanazo na Matumizi ya Rasilimali za Kijenetiki (The Nagoya Protocol on Access to Genetic Resources and the Fair and Equitable Sharing of the Benefits Arising from their Utilisation to the Convention on Biological Diversity). Vilevile, Ofisi ilikusanya maoni ya wadau ili kukamilisha taratibu za kuridhia Itifaki ya Ziada ya Nagoya Kuala-Lumpur, inayohusu Uwajibikaji Kisheria na Fidha Dhidi ya Athari zitokanazo na Matumizi ya Bioteknolojia ya Kisasa (Nagoya-Kuala Lumpur Supplementary Protocol on Liability and Redress to the Cartagena

Protocol on Biosafety). Katika kipindi hiki, Ofisi kwa kushirikiana na wadau iliendesha warsha kwa wajumbe wa Mamlaka Mahiri (Competent Authorities) za Wizara za kisekta, zinazosimamia matumizi salama ya bioteknolojia ya kisasa nchini na Wajumbe wa Kamati ya Kitaifa ya Ushauri ya Mazingira, ili kukuza uelewa kuhusu suala hili. Aidha, nimeteua wajumbe wa Kamati ya Kitaifa ya Usimamizi wa Matumizi ya Bioteknolojia ya Kisasa na nimezindua Kamati hii, tarehe 2 Machi, 2016.

36. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi inatarajia kukamilisha taratibu za kuridhia Itifaki ya Nagoya na Itifaki ya Ziada ya Nagoya Kuala-Lumpur. Aidha, Ofisi itachapisha na kusambaza Taarifa ya Tano ya utekelezaji wa Mkataba wa Bioanuai na Mkakati na Mpango Kazi wa Taifa wa Hifadhi ya Bioanuai kwa Kiswahili na Kiingereza. Vilevile, Ofisi itaendelea kushirikiana na wadau kuelimisha na kuhamasisha utekelezaji wa Mkakati na Mpango Kazi huo wa Kitaifa wa 2015 hadi 2020.

Mkataba wa Nairobi

37. Mheshimiwa Spika, Mkataba huu unahusu Hifadhi, Usimamizi na Uendelezaji wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi unatekelezwa kwa kushirikisha nchi **10** zilizoko magharibi ya Bahari ya Hindi. Nchi hizo ni Kenya, Komoro, Madagaska, Mauritius, Msumbiji, Shelisheli, Somalia, Re-Union, Jamhuri ya Afrika ya Kusini na Tanzania. Katika Mwaka wa Fedha wa 2015/16, Ofisi imekusanya maoni ya wadau kwa ajili ya taratibu za kuridhia: Marekebisho ya Mkataba wa Nairobi na Itifaki ya Udhubiti wa Uchafuzi wa Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi na kutokana na vyanzo na shughuli zinazofanyika nchi kavu.

38. Mheshimiwa Spika, Ofisi kwa kushirikiana na UNEP na Nchi Wanachama imekamilisha Taarifa ya Kikanda ya Hali ya Mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani ya Magharibi ya Bahari ya Hindi. Taarifa inaonesha uharibifu mkubwa wa mazingira ya Bahari na Ukanda wa Pwani wa eneo la Magharibi ya Bahari ya Hindi. Kwa upande wa Tanzania taarifa hii imeonesha uharibifu mkubwa wa matumbawe unaosababishwa na shughuli za kibinadamu hasa uvunaji wa matumbawe kwa ajili ya kutengeneza chokaa, uvuvi haramu wa kutumia baruti na mabadiliko ya tabianchi. Aidha, taarifa imeonesha kuwa uchafuzi wa bahari kutokana na shughuli zinazofanyika nchi kavu (Land-based activities) umechangia katika kuathiri bioanuai za bahari. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17 Ofisi imeratibu utekelezaji wa Mkataba wa Nairobi kwa kukamilisha taratibu za kuridhia Marekebisho ya Mkataba wa Nairobi na Itifaki yake.

Mkataba wa Mabadiliko ya Tabianchi

39. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imeendelea kuratibu utekelezaji wa Mradi wa Kujenga Uwezo wa Jamii za Pwani ya Bahari ya Hindi ili kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi kutokana na kuongezeka kwa usawa wa bahari (sea level rise). Mradi huu unatekelezwa katika Wilaya za Bagamoyo, Rufiji, Pangani; na Zanzibar. Katika kipindi hiki kazi zifuatazo zimefanyika: Kuwezesha Halmashauri ya Wilaya ya Rufiji kupanda hekta **70** za mikoko katika eneo la Nyamisati ili kuzuia mmomonyoko; Kukamilisha upembuzi yakinifu wa mradi wa uchimbaji visima na ujenzi wa mifumo ya kuvuna maji ya mvua katika Pwani ya Wilaya ya Bagamoyo, Kukamilisha upembuzi yakinifu wa mradi wa kujenga kuta katika kingo za Bahari za Pangani - Tanga, Kisiwa Panza - Pemba na makinga maji (groynes) Kilimani-Unguja; Kutoa mafunzo kwa maafisa wa Halmashauri za Wilaya zinazotekeleza mradi huu kuhusu tathmini ya athari za mabadiliko ya tabianchi; na Kuanzisha mtandao wa asasi za jamii zinazojishughulisha na mabadiliko ya tabianchi katika maeneo ya mradi na kukuza uelewa wa jamii. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa miradi iliyotajwa katika maeneo hayo.

40. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Mradi wa Kuhimili Athari za Mabadiliko ya Tabianchi katika Maeneo ya Pwani ya Dar es Salaam umetekeleza kazi zifuatazo: Kuajiri wataalam elekezi wa kuboresha matumbawe na kuendelea kupanda mikoko katika fukwe za Dar es Salaam; Kukamilisha upembuzi yakinifu kuhusu ukarabati na uimarishaji miundombinu ya maji ya mvua (storm water) katikati ya Jiji la Dar es Salaam na ukuta kwenye ukingo wa Bahari wa Barabara ya Barack Obama na Kigamboni katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere. Aidha, Ofisi kwa kushirikiana na Shirika la Umoja wa Mataifa la Huduma za Miradi (United Nations Office for Project Services - UNOPS) ipo katika hatua za mwisho za kutafuta wakandarasi wa ujenzi wa ukuta katika kingo za bahari za Barabara ya Barack Obama na Kigamboni, na ujenzi wa miundombinu ya maji ya mvua katika baadhi ya maeneo ya Jiji la Dar es Salaam.

41. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa mradi na kazi zifuatazo: Ukarabati na uimarishaji wa ukuta katika kingo za Bahari katika maeneo ya Barabara ya Barack Obama na Kigamboni katika Chuo cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere; Ukarabati wa miundombinu ya maji ya mvua (storm water) katika Jiji la Dar es Salaam; Kuboresha na kukarabati matumbawe yaliyoharibika katika maeneo ya Sinda; Upandaji wa mikoko katika maeneo yaliyoharibika katika maeneo ya Daraja la Salenda, Kunduchi, Mbweni na Ununio katika jiji la Dar es Salaam; na Kusambaza majiko banifu kwa kaya 1,500 katika Manispaa za Ilala, Kinondoni na Temeke.

42. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16 Ofisi kwa kushirikiana na wadau iliandaa mradi wa kujenga uwezo wa kutekeleza shughuli za mabadiliko ya tabianchi zinazofadhiliwa na Mfuko wa Mabadiliko ya Tabianchi (Green Climate Fund- GCF). Aidha, Ofisi kwa kushirikiana na wadau iliandaa na kuwasilisha miradi mitatu (3) kwa ajili ya ufadhili wa Mfuko huo. Miradi hiyo inahusu upatikanaji wa maji ya uhakika katika Mkoa wa Simiyu iliyoandaliwa na Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa kushirikiana na Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (KfW); na Miradi miwili (2) ya nishati jadidifu (renewable energy) na nishati mbadala (Alternative energy) inayoandaliwa kwa kushirikiana na Wizara ya Nishati na Madini. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaanza kujenga uwezo wa kitaasisi kwa ajili ya kutekeleza shughuli za mabadiliko ya tabianchi.

43. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka 2015/16, Ofisi imeendelea kutekeleza shughuli za Mkataba wa Mabadiliko ya tabianchi kwa kuzingatia Mkakati wa Taifa wa Mabadiliko ya Tabianchi wa mwaka 2012. Moja ya majukumu muhimu ilikuwa ni kuongoza nchi katika maandalizi ya Mkataba mpya wa Mabadiliko ya Tabianchi (The Paris Agreement) uliofikiwa huko Paris, Ufaransa tarehe 12 Desemba, 2015 katika Mkutano wa **21** wa nchi wanachama wa Mkataba huo (COP 21), ambapo Tanzania ilishiriki. Mkataba huu unatarajia kuanza kutekelezwa baada ya mwaka 2020 ambapo nchi **55** zinazozalisha asilimia **55** za gesijoto duniani zitakaporidhia.

44. Mheshimiwa Spika, makubaliano haya mapya yanahimiza nchi zote duniani kushiriki katika juhudi za kupunguza gesijoto kwa kuzingatia uwezo wa kila nchi na bila kuathiri maendeleo ya nchi husika. Aidha, Mkataba unazitaka nchi zilizoendelea kuzisaidia nchi zinazoendelea ambazo tayari zimeathirika na mabadiliko haya ili ziweze kuyahimili. Tunatarajia nchi zilizoendelea pamoja na nchi zinazoendelea zenye uchumi unaokua haraka kuongeza michango zaidi kwa nchi zinazoendelea katika kukabiliana na tatizo hili. Aidha, Ofisi kwa kushirikiana na wadau, imefanya mchanganuo wa maeneo ya kipaumbele katika kupambana na mabadiliko ya tabianchi ambayo ni: Nishati, usafirishaji, misitu na usimamizi wa taka. Katika eneo la kuhimili mabadiliko ya tabianchi maeneo hayo ni: kilimo, misitu, maji, afya, na rasilimali za pwani. Madhumuni ya haya yote ni kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi na kuwa na uchumi endelevu na pia kuchangia katika juhudi za dunia za kupunguza uzalishaji wa gesijoto zinazosababisha mabadiliko haya.

45. Mheshimiwa Spika, Ofisi inatekeleza mradi wa kujenga uwezo wa upunguzaji wa gesijoto (Low Emission Capacity Building Project - LECB). Madhumuni ya mradi huu ni kuwezesha nchi kutekeleza shughuli za kupunguza gesijoto na kujiletea Maendeleo endelevu. Lengo ni kuiwezesha nchi kuandaa miradi inayoweza kupata fedha kutoka katika Mfuko wa Mazingira wa Dunia

(Global Environment Facility – GEF) na Mashirika ya Kimataifa na Nchi Washirika wa maendeleo. Aidha, Ofisi kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine imeanzisha kituo cha kupima na kufahamu kiasi cha gesijoto zinazotunzwa na misitu yetu (National Carbon Monitoring Centre) kama mchango wa nchi katika juhudi za dunia za kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi. Kituo hiki ni cha kwanza kwa nchi za Afrika Mashariki na kitawezesha nchi kufahamu thamani ya hewa ukaa tuliyonayo katika sekta ya misitu na kuweza kuinufaisha nchi katika biashara hii chini ya makubaliano mapya ya Mkataba wa Mabadiliko ya Tabianchi. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itakamilisha andiko la miradi mitatu ya kitaifa ya kupunguza gesijoto (Nationally Appropriate Mitigation Actions - NAMAs) katika Sekta zinazohusika na Nishati na Usafirishaji na kuiwasilisha katika mifuko husika kwa ufadhili.

46. Mheshimiwa Spika, Ofisi kwa kushirikiana na Shirika la Umoja wa Mataifa la Mazingira (United Nations Environment Programme - UNEP) inaratibu uandaaji wa Mradi wa Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi katika maeneo ya Vijijini (Ecosystem Based Adaptation for Rural Resilience). Mradi huu wenye thamani ya Dola za Marekani milioni nane (**Milioni 8**) upo katika hatua za mwisho za maandalizi na unatarajiwa kutekelezwa katika Wilaya za Mvomero, Mpwapwa, Kishapu, Simanjiro, na Kaskazini A, Unguja.

47. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha wa 2015/16, Ofisi imekamilisha kuandaa Taarifa ya Pili ya Taifa (Second National Communication to the United Nations Framework Convention on Climate Change - UNFCCC) kuhusu utekelezaji Mkataba wa Umoja wa Mataifa wa Mabadiliko ya Tabianchi. Taarifa imebainisha utekelezaji wa shughuli za kuhimili mabadiliko ya tabianchi pamoja na fursa zilizopo katika upunguzaji wa gesijoto na miradi ya kuhimili mabadiliko ya tabianchi. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, maandalizi ya Taarifa ya Tatu yataanza.

48. Mheshimiwa Spika, biashara ya hewa ukaa (Carbon trade) inahusu miradi ya kupunguza au kunyonya gesijoto zilizo angani, ili kudhibiti ongezeko la joto duniani linalosababisha mabadiliko ya tabianchi. Mkataba wa Umoja wa Mataifa wa Mabadiliko ya Tabianchi wa mwaka 1992 na Itifaki ya Kyoto ya mwaka 1997 imeweka utaratibu wa kuendesha biashara hiyo. Kwa mujibu wa Itifaki ya Kyoto nchi zinazoendelea hazina jukumu la kupunguza gesijoto isipokuwa zinatekeleza miradi hii kwa hiari ili isaidie katika juhudi za kujipatia maendeleo. Makampuni kutoka nje na ndani lazima yazingatie matakwa ya nchi husika. Aidha, kuna Bodi ya dunia ya kusimamia na kuendesha biashara hii (Clean Development Mechanism-CDM Executive Board). Fursa za biashara hii nchini ziko katika maeneo ya nishati jadidifu kama vile maporomoko ya maji, upepo na nishati ya jua; nishati banifu, matumizi ya nishati mbadala zinazozalisha kiwango kidogo cha gesijoto kama vile gesi asili, ujenzi wa

miundombinu ya usafiri mijini na usimamizi wa taka zinazooza na upandaji wa miti.

49. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha kwamba nchi inanufaika, Serikali iliweka Mwongozo wa biashara ya hewa ukaa wa mwaka 2004 na kuufanyia marekebisho mwaka 2008. Biashara ya hewa ukaa ilishika kasi kati ya mwaka 2005 na 2008 na Tanzania ilianza kupata miradi ya uwekezaji kama vile: mradi wa kuzalisha umeme kwa kutumia taka wa dampo la Mtoni, jijini Dar es Saalaam; Mradi wa kutumia gesi asilia kuzalisha umeme kwa miji ya Mtwara na Lindi; mradi wa kuchemsha maji kwa tumia miali ya jua kwa vijiji vya Matombo Morogoro; na mradi wa kuzalisha umeme kwa kutumia nishati ya upepo Singida na Makambako. Hata hivyo, Miradi hii haikuendelea kufanya vizuri na baadhi ya wawekezaji kujitoa kutokana na anguko la bei kutoka takriban Dola **20** kwa tani hadi chini ya Dola moja kwa tani ya hewa ukaa baada ya nchi wanachama kushindwa kuafikiana Mkataba mpya wa kupunguza gesijoto kwa kushirikisha nchi zote mwaka 2009 huko Copenhagen, Denmark.

50. Mheshimiwa Spika, baada ya Makubaliano ya Paris, tunatarajia kuwepo na mwamko mpya wa biashara hii. Kwa mantiki hii, Ofisi inakamilisha Mwongozo mpya wa kuendesha biashara hii ili kuhakikisha nchi inafaidika kwa kuzingatia yaliyomo katika makubaliano haya. Mwongozo utanza kutumika katika mwaka ujao wa fedha. Mwongozo huu utaangalia mifumo ya upunguzaji wa gesijoto (carbon mechanisms) itakayotumika katika biashara hii ambayo ni Mfumo wa Maendeleo Safi (CDM); Mpango wa Kupunguza Uzalishaji wa Hewa na Ukataji wa Misitu (MKUHUMI); na Soko la Hiari (Voluntary Carbon Markets).

51. Mheshimiwa Spika, Ofisi imewasiliana na Wizara ya Maliasili na Utalii ili kuangalia namna ambavyo, kwa kurekebisha Sheria ya Misitu na Kanuni zake, nchi yetu inaweza kupata malipo katika biashara hii kutokana na jitihada zetu za miaka zaidi ya 50 za kuhifadhi misitu ya asili. Vilevile, katika Mwaka wa Fedha wa 2016/17, Ofisi inatarajia kuendesha elimu kwa wanajamii, watu na mashirika binafsi kuhusu namna ya kunufaika na biashara ya hewa ukaa kutokana na kupanda na kuhifadhi misitu.

52. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka 2015/16, Ofisi imetekeleza Mradi wa Kuhuisha Masuala ya Mazingira na Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi katika Sera na Mipango ya Maendeleo ya Serikali. Katika kipindi hiki, Taarifa ya Tathmini ya Mfumo wa Kitaasisi wa Usimamizi wa Masuala ya Mabadiliko ya Tabianchi imekamilika ambapo mapendekezo yake yamechangia katika kufikia maamuzi ya hatua za kuchukua ili kuboresha mfumo wa sasa. Mradi huu utakamilika Juni, 2016.

Mkataba wa Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame

53. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2015/16, Ofisi imeratibu utekelezaji wa Mkataba kwa kufanya yafuatayo: Kuandaa Taarifa ya Hali ya Uharibifu wa Ardhi Nchini; Kuandaa Programu ya Taifa ya Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame; Kuandaa Mwongozo wa Mbinu Bora Kuhusu Usimamizi Endelevu wa Ardhi Nchini; na Kuandaa Mwongozo wa Kuhuisha Programu ya Taifa ya Kupambana na Kuenea kwa Hali ya Jangwa na Ukame katika Sera, Mipango na Programu za Kisekta. Taarifa na Miongozo hii inalenga kutoa mwongozo wa kisera wa usimamizi endelevu wa ardhi. Mradi wa Maendeleo Endelevu ya Ardhi mkoani Kilimanjaro; na Mradi wa kuhuisha usimamizi wa misitu ya miombo magharibi mwa Tanzania katika Mikoa ya Katavi na Tabora inaendelea kutekelezwa kwa usimamizi wa Sekretarieti za Mikoa husika.

54. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, kazi zifuatazo zitatekelezwa: Kuendelea kuhamasisha mbinu bora za usimamizi endelevu wa ardhi nchini ili kuweza kurejesha hali ya ardhi iliyoharibiwa; Kuendelea kutekeleza programu ya kupambana na hali ya jangwa na ukame wa Mwaka 2014 hadi 2018; Kuandaa Taarifa ya Utekelezaji wa Mkataba; na Kufuatilia utekelezaji wa Mradi wa Uhifadhi wa Misitu ya Miombo mkoani Tabora na Katavi.

Mkataba wa Stockholm wa Kudhibiti Kemikali Zinazodumu katika Mazingira kwa Muda Mrefu

55. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi iliratibu utekelezaji wa majukumu ya Mkataba wa Stockholm kwa kufanya yafuatayo: Kukamilisha mapitio ya Mpango wa Taifa wa utekelezaji wa Mkataba kwa kuandaa Mikakati na Mipango Kazi ya kusimamia Mkataba; Kutoa elimu ya mbinu bora za usimamizi wa viwanda na wajasiriamali; na Kutoa mapendekezo ya njia bora za kudhibiti uzalishaji na matumizi ya kemikali hizo zikiwemo njia bora za kudhibiti taka za plastiki ambazo zikichomwa huchangia kwa kiasi kikubwa uzalishaji wa kemikali hizi.

56. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa Mkataba huu nchini kwa kutekeleza kazi zifuatazo:- Kusambaza nakala za Mpango wa Taifa wa utekelezaji wa Mkataba kwa wadau; Kuendelea kutoa elimu na kukuza uelewa wa jamii kuhusu madhara kwa afya na mazingira yanayosababishwa na kemikali zinazodhibitiwa na Mkataba; Kuhamasisha matumizi ya kemikali mbadala; na Kuratibu utekelezaji wa shughuli za Mpango wa Taifa wa kutekeleza Mkataba.

Mkataba wa Montreal Kuhusu Kemikali Zinazomong'onyoa Tabaka la Hewa ya Ozoni

57. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi iliendelea kuratibu utekelezaji wa majukumu ya Mkataba wenye lengo la kupunguza matumizi ya kemikali zinazoharibu Tabaka la Hewa ya Ozoni na kukuza matumizi yakemikali na teknolojia mbadala ambazo ni salama kwa mazingira. Aidha, kupitia Maadhimisho ya Siku ya Ozoni, tarehe 16 Septemba, 2015 Ofisi, kwa kushirikiana na vyombo vya habari na wadau wengine iliukumbusha umma kuhusu umuhimu wa kuhifadhi Tabaka la Hewa ya Ozoni na madhara ya kuharibika kwa Tabaka hili na kuhimiza matumizi ya bidhaa zenye kemikali rafiki kwa Tabaka la Hewa ya Ozoni.

58. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa Mkataba nchini kwa kutekeleza kazi zifuatazo:- Kukuza uelewa wa jamii kuhusu utekelezaji wa Mkataba na udhibiti wa kemikali zinazoharibu Tabaka la Hewa ya Ozoni; Kuendesha mafunzo ya wadau kuhusu utekelezaji wa Sheria ya Mazingira na Kanuni za Usimamizi wa Mazingira za mwaka 2007 (Udhibiti wa Kemikali Zinazomong'onyoa Tabaka la Hewa ya Ozoni); Kukusanya takwimu za uingizaji, utumiaji na kemikali mbadala wa kemikali zinazomong'onyoa Tabaka la Hewa ya Ozoni na kuzifanyia tathmini ambayo itatumika katika kuweka vipaumbele vya utekelezaji wa majukumu ya Mkataba nchini.

Mkataba wa Basel

59. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi iliratibu Mkataba wa Basel kuhusu Udhibiti wa Usafirishaji na Utupaji wa Taka za Sumu kati ya Nchi na Nchi na Mkataba wa Bamako unaozuia Uingizaji wa Taka za Sumu Barani Afrika kwa kutekeleza shughuli zifuatazo:- Ukaguzi wa vifaa chakavu na taka sumu za vifaa vya umeme na kielektroniki vya kampuni ya Ericsson Ltd, ya Dar es Salaam; ukaguzi Kiwanda cha Kioo Ltd ili kuainisha uwezo wa Kiwanda kukusanya taka za vioo (cullets) nchini na kuzichakata; na kuandaa Rasimu ya Kanuni ya Usimamizi wa Taka za Sumu za vifaa vya umeme na elektroniki kwa kushirikiana na wadau. Ukaguzi wa kampuni ya Ericsson Ltd uliwezesha kutoa kibali cha kusafirisha tani sita (6) za taka hatarishi za vifaa vya umeme na kielektroniki vya kampuni hii kwenda Afrika Kusini kwa ajili ya urejelezaji na utupaji kwa njia salama. Vilevile, kibali cha kuingiza tani 200 za taka za vioo kama malighafi katika uzalishaji wa chupa kwa kiwanda cha Kioo Ltd kilitolewa. Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa Mkataba huu nchini na kuelimisha umma kuhusu kanuni za usimamizi wa taka sumu za vifaa vya umeme na elektroniki.

Mkataba wa Minamata Kuhusu Udhhibiti wa Matumizi ya Zebaki

60. Mheshimiwa Spika, Mkataba huu unalenga kudhibiti matumizi ya zebaki na kemikali zitokanazo na kemikali hii, ili kulinda mazingira na afya za binadamu kwa kupunguza na kudhibiti madhara yanayosababishwa nayo. Kwa kuwashirikisha wadau, Ofisi imetoa elimu kuhusu biashara, matumizi na athari za kiafya zitokanazo na zebaki na kemikali zitokanazo na madini haya nchini.

61. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi inatarajia kukamilisha maandalizi ya kuridhia Mkataba huu; Kuandaa Mpango wa Kitaifa wa kupunguza matumizi ya Zebaki kwa wachimbaji wadogo; na Kutoa elimu kwa umma kuhusu Mkataba huu na madhara yanayosababishwa na zebaki.

Mfuko wa Mazingira wa Dunia (Global Environment Facility – GEF)

62. Mheshimiwa Spika, katika mkutano wa Bunge la Bajeti la Mwaka wa Fedha 2015/16, Bunge lako Tukufu liliarifiwa kwamba, Mfuko wa Mazingira wa Dunia (GEF) uliitengea Tanzania jumla ya Dola za Marekani milioni 29.09 kwa kipindi cha miaka minne (4) kuanzia mwaka 2014 hadi 2018 kwa ajili ya kutekeleza miradi ya mazingira ambapo jumla ya miradi tisa (9) inayohusu, Hifadhi ya Bioanuai, mabadiliko ya tabianchi na usimamizi endelevu wa ardhi ilipitishwa na wadau kwa ajili ya hatua za maandalizi ya utekelezaji. Katika kipindi hicho, miradi mitano (5) kati ya miradi tisa (9) iliyopitishwa yenye thamani ya Dola za Marekani milioni 17.63 imepatiwa kibali na Sekretarieti ya GEF kuandaliwa kuwa miradi kamili. Aidha, katika kipindi hiki, Ofisi imeendelea kushauri vikundi vya kijamii vipatavyo 60, kuhusu uandishi wa miradi midogo, ili viweze kunufaika na ufadhili wa GEF.

63. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu utekelezaji wa miradi ya GEF na kufuatilia miradi inayotekelezwa hapa nchini, ikiwa ni pamoja na kufuatilia maandiko mengine manne (4) ili yakidhi masharti ya ufadhili yatakayowasilishwa katika Sekretarieti ya Mfuko huo.

Aidha, Ofisi itaendelea kushauri Mashirika yasiyo ya Kiserikali na Vikundi vya Kijamii kuhusiana na uandishi wa miradi midogo, ili kuweza kunufaika na ufadhili wa Mfuko huo. Vilevile, Ofisi kwa kushirikiana na Shirika la Mpango wa Maendeleo la Umoja wa Mataifa itakamilisha taratibu za kubaini vikundi vya kijamii vitakavyopata ufadhili kwa ajili ya kutekeleza miradi midogo.

II: BARAZA LA TAIFA LA HIFADHI NA USIMAMIZI WA MAZINGIRA

64. Mheshimiwa Spika, Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya Mwaka 2004 imetekelezwa kwa zaidi ya miaka 10. Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) ni msimamizi mkuu wa uzingatiaji na utekelezaji

wa Sheria hii. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limeendelea kutekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:-

Uzingatiaji na Utekelezaji wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira

65. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limeendelea kusimamia na kutekeleza shughuli za uzingatiaji na usimamizi wa Sheria ya Mazingira na Kanuni zake kwa kufanya ukaguzi na ufuatiliaji wa miradi **425**. Miradi hiyo ni ya viwanda, migodi, majengo, machinjio, masoko, minara ya mawasiliano, maduka makubwa, mashamba, vituo vya mafuta, hoteli na makambi ndani ya hifadhi za mbuga za wanyama. Lengo la ukaguzi huo ni kufanya tathmini ya udhibiti wa taka ngumu, majitaka, uchafuzi wa hewa na kelele kwa kuzingatia viwango vilivyowekwa kwa mujibu wa sheria.

66. Mheshimiwa Spika, Baraza limepokea malalamiko ya uchafuzi wa mazingira kutoka kwa wananchi na kuchukua hatua stahiki. Malalamiko hayo yalibusu:- Utupaji holela wa taka ngumu kutoka katika baadhi ya viwanda, migodi, machinjio na majumbani kwenda kwenye madampo yasiyo rasmi; Kutiririsha majitaka kutoka viwandani na majumbani kwenda kwenye mifereji ya maji ya mvua, na vyanzo vya maji; Uchimbaji mchanga katika mito na maeneo ya karibu na madaraja; Kelele kutoka viwandani, migodini, maeneo ya starehe, matangazo, vyombo vya usafiri, na nyumba za ibada; Vumbi na moshi toka viwandani na kwenye lundo la makaa ya mawe.

67. Mheshimiwa Spika, Baraza limechukua hatua stahiki kwa miradi 63 iliyokiuka Sheria ya Mazingira na Kanuni zake ili kudhibiti uchafuzi wa mazingira. Hatua hizi ni pamoja na:- Kutoa ushauri; maelekezo; makaripio na maonyo; amri za kutimiza masharti ya mazingira; amri za Katazo; amri za urejeshwaji wa mazingira, amri za kuzuia kutekeleza shughuli zenye madhara makubwa kwa mazingira na faini. Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kusimamia uzingatiaji wa sheria na kuchukua hatua stahiki kwa wote watakaokiuka maagizo na kanuni zilizowekwa.

Tathmini ya Athari kwa Mazingira

68. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, jumla ya miradi **1,574** ilisajiliwa kwa ajili ya kufanyiwa Tathmini ya Athari kwa Mazingira, miradi **628** imepata hati baada ya kukidhi vigezo. Hadi kufikia Machi, 2016 wataalam elekezi binafsi 861 na makampuni 184 wamesajiliwa na Baraza. Aidha, Baraza lilipokea maombi mapya ya wataalamu elekezi binafsi 160 na makampuni 30 ili kusajiliwa kufanya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Ukaguzi wa Mazingira kwa mujibu wa Sheria. Baraza linaendelea kufanya uchambuzi wa maombi hayo. Vilevile, Baraza linakamilisha maandalizi ya mfumo wa kompyuta utakaotunza taarifa zinazohusu mapitio ya Tathmini ya Athari kwa Mazingira na

Ukaguzi wa Mazingira. Mfumo huu utaliwezesha Baraza na wadau waliosajili miradi kufuatilia mchakato wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Ukaguzi wa Mazingira na kurahisisha ukusanyaji tozo za mazingira.

69. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kufanya mapitio ya taarifa za Tathmini ya Athari kwa Mazingira za miradi ya uwekezaji, kufuatilia na kukagua miradi ili kuhakikisha kuwa miradi yote inatekeleza masharti yaliyoainishwa kwenye Hati za Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Mipango ya Hifadhi ya Mazingira. Moja ya kazi zitakazofanyika ni kujenga uwezo wa Baraza kukamilisha uhakiki wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira katika muda uliowekwa kisheria ili upatikanaji wa cheti cha Tathmini ya Athari kwa Mazingira usiwe chanzo cha ucheleweshwaji wa miradi ya uwekezaji.

70. Mheshimiwa Spika, Ofisi italihimiza, kulisimamia na kuliwezesha Baraza kukusanya tozo na faini zilizowekwa kwa mujibu wa Sheria ili liongeze uwezo wa kifedha wa kuendesha shughuli zake. Pamoja na mambo mengine, tutapendekeza marekebisho ya Sheria ili ulipaji wa tozo na faini za mazingira usiwe suala la hiari au majadiliano kama ilivyo sasa kwenye Sheria.

Elimu kwa Umma kuhusu utekelezaji wa Mazingira

71. Mheshimiwa Spika, Baraza kwa kushirikiana na wadau limeandaa na kutafsiri kwa Kiswahili Mwongozo wa Elimu ya Uzalishaji na Matumizi Endelevu ya Rasilimali. Mwongozo huu utatumika katika mfumo rasmi wa elimu Tanzania, Asasi za Kiraia na jumuiya za watumiaji, na uliandaliwa kwa ufadhili wa Programu ya Mazingira ya Umoja wa Mataifa (UNEP). Vilevile, Baraza limesambaza nakala **1050** za mwongozo huo katika Taasisi za elimu, Asasi za Kiraia, maafisa elimu wa mikoa na Wilaya Tanzania Bara na wanahabari na umeanza kutumiwa baada ya kufanyiwa majaribio katika kanda sita (6) za elimu. Lengo ni kuimarisha elimu ya uzalishaji na matumizi endelevu ya rasilimali.

72. Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki Baraza limeendelea kutoa elimu ya mazingira kuhusu: Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Udhhibiti wa taka zinazotokana na uchimbaji wa gesi asili. Aidha, Baraza liliendesha mafunzo kwa wahariri 35 wa vyombo vya Habari, kuhusu njia bora za uwasilishaji wa taarifa na habari za mazingira. Vilevile, Baraza kwa kushirikiana na Shirikisho la Maendeleo ya Kimataifa la Ujerumani – GIZ limeendesha mafunzo kwa wataalam **30** wa Baraza kuhusu matumizi ya nyaraka na miongozo itakayotumika kusimamia miradi ya hifadhi na usimamizi wa mazingira.

73. Mheshimiwa Spika, Baraza kwa kushirikiana na Taasisi ya Mazingira ya Norway na kupitia mradi wa Mafuta kwa Maendeleo (Oil for Development) unaofadhiliwa na Serikali ya Norway, limekamilisha matayarisho ya mfumo wa

kielektroniki uitwao Geonode. Mfumo huu umewezesha maandalizi ya Atlas ya Kielektroniki inayohusu Mazingira ya Pwani na Bahari ambayo itasaidia wadau kupata data za kijiografia na pia kuweza kutayarisha ramani mbalimbali kwa kutumia wavuti. Mfumo huu utasaidia upatikanaji data na taarifa za mazingira na hivyo kukuza uelewa miongoni mwa jamii.

74. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limeshiriki katika kutoa elimu na kujenga uwezo kwa wafanyakazi wake **15** kuhusu sekta ya mafuta na gesi. Semina na mafunzo hayo yalilenga: uhibitaji wa taka zitokanazo na shughuli za utafiti; uchimbaji na matumizi ya mafuta na gesi asili; jinsi ya kuandaa taarifa za mazingira; kuainisha maeneo ambayo yanahitaji uangalizi maalum; na kuandaa mpango mkakati wa kudhibitaji uchafuzi wa mazingira utokanao na shughuli hizo. Aidha, wajumbe wa Bodi ya Baraza NEMC walipata mafunzo kuhusu sekta ya Mafuta na gesi asili. Mafunzo hayo yaliendeshwa na kampuni ya Statoil.

75. Mheshimiwa Spika kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limeendesha Mafunzo ya uhibitaji wa matumizi ya viuatilifu vya visumbufu vya mazao kwa wadau wa bonde la Mto Kihansi katika Wilaya za Kilolo, Mufindi na Kilombero. Mafunzo yalihusu matumizi sahihi ya viuatilifu ambayo yaliendeshwa kwa kushirikiana na Wataalam kutoka Sekta ya Kilimo ambapo washiriki **91** walipata mafunzo hayo. Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kuelimisha umma kuhusu masuala ya usimamizi wa mazingira.

Mipango na Utafiti wa Mazingira

76. Mheshimiwa Spika, Baraza limeendelea kutekeleza Ajenda ya Taifa ya Utafiti katika Mazingira, ambapo kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, limeshirikiana na Taasisi za utafiti, Serikali za Mitaa na Wizara katika kuainisha na kutathmini maeneo maalum yanayohitaji vipaumbele katika usimamizi na hifadhi. Aidha, Baraza limefanya tathmini ya hali ya milima na bioanuai zake katika milima ya Kanda ya Kati na taarifa yake inaandaliwa. Kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, dhamira ya Ofisi ni kujenga uwezo kifedha ili kufanya tathmini hii katika maeneo mengine ya milima nchini na kutoa mwongozo wa namna ya kufanya shughuli za kiuchumi katika milima bila kuathiri mazingira na kusababisha maporomoko ya milima na maafa.

77. Mheshimiwa Spika, Baraza kwa kushirikiana na wadau, chini ya ufadhili wa World Wide Fund for Nature- WWF limefanya tathmini ya uvuvi haramu wa kutumia milipuko kwa lengo la kubadili mtazamo wa wadau wa uvuvi na watendaji wa mahakama. Matokeo ya tafiti hizi yalitumika kujenga uelewa wa Majaji, Waendesha Mashtaka, Wapelelezi, Maafisa Uvuvi na Maafisa Mazingira ili kubadili mtazamo wa Mahakama katika kushughulikia kesi za uvuvi haramu.

78. Mheshimiwa Spika katika Mwaka wa Fedha 2015/16, shughuli za utafiti na uhifadhi katika bonde la Kihansi unaohusu viumbe ndwele ikiwa ni pamoja na vyura na kahawa pori zinaendelea kufanyika. Aidha, shughuli za kuhifadhi vyura wa Kihansi zinaendelea katika mazingira ya maabara ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam na katika eneo la mradi la Kihansi (captive breeding facilities). Vilevile, kazi ya kuainisha vyanzo vyote vya maji vinavyopatikana katika bonde hilo imeanza ili kuweka mkakati sahihi wa uhifadhi wa vyanzo vya maji na kuleta uwiano katika matumizi yake.

79. Mheshimiwa Spika, Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza liliratibu Programu ya UNESCO ya Binadamu na Hifadhi Hai na limeendelea na maandalizi ya kuingiza Hifadhi ya Taifa ya Saadani katika mtandao wa Hifadhi hai duniani. Vilevile UNESCO imeidhinisha Hifadhi hai mpya ya Jozani - Chwaka Bay ya Zanzibar, pamoja na taarifa za tathmini ya hifadhi hai za Ziwa Manyara, Ngorongoro - Serengeti na Usambara Mashariki. Kwa upande wa Saadani bado mchakato unaendelea ili kuifanya iwe mojawapo ya hifadhi hai za Dunia.

80. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kuratibu na kutekeleza Ajenda ya Taifa ya Utafiti katika Mazingira pamoja na kusimamia maeneo yanayohitaji uangalizi maalum.

81. Mheshimiwa Spika, kama Bunge lako Tukufu lilivyoarifiwa, Baraza linaendelea kukamilisha taratibu za kuwa Msimamizi wa Kitaifa wa Mfuko wa Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi hapa nchini (National Implementing Entity of the Adaptation Fund - NIE). Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza limekamilisha miongozo na nyaraka zinazothibitisha uwezo wake wa kusimamia fedha na miradi na kuiwasilisha kwenye Sekretarieti ya Mfuko huu, kama matakwa ya kupata ithibati. Katika mwezi Machi, 2016, Baraza limepokea maoni na mapendekezo ya kuboresha miongozo na nyaraka hizo kutoka Sekretarieti ya Mfuko huu ambayo yalitolewa na Jopo Linaloshughulikia Ithibati (Accreditation Panel). Baraza limeanza kuyafanyia kazi maoni na mapendekezo hayo.

Katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litakamilisha maboresho ya miongozo na nyaraka kwa kuzingatia mapendekezo ya Jopo la Ithibati na kuwasilisha tena kwenye Sekretarieti ya Mfuko kwa lengo la kupatiwa Ithibati. Ukamilishaji wa kazi hii utaliwezesha Taifa letu kuwa katika nafasi nzuri ya kupata fedha na misaada ya miradi ya kuhimili mabadiliko ya tabianchi.

Uratibu wa miradi ya Kuhifadhi Mazingira

82. Aidha, Baraza limesimamia utekelezaji wa miradi minne (4) kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Miradi hiyo ni:-

a) Mradi wa Kuhifadhi Lindimaji la Bonde la Kihansi pamoja na dakio lake

83. Mheshimiwa Spika, mradi huu (Kihansi Catchment Conservation Management Project - KCCMP) unafadhiliwa na Mfuko wa Dunia wa Mazingira (Global Environment Facility - GEF). Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza lilikamilisha maandalizi ya Mkakati wa Mawasiliano (communication strategy) na tathmini ya huduma zitokanazo na mfumo ikolojia wa Kihansi (Valuation of ecosystem services). Aidha, Baraza limefanya ufuatiliaji wa hali ya mazingira katika Wilaya za Kilolo, Mufindi na Kilombero ambazo ziko kwenye eneo la mradi. Ufuatiliaji huu ulilenga kuleta uwiano wa matumizi ya rasilimali ya maji kwa bioanuai na viumbe wengine.

b) Mradi wa Uchumi Kijani (Green Economy in Biosphere Reserves)

84. Mheshimiwa Spika, mradi huu unaotekelezwa katika Hifadhi hai ya Usambara unafadhiliwa na Serikali ya Korea Kusini kwa kupitia Shirika la Umoja wa Mataifa la Elimu, Sayansi na Utamaduni (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO). Baraza kwa kushirikiana na UNESCO limeendelea kuratibu utekelezaji wa mradi huu kwa kujenga uwezo wa wanavikundi katika shughuli za ujasiriamali ambazo ni ufugaji wa nyuki na vipepeo ambazo huwaongezea kipato.

c) Mradi wa Mafuta kwa Maendeleo (Oil for Development)

85. Mheshimiwa Spika, Serikali ya Norway inafadhili Mradi huu na unatekelezwa kwa kushirikiana na Wizara ya Nishati na Madini. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, mradi huu umewezesha yafuatayo: Watalaam **30** kutoka taasisi za Serikali walipata mafunzo kuhusu namna ya kukabiliiana na matatizo ya uvujaji wa mafuta baharini (oil spill); Mafunzo kuhusu utunzaji na uhifadhi wa takwimu za gesi na mafuta; na Mafunzo kuhusu ufuatiliaji na ukaguzi wa shughuli za mafuta na gesi baharini.

d) Mradi wa Kujenga Uwezo wa Sekta ya Nishati (Sehemu ya Mazingira)

86. Mheshimiwa Spika, Mradi huu unapata fedha kutoka Benki ya Dunia na Serikali ya Kanada chini ya uratibu wa Wizara ya Nishati na Madini. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Baraza lilifanya kazi zifuatazo: Kutoa mafunzo yanayohusu athari zinazosababishwa na shughuli za mafuta na gesi; Kununua vifaa vya maabara; na Kufanya Tathmini ya Mazingira Kimkakati kwa sekta ya Mafuta na Gesi chini ya Wataalam washauri.

87. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kusimamia utekelezaji wa miradi hii na kuandaa miradi mipya ya Hifadhi na usimamizi wa mazingira.

III MASUALA YA MUUNGANO

88. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imetekeleza majukumu yake ya kuratibu masuala ya Muungano na kuimarisha ushirikiano kwa mambo yasiyo ya Muungano baina ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania (SMT) na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ). Utekelezaji wake ni kama ifuatavyo:-

Kuondoa Vikwazo Katika Utekelezaji wa Masuala ya Muungano

89. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi iliratibu na kufuatilia utekelezaji wa maamuzi na maagizo yaliyotolewa kwenye vikao vya ufumbuzi wa changamoto za Muungano. Wadau wa sekta ya Fedha walikutana na kujadili kuhusu suala la kodi ya mishahara (Pay as You Earn - PAYE) katika Taasisi za Muungano kwa lengo la kutambua idadi ya watumishi wanaofanya kazi katika Taasisi za Muungano zilizopo Zanzibar, ili kubaini mgawanyo wa mapato yatoakanayo na kodi hiyo. Kazi hii inafanywa ili kupata suluhu ya kudumu kuhusu suala hili.

90. Mheshimiwa Spika, mojawapo ya changamoto katika masuala ya Muungano, ni ushiriki wa Zanzibar katika Jumuiya ya Afrika Mashariki. Ofisi imefuatilia utekelezaji wa miradi ya Zanzibar iliyowasilishwa katika Jumuiya ya Afrika Mashariki. Mojawapo ya miradi iliyowasilishwa kwenye Sekretarieti ya Jumuiya hiyo ni kuhusu Uwanja wa Ndege wa Karume, Pemba na Uwanja wa Kimataifa wa Abeid Amani Karume, Zanzibar. Katika miradi hii, Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB) imesaini Mkataba na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 4 Desemba, 2015 kuhusu kuimarisha sekta ya uchukuzi (Transport Sector Support Programme - TSSP). Kupitia Mkataba huo, mkopo wa fedha wa Dola za Marekani milioni **1.75** umepatika na kwa ajili ya kufanya upembuzi yakinifu pamoja na usanifu wa kiwanja cha ndege cha Pemba na kuandaa Mpango Mkuu (Master Plan) wa Uwanja wa Ndege wa Pemba na Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Abeid Amaan Karume, Zanzibar.

91. Mheshimiwa Spika, hadi sasa, Ofisi imeshughulikia changamoto **11** za Muungano na kuzipatia ufumbuzi wa kudumu. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kuratibu vikao vya kuondoa changamoto zilizobakia katika utekelezaji wa masuala ya Muungano. Changamoto hizo ni pamoja na: Mafuta na Gesi Asili; Usajili wa Vyombo vya Moto; Hisa za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ) zilizokuwa katika Bodi ya Sarafu ya Afrika Mashariki na

mgawanyo wa faida ya Benki Kuu ya Tanzania; na Mapendekezo ya Tume ya Pamoja ya Fedha kuhusu mgawanyo wa mapato kati ya pande mbili za Muungano.

Uratibu wa Masuala ya Kiuchumi, Kijamii na Kisheria

92. Mheshimiwa Spika, Ofisi inaratibu mgao wa fedha kwenda Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ambao unajumuisha:- Kodi ya Mishahara - PAYE; Faida ya Benki Kuu ya Tanzania; Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo; na Gawio la Misaada ya Kibajeti (General Budget Support - GBS). Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi ilipeleka SMZ jumla ya Shilingi bilioni **27.595** hadi kufikia mwezi Machi, 2016, mchanganuo wa fedha hizo ni:- Kodi ya Mishahara – PAYE Shilingi bilioni **14**; Faida ya Benki Kuu Shilingi bilioni tatu (3); Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo Shilingi milioni **621.963**; na Gawio la Misaada ya Kibajeti Shilingi bilioni **9.974**.

93. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi inadhamiria kuendelea na kazi kwa ufanisi, ikiwemo kuhakikisha kwamba fedha zinapelekwa kwa wakati na kutoa taarifa kuhusu upelekaji wa gawio la fedha kwa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

94. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa pande zote za Muungano zinanufaika na Programu na Mipango ya Maendeleo ya pamoja, Ofisi imeendelea kufuatilia utekelezaji wake. Programu na Mipango hiyo ni pamoja na:- Mfuko wa Maendeleo ya Jamii (Tanzania Social Action Fund - TASAF III); Mpango wa Kurasimisha Rasilimali na Biashara Tanzania - MKURABITA; Programu ya Miundombinu ya Masoko, Uongezaji Thamani na Huduma za Fedha Vijijini (Market Infrastructure, Value Addition and Rural Finance - MIVARF); na Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Sehemu ya Mifugo - (Agricultural Sector Development Programme - Livestock - ASDP - L). Programu na Mipango hii hutekelezwa na Wizara/Idara husika za pande mbili za Muungano. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi ilifuatilia utekelezaji wa Programu na Mipango hiyo kama ifuatavyo:-

a) TASAF III - Mpango wa Kunusuru Kaya Maskini

95. Mheshimiwa Spika, Bunge lako Tukufu liliarifiwa mwaka jana kuhusu Mpango wa TASAF III unaotekelezwa pande zote za Muungano. Maeneo ya utekelezaji wa Mpango huu yamegawanyika kama ifuatayo:- Kunusuru na kutoa kinga kwa kaya maskini kwa njia ya kuhawilisha fedha; Kuboresha maisha na kuongeza kipato kwa kaya maskini kupitia uwekaji wa akiba na shughuli za kiuchumi; Kujenga na kukarabati miundombinu katika sekta za elimu, afya na maji kwenye maeneo yaliyolengwa; na Kujenga uwezo katika ngazi zote za utekelezaji.

96. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16 jumla ya kaya maskini milioni **1.3** zimetambuliwa katika Halmashauri zote za Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar. Kati ya kaya hizo, **45,881** ni za Tanzania Zanzibar. Aidha, kaya maskini milioni **1.1** zenye watu takriban milioni tano (5) zimeandikishwa katika mpango. Idadi hiyo inajumuisha kaya **33,532** za Tanzania Zanzibar. Mradi huu, umewanufaisha wananchi wa pande zote mbili za Muungano kwa kuongeza kipato hatimaye kuwawezesha kukidhi mahitaji ya msingi kama vile chakula na gharama za kusomesha.

b) Mpango wa Kurasimisha Rasilimali na Biashara Tanzania - MKURABITA

97. Mheshimiwa Spika, MKURABITA umeendelea kutekelezwa Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar. Kama tunavyofahamu lengo la MKURABITA ni urasimishaji wa ardhi na biashara ili kuwainua kiuchumi wamiliki wa ardhi na wafanyabiashara kwa kutumia rasilimali na biashara zao. Katika Mwaka wa Fedha wa 2015/16, Tanzania Zanzibar ilipata jumla ya Shilingi milioni **10.5** kwa ajili ya uanzishwaji wa Mfuko wa Urasimishaji, ambapo Tanzania Bara ilipata jumla ya Shilingi milioni **128.3** kwa ajili ya utekelezaji wa Mpango huo.

98. Mheshimiwa Spika, kazi zilizotekelezwa kwa upande wa Tanzania Zanzibar ni:- Upimaji wa viwanja **4,800** katika ngazi ya shehia; Urasimishaji ardhi Vijijini ambapo mashamba **2,025** yamepimwa; na Wafanyabiashara **2,600** wamepatiwa mafunzo ya kuendesha biashara. Kwa upande wa Tanzania Bara, ufuatiliaji na tathmini ya kazi za urasimishaji katika Halmashauri za Wilaya 10 umefanyika na mafunzo ya kujipatia mitaji kupitia Hatimiliki za kimila yametolewa.

C) Programu ya Miundombinu ya Masoko, Uongezaji Thamani na Huduma za Fedha Vijijini

99. Mheshimiwa Spika, utakumbuka kuwa Mwaka wa Fedha 2015/16, Bunge lako Tukufu liliarifiwa kuhusu programu hii (Market Infrastructure, Value Addition and Rural Finance - MIVARF) ya miaka saba (7) ambayo imejikita katika masuala ya miundombinu ya masoko na huduma za fedha vijijini. Programu hii inatekelezwa katika mikoa yote ya Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, shughuli zilizotekelezwa ni pamoja na:- Ukarabati wa barabara zenye urefu wa kilometa 180 ambapo kati ya hizo kilometa 63.6 ni barabara za Tanzania Zanzibar; na Ujenzi wa maghala matano (5) na ukarabati wa ghala moja (1) kwa upande wa Tanzania Zanzibar.

100. Mheshimiwa Spika, programu hii pia imejenga uwezo wa vikundi **780** katika kupata masoko; kati ya hivyo vikundi **101** ni vya Tanzania Zanzibar.

Kupitia programu hii asasi ndogo za kifedha kama vile benki za wananchi/ushirika zimejengewa uwezo ili ziweze kutoa huduma endelevu vijijini. Jumla ya Vikundi vya ushirika wa akiba na Mikopo **291** vya Tanzania Bara na **100** vya Tanzania Zanzibar viliainishwa na programu hii. Aidha, kwa upande Tanzania Zanzibar viongozi 1,568 walipatiwa mafunzo kuhusu huduma za fedha vijijini na Vikundi vya ushirika wa akiba na Mikopo **44** vilikaguliwa; na Idara ya Ushirika Zanzibar ilipewa vitendea kazi kama vile kompyuta **27**, magari mawili (2) na pikipiki **20**.

d) Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Sehemu ya Mifugo

101. Mheshimiwa Spika, lengo la programu hii (Agricultural Sector Development Programme - Livestock - ASDP - L) ni kuwawezesha wafugaji kupata na kutumia utaalumu na teknolojia ambayo itaongeza uzalishaji na kipato kwa wafugaji hatimaye kuondokana na umaskini. Programu hii inatekelezwa na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa mkopo kutoka Mfuko wa Kimataifa wa Kuendeleza Kilimo (International Fund for Agricultural Development - IFAD).

102. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Programu hii kwa upande wa Tanzania Zanzibar imetekeleza kazi zifuatazo:- Uhamasishaji kuhusu usarifu wa masoko na kuanzisha vikundi; Kuwajengea uwezo wataalamu **40** na wananchi **147** kuhusu mifugo na ufugaji na kuwapa wafugaji **48** baiskeli na vifaa vya huduma ya kwanza kwa mifugo; na Kuandaa mafunzo ya kilimo kwa wananchi **100**. Vilevile, Programu hii imewajengea uwezo watendaji watatu (**3**) kuhusu uwekezaji vijijini; na Kuhamasisha uanzishwaji wa vikundi **300** vya ushirika wa wakulima na wafugaji.

103. Mheshimiwa Spika, kuwepo kwa programu na mipango ya maendeleo ya pamoja kumesaidia kukuza uchumi na kupunguza umaskini wa kipato na kuinua ubora wa maisha na ustawi wa jamii za pande zote mbili za Muungano. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kufuatilia utekelezaji wa programu na mipango ya maendeleo ya pamoja ili kuhakikisha pande mbili za Muungano zinanufaika.

e) Kuimarisha Ushirikiano kwa Masuala yasiyo ya Muungano

104. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imeendelea kuratibu ushirikiano katika masuala yasiyo ya Muungano kati ya Serikali ya Jamhuri Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. Ofisi imetoa utaratibu kwa Wizara/Taasisi/Idara zisizo za Muungano kukutana angalau mara mbili (2) kwa mwaka ili kujadili fursa na changamoto za utekelezaji wa programu na mipango ya maendeleo ya kissekta. Maeneo

ambayo kumekuwa na ushirikiano na ambayo Serikali itaendelea kuimarisha na kupanua ushirikiano ni kama ifuatavyo:-

a) Sekta ya Mazingira

105. Mheshimiwa Spika, Ofisi imeendelea kushirikiana na SMZ katika hifadhi na Usimamizi wa Mazingira hasa katika eneo la Mabadiliko ya Tabianchi, Hifadhi ya Bahari na Ukanda wa Pwani na Udhibiti wa Kemikali na Taka hatarishi. Katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Kwanza wa Rais (SMZ) - Mazingira imekamilisha maandalizi ya Mradi wa kujenga Uwezo wa Jamii za Pwani Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi utakaotekelezwa Tanzania Bara (Pangani, Bagamoyo na Rufiji) na Tanzania Zanzibar (Kisiwa Panza na Kilimani); Imeanza maandalizi ya mradi wa hifadhi ya bioanuai kwa maeneo ya bahari na ukanda wa pwani; na Imekusanya takwimu za kemikali zinazodumu katika mazingira kwa muda mrefu kwa ajili ya kufanya mapitio ya Mpango wa Kitaifa wa utekelezaji wa Mkataba wa Stockholm. Vilevile, ushirikiano katika sekta hii umewezesha hifadhi ya Jozani Chwaka Bay ya Zanzibar kupitishwa na Shirika la Umoja wa Mataifa Sayansi na Utamaduni (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO) kuwa hifadhi hai ya Dunia na kuifanya Tanzania kuwa na jumla ya hifadhi hai nne **(4)**.

b) Sekta ya Afya

106. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, wadau wa Sekta ya Afya ya SMT na SMZ wamekuwa na ushirikiano katika kuboresha maeneo yafuatayo:- Kupunguza magonjwa na vifo vinavyotokana na magonjwa yanayozuilika kwa chanjo; Ufuatiliaji katika kutokomeza polio, surua na kuandaa Mpango Mkakati Endelevu wa kutokomeza Pepopunda kwa watoto wanaozaliwa; Matibabu ya utapiamlo mkali; Usimamizi wa chanjo na vifaa vya mnyororo baridi (majokofu magari na mikebe ya kubebea chanjo); Kuwajengea uwezo Watumishi wa Sekta; na Udhibiti, uboreshaji na uoanishaji wa takwimu za sekta ya Afya za SMT na SMZ hususan, katika kitengo cha magonjwa ya mlipuko.

c) Sekta ya Uchukuzi

107. Mheshimiwa Spika, katika ya Sekta ya Uchukuzi, SMT na SMZ zimekuwa na ushirikiano katika maeneo yafuatayo:- Ukaguzi wa pamoja wa meli zenye umri wa zaidi ya miaka 25, ambapo ukaguzi huo umefanyika katika Bahari ya Hindi, Ziwa Viktoria na Ziwa Tanganyika; Kuweka utaratibu wa abiria wanaosafiri kwa meli kukata tiketi kwa kutumia vitambulisho; Utumiaji wa mizani na scanner kukagua mizigo; Kuandaa utaratibu wa namna ya kurasimisha baadhi ya bandari zisizo rasmi ili Mamlaka ya Bandari na Serikali za Mitaa za

maeneo husika ziweze kuwa na usimamizi; na Usajili wa meli katika masijala ya wazi ya Kimataifa.

d) Sekta ya Kilimo

108. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, katika sekta hii SMT na SMZ zimeshirikiana katika maeneo yafuatayo:- Uratibu wa utekelezaji wa pamoja wa mpango wa uwekezaji wa kilimo na usalama wa chakula; Uratibu wa pamoja wa sheria ya mbegu na masuala ya Plant Breeders Right, uliowezesha kupitishwa na kutekelezwa kwa sheria ya hakimiliki za Wagunduzi wa Aina Mpya za Mbegu za Mimea; Uwakilishi wa ujumbe wa kudumu wa Kamati ya Taifa ya Kutoa Ushauri wa Kudhibiti Visumbufu vya Mazao/Mimea; na Mapitio ya pamoja ya Sheria ya Vidhibiti vya Visumbufu vya Mimea ya Mwaka 1997.

e) Serikali za Mitaa

109. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Serikali za Mitaa za pande mbili za Muungano zimeshirikiana katika maeneo yafuatayo:- Kuwajengea uwezo wataalamu wa kukusanya mapato kwenye Mamlaka za Serikali za Mitaa; Mapambano dhidi ya UKIMWI; Utoaji huduma za afya katika Mamlaka za Serikali za Mitaa; Utekelezaji wa Mfuko wa Bima ya Afya; Mikakati ya Uimarishaji Usafi; Muundo, Mahusiano na mawasiliano kati ya Serikali Kuu na Serikali za Mitaa; Uboreshaji wa Serikali za Mitaa; na Utekelezaji wa Sheria ya Mfuko wa Jimbo.

110. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itahimiza Wizara/Idara/Taasisi zisizo za Muungano zenye majukumu yanayofanana kwa upande wa SMT na SMZ kukutana angalau mara mbili (2) kwa mwaka ili kuimarisha ushirikiano katika masuala yasiyo ya Muungano.

Elimu kwa umma kuhusu Muungano

111. Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imekamilisha maandalizi ya toleo la pili la Kitabu cha miaka **50** ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar. Kitabu hiki kitasambazwa kwa wadau ili kuendelea kuelimisha umma kuhusu masuala ya Muungano. Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaongeza jitihada za kuelimisha umma kuhusu Muungano kupitia vyombo vya habari. Tutawekeza jitihada hizi hasa kwa vijana ili waelewe kwamba Muungano ni kielelezo cha Utanzania na urithi wao wanaowajibika kuuhifadhi na kuulinda.

112. Mheshimiwa Spika, napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba, Muungano wetu, ni imara leo kuliko jana na tutaendelea kutimiza

wajibu wetu wa kuulinda na kuimarisha. Jukumu hili tumelilia kiapo na linavuka mipaka ya itikadi za kisiasa.

IV: MASUALA YA UTAWALA NA MAENDELEO YA WATUMISHI

113. Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2015/16, Ofisi imeendelea kusimamia Sheria, Kanuni, Taratibu na Maadili ya Utumishi wa Umma sanjari na kuwawezesha watumishi wake kutekeleza majukumu yao. Katika kipindi hiki watumishi saba (7) wamehudhuria mafunzo ya muda mfupi na watumishi **10** wamehudhuria mafunzo ya muda mrefu.

114. Mheshimiwa Spika, Ofisi imeajiri watumishi wapya **10** wa kada mbalimbali kwa lengo la kujaza nafasi zilizo wazi ili kuongeza nguvukazi na kuwezesha utekelezaji wa majukumu ya Ofisi. Watumishi **21** wamepandishwa vyeo kwa kuzingatia miundo inayotawala kada zao na Mfumo Wazi wa Mapitio na Tathmini ya Utendaji Kazi (Open Performance Appraisal System - OPRAS) na watumishi **15** wamethibitishwa kazini baada ya kumaliza muda wa majaribio na kuzingatia utendaji wao wa kazi. Aidha, taarifa na kumbukumbu za kiutumishi zimeboreshwa kwa kutumia Mfumo wa Taarifa za Kiutumishi na Mishahara (Human Capital Management Information System – HCMIS).

115. Mheshimiwa Spika, Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi imepanga kuwawezesha watumishi **10** kuhudhuria mafunzo kwa kuzingatia Mpango wa Mafunzo. Watumishi **46** watapandishwa vyeo na watumishi **10** watathibitishwa kazini kwa kuzingatia utendaji wao wa kazi kupitia Mfumo Wazi wa Mapitio na Tathmini ya Utendaji Kazi na Miundo inayotawala kada zao. Kumbukumbu za watumishi zitaendelea kuboreshwa kwa kutumia Mfumo wa Taarifa za Kiutumishi na Mishahara.

116. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16 Ofisi imendelea kuimarisha maadili, utawala bora, demokrasia na dhana ya ushirikishwaji watumishi mahala pa kazi, kupitia vikao vya Idara na Vitengo, vikao vya Menejimenti na vikao vya Baraza la Wafanyakazi. Aidha, sekta binafsi imeshirikishwa katika utoaji wa huduma na bidhaa katika Ofisi ili kuendeleza dhana ya ushirikishwaji wa sekta binafsi.

117. Mheshimiwa Spika, Ofisi imeendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kuwezesha upatikanaji wa vifaa kwa kadri fedha zilivyopatikana. Aidha, majengo ya Ofisi na mazingira ya kazi yaliboreshwa kwa kufanya ukarabati wa majengo yaliyopo, kulingana na fedha zilivyopatikana.

118. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Ofisi itaendelea kusimamia Sheria, Kanuni, Taratibu na kuimarisha Maadili na Utawala bora katika Utumishi wa Umma. Aidha, Ofisi itaendelea kutoa elimu kuhusu masuala ya UKIMWI, ushauri nasaha kwa watumishi na kupima afya zao kwa hiari na kuwapatia hudumazinazostahili kwa watakaojitokeza na kuthibitika kuwa na VVU. Vilevile, Ofisi itaendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kuhakikisha uwepo wa vitendea kazi, samani za Ofisi, stahili za watumishina, kushiriki katika maadhimisho ya kitaifa.

Utawala na maendeleo ya Rasilimaliwatu - NEMC

119. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/16, jumla ya watumishi **12** wanahudhuria mafunzo ya muda mrefu na watumishi **12** wamepandishwa vyeo kwa kuzingatia muundo wa utumishi wa Baraza. Aidha, taarifa za kiutumishi zimeendelea kuboreshwa kwa kutumia Mfumo wa taarifa za Kiutumishi na Mishahara (Human Capital Management Information System – HCMIS).

120. **Mheshimiwa Spika**, Baraza liliendelea kuboresha mazingira ya kazi kwa kufanya ukarabati wa majengo yaliyopo, ikiwa ni pamoja na kuendeleza mipango ya ujenzi wa Ofisi za Kudumu za Baraza, kuongeza ujuzi na vitendea kazi pamoja na kuboresha maslahi ya watumishi. Vilevile, Baraza limesimamia Mfumo wa Wazi wa Mapitio na Tathmini ya Utendaji kazi (Open Performance Appraisal System - OPRAS) na kuboresha utendaji wa Baraza kwa kufungua Ofisi ya Kanda ya Mashariki (Dar es Salaam, Morogoro, Pwani na Tanga).

121. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2016/17, Baraza litaendelea kuwajengea uwezo wafanyakazi kwa kutoa fursa za kupata mafunzo na kuboresha mazingira ya utendaji kazi ili kuongeza ufanisi. Aidha, Baraza litahakikisha kuwa watumishi wanapata stahili zao, wanashiriki katika maadhimisho ya kitaifa na michezo; kuongeza juhudi za ujenzi wa jengo la kudumu la Baraza na kuboresha Ofisi za Kanda. Vilevile, Baraza litaendelea kusimamia Sheria, Kanuni na Taratibu za kiutumishi ili kuimarisha maadili ya watumishi.

C. SHUKRANI NA HITIMISHO

122. Mheshimiwa Spika, hifadhi ya mazingira ni jukumu letu sote. Dhana ya hifadhi ya mazingira na ulinzi wa maliasili za nchi ni yetu sote na wajibu wa kila Mtanzania, kwa mujibu wa Ibara ya **28(1)** ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya Mwaka 1977 na Kifungu cha **6** cha Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004. Ofisi inadhamiria kujenga utaratibu wa kumshirikisha kila Mtanzania katika wajibu huu ili ulinzi na hifadhi ya mazingira lisiwe suala la shuruti bali la utamaduni na wajibu. Sheria ya Mazingira inaelekeza kila Kijiji, kila

Kitongoji, kila Kata na kila Wilaya iwe na Kamati ya usimamizi wa mazingira. Tutahakikisha Kamati hizi zinaundwa ili Watanzania wengi washiriki kakika wajibu wao.

123. Mheshimiwa Spika, ninaomba nitumie nafasi hii kuwashukuru walionisaidia kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Ofisi hii. Shukrani zangu za dhati, na za kipekee ni kwa Mheshimiwa **Samia Suluhu Hassan**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi wake makini uliotuwezesha kufanikisha kutekeleza majukumu ya Ofisi. Ninapenda kumshukuru Mheshimiwa **Luhaga Joelson Mpina**, (Mb.), Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais, kwa ushirikiano thabiti ambao umeniwezesha kuwasilisha hoja hii. Aidha, napenda kuwashukuru Bwana **Mbarak Mohammed Abdulwakil**; Katibu Mkuu, Ofisi ya Makamu wa Rais, Mhandisi **Ngosi Charlestino Mwhava**; Naibu Katibu Mkuu; Profesa **Salome Barnabas** Misana; Mwenyekiti wa Bodi ya Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira pamoja na wajumbe wa Bodi; Mhandisi **Bonaventure Thobias Baya**; Mkurugenzi Mkuu wa Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira; na watumishi wote wa Ofisi ya Makamu wa Rais, kwa juhudi zao na utendaji katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Ofisi.

124. Mheshimiwa Spika, Ofisi imefanikisha utekelezaji wa majukumu yake kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo. Ninapenda kuwataja baadhi ya Washirika wa Maendeleo ambao Ofisi imefanya nao kazi kwa karibu kama ifuatavyo: Serikali ya Norway; Serikali ya Kanada; Serikali ya Jamhuri ya Watu wa Korea; Shirika la Mpango wa Maendeleo la Umoja wa Mataifa (United Nations Development Programme – UNDP); Shirika la Umoja wa Mataifa Sayansi na Utamaduni (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO); Umoja wa Nchi za Ulaya (European Union - EU); Shirika la Mazingira la Umoja wa Mataifa (United Nations Environment Programme - UNEP); Mfuko wa Mazingira wa Dunia (Global Environment Fund - GEF); Shirika la Umoja wa Mataifa la Huduma za Miradi (United Nations Office for Project Services-UNOPS); Benki ya Dunia (World Bank); Shirika la Umoja wa Mataifa la Maendeleo ya Viwanda (UNIDO); Shirika la Maendeleo la Denmark (DANIDA); World Wide Fund for Nature - WWF; Mfuko wa Kimataifa wa Kuendeleza Kilimo (International Fund for Agricultural Development - IFAD); Mfuko wa Mabadiliko ya Tabianchi (Green Climate Fund - GCF); Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB); Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Ujerumani (Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit - GIZ); Asasi Zisizo za Kiserikali (AZISE); na Sekta Binafsi. Aidha, ninapenda nitumie fursa hii kuwaomba Washirika wa Maendeleo kuendelea kutoa ushirikiano katika kipindi kijacho ili tuweze kufanikiwa zaidi katika kulinda na kuimarisha Muungano wetu na katika vita dhidi ya umaskini na juhudi za kuboresha maisha ya kila Mtanzania bila kuathiri mazingira yetu.

D. MAOMBI YA FEDHA ZA MATUMIZI YAKAWAIDA NA MAENDELEO

125. Mheshimiwa Spika, ili Ofisi iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyopangwa, ninaomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu liidhinishe maombi ya fedha kwa Mwaka wa Fedha 2016/17 kama ifuatavyo:-

FUNGU 26: MAKAMU WA RAIS

126. Mheshimiwa Spika, ninaomba Bunge lako Tukufu liidhinishe Makadirio ya Matumizi ya Shilingi **3,646,184,000/=** fedha za Matumizi ya Kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2016/17, Kiasi hiki kinajumuisha fedha za Mishahara ya Watumishi Shilingi **1,146,384,000/=** na fedha za Matumizi Mengineyo Shilingi **2,499,800,000/=**.

FUNGU 31: OFISI YA MAKAMU WA RAIS

127. Mheshimiwa Spika, ninaomba Bunge lako Tukufu, liidhinishe makadirio ya matumizi ya Shilingi **20,386,699,448/=** kwa Fungu hili. Kiasi hiki kinajumuisha Shilingi **9,413,616,000/=** fedha za Matumizi ya Kawaida na Shilingi **10,973,083,448/=** fedha za Miradi ya Maendeleo. Fedha za Matumizi ya Kawaida zinajumuisha Shilingi **2,846,299,000/=** kwa ajili ya mishahara ya watumishi, Shilingi **2,314,680,000/=** ruzuku kwa Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira na Shilingi **4,252,637,000/=** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo ya Idara na Vitengo chini ya Ofisi hii. Aidha, fedha za Maendeleo zinajumuisha fedha za ndani Shilingi **8,000,000,000/=** na fedha za nje Shilingi **2,973,083,448/=**.

128. Mheshimiwa Spika, ninaomba kutoa hoja.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Naibu Spika, naafiki.

NAIBU SPIKA: Hoja imeungwa mkono. Hongera Mheshimiwa Waziri.
(Makofi)

Sasa tutamsikia Mwenyekiti wa Kamati ya Katiba na Sheria.

MHE. MOHAMED O. MCHENGERWA - MWENYEKITI WA KAMATI YA KATIBA NA SHERIA: Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote, napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema kunijalia afya njema na kunipa fursa ya kuwasilisha taarifa hii mbele yako na Bunge hili Tukufu.

Mheshimiwa Naibu Spika, Waasisi wa Muungano wa Tanganyika na Zanzibar, Hayati Mwalimu Julius Kambarage Nyerere na aliyekuwa Rais wa Zanzibar, Hayati Sheikh Abeid Aman Karume walifanikisha uundwaji wa Tanzania hapo tarehe 26 Aprili, 1964, ambapo Sheria za Muungano zilitoa tamko la Jamhuri ya Muungano katika Ibara ya (4) kwamba Jamhuri ya Tanganyika na Jamhuri ya Watu wa Zanzibar zitalazimika, baada ya kuungana na siku zote baada ya kuunganishwa kwa dola ya Jamhuri kwa jina la Jamhuri ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar, Ibara ya (4) ya Sheria ya Muungano.

Mheshimiwa Naibu Spika, jina hili la Jamhuri ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar lilibadilishwa baadaye mnamo tarehe 28 mwezi Oktoba, 1964 na kuwa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kupitia Sheria ya Jamhuri ya Muungano Na. 61 ya mwaka 1964 ambayo ndiyo msingi wa nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwaka huu Rais wetu mzalendo, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli ambaye naamini ni miongoni mwa watu wachache ambao huzaliwa katika dunia hii wenye dhamira ya dhati ya kupambana na ufisadi, kuweka maslahi ya Taifa mbele na kusaidia kuondoa tabaka kubwa la wenye nacho na wasio nacho, alielekeza fedha za sherehe ya siku hii kusaidia ukarabati wa barabara zetu ili kuondoa msongamano na kukuza uchumi wa nchi yetu. Kwa niaba ya Kamati yangu, tunampongeza kwa kuwa miongoni mwa viongozi wachache duniani wenye uwezo wa kufanya maamuzi magumu kwa maslahi ya walio wengi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 99(9) Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, naomba kuwasilisha taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria kuhusu utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano kwa mwaka wa fedha 2015/2016 pamoja na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Kifungu cha 6 (2) cha nyongeza ya nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari mwaka 2016, Kamati ya Katiba na Sheria ina jukumu la kusimamia bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kutoa taarifa kwamba Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria ilifanya ziara ya ukaguzi wa miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha na kupokea fedha kwa mwaka wa fedha 2015/2016; tarehe 01 Aprili, 2016. Katika Ofisi ya Makamu wa Rais, Kamati pia ilifanya uchambuzi wa bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano tarehe 14 Aprili, 2016.

Kwa mujibu wa Kanuni ya 98(2), Kamati pia ilichambua taarifa za utekelezaji wa bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano kwa mwaka wa fedha 2015/2016 ili kufanya ulinganisho kuhusu makadirio ya utekelezaji wa bajeti kwa mwaka unaoisha na makadirio ya matumizi ya fedha kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais ina mafungu mawili; Fungu 31 na Fungu 26. Ofisi ya Makamu wa Rais na Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa ujumla taarifa hii inatoa maelezo kuhusu maeneo makubwa manne yafuatayo:-

(i) Ukaguzi wa miradi ya maendeleo;

(ii) Mapitio ya taarifa ya utekelezaji wa mpango wa bajeti wa mwaka wa fedha 2015/2016 na utekelezaji wa mapendekezo ya ushauri wa Kamati kwa mwaka wa fedha 2015/2016;

(iii) Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) kwa mwaka wa fedha 2016/2017; na

(iv) Maoni na ushauri wa Kamati.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukaguzi wa miradi na maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2015/2016. Kanuni ya 98(1) na (2) inazitaka Kamati za kisekta kutembelea na kukagua miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha katika mwaka wa fedha unaoisha.

Katika kutekeleza masharti ya Kanuni hii, Kamati ya Katiba na Sheria ilitembelea kukagua na kupokea taarifa ya utekelezaji wa miradi namba 6309 uliyo chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais tarehe 01 Aprili, 2016. Mradi huu unahusu ujenzi na ukarabati wa Ofisi ya Makamu wa Rais iliyopo Barabara ya Luthuli, Dar es Salaam.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kamati pia ilipokea taarifa ya utekelezaji wa mradi namba 6389 unaohusu ujenzi wa Ofisi ya makazi ya Makamu wa Rais huko Zanzibar.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha 2015/2016 Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano ilitengewa jumla ya shilingi 3,868,847,000 kwa ajili ya miradi mbalimbali ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, shilingi 2,850,000,000 ni fedha za ndani na shilingi 1,018,847,000 ni fedha za nje.

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi wa ujenzi wa ukarabati wa Ofisi ya Makamu wa Rais ulitengewa fedha, shilingi 800,000,000 kwenye Fungu 31 ambazo ni fedha za ndani. Mradi namba 6389 ambao ni ujenzi wa makazi ya Ofisi ya Makamu wa Rais, Tunguu Zanzibar ulitengewa shilingi 300,000,000 ambazo hazikutolewa.

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi namba 6309 ujenzi wa ukarabati wa Ofisi ya Makamu wa Rais Luthuli na Ikulu Ndogo. Kamati haikuridhishwa na ubora wa jengo la Ofisi ya Makamu wa Rais na mchanganuo wa matumizi ya fedha za mradi kama ulivyowasilishwa mbele ya Kamati. Kutokana na kutoridhishwa na hali hii Kamati ilitoa maagizo yafuatayo:-

(i) Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikiana na Ofisi ya Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kufanya ukaguzi na uchunguzi wa kina wa thamani ya jengo na fedha zilizotumika katika mradi huu yaani *value for money* na taarifa ya uchunguzi huu iwasilishwe mbele ya Kamati hii ili kuiwezesha Kamati kutoa ushauri sahihi.

(ii) Hatua kali za kisheria na kinidhamu zichukuliwe kwa watumishi pamoja na watendaji wote waliohusika na mradi huu kwa mujibu wa sheria endapo itathibitika kwamba wamehusika katika matumizi mabaya ya fedha za Serikali na hatua hizi za kisheria ziwe za kijinai na kimadai.

(iii) Malipo yote yaliyobaki ya wakandarasi katika mradi huu yasitishwe mpaka uchunguzi kamili utakapokamilika na wakandarasi wote waliohusika na mradi huu kuwajibika endapo itathibitika kwamba jengo hili limejengwa chini ya kiwango.

(iv) Vilevile kwa tahadhari ya usalama, Kamati ilishauri Ofisi ya Makamu wa Rais kuondoa milango yote ya vioo ya kuzunguka katika jengo ambayo inahatarisha usalama wa watumiaji endapo kutatokea janga la moto au hatari yoyote inayohitaji msaada wa haraka.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kamati ilikutana tena na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais pamoja na Naibu wake na watendaji wakuu wa ofisi hii na kuchambua taarifa ya bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais na kusisitiza tena kuhusu utekelezaji wa ushauri na mapendekezo ya Kamati kuhusu mradi huu. Aidha, Kamati inasubiri taarifa ya Mkaguzi wa Hesabu za Serikali pamoja na kutoka Kitengo cha Hazina za Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo ya Serikali ili iweze kutoa maoni na ushauri kuhusu suala hili.

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi namba 6389, ujenzi wa Ofisi ya Makazi ya Makamu wa Rais huko Zanzibar. Kwa mwaka wa fedha 2015/2016, mradi huu ulitengewa shilingi 300,000,000,000, hata hivyo Kamati iliarifiwa kwamba fedha

hizo hazikutolewa. Kamati ilishauri Ofisi ya Makamu wa Rais kuwa mara ipatapo fedha ujenzi wa Ofisi ya Makamu wa Rais ukamilishwe kwa haraka.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kamati inatoa rai kwa Serikali kuongeza fedha zinazotengwa kwa miradi ya maendeleo ya Muungano ili kuendeleza kupunguza kero za Muungano na kudumisha Muungano wa Tanganyika na Zanzibar uliodumu kwa muda wa miaka 52.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika uchambuzi wa utekelezaji wa mpango wa bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano kwa mwaka wa fedha 2015/2016, Kamati ilizingatia mlinganisho wa kiasi cha fedha kilichoidhinishwa na Bunge Mei 2015 na kiwango ambacho kimepokelewa hadi Machi, 2016. Lengo la kufanya tathmini ya namna hii ni kufahamu muelekeo wa mpango wa bajeti wa mapato na matumizi ya Serikali katika mwaka wa fedha 2015/2016 ili kujua vipaumbele vya kibajeti katika mwaka wa fedha ujao. Hata hivyo uchambuzi huu haukhususha Kifungu 5001 kinachohusika na masuala ya mazingira, kwani Kamati ya Katiba na Sheria haihusiki nacho. Aidha, uchambuzi haukhususha na suala kila ukusanyaji wa maduhuli kwani Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) haina vyanzo vyovyote vya mapato.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/2016 Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais Fungu 26 liliidhinishwa shilingi 3,657,584,000. Kati ya fedha hizo shilingi 1,480,646,000 ni kwa ajili ya mishahara na shilingi 2,176,908,000. Ni matumizi mengineyo.

Hadi kufikia tarehe 31 Machi, 2016, fungu 26 lilipokea kiasi cha shilingi 2,220,814,643 ambayo ni sawa na asilimia 60.7 ya bajeti yote. Kati ya fedha zilizopoelewa shilingi 1,465,473,643 ni matumizi mengineyo ambayo ni sawa na asilimia 67.3 na shilingi 755,341,000 ni mishahara ambayo ni sawa na asilimia 51.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mwaka wa fedha 2015/2016 Ofisi ya Makamu wa Rais, Fungu 31 iliidhinishwa jumla ya shilingi 35,335,754,000, sawasawa na shilingi 31,466,907,000 ambayo ni fedha ya matumizi ya kawaida na shilingi 3,868,877,000 ni fedha za miradi ya maendeleo. Hadi kufikia mwezi Machi 2016 Ofisi ilipokea shilingi 33,589,647,035 pamoja na shilingi 27,595,963,000 ambalo ni gawio la Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mwaka wa fedha 2015/2016 Kamati ilitoa mapendekezo matano kuhusiana na bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba yapo maagizo yameshatekelezwa na mengine ambayo hayajatekelezwa na Ofisi hii ya Makamu wa Rais.

Mheshimiwa Naibu Spika, maoni ambayo hayajatekelezwa kikamilifu mpaka sasa ni pamoja na:-

(i) Serikali kutenga bajeti ya kutosha na kutoa fedha zilizoidhinishwa na Bunge kwa wakati;

(ii) Serikali kutenga fedha kwa ajili ya kununua magari mapya ili kuepuka gharama ya matengenezo ya mara kwa mara ya magari yaliyochakaa; na

(iii) Maadhimisho ya sherehe ya Muungano yahamashishwe na kufanyika katika ngazi za Wilaya na Mikoa ili kuwawezesha wananchi wengi kupata elimu sahihi ya Muungano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais, imeendelea kuwa ndogo, hivyo kuathiri ufanisi katika utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano imepanga kutekeleza lengo moja tu la uratibu wa masula ya Muungano kwa mwaka wa fedha 2016/2017. Katika kuhakikisha lengo hili linafanikiwa, Ofisi imejipanga kutekeleza shughuli kama ifuatavyo:-

Moja, kuratibu vikao viwili vya Kamati ya pamoja na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. Vikao hivyo vitatanguliwa na vikao viwili vya Mawaziri na Makatibu Wakuu kutoka pande zote mbili za Muungano na vikao vitano vya Sekretarieti ya Kamati pamoja na Serikali za pande zote mbili za Muungano.

Mheshimiwa Naibu Spika, vikao vya aina hii viliratibiwa na Serikali ya Awamu iliyopita ambapo vikao tisa vilifanyika kwa nyakati na maeneo tofauti chini ya Uenyekiti wa Makamu wa Rais ili kujadili na kutatua changamoto za Muungano. Kati ya mwaka 2006 hadi 2011 jumla ya hoja 15 ziliwasilishwa na kujadiliwa na Kamati ya Pamoja na kati ya hoja hizo 12 zimepatwa ufumbuzi na hoja tatu bado hazijapatiwa ufumbuzi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nichukue fursa hii kukumbushia tu, miongoni mwa hoja za msingi ambazo zimeshapatiwa ufumbuzi ni pamoja na utekelezaji wa Sheria ya Tume ya Haki za Binadamu na Utawala bora Na. 391 ambayo haikuwa sehemu ya Muungano, lakini baada ya majadiliano haya, sheria hii tayari inafanya kazi huko Zanzibar. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo lingine la pili ni kuelimisha Umma kuhusu Muungano na jambo la tatu, kuratibu utekelezaji wa masuala ya kiuchumi na kijamii kwa faida ya pande zote mbili za Muungano. Jambo la nne ni kuratibu ushirikiano wa Wizara na Taasisi zisizo za Muungano zenye majukumu

yanayoshihiana kutokana na pande zote mbili kwa mwaka kwa ajili ya kuimarisha masuala yasiyo ya Muungano.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mwaka wa fedha 2016/2017 Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais Fungu namba 26 inaomba kuidhinishwa shilingi 3,646,184,000 kati ya fedha hizo shilingi 1,146,384,000 ni kwa ajili ya mishahara na shilingi 2,499,800,000 ni kwa ajili ya matumizi mengineyo. Katika maombi kwa mwaka wa fedha 2016/2017 kumekuwa na punguzo la shilingi 11,400,000/= ukilinganisha na fedha iliyoidinishwa katika mwaka wa fedha 2015/2016. Hii ikiwa ni pungufu ya asilimia tatu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mwaka wa fedha 2016/2017, Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) Fungu 31 inaomba kuidhinishwa shilingi 17,747,025,000. Kati ya fedha hizo, shilingi 6,879,775,000 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi 10,747,250,000 ni fedha za miradi ya maendeleo.

Katika maombi ya mwaka wa fedha 2016/2017 kumekuwa na punguzo kubwa la fedha kwa kiasi cha shilingi 17,708,729,000 ikilinganishwa na fedha zilizoidhinishwa katika mwaka wa fedha 2015/2016. Punguzo hilo ni nusu ya fedha iliyoombwa kwa mwaka wa fedha 2015/2016 ambayo ni sawa na asilimia 50.2. Punguzo hili la fedha litaathiri utekelezaji wa majukumu ya ofisi hii, hivyo kuna haja ya Serikali kufikiri upya suala la ukomo wa bajeti ili kuwezesha taasisi zake kutekeleza majukumu yake kikamilifu.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba sasa kutoa maoni na ushauri wa Kamati kuhusu masuala yaliyobainika wakati wa uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais katika Fungu 31 na Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais - Fungu 26 kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, Fungu 61 Ofisi ya Makamu wa Rais. Kutokana na Serikali kujenga jengo la Ofisi ya Makamu wa Rais - Dar es Salaam chini ya kiwango, Kamati inaishauri Serikali kuwa makini wakati wa uteuzi wa wakandarasi ili kuhakikisha kuwa wanaopewa *tender* za ujenzi wa ofisi nyeti kama ya Makamu wa Rais wanakuwa ni waadilifu wenye uwezo na ujuzi na uweledi wa hali ya juu.

Aidha, Wakala wa Majengo wa Serikali yaani *Tanzania Building Agency* iwe makini wakati wote wa kukagua na kuhakikisha kuwa majengo ya Serikali yanajengwa kwa ubora na kwa viwango stahiki. Pia wakala husika ahakikishe kwamba Serikali kwa namna yoyote ile haikabidhiwi jengo lililojengwa chini ya kiwango ili kuepusha hasara kwa Serikali. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, Serikali itenge bajeti ya kutosha na kutoa fedha zinazoidhinishwa kwa wakati hasa kwenye miradi ya maendeleo, kwani

imebainika kuwa fedha zilizopokelewa kwa mwaka kwa ajili ya miradi ya maendeleo katika mwaka wa fedha 2015/2016 ni kiasi kidogo sana ukilinganisha na fedha iliyombwa na kuidhinishwa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi yote iliyoko katika Fungu 31. Pia ipo miradi ambayo haikupokea fedha kabisa.

Mheshimiwa Naibu Spika, tatu, Serikali iendeele kutoa elimu kwa wananchi kuhusu umuhimu na faida zinazotokana na Muungano wa pande zote mbili ili wananchi waone ulazima wa kuthamini na kuupenda, kuudumisha na kuulinda Muungano huu kwa maslahi ya nchi yetu na kizazi cha sasa na kizazi kijacho.

Mheshimiwa Naibu Spika, nne, Serikali iendeele kuchukua jitihada za dharti katika kutatua kero za Muungano ili kuongeza tija katika shughuli mbalimbali za biashara na maendeleo kati ya Tanzania Bara pamoja na Zanzibar.

Mheshimiwa Naibu Spika, Fungu 26, Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais. Kamati inashauri Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais iendeele kuwezesha kifedha ili Mheshimiwa Makamu wa Rais aweze kutimiza majukumu yake kwa ufanisi.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho kabisa napenda kukushukuru wewe binafsi kwa kunipa nafasi hii muhimu kuwasilisha maoni ya Kamati. Aidha, sina budi kukupongeza wewe binafsi pamoja na Wenyeviti wote wa Bunge kwa kuliongoza Bunge letu Tukufu kwa busara, umakini na umahiri mkubwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, napenda nitumie nafasi hii pia kumshukuru Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano), Mheshimiwa January Makamba, Mbunge; na Naibu Waziri, Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano; Mheshimiwa Luhaga Joelson Mpina, Mbunge; Katibu Mkuu Ofisi ya Makamu wa Rais, Mheshimiwa Mbaraka Mohamed Abdulwakil, Naibu Katibu Mkuu Ofisi ya Makamu wa Rais, Mhandisi Ngosi Chaston Mwiwaha na watendaji wote wa Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) kwa ushirikiano mkubwa waliutoa kwa Kamati wakati wa uchambuzi wa Makadirio na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano).

Mheshimiwa Naibu Spika, kipekee nawashukuru Wajumbe wa Kamati kwa kazi nzuri ya kujadili na kuchambua Makadirio ya Mapato na Matumzi ya Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano kwa mwaka wa fedha 2016/2017. Uzalendo na uchapakazi wao pamoja na ushirikiano mkubwa waliutoa umesaidia kufanikisha kukamilika kwa taarifa hii kwa wakati.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa ruhusa yako, naomba niwatambue Wajumbe wa Kamati kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Najma Murtaza Giga,... (Makofi)

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba umalizie!

MHE. MOHAMED O. MCHENGERWA - MWENYEKITI WA KAMATI YA KATIBA NA SHERIA: Mheshimiwa Naibu Spika, napenda kuwashukuru kwa dhati Watumishi wa Ofisi ya Bunge chini ya Uongozi wa Dkt. Thomas Kasilillah, Katibu wa Bunge, kwa kusaidia kuwezesha Kamati kutekeleza majukumu yake. Kipekee nawashukuru Ndugu Angelina Sanga, Ndugu Stella Bwimbo, Ndugu Stanslaus Kagisa, Ndugu Danford Mpelumbe pamoja na waratibu wengine kwa kuratibu vyema Kamati na kuhakisha kuwa taarifa hii inakamilika kwa wakati uliopangwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo sasa naomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumzi ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) Fungu 31 na Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais Fungu 26 kama ilivyoinishwa na Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja. (Makofi)

Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria Kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano) kwa mwaka wa fedha 2015/2016; pamoja na Maoni ya Kamati Kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi Hiyo kwa mwaka wa fedha 2016/2017 Kama Ilivyowasilishwa Mezani

1. UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kunijalia uhai, afya njema na kunipa fursa ya kuwasilisha Taarifa hii mbele ya Bunge lako Tukufu,

Mheshimiwa Spika, Waasisi wa Muungano wa Tanganyika na Zanzibar, Hayati Mwalimu Julius Nyerere na aliyekuwa Rais wa Zanzibar, Hayati Sheikh Abeid Amani Karume walifanikisha uundwaji wa Tanzania hapo tarehe 26 Aprili, 1964 ambapo, Sheria za Muungano zilitoa tamko la Jamhuri ya Muungano katika Ibara ya 4 kwamba:

“Jamhuri ya Tanganyika na Jamhuri ya Watu wa Zanzibar zitalazimika, baada ya kuungana na siku zote baada ya kuungana, kuunganishwa kuwa Dola ya Jamhuri kwa jina la Jamhuri ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar’ (Ibara ya 4 Sheria za Muungano)”

Jina hili la “Jamhuri ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar” lilibadilishwa baadae mnamo tarehe 28 Oktoba, 1964 na kuwa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kupitia Sheria ya Jamhuri ya Muungano, Sheria namba 61 ya mwaka 1964, ambayo ndiyo misingi ya nchi yetu. Mwaka huu, Rais wetu mzalendo, Dr. John Pombe Magufuli, ambaye ninamuona ni miongoni mwa watu wachache ambao huzaliwa katika Dunia, wenye dhamira ya dhati ya kupambana na ufisadi, kuweka maslahi ya Taifa mbele, na kusaidia kuondoa tabaka kubwa la wenye nacho na wasio nacho, alielekeza fedha za sherehe za siku husika, kusaidia ukarabati wa Barabara zetu ili kuondoa msongamano na kukuza uchumi wa nchi yetu, kwa niaba ya kamati yangu, tunampongeza kwakuwa miongoni mwa viongozi wachache wa Dunia hii wenye uwezo wa kufanya maamuzi magumu kwa maslahi ya waliowengi.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 99 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016; pamoja na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa kifungu 6 (2) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, Kamati ya Katiba na Sheria ina jukumu la kusimamia bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais- Muungano.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa taarifa kwamba Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria ilifanya ziara ya Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo iliyotengewa na kupokea fedha katika Mwaka wa Fedha 2015/2016 tarehe 01 Aprili 2016 katika Ofisi ya Makamu wa Rais.

Kamati pia ilifanya uchambuzi wa bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano Tarehe 14 Aprili 2016. Kwa mujibu wa Kanuni ya 98 (2), Kamati pia ilichambua taarifa za utekelezaji wa bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano kwa mwaka wa fedha 2015/2016 ili kufanya ulinganisho kuhusu Makadirio ya utekelezaji wa bajeti kwa mwaka unaoisha na Makadirio ya Matumizi ya Fedha kwa Mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais ina mafungu 2 ya bajeti ambayo ni;

- i) **Fungu 31** - Ofisi ya Makamu wa Rais
- ii) **Fungu 26** - Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla taarifa hii inatoa maelezo kuhusu maeneo makubwa manne yafuatayo:-

i) Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo;

ii) Mapitio ya Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016; na Utekelezaji wa Mapendekezo na Ushauri wa Kamati kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016;

iii) Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017;

iv) Maoni na Ushauri wa Kamati.

2.0 UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2015/2016

Mheshimiwa Spika, Kanuni ya 98 (1) na 98 (2) inazitaka Kamati za Kisekta kutembelea na kukagua Miradi ya Maendeleo iliyotengewa fedha katika Mwaka wa Fedha unaoisha. Katika kutekeleza masharti ya Kanuni hiyo, Kamati ya Katiba na Sheria ilitembelea, kukagua na kupokea taarifa ya utekelezaji wa mradi Na. 6309 ulio chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais tarehe 01 Aprili 2016. Mradi huu unahusu ujenzi na ukarabati wa Ofisi ya Makamu wa Rais iliyoko barabara ya Luthuli Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia ilipokea taarifa ya utekelezaji wa mradi Na. 6389 unaohusu ujenzi wa Ofisi na Makazi ya Makamu wa Rais, Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/2016 Ofisi ya Makamu wa Rais -Muungano ilitengewa jumla ya Shilingi Bilioni Tatu, Milioni Mia Nane Sitini na Nane, Laki Nane Arobaini na Saba Eflu (3,868,847,000) kwa ajili ya Miradi mbali mbali ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi Bilioni Mbili, Milioni Mia Nane Hamsini Eflu (2,850,000,000) ni Fedha za ndani na Shilingi Bilioni Moja, Milioni 18, Mia Nane Arobaini na Saba Eflu (1,018,847,000) ni Fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, mradi wa ujenzi na ukarabati wa Ofisi ya Makamu wa Rais ulitengewa Shilingi Milioni Mia Nane (800,000,000) kwenye Fungu 31 ambazo ni fedha za ndani. Mradi Na 6389 ambao ni ujenzi wa Makazi na Ofisi ya Makamu wa Rais, Tunguu, Zanzibar ulitengewa Shilingi Milioni Mia Tatu (300,000,000) ambazo hazikutolewa.

MAONI YA JUMLA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MIRADI YA MAENDELEO KWA MWAKA WA FEDHA 2015/2016

Mheshimiwa Spika, Kamati ina maoni ya jumla yafuatayo kuhusu miradi iliyokaguliwa chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano;

- MRADI NA. 6309 (UJENZI NA UKARABATI WA OFISI YA MAKAMU WA RAIS-LUTHULI NA IKULU NDOGO)

Mheshimiwa Spika, Kamati haikuridhishwa na ubora wa jengo la Ofisi ya Makamu wa Rais na mchanganuo wa matumizi ya fedha za mradi kama ulivyowasilishwa mbele ya Kamati. Kutokana na kutoridhishwa na hali hii Kamati ilitoa maagizo yafuatayo;

i) Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikiana na Ofisi ya Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (Controller and Auditor General- CAG) kufanya ukaguzi na uchunguzi wa kina wa thamani ya jengo na fedha zilizotumika katika mradi huu (Value for Money) na taarifa ya uchunguzi huu iwasilishwe mbele ya Kamati ili kuiwezesha kutoa ushauri sahihi .

ii) Hatua kali za kisheria na kinidhamu zichukuliwe kwa Watumishi/Watendaji wote waliohusika na mradi huu kwa mujibu wa sheria endapo itathibitika kwamba wamehusika katika matumizi mabaya ya fedha za Serikali na hatua hizi za kisheria ziwe za kijinai au za kimadai.

iii) Malipo yote yaliyobaki ya wakandarasi katika mradi huu yasitishwe mpaka uchunguzi kamili utakapokamilika na wakandarasi wote waliohusika na mradi kuwajibika endapo itathibitika kwamba jengo hili limejengwa chini ya kiwango.

iv) Vilevile kwa tahadhari ya usalama Kamati ilishauri Ofisi ya Makamu wa Rais kuondoa milango yote ya vioo ya kuzunguka (Round) katika jengo ambayo inahatarisha usalama wa watumiaji endapo kutatokea janga la moto au hatari yoyote inayohitaji msaada wa haraka.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilikutana tena na Waziri wa Nchi- Ofisi ya Makamu wa Rais, Naibu Waziri pamoja na Watendaji Wakuu wa Ofisi ya Makamu wa Rais tarehe 14 Aprili 2016 wakati wa uchambuzi wa taarifa ya bajeti za Ofisi ya Makamu wa Rais na kusisitiza tena kuhusu utekelezaji wa Ushauri na Mapendekezo ya Kamati kuhusu mradi huu. Aidha Kamati inasubiri taarifa ya Mkaguzi wa Hesabu za Serikali na taarifa kutoka Kitengo cha Hazina cha Ukaguzi wa Miradi ya Maendeleo ya Serikali ili iweze kutoa maoni na ushauri kuhusu suala hili.

- **MRADI NA. 6389 - UJENZI WA OFISI NA MAKAZI YA MAKAMU WA RAIS, ZANZIBAR**

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016 mradi huu ulitengewa Shilingi Bilioni Mia Tatu (300,000,000). Hata hivyo Kamati iliarifiwa kwamba fedha hizo hazikutolewa. Kamati ilishauri Ofisi ya Makamu wa Rais kuwa mara ipatapo fedha ujenzi wa Ofisi na Makazi ya Makamu wa Rais ukamilishwe kwa haraka.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatoa rai kwa Serikali kuongeza fedha zinazotengwa katika miradi ya maendeleo ya Muungano ili kuendelea kupunguza kero za Muungano na kuudumisha Muungano wa Tanganyika na Zanzibar uliodumu kwa muda wa miaka 52 sasa.

3.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS KUHUSU UTEKELEZAJI WA MPANGO WA BAJETI NA UZINGATIAJI WA MAONI YA KAMATI KWA MWAKA WA FEDHA 2015/2016

3.1 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS KUHUSU UTEKELEZAJI WA MPANGO WA BAJETI 2015/2016

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 98 (2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Januari, 2016 Kamati ilikutana Jijini Dar es Saalam tarehe 14 Aprili, 2016 kwa ajili ya uchambuzi wa Taarifa za Utekelezaji wa Mpango wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016 na uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017. Kamati ilipata fursa ya kuchambua Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti za mafungu yote mawili yaliyo chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano.

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi wa utekelezaji Mpango wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais -Muungano kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016 Kamati ilizingatia mlinganisho wa kiasi cha fedha kilichoidhinishwa na Bunge Mei 2015 na kiwango ambacho kimepokelewa hadi Machi 2016.

Mheshimiwa Spika, Lengo la kufanya tathmini ya namna hii ni kufahamu Mwelekeo wa Mpango wa Bajeti ya Mapato na Matumizi ya Serikali katika Mwaka wa Fedha 2015/2016 ili kujua vipaumbele vya kibajeti katika Mwaka wa Fedha ujao. Hata hivyo uchambuzi huu haukhusisha kifungu 5001 kinachohusika na masuala ya Mazingira kwani Kamati ya Katiba na Sheria haihusiki nacho. Aidha, uchambuzi haukhusu suala la ukusanyaji wa maduhuli kwani Ofisi ya Makamu wa Rais - Muungano haina vyanzo vyovyote vya mapato.

i) OFISI BINAFSI YA MAKAMU WA RAIS (FUNGU 26)

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2015/2016 Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais, Fungu 26, ilidhiinishiwa Shilingi Bilioni Tatu, Milioni Mia Sita Hamsini na Saba, Mia Tano na Themanini na Nne Eflu (3,657,584,000). Kati ya fedha hizo, Shilingi Shilingi Bilioni Moja, Milioni Mia Nne Themanini, Mia Sita Sabini na Sita Eflu (1,480,676,000) ni kwa ajili ya Mishahara na Shilingi Bilioni Mbili, Milioni Mia Moja Sabini na Sita, Mia Tisa na Nane Eflu (2,176,908,000/=) ni za Matumizi Mengineyo

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia tarehe 31 Machi, 2016 Fungu 26 lilipokea kiasi cha Shilingi Bilioni Mbili, Milioni Mia Mbili na Ishirini, Mia Nane Kumi na Nne Eflu, Mia Sita Arobaini na Tatu (2,220,814,643/) sawa na asilimia 60.7 ya bajeti yote. Kati ya fedha zilizopokelewa, Shilingi Bilioni Moja, Milioni Mia Nne Sitini na Tano, Mia Nne Sabini na Tatu Eflu, Mia Sita Arobaini na Tatu (1,465,473,643) ni za Matumizi Mengineyo, sawa asilimia 67.3 ya Bajeti ya Matumizi Mengineyo, na Shilingi Milioni Mia Saba Hamsini na Tano, Laki Tatu Arobaini na Moja Eflu (755,341,000) ni za Mishahara, sawa na asilimia 51 ya Bajeti ya Mishahara.

Jedwali Na.01: Mchanganuo wa Fedha Zilizoidhinishwa na Kupokelewa Chini ya Fungu 26 katika Mwaka wa Fedha 2015/2016

	Fedha Zilizoidhinishwa	Fedha Zilizopokelewa	Asilimia
Kawaida	Sh. 2,176,908,000	Sh. 1,465,473,643	67.3
Mishahara	Sh. 1,480,676,000	Sh. 755,341,000	51
Maendeleo	0	0	0
Jumla	3,657,584,000	2,220,814,643	118.3

i) OFISI YA MAKAMU WA RAIS (FUNGU 31)

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2015/2016 Ofisi ya Makamu wa Rais, Fungu 31, iliidhinishwa jumla ya Shilingi Bilioni Thelathini na Tano, Milioni Mia Tatu Thelathini na Tano, Mia Saba Hamsini na Nne Eflu (35,335,754,000).

Kati ya fedha hizo Shilingi Bilioni Thelathini na Moja, Milioni Mia Nne Sitini na Sita, Mia Tisa na Saba Eflu (31,466,907,000) ni fedha za Matumizi ya Kawaida na Shilingi Bilioni Tatu, Milioni Mia Nane Sitini na Nane, Mia Nane Arobaini na Saba Eflu (3,868,847,000) ni fedha za Miradi ya Maendeleo.

Hadi kufikia Machi 2016, Ofisi ilipokea Shilingi Bilioni Thelathini na Tatu, Milioni Mia Tano Themanini na Tisa, Mia Sita Arobaini na Saba Efu na Thelathini na Tano (33,589,647,035).

Kati ya Fedha hizo Shilingi Bilioni Ishirini na Saba, Milioni Mia Tano Tisini na Tano, Mia Tisa Sitini na Tatu Efu (27,595,963,000) ni gawio kwa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar.

Jedwali Na.02: Mchanganuo wa Fedha Zilizoidhinishwa na Kupokelewa Chini ya Fungu 31 katika Mwaka wa Fedha 2015/2016

	Fedha Zilizoidhinishwa	Fedha Zilizopokelewa	Asilimia
Kawaida	Sh. 31,466,907,000	Sh. 1,685,522.961	5.5
Mishahara	Sh. 1,480,676,000	Sh. 2,180,848,003	147.3
Maendeleo	Sh. 3,868,847,000	Sh. 338,079,000	8.7
Jumla	Sh. 36,816,430,000	Sh. 4,204,449,964	11

3.2 Mapitio ya Utekelezaji wa Ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, Kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016, Kamati ilitoa mapendekezo matano kuhusiana na Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kwamba yapo maagizo yameshatekelezwa na mengine ambayo yanaendelea kutekelezwa na Ofisi ya Makamu wa Rais.

Mheshimiwa Spika, maoni ambayo hayakutekelezwa kikamilifu mpaka sasa ni kama ifuatavyo:-

- i) Serikali kutenga Bajeti ya kutosha na kutoa fedha zinazoidhinishwa na Bunge kwa wakati;

ii) Serikali kutenga fedha kwa ajili ya kununua magari mapya ili kuepuka gharama za matengenezo ya mara kwa mara ya magari yaliyochakaa;

iii) Maadhimisho ya Sherehe za Muungano yahamasishwe na kufanyika katika ngazi za Wilaya na Mikoa ili kuwawezesha Wananchi wengi kupata elimu sahihi ya Muungano.

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais imeendelea kuwa ndogo hivyo kuathiri ufanisi katika kutekeleza majukumu yake kama inavyoonyesha kwenye jedwali hapa chini.

Jedwali Na.03: Tofauti ya Kiasi cha Fedha Kilichoidhinishwa 2015/2016 na Kinachoombwa 2016/2017 Katika Mafungu 31 na 26.

Fungu	Fedha Iliyoidhinishwa 2015/2016	Maombi Ya Fedha Mwaka 2016/2017	Tofauti	Asilimia
26	Sh. 3,657,584,000	Sh. 3,646,184,000	Sh.11,400,000	0.3
31	Sh.35,335,754,000	Sh.20,386,699,448	Sh.14,949,054,552	57.1

4. UCHAMBUZI WA MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2016/2017

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais - Muungano imepanga kutekeleza lengo moja (1) tu la Uratibu wa Masuala ya Muungano kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017. Katika kuhakikisha lengo hili linafanikiwa Ofisi imejipanga kutekeleza shughuli zifuatazo:-

i) Kuratibu vikao viwili (2) vya Kamati ya Pamoja ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Mapinduzi Zanzibar. Vikao hivyo vitatanguliwa na vikao viwili (2) vya Mawaziri na Makatibu Wakuu kutoka pande zote mbili za Muungano na vikao vitano (5) vya Sekretarieti ya Kamati ya Pamoja ya Serikali za pande zote mbili za Muungano; Vikao vya aina hii viliratibiwa na Serikali ya awamu iliyopita, ambapo vikao tisa (9) vilifanyika kwa nyakati na maeneo tofauti chini ya Uenyekiti wa Makamu wa Rais ili kujadili na kutatua changamoto za Muungano. Kati ya mwaka 2006 hadi 2011 jumla ya hoja kumi na tano (15) ziliwasilishwa na kujadiliwa na kamati ya pamoja ya

(SMT) na (SMZ). Kati ya hizo hoja kumi na mbili (12) zimepatiwa ufumbuzi na hoja tatu (3) zipo katika hatua mbalimbali za kupatiwa ufumbuzi.

- ii) Kuelimisha Umma kuhusu Muungano;
- iii) Kuratibu utekelezaji wa masuala ya kiuchumi na kijamii kwa faida ya pande zote mbili za Muungano; na
- iv) Kuratibu ushirikiano wa Wizara na Taasisi zisizo za Muungano zenye majukumu yanayoshabihiana kutoka pande zote mbili kukutana mara mbili (2) kwa mwaka kwa ajili ya kuimarisha masuala yasiyo ya Muungano.

5. MAPITIO YA BAJETI OFISI YA MAKAMU WA RAIS-MUUNGANO FUNGU 26 NA 31 KWA MWAKA WA FEDHA 2016/2017

OFISI BINAFSI YA MAKAMU WA RAIS-FUNGU 26

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais, (Fungu 26) inaomba kuidhinishiwa Shilingi Bilioni Tatu, Milioni Mia Sita Arobaini na Sita, Mia Moja Themanini na Nne Eflu (3,646,184,000). Kati ya Fedha hizo Shilingi Bilioni Moja, Milioni Mia Moja na Arobaini na Sita, Mia Tatu Themanini na Nne Eflu (1,146,384,000) ni kwa ajili ya Mishahara na Shilingi Bilioni Mbili, Milioni Mia Nne Tisini na Tisa na Mia Nane Eflu (2,499,800,000) ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo. Katika maombi ya Mwaka wa Fedha 2016/2017 kumekuwa na punguzo la Shilingi Milioni Kumi na Moja, Laki Nne (11,400,000) ukilinganisha na Fedha iliyoidhinishwa katika Mwaka wa Fedha 2015/2016. Kiasi hiki ni asilimia 0.3 %

OFISI YA MAKAMU WA RAIS FUNGU 31

Mheshimiwa Spika,kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 Ofisi ya Makamu wa Rais-Muungano (Fungu 31) inaomba kuidhinishiwa jumla ya Shilingi Bilioni Kumi na Saba, Milioni Mia Saba Arobaini na Saba Ishirini na Tano Eflu (17,747,025,000). Kati ya Fedha hizo Shilingi Bilioni Sita, Milioni Mia Nane Sabini na Tisa, Mia Saba Sabini na Tano Eflu (6,879,775,000) ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Shilingi Bilioni Kumi, Milioni Mia Saba Arobaini na Saba, Mia Mbili na Hamsini Eflu (10,747,250,000) ni Fedha za Miradi ya Maendeleo. Katika Maombi ya Mwaka wa Fedha 2016/2017 kumekuwa na punguzo kubwa la fedha kiasi cha Shilingi Bilioni Kumi na Saba, Milioni Mia Saba na Nane, Mia Saba Ishirini na Tisa Eflu (17,708,729,000) ikilinganishwa na fedha zilizoidhinishwa katika Mwaka wa Fedha 2015/2016. Punguzo hilo ni nusu ya fedha iliyoombwa Mwaka wa Fedha 2015/2016 sawa na asilimia 50.2%

Mheshimiwa Spika, punguzo hili la fedha litaathiri utekelezaji wa majukumu ya Ofisi hii hivyo kuna haja ya Serikali kufikiria upya suala la ukomo wa bajeti ili kuwezesha Taasisi zake kutekeleza majukumu yake kikamilifu.

6.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, naomba sasa kutoa maoni na ushauri wa Kamati kuhusu masuala yaliyobainika wakati wa uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais Fungu 31 na Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais Fungu 26 kama ifuatavyo:-

6.1 FUNGU 31-OFISI YA MAKAMU WA RAIS

- i) Kutokana na Serikali kujenga Jengo la Ofisi ya Makamu wa Rais Dar es Salaam chini ya kiwango, Kamati inashauri Serikali kuwa makini wakati wa uteuzi wa Wakandarasi ili kuhakikisha kuwa wanaopewa tenda za ujenzi wa Ofisi nyeti kama ya Makamu wa Rais wanakuwa na uadilifu, uwezo, ujuzi na weledi wa hali ya juu. Aidha, Wakala wa Majengo ya Serikali (Tanzania Building Agency-TBA) uwe makini wakati wote kukagua na kuhakikisha kuwa majengo ya Serikali yanajengwa kwa ubora na kwa viwango stahiki. Pia Wakala huo uhakikishe kwamba Serikali kwa namna yoyote ile haikabidhiwi jengo lililojengwa chini ya kiwango kuepusha kupata hasara.
- ii) Serikali itenge Bajeti ya kutosha na kutoa fedha zinazoidhinishwa kwa wakati hasa kwenye Miradi ya Maendeleo kwani imebainika kuwa fedha zilizopokelewa kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo katika Mwaka wa Fedha 2015/2016 ni kiasi kidogo sana ukilinganisha na fedha iliyoombwa na kuidhinishwa kwa ajili ya utekelezaji wa miradi yote iliyoko kwenye Fungu 31. Pia ipo miradi ambayo haikupokea fedha kabisa.
- iii) Serikali iendelee kutoa elimu kwa Wananchi kuhusu umuhimu na faida zinazotokana na Muungano wa Pande zote mbili ili Wananchi waone ulazima wa kuuthamini, kuupenda, kuudumisha na kuulinda Muungano huu kwa maslahi ya nchi yetu, kizazi cha sasa na vizazi vijavyo.
- iv) Serikali iendelee kuchukua jitihada za dhati katika kutatua kero za Muungano ili kuongeza tija katika shughuli mbalimbali za biashara na maendeleo kati ya Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar.

6.2 FUNGU 26-OFISI BINAFSI YA MAKAMU WA RAIS

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri Ofisi Binafsi ya Makamu wa Raisi iendelee kuwezesha kifedha ili Mheshimiwa Makamu wa Rais aweze kutimiza majukumu yake kwa ufanisi

7. HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, mwisho napenda kukushukuru wewe binafsi, Mheshimiwa Spika kwa kunipa nafasi hii muhimu kuwasilisha maoni ya Kamati. Aidha, sina budi kukupongeza wewe binafsi, Mheshimiwa Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge kwa kuliongoza Bunge letu Tukufu kwa busara, umakini na umahiri mkubwa.

Mheshimiwa Spika, napenda nitumie nafasi hii pia kumshukuru Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais - Muungano, Mheshimiwa January Yusuph Makamba, Mb, Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais Mheshimiwa Luhaga Joelson Mpina, Mb, Katibu Mkuu Ofisi ya Makamu wa Rais Mheshimiwa Mbarak Mohammed Abdulwakil ,Naibu Katibu Mkuu,Ofisi ya Makamu wa Rais Mhandisi Ngosi Charlestino Mwhava na Watendaji wote wa Ofisi ya Makamu wa Rais- Muungano kwa ushirikiano mkubwa walioutoa kwa Kamati wakati wa uchambuzi wa Makadirio na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano.

Mheshimiwa Spika, kipekee niwashukuru Wajumbe wa Kamati kwa kazi nzuri ya kujadili na kuchambua Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017. Uzalendo na uchapakazi wao pamoja na ushirikiano mkubwa waliotoa umesaidia kufanikisha kukamilika kwa Taarifa hii kwa wakati. Kwa ruhusa yako naomba niwatambue Wajumbe wa Kamati kama ifuatavyo:-

- (i) Mhe. Mohamed O. Mchengerwa, Mb - Mwenyekiti
- (ii) Mhe. Najma Mutraza Giga, Mb - Makamu Mwenyekiti
- (iii) Mhe. Selemani Jumanne Zedi, Mb, Mjumbe
- (iv) Mhe. Ally Saleh Ally, Mb, Mjumbe
- (v) Mhe. Mboni Mohamed Mhita, Mb, Mjumbe
- (vi) Mhe. Taska Restituta Mbogo, Mb, Mjumbe
- (vii) Mhe. Makame Mashaka Fom, Mb, Mjumbe
- (viii) Mhe. Seif Ungando Ally, Mb, Mjumbe
- (ix) Mhe. Richard Mganga Ndassa, Mb, Mjumbe
- (x) Mhe. Nassor Suleiman Omar, Mb, Mjumbe
- (xi) Mhe. Saumu Heri Sakala, Mb, Mjumbe
- (xii) Mhe. Twahir Awesu Mohamed, Mb, Mjumbe
- (xiii) Mhe. Dkt. Godwin Aloyce Mollé, Mb, Mjumbe

- (xiv) Mhe. Asha Abdallah Juma, Mb, Mjumbe
- (xv) Mhe. Ajali Rashid Akbar, Mb, Mjumbe
- (xvi) Mhe. Omary Ahmed Badwel, Mb, Mjumbe
- (xvii) Mhe. Joseph Kizito Mhagama, Mb, Mjumbe
- (xviii) Mhe. Riziki Shahari Mngwali, Mb, Mjumbe
- (xix) Mhe. Joram Ismael Hongoli, Mb, Mjumbe
- (xx) Mhe. Anna Joram Gidarya, Mb, Mjumbe
- (xxi) Mhe. Gibson Blasius Meiseyeki, Mb, Mjumbe
- (xxii) Mhe. Rashid Abdallah Shangazi, Mb, Mjumbe
- (xxiii) Mhe. Mathayo David Mathayo, Mb, Mjumbe
- (xxiv) Mhe. Suleiman Masoud Nchambi, Mb, Mjumbe

Mheshimiwa Spika, napenda kuwashukuru kwa dhati Watumishi wa Ofisi ya Bunge, chini ya Uongozi wa Dkt Thomas D. Kashillah, Katibu wa Bunge, kwa kusaidia na kuiwezesha Kamati kutekeleza Majukumu yake. Kipekee, nawashukuru Ndugu Angelina Sanga, Stella Bwimbo, Stanslous Kagisa, Dunford Mpelumbe na Gaitana Chima kwa kuratibu vyema kazi za Kamati na kuhakikisha kuwa Taarifa hii inakamilika kwa wakati uliopangwa.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, sasa naomba Bunge lako Tukufu, likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais- Muungano (Fungu 31) na Ofisi Binafsi ya Makamu wa Rais (Fungu 26) kama yalivyowasilishwa na Waziri wa Nchi Ofisi ya Makamu wa Rais.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono Hoja.

Mohamed Omary Mchengerwa, Mb.

**MWENYEKITI,
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA
KATIBA NA SHERIA
02 Mei, 2016**

NAIBU SPIKA: Ahsante Mwenyekiti. Sasa tutamsikia Mwenyekiti wa Kamati ya Viwanda, Biashara na Mazingira.

MHE. DKT. DALALY P. KAFUMU - MWENYEKITI WA KAMATI YA VIWANDA, BIASHARA NA MAZINGIRA: Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunipa nafasi hii adhimu kukaa hapa na kunipa afya njema. Nawashukuru pia wananchi wa Igunga kwa kunichagua tena kipindi hiki ili tuendeleze Wilaya yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 99(9) na Kanuni za Bunge Toleo la Januari, 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira kuhusu utekelezaji wa majukumu ya hifadhi na usimamizi wa mazingira nchini chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano na Mazingira).

Mheshimiwa Naibu Spika, nianze na Fungu 31 kwa mwaka 2015/2016 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Mwaka 2016/2017. Suala la uhifadhi wa mazingira na usimamizi wa mazingira lina umuhimu wa pekee katika dunia kwa kuwa lina uhusiano na maisha ya kila siku ya viumbe hai tukiwemo sisi binadamu. Kwa muktadha huo, Makamu wa Rais, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, amekuwa mstari wa mbele katika kuhimiza uhifadhi na usimamizi wa mazingira nchini. Kamati inakubaliana na nia njema ya Serikali katika kulinda na kuhifadhi mazingira kwa kushirikiana na wadau mbalimbali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na nia hiyo thabiti ya Serikali kuhifadhi na kutunza mazingira, kasi ya uhifadhi bado ni ndogo ikilinganishwa na uharibifu unaoendelea. Kwa kuzingatia hali hiyo, Kamati inaendelea kuishauri Serikali iongeze juhudi katika utunzaji na uhifadhi wa mazingira wa nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilipata fursa ya kujifunza kuhusu majukumu, mafanikio na changamoto za utekelezaji wa shughuli za Ofisi ya Makamu wa Rais, hususan eneo la uhifadhi na usimamizi wa mazingira. Kamati ilipitia sera, sheria, mikakati mbalimbali inayosimamiwa na kutekelezwa na Ofisi hii. Kamati pia ilipokea na kujadili taarifa mbalimbali za Wizara pamoja na Baraza la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC).

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 98(1) ya Kanuni za Bunge, Kamati ilifanya ziara katika baadhi ya miradi iliyotengewa fedha katika mwaka wa fedha 2015/2016 kwa lengo la kuona hali ya utekelezaji wa miradi hiyo. Vilevile kwa mujibu wa Kanuni ya 98(2) ya Kanuni za Bunge, Kamati ilikutana na Ofisi ya Makamu wa Rais ili kupokea taarifa na utekelezaji wa Bajeti kwa mwaka wa fedha 2015/2016 na kuchambua na kujadili mpango na bajeti kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa hii inalenga kuliomba Bunge lako Tukufu kuidhinisha maombi ya fedha kwa ajili ya Ofisi ya Makamu wa Rais, lakini pia kutoa mapendekezo kwa Bunge kuhusu masuala kadhaa ambayo Kamati inaamini ni muhimu yakafanyiwa kazi ili kuhakikisha maendeleo ya Taifa letu hasa katika kipindi hiki ambapo Serikali imeazimia kuanzisha viwanda nchini ili kuifanya Tanzania kuwa nchi ya viwanda na nchi ya kipato cha kati ifikapo mwaka 2025.

Mheshimiwa Naibu Spika, uchambuzi wa kamati katika mapitio na utekelezaji wa mpango na Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira) kwa mwaka wa fedha 2015/2016 ulihusu upatikanaji wa fedha na miradi ya maendeleo pamoja na fedha zinazotengwa ili kutekeleza majukumu mengine ya ofisi hiyo.

Katika kufanya uchambuzi, Kamati ilitumia taarifa mbalimbali zilizowasilishwa kwenye Kamati, lakini pia ziara kwenye miradi na mahojiano kwenye vikao.

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira) haikuwa na makadirio ya makusanyo ya maduhuli katika mwaka wa fedha 2015/2016. Hivyo uchambuzi uliofanywa Kamati haikuhusisha fedha za maduhuli.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha 2015/2016 Ofisi ya Makamu wa Rais iliidhinishwa jumla ya shilingi bilioni 35.33, kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake. Uchambuzi unaonyesha kwamba hadi kufikia tarehe 31 Machi, 2016 Ofisi ya Makamu wa Rais ilikuwa imepokea kiasi cha shilingi bilioni 33.58, kwa ajili utekelezaji wa majukumu yake. Kiasi hiki ni sawa na asilimia 95.5 ya fedha zilizoidhinishwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuhusu bajeti ya fedha za maendeleo, uchambuzi unaonesha kwamba mpaka kufikia kipindi cha robo ya tatu ya mwaka wa fedha wa 2015/2016, ambayo unaishia tarehe 31 Machi, 2016, kiasi ambacho kilikuwa kimeshatolewa na Hazina kilikuwa shilingi milioni 338.07. Hii ni sawa na asilimia 8.7 ya shilingi bilioni 3.86 za bajeti ya maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kamati ilibaini pia kwamba Bajeti ya Maendeleo iliyoidhinishwa na Bunge kwa mwaka wa fedha 2015/2016 ilikuwa ni asilimia 11 tu ya bajeti yote ya Ofisi ya Makamu wa Rais, lakini upatikanaji wa fedha hizo kutoka Hazina ulikuwa ni asilimia moja tu ya bajeti yote hadi kufika Machi, 2016.

Mheshimiwa Naibu Spika, tofauti hizi za uwiano wa bajeti na uwiano wa upatikanaji wa fedha kutoka Hazina, unaashiria kukosekana kwa ufanisi katika azma ya Serikali kuwa na bajeti toshelevu kwa ajili ya maendeleo. Hili ni tatizo kubwa linalotakiwa kutafutiwa ufumbuzi wa haraka na Serikali ili kuharakisha maendeleo ya wananchi wote. Uwiano huu unaoneshwa katika majedwali na chati kwenye taarifa hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kamati ilifanya ziara katika baadhi ya miradi kwa lengo la kuona hali halisi ya utekelezaji wa miradi hiyo. Katika mwaka wa fedha 2015/2016 Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira) Fungu 31 iliidhinishwa shilingi milioni 954 kwa ajili ya mradi namba 5301 wa *Climate Change and*

Adaptation Program ambao ni mradi wa ujenzi wa ukuta katika ukanda wa Pwani na Zanzibar kwa ajili ya kukabiliana na ongezeko la usawa wa bahari linalosababishwa na mabadiliko ya tabia ya nchi. Maeneo ya mradi huu ni *Ocean Road*, Kigamboni, Pangani, Kisiwa cha Panza (Pemba) na Kilimani (Unguja). (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Kamati ilifanya ziara ya ukaguzi katika eneo la *Ocean Road* ili pamoja na mambo mengine kujionea sehemu ya utekelezaji wa mradi huu ambao utekelezaji wake uko katika hatua za mwanzo. Upembuzi yakinifu umefanyika uliohusisha tathmini ya miamba, gharama za ujenzi, mchoro na ujenzi; na *tender* ya kupata Mkandarasi imeshatangazwa na mradi ulikuwa unatarajia kuanza Aprili, 2016.

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi mwingine uliokaguliwa ni mradi namba 6507 ambao ni mradi wa ujenzi wa Jengo la Ofisi za Baraza la Hifadhi ya Mazingira na Usimamizi wa Mazingira (NEMC), katika maeneo ya Mikocheni. Mradi huu haukutengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2015/2016. Hata hivyo, Kamati ilikagua mradi huo ili kujionea namna utekelezaji unavyoweza kufanyika na kuishauri Serikali kupata fedha za mradi huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukaguzi wa mradi namba 6507 ulibaini kuwa eneo la mradi lina fursa kubwa ya kufanya uwekezaji wa jengo (*real estate*). Kutokana na hali hiyo, NEMC ilitueleza kwamba inao mpango wa kujenga jengo lenye urefu wa ghorofa 21 ambapo baadhi ya ghorofa zitatumika kama Ofisi za NEMC na nyingine zitatumika kama kitega uchumi na hivyo kuliongeza mapato na kulipunguzia Baraza la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira uhitaji wa ruzuku Serikalini.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuchelewesha kwa mradi huu wa kujenga jengo la NEMC, kuna athari kubwa sana na NEMC itaendelea kutumia jengo dogo ambalo halitoshelezi mahitaji yao ya kuweka vitendea kazi na rasilimali watu ili kuongeza ufanisi. Kamati inaishauri Serikali iongeze juhudi za kutekeleza mradi huu ili kuongeza uwezo wa NEMC kutenda kazi zake za uhifadhi na usimamizi wa mazingira kwa ufanisi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na ziara ya ukaguzi wa miradi ya maendeleo, Kamati ina maoni yafuatayo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, kwanza, utekelezaji wa mradi wa *Climate Change Adaptation* ni jambo ambalo litaiokoa nchi katika athari za mabadiliko ya tabia ya nchi. Ni vema ukapewa fedha kwa wakati na ukatekelezwa; (Makofi)

Pili, miradi ambayo utekelezaji wake unaipunguzia Serikali gharama kama mradi wa ujenzi wa Ofisi ya NEMC. Serikali iharakishe utekelezaji wake; na

Tatu, kwa kuwa mipango mingi iliyopangwa kutekelezwa hivi sasa, kama ujenzi wa viwanda na kukuza kilimo, utekelezaji wake unategemea sana uhifadhi wa mazingira. Kuna umuhimu wa miradi ya maendeleo ya mazingira kupatiwa fedha ili kuongeza kasi ya utekelezaji wa miradi mingine ya maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mapitio ya uchambuuzi wa Bajeti ya Ofisi wa Makamu wa Rais, Fungu 31 mwaka wa fedha 2015/2016, Kamati ya Kudumu ya Bunge iliyokuwa na dhamana ya kusimamia mazingira, ilishauri na kuagiza mambo manne yafuatayo:-

Kwanza, Serikali ihakikishe kwamba watu wote waliojenga mabondeni wanahamishwa na kuacha mazingira haya vizuri ili kuepusha maafa yanayoweza kutokea. Kamati imeridhishwa na hatua zinazoendelea kuchukuliwa na Serikali katika kutekeleza ushauri huu. Kamati inaipongeza Serikali katika mpango wake wa kudhibiti ujenzi holela, lakini ifanye hivyo bila kukiuka haki za binadamu. (Makofi)

Pili, Serikali ianze kutekeleza ujenzi wa vituo vya kupumzikia wasafiri na wasafirishaji unaotumiwa katika barabara kuu nchini haraka iwezekanavyo. Kwa mujibu wa taarifa ya utekelezaji iliyowasilishwa mbele ya Kamati, hadi kufika Machi, 2016 ni kituo kimoja tu kilijengwa katika Wilaya Mufindi, Mkoani Iringa. Kamati haikuridhishwa na Serikali ambavyo inasuasua katika kutekeleza ushauri huo na inaishauri Serikali kuongeza kasi katika kutekeleza mradi huo.

Tatu, ili kuwe na maendeleo endelevu katika sekta zote ni lazima suala la mazingira lipewe kipaumbele kwa kutengewa bajeti ya kutosha hasa kwa kuzingatia kuwa suala la mazingira ni mtambuka. Suala hili halijapewa umuhimu wa kutosha. Kamati inaendelea kuishauri Serikali kutimiza ushauri huu ili kuongeza uwezo wa Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira) katika kusimamia majukumu ya utunzaji na uhifadhi ya mazingira.

Nne, Serikali iendeele kuwaelimisha wananchi na wadau juu ya umuhimu wa udhibiti wa taka na plastiki na kukuza matumizi ya mifuko mbadala. Serikali ilitoa maelezo kuwa inaendelea kutoa elimu stahiki na kwamba mifuko ya plastiki inayokubalika ni ile yenye unene wa zaidi ya *micron* 50. Pia mpango madhubuti wa kupiga marufuku mifuko ya plastiki ifikapo tarehe 01 Julai, 2017, imeandaliwa. Kamati imeridhishwa na mpango huo na kuishauri Serikali iutekeleze mapema iwezekanavyo. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, katika mwaka wa fedha 2016/2017 Ofisi ya Makamu wa Rais, Fungu 31, kama ilivyokuwa katika mwaka wa fedha 2015/2016, haikupanga kuwa na makusanyo ya maduhuli.

Kuhusu uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi, Kamati ilipitia bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais kwa ujumla wake na kuona kwamba haikidhi mahitaji ya Ofisi hii muhimu. Kamati haikuridhishwa na ukomo wa bajeti iliyoweka kwa ajili ya fungu hili na kuomba ipewe maelezo zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, maelezo yalitolewa na Serikali kuwa hali hiyo inatokana na kushuka kwa ukomo wa bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2016/2017. Mahitaji ya bajeti ya usimamizi wa hifadhi ya mazingira ni makubwa kuliko kiasi kilichotengwa. Ofisi iliwasiliana na Hazina kwa lengo la kuongezwa ukomo wa bajeti kulingana na hali ya mapato inavyoimarika.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata hivyo, baada ya mashauriano, Ofisi ya Makamu wa Rais ilihamisha kiasi cha fedha cha shilingi bilioni mbili, kutoka mafungu mengine bila kuathiri ukomo wa bajeti na kuzitenga kwa ajili ya mradi wa upandaji miti. Tunaishukuru sana Serikali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, makadirio yaliyowasilishwa kwa Kamati na baadaye kuidhinishwa yalionesha kuwa katika mwaka wa fedha 2016/2017, Ofisi ya Makamu wa Rais Fungu 31 ilipangiwa kiasi cha shilingi bilioni 17.85 ili kutekeleza majukumu yake yaliyopangwa. Kati ya kiasi hicho, shilingi bilioni 6.87 ni fedha za matumizi ya kawaida na shilingi bilioni 10.97 ni fedha za miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kati ya fedha hizi zote, Fungu 31 Idara ya Mazingira, imepangiwa jumla ya shilingi bilioni 3.64 kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Kati ya fedha hizi, shilingi bilioni 2.31 ni ruzuku kwa ajili ya Baraza la Uhifadhi wa Mazingira. Aidha, miradi ya maendeleo kwa ajili ya mazingira ina jumla ya shilingi bilioni 10.87.

Mheshimiwa Naibu Spika, kiasi hiki cha fedha kwa mwaka wa fedha 2016/2017, kwa ajili ya mazingira ni pungufu kwa asilimia 49.5, ikilinganishwa na bajeti ya mwaka wa fedha tunayoimalizia sasa. Kati ya fedha zote zilizoombwa kwa ajili ya Fungu 31 fedha za matumizi ya kawaida zimepungua kwa asilimia 78.1 ikilinganishwa na shilingi bilioni 31.46 kwa bajeti iliyotekelezwa sasa. Aidha, fedha kwa ajili ya miradi ya maendeleo zimeongezeka kwa asilimia 183.6 ikilinganishwa na shilingi bilioni 3.86 za bajeti ya mwaka uliopita.

Mheshimiwa Naibu Spika, katika Kamati ilijulishwa kuwa Ofisi ya Makamu wa Rais, inaendelea kufanya mawasiliano na washirika wa maendeleo ambao wameonyesha nia ya kusaidia katika maeneo ya kuhimili mabadiliko ya tabia

ya nchi na matumizi endelevu ya kemikali. Ofisi pia imekamilisha mapendekezo ya vyanzo vya mapato na viwango vya uchangiaji kwa sekta nyingine katika Mfuko wa Mazingira. Mapendekezo haya yamewasilishwa katika ngazi husika kwa ajili ya uamuzi na utekelezaji.

Wakati Kamati ikikamilisha taarifa yake, ilipokea randama mpya yenye mabadiliko ya kiasi cha bajeti ya Fungu 31, ikionesha ongezeko la bajeti kwa fungu hili. Kamati inaamini ongezeko hili linatokana na maoni ya Kamati na nia njema ya Serikali ya kuhakikisha shughuli za Makamu wa Rais zikiwemo za uhifadhi wa mazingira na usimamizi wa mazingira zinatekelezwa vyema. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mujibu wa randama hiyo mpya, kiasi kinachoombwa kwa mwaka wa fedha 2016/2017 ni shilingi 20,386,699,448 ikilinganishwa na kiasi cha awali cha shilingi 17,852,858,000. Kati ya fedha hizi shilingi bilioni 9.4 ni fedha za matumizi ya kawaida na shilingi bilioni 10.97 ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kati ya fedha zilizoombwa, fedha kwa ajili ya shughuli za uhifadhi na usimamizi wa mazingira zimeongezeka kutoka shilingi bilioni 3.64 mpaka shilingi bilioni 4.27 kwa ajili ya matumizi ya kawaida ambayo yanajumuisha shilingi bilioni 2.31 ambazo ni ruzuku kwa ajili ya mishahara ya Baraza la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira.

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na juhudi za kuongeza fedha kwa ajili ya shughuli za mazingira, Kamati inaendelea kuishauri Serikali kulitazama kwa mapana yake suala la utunzaji wa mazingira kwa kuwa lina umuhimu wa kipekee katika maisha na mipango yote ya baadaye ya kibinadamu. (Makofi)

Aidha, Kamati inaishauri Serikali kuongeza fedha katika bajeti ya mazingira kwa kufanya mambo yafuatayo:-

Moja, Mfuko wa Hifadhi ya Mazingira ulioanzishwa kwa Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004 vifungu namba 213(1) na 213(2) lakini haujawahi kutengewa fedha na Serikali, sasa upatiwe fedha. Kamati imewasilisha hoja hii kwenye Kamati ya Bajeti kwa mashauriano na Serikali. (Makofi)

Pili, Baraza la Taifa la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira litengewe fedha kwa Matumizi Mengine (OC) ili liweze kutimiza majukumu yake ipasavyo.

Tatu, Serikali itenge fedha kwa ajili ya mafunzo ya ndani na nje ya nchi kwa watumishi wa Idara ya Mazingira kwa vile kazi yao ina umuhimu mkubwa kwa ustawi wa nchi na maendeleo ya sekta zote nchini.

Mheshimiwa Naibu Spika, nne, Serikali itenge fedha kwa ajili ya Wataalam wa Idara ya Mazingira, kuhudhuria mikutano muhimu ya Mazingira Duniani, kwa vile mazingira ni suala la Kimataifa na Tanzania isiposhiriki inaweza kutengwa na Jumuiya za Kimataifa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Maoni ya Kamati; kwa kuwa Serikali ya Awamu ya Tano inakusudia kuanzisha viwanda vipya na kufufua baadhi ya viwanda vya zamani, Kamati inaishauri Serikali kwamba, kasi ya kuifanya Tanzania kuwa nchi ya viwanda ni vema ikaendana na uimarishaji wa uhifadhi na utunzaji wa mazingira nchini, kwa muktadha huo, Kamati inaona bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais, Mazingira, haikidhi matarajio katika maeneo yafuatayo:-

Mheshimiwa Naibu Spika, eneo la kwanza; kasi ya uharibufu wa mazingira nchini, hasa ukataji miti haiendani na uhifadhi. Kwa hiyo, Kamati inapendekeza bajeti ya kuendeleza upandaji wa miti iongezwe. Aidha, ili kufanikisha azma hii Kamati inapendekeza Mfuko wa Hifadhi ya Mazingira uanzishwe kama nilivyosema hapo awali, kwa ruzuku ya Serikali lakini pia tozo za mazingira zinazotowwa na Wizara nyingine, zinazohusu mazingira zitambuliwe na kuhamishiwa katika Mfuko huu.

Kamati inaamini kwamba katika kufanya hivyo itaongeza kasi ya upandaji miti nchini, pia hatua hii itaongeza bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais, kwa ajili ya uhifadhi wa mazingira. Kuanzishwa kwa Mfuko huu, kutalifanya Taifa lianze kujitegemea katika suala la utunzaji wa mazingira badala ya kutegemea wahisani pekee.

Mheshimiwa Naibu Spika, mbili; Serikali iendeleo kutoa elimu inayohusu uhifadhi wa mazingira katika jamii yetu, hatua hii itasaidia kujenga uelewa miongoni kwa wananchi na kupunguza uharibifu wa mazingira kwa kuhimiza matumizi ya nishati mbadala hasa maeneo ya vijijini.

Mheshimiwa Naibu Spika, tatu; kwa kuzingatia umuhimu wa mazingira Kamati inaona kwamba idadi ya Watumishi waliopo kwenye tasnia ya mazingira Serikalini haikidhi mahitaji halisi ya Idara ya Mazingira na Baraza Uhifadhi wa Mazingira, hivyo Kamati inaishauri Serikali kuongeza idadi ya Watumishi.

Mheshimiwa Naibu Spika, nne; Baraza la Taifa la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira, liwezeshe kwa kupewa fedha ya matumizi mengine katika bajeti ya mwaka 2016/2017, tofauti na hali ilivyo sasa ambapo Baraza limepokea kutoka Serikalini ruzuku kwa ajili ya mishahara tu. Pia Kamati inapendekeza tozo mbalimbali zinazotowwa na NEMC ziongezwe ili kupunguza utegemezi wa Baraza toka Serikalini.

Mheshimiwa Naibu Spika, tano; iandaliwe programu ya upandaji miti nchi nzima, itakayozishirikisha Halmashauri zote nchini. Hatua hii itasaidia kuwa na mipango endelevu na ushirikishi kuhusu uhifadhi wa mazingira.

Mheshimiwa Naibu Spika, hitimisho, kwa namna ya pekee napenda kumshukuru Mheshimiwa Spika, lakini kukushukuru na wewe Naibu Spika na Wajumbe wote wa Kamati ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira ambao wameweza kutoa maoni, michango na mawazo yao mbalimbali katika taarifa hii, ili iwasilishwe mbele ya Bunge lako Tukufu. Orodha yao ni kama inavyooneshwa katika taarifa hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba nikushukuru sana tena wewe kama nilivyosema kwa kutupatia maelekezo mbalimbali ambayo wakati wote yamefanikisha kazi ya Kamati. Aidha, napenda pia kumshukuru Katibu wa Bunge Dkt. Thomas Kasilillah, Makatibu wa Kamati ya Viwanda, Biashara na Mazingira, Ndugu Zainabu Mkamba na Ndugu Wilfred Magova na Msaidizi wa Kamati Ndugu Pauline Mavunde, kwa kuratibu shughuli za Kamati hadi taarifa hii kukamilika.

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema haya sasa naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha makadirio ya mapato na matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais, Mazingira kama yalivyowasilishwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja. Ahsante sana. *(Makofi)*

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA VIWANDA, BIASHARA NA
MAZINGIRA KUHUSU UTEKELEZAJI WA MAJUKUMU YA UHIFADHI NA USIMAMIZI
WA MAZINGIRA CHINI YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MAZINGIRA)
FUNGU 31 KWA MWAKA 2015/2016 NA MAONI KUHUSU MAKADIRIO
YA MAPATO NA MATUMIZI YA MWAKA 2016/2017
KAMA ILIVYOWASILISHWA MEZANI.**

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 99(9) ya Kanuni za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira kuhusu utekelezaji wa majukumu ya hifadhi na usimamizi wa Mazingira chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano na Mazingira) Fungu 31 kwa Mwaka 2015/2016 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Mwaka 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, Suala la hifadhi na usimamizi wa mazingira lina umuhimu wa pekee katika Dunia kwa kuwa lina uhusiano na maisha ya kila siku ya viumbe hai tukiwemo binadamu.

Mheshimiwa Spika, Kwa muktadha huo, Makamu wa Rais Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan amekuwa mstari wa mbele katika kuhimiza uhifadhi na usimamizi wa mazingira nchini. Kamati inakubalina na nia njema ya Serikali katika kulinda na kuhifadhi mazingira kwa kushirikiana na wadau mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, pamoja na nia hiyo thabiti ya Serikali ya kuhifadhi na kutunza mazingira, kasi ya uhifadhi bado ni ndogo ikilinganishwa na uharibifu unaoendelea. Kwa kuzingatia hali hiyo Kamati inaendelea kuishauri Serikali kuongeza juhudi katika utunzaji na uhifadhi wa mazingira ya nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, Kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati ya Viwanda, Biashara na Mazingira, naomba nikushukuru sana kwa kututeua kuwa wajumbe wa Kamati hii. Kutokana na imani yako kwetu tunakuahidi kwamba tutatekeleza majukumu yetu kwa weledi na juhudi kubwa ili kumsaidia Makamu wa Rais kutekeleza azma yake ya kuifanya Tanzania kuwa ni nchi yenye mazingira bora ikilinganishwa na nchi nyingine za ukanda huu.

Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake, Kamati ilipata fursa ya kujifunza kuhusu majukumu, mafanikio na changamoto za utekelezaji wa shughuli za Ofisi ya Makamu wa Rais, hususan eneo la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira. Kamati ilipitia Sera, Sheria na Mikakati mbalimbali inayosimamiwa na kutekelezwa na Ofisi hii. Kamati pia ilipokea na kujadili taarifa mbalimbali za Wizara pamoja na Baraza la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC).

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 98(1) ya Kanuni za Bunge, Kamati ilifanya ziara katika baadhi ya miradi iliyotengewa fedha katika mwaka wa fedha 2015/2016 kwa lengo la kuona hali ya utekelezaji wa miradi hiyo. Vilevile, kwa mujibu wa Kanuni ya 98 (2), ya Kanuni za Bunge Kamati ilikutana na Ofisi ya Makamu wa Rais ili kupokea Taarifa ya Utekelezaji wa Bajeti kwa mwaka wa fedha 2015/2016 na kuchambua na kujadili Mpango na Bajeti kwa mwaka wa fedha wa 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii inalenga kuliomba Bunge lako tukufu kuidhinisha maombi ya Fedha kwa ajili ya Ofisi ya Makamu wa Rais, lakini pia kutoa mapendekezo kwa Bunge kuhusu masuala kadhaa ambayo Kamati inaamini ni muhimu yakafanyiwa kazi ili kuharakisha maendeleo katika Taifa; hasa katika kipindi hiki ambapo Serikali imeazimia kuanzisha Viwanda nchini ili kuifanya Tanzania kuwa nchi ya kipato cha kati ifikapo mwaka 2025.

2.0 UCHAMBUZI WA TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI YA MWAKA 2015/2016 NA MATOKEO YA UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2015/2016

2.1 Uchambuzi wa Mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka wa fedha 2015/2016

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika Mapitio ya utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira kwa mwaka wa fedha 2015/2016 ulihusu upatikaji wa fedha za Miradi ya maendeleo pamoja na fedha zilizotengwa ili kutekeleza majukumu mengine ya Ofisi. Katika kufanya Uchambuzi Kamati ilitumia taarifa mbalimbali zilizowasilishwa mbele ya Kamati, Taarifa ya ziara kwenye Miradi na mahojiano wakati wa vikao.

2.1.1 Makusanyo ya Maduhuli

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Makamu wa Raisi -Mazingira haikuwa na makadirio ya makusanyo ya Maduhuli katika mwaka wa fedha 2015/2016, hivyo uchambuzi uliofanywa na Kamati haukuhusisha fedha za Maduhuli.

2.1.2 Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wafedha 2015/2016 Ofisi ya Makamu wa Raisi - Mazingira iliidhinishiwa jumla ya Shilingi **35,335,754,000** kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake. Uchambuzi unaonesha kwamba hadi kufikia 31 Machi, 2016, Ofisi ya Makamu wa Rais - Mazingira ilikuwa imepokea kiasi cha Shilingi **33,589,647,035** kwa ajili ya utekelezaji wa majukumu yake. Kiasi hiki ni sawa na asilimia **95.05** ya fedha zote zilizoidhinishwa.

Mheshimiwa Spika, kuhusu Bajeti ya fedha za Maendeleo uchambuzi unaonesha kwamba mpaka kufikia kipindi cha robo ya tatu ya mwaka wa fedha 2015/2016 ambayo inaishia 31 Machi, 2016, kiasi ambacho kilikuwa kimekwisha tolewa na Hazina kilikuwa Shilingi **338,079,000** sawa na asilimia **8.7** ya Shilingi **3,868,847,000** za Bajeti ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, Bajeti ya Matumizi mengineyo (OC) na Mishahara Kamati ilibanini mwenendo wa upatikanaji wa fedha ulikuwa mzuri kwa kiasi cha asilimia **95** ikilinganishwa na upatikanaji wa fedha za Miradi ya Maendeleo kwa kiasi cha asilimia **8.7**, utoaji wa fedha za maendeleo unakwamisha miradi ya maendeleo katika Ofisi ya Makamu wa Rais -Mazingira.

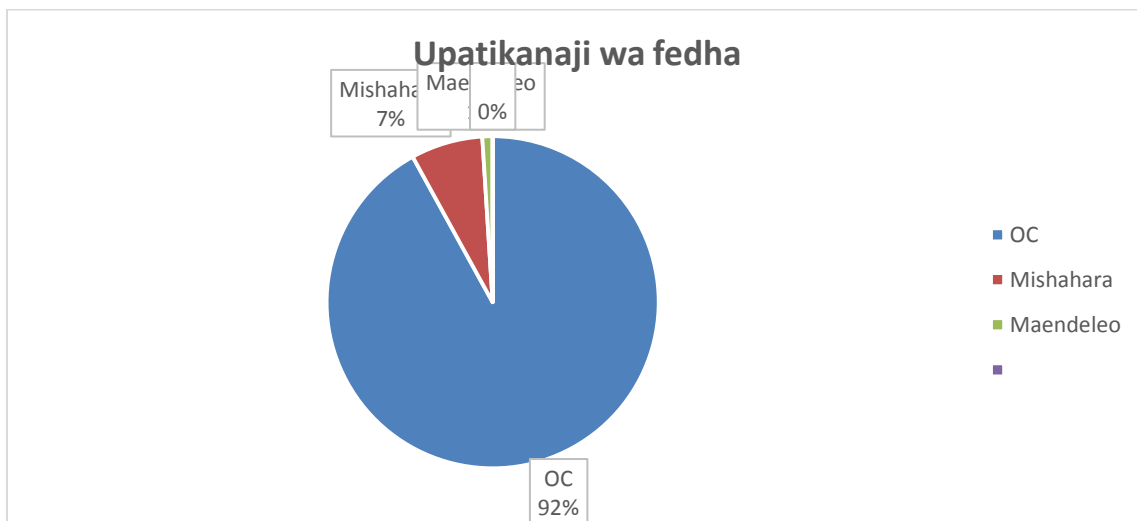
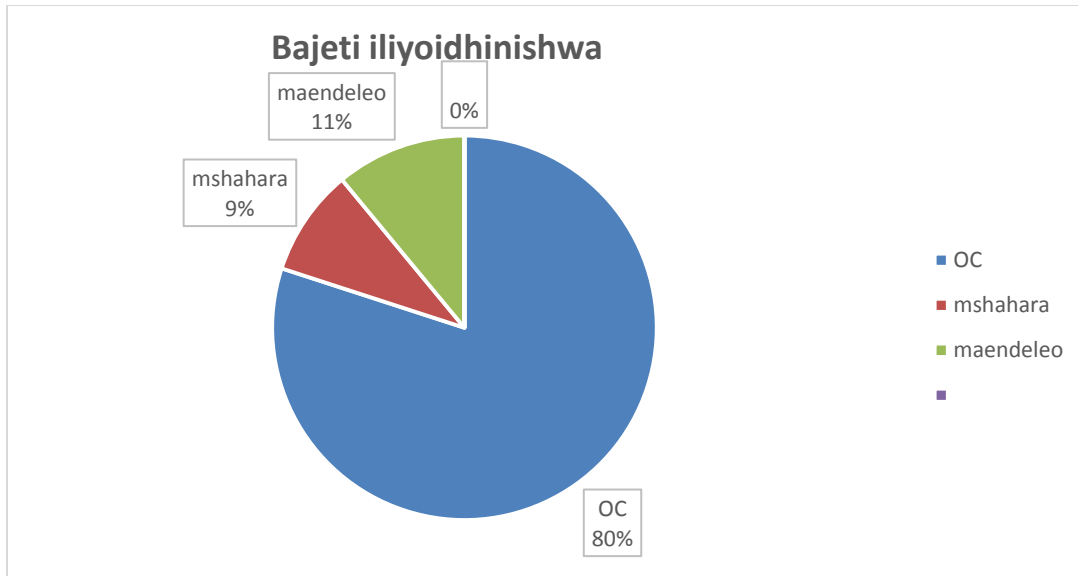
Mheshimiwa Spika, Kamati ilibaini pia kwamba Bajeti ya Maendeleo iliyoidhinishwa na Bunge kwa mwaka wa fedha 2015/2016 ilikuwa ni asilimia **11**

tu ya Bajeti yote ya Ofisi ya Makamu wa Raisi, lakini upatikanaji wa fedha kutoka Hazina ulikuwa ni asilimia **1** tu ya Bajeti yote, hadi kufikia Machi, 2016.

Mheshimiwa Spika, tofauti hizi za uwiano wa Bajeti na uwiano wa upatikanaji wa fedha kutoka Hazina unaashiria kukosekana kwa ufanisi katika azma ya Serikali kuwa na Bajeti toshelevu kwa ajili ya Maendeleo na hili ni tatizo kubwa linalotakiwa kutafutiwa ufumbuzi wa haraka na Serikali ili kuharakisha maendeleo ya wananchi wote. Uwianisho huo unaoneshwa kwa kutumia Jedwali Na. 1, Chati Na.1 na Na. 2 kama inavyoonekana hapa chini:

Jedwali na1: Ulinganifu wa Bajeti iliyo idhinishwa na kiasichafedha zilizopatikana

BAJETI ILIYOIDHINISHWA			UPATIKANAJI WA FEDHA		
MGAWANYO	BAJETI SH.	% YA JUMLA	MGAWANYO O	BAJETI SH.	%YA JUMLA
OC	28,266,570,000	80	OC	33,251,568,035	92
Mishahara	3,200,337,000	9	Mishahara	2,180,848,003	7
Maendeleo	3,868,847,000	11	Maendeleo	338,079,000	1
Jumla	35,335,754,000	100	Jumla	30,114,890,003	100

2.2 MATOKEO YA UKAGUZI WA MIRADI YA MAENDELEO ILIYOTENGEWA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2015/2016

2.2.1 Maelezo kuhusu Miradi ya maendeleo iliyokaguliwa

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara katika baadhi ya miradi kwa lengo la kuona hali halisi ya utekelezaji wa miradi hiyo. Katika mwaka wa fedha 2015/2016, Ofisi ya Makamu wa Raisi - Mazingira Fungu 31, iliidhinishwa shilingi **954,000,000** kwa ajili ya Mradi namba 5301 wa *Climate Change Adaptation Programme* ambao ni mradi wa Ujenzi wa ukuta katika Ukanda wa Pwani na Zanzibar kwa ajili ya kukabiliana na ongezeko la usawa wa bahari

linalosababishwa na mabadiliko ya tabianchi. Maeneo ya mradi huu ni Ocean Road, Kigamboni, Pangani, Kisiwa Panza (Pemba) na Kilimani Unguja.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara ya ukaguzi katika eneo la Ocean Road ili pamoja na mambo mengine kujionea sehemu ya utekelezaji wa mradi huu, ambao utekelezaji wake upo katika hatua za mwanzo, ambapo Upembuzi Yakinifu umeshafanyika, uliohusisha tathmini ya miamba, gharama za ujenzi, mchoro wa ujenzi na tenda ya kupata mkandarasi imekwishakutangazwa na mradi ulikuwa unatarajia kuanza Aprili, 2016.

Mheshimiwa Spika, mradi mwingine uliokaguliwa ni mradi namba 6507 ambao ni mradi wa ujenzi wa Jengo la Ofisi za Baraza la Taifa la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira NEMC katika maeneo ya Mikocheni, Mradi huu haukutengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2015/2016. Hata hivyo Kamati ilikagua mradi huo ili kujionea namna utekelezaji unaweza kufanyika na kuishauri Serikali kuupatia fedha mradi huo.

Mheshimiwa Spika, ukaguzi wa Mradi Na. 6507 ulibaini kuwa eneo la mradi lina fursa kubwa ya kufanya uwekezaji wa majengo (Real Estate). Kutokana na hali hiyo NEMC inao mpango wa kujenga Jengo lenye urefu wa ghorofa **21**, ambapo baadhi ya ghorofa zitatumika kama Ofisi za NEMC na nyingine zitatumika kuwa kitega uchumi na hivyo kuliongezea mapato na kulipunguzia Baraza la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira(NEMC) uhitaji wa ruzuku toka Serikalini.

Mheshimiwa Spika, kuchelewesha kwa mradi huu wa ujenzi wa jengo la NEMC kuna athari kubwa kwani NEMC itaendelea kutumia Jengo dogo ambalo halitoshelezi mahitaji yao ya kuweka vitendea kazi na rasilimali watu ili kuongeza ufanisi. Kamati inaishauri Serikali iongeze juhudi za kutekeleza mradi huu ili kuongeza uwezo wa NEMC kutenda kazi zake za uhifadhi na usimamizi wa mazingira kwa ufanisi.

2.2.2 Maoni ya Jumla kuhusu Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa mwaka wa Fedha 2015/201

Mheshimiwa Spika, kutokana na ziara za ukaguzi wa miradi ya maendeleo, Kamati ina maoni yafuatayo:-

- i) Utekelezaji wa mradi wa *Climate Change Adaptation Programme* ni jambo ambalo litaiokoa nchi katika athari za mabadiliko ya tabianchi ni vema ukapewa fedha kwa wakati na kutekelezwa;
- ii) Miradi ambayo utekelezaji wake utaipunguzia Serikali gharama kama mradi wa Ujenzi wa ofisi za NEMC, Serikali iharakishe utekelezaji wake; na

- iii) Kwa kuwa mipango mingi inayopangwa kutekelezwa hivi sasa kama Ujenzi wa Viwanda na kukuza kilimo utekelezaji wake unategemea sana uhifadhi wa mazingira. Kuna umuhimu wa miradi ya maendeleo ya mazingira kupatiwa fedha ili kuongeza kasi ya utekelezaji wake.

3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MAAGIZO YA KAMATI KUHUSU BAJETI YA MWAKA WA FEDHA 2015/2016

Mheshimiwa Spika, Katika Mapitio ya uchambuzi wa Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Raisi - Mazingira Fungu 31, kwa mwaka wa fedha 2015/2016, Kamati ya kudumu ya Bunge iliyokuwa na dhamana ya kusimamia Mazingira ilishauri na kuagiza mambo manne (4) yafutayo:-

- i) ***Serikali ihakikishe kwamba watu wote waliojenga mabondeni wanahamishwa na kuacha Mazingira hayo vizuri ili kuepusha maafa yanayoweza kutokea.*** Kamati imeridhishwa na hatua zinazoendelea kuchukuliwa na Serikali katika kutekeleza ushauri huu, Kamati inaipongeza Serikali katika mpango wake wa kudhibiti ujenzi holela, lakini ifanye hivyo bila kukiuka haki za binadamu;
- ii) ***Serikali ianze kutekeleza ujenzi wa vituo vya kupumzikia wasafiri na wasafirishaji wanaotumia barabara kuu nchini haraka iwezekanavyo.*** Kwa mujibu wa Taarifa ya Utekelezaji iliyowasilishwa mbele ya Kamati hadi kufikia Machi, 2016, ni kituo kimoja tu ndicho kilikuwa kimejengwa katika Wilaya ya Mufindi Mkoani Iringa. Kamati haikuridhishwa na Serikali inavyo suasua katika kutekeleza ushaurihuo, na inaishauri Serikali kuongeza kasi katika kutekeleza;
- iii) ***Ili kuwe na maendeleo endelevu katika sekta zote ni lazima suala la mazingira lipewe kipaumbele kwa kutengewa bajeti ya kutosha hasa kwa kuzingatia kuwa***

suala la mazingira ni mtambuka. Suala hili halijapewa umuhimu wa kutosha. Kamati inaendelea kuishauri Serikali kutimiza agizo hilo ili kuongeza uwezo wa Ofisi ya Makamu wa Raisi-Mazingira katika kusimamia majukumu ya utunzaji na uhifadhi wa mazingira; na

- iv) ***Serikali iendeele kuwaelimisha wananchi na wadau juu ya umuhimu wa udhibiti wa taka na plastiki na kukuza matumizi ya mifuko mbadala.*** Serikali ilitoa maelezo kuwa inaendelea kutoa elimu stahiki na kwamba mifuko ya plastiki inayokubalika ni ile yenye unene wa zaidi ya micron 50, lakini pia mpango madhubuti wa kupiga marufuku matumizi ya mifuko ya plastiki ifikapo tarehe 1 Julai 2017 umeandaliwa. Kamati iliridhishwa na mpango huo na kuishauri Serikali iutekeleze mapema iwezekanavyo.

4.0 UCHAMBUZI WA MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2016/2017

4.1 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2016/2017

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2016/2017, Ofisi ya Makamu wa Raisi Fungu 31 kama ilivyokuwa katika mwaka wa fedha 2015/2016 haikupanga kuwa na makusanyo ya Maduhuli.

4.2 Uchambuzi wa Makadirio ya Matumizi

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipitia bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Raisi kwa ujumla wake na kuona kwamba haikidhi mahitaji ya Ofisi hii muhimu. Kamati haikuridhisha na ukomo wa Bajeti uliowekwa kwa ajili ya Fungu hili na kuomba ipewe maelezo zaidi.

Mheshimiwa Spika, maelezo yaliyotolewa na Serikali ni kuwa hali hiyo inatokana na kushuka kwa ukomo wa bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2016/2017. Mahitaji ya bajeti ya usimamizi na hifadhi ya mazingira ni makubwa kuliko kiasi kilichotengwa. Ofisi iliwasiliana na Hazina kwa lengo la kuongezewa ukomo wa Bajeti kulingana na hali ya mapato inavyo imarika.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, baada ya mashauriano, Ofisi ya Makamu wa Rais ilihamisha fedha kiasi cha **shilingi bilioni 2** kutoka mafungu mengine (bila kuathiri ukomo wa bajeti) na kuzitenga kwa ajili ya Miradi ya Upandaji miti.

Mheshimiwa Spika, makadirio yaliyowasilishwa kwa Kamati na baadaye kuidhinishwa yalionesha kuwa katika mwaka wa fedha 2016/2017, Ofisi ya Makamu wa Raisi (Fungu 31), ilipangiwa kiasi cha Shilingi **17,852,858,000** ili kutekeleza majukumu yake yaliyopangwa. Kati ya kiasi hiki Shilingi **6,879,775,000** ni fedha za matumizi ya kawaida na Shilingi **10,973,083,000** ni fedha za Miradi ya Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kati ya fedha hizi zote za fungu 31, Idara ya Mazingira imepangiwa jumla ya shilingi **3,647,654,000** kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Kati ya fedha hizo, shilingi **2,314,680,000** ni ruzuku kwa ajili ya Baraza la Uhifadhi wa Mazingira. Aidha, miradi ya maendeleo imepangiwa jumla ya shilingi **10,973,083,000**.

Mheshimiwa Spika, Kiasi hiki cha Bajeti ya mwaka wa fedha 2016/2017 ni pungufu kwa asilimia **49.5** ikilinganishwa na Bajeti ya mwaka wa fedha 2015/2016.

Mheshimiwa Spika, Kati ya fedha zote zilizoombwa kwa ajili ya Fungu 31, fedha za matumizi ya kawaida zimepungua kwa asilimia **78.1** ikilinganishwa na Shilingi **31,466,907,000** kwa Bajeti inayotekelezwa hivi sasa. Aidha, fedha kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo zimeongezeka kwa asilimia **183.6** ikilinganishwa na Shilingi **3,868,847,000** za Bajeti ya mwaka wa fedha 2015/2016.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilijulishwa kuwa Ofisi ya Makamu wa Raisi inaendelea kufanya mawasiliano na washirika wa maendeleo ambao wameonesha nia ya kusaidia katika maeneo ya kuhimili mabadiliko ya tabianchi na matumizi endelevu ya kemikali. Ofisi pia imekamilisha mapendekezo ya vyanzo vya mapato na viwango vya uchangiaji kwa sekta nyingine katika Mfuko wa Mazingira. Mapendekezo haya yatawasilishwa katika ngazi husika kwa ajili ya maamuzi na utekelezaji.

Mheshimiwa Spika, wakati Kamati ikikamilisha taarifa yake, ilipokea Randama yenye mabadiliko ya kiasi cha bajeti ya Fungu 31, ikionesha Ongezeko la Bajeti kwa fungu hili. Kamati inaamini ongezeko hili linatokana na maoni ya Kamati na nia njema ya Serikali ya kuhakikisha shughuli za makamu wa Rais, zikiwemo za Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira zinatekelezwa vyema.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Randama hiyo, kiasi kinachoombwa kwa mwaka wa fedha 2016/2017 ni shilingi **20,386,699,448** ikilinganishwa na kiasi cha awali cha shilingi **17,852,858,000**. Kati ya fedha hizo, shilingi **9,413,616,000** ni fedha za matumizi ya kawaida na shilingi **10,973,083,448** ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kati ya fedha zinazoombwa, fedha kwa ajili ya shughuli za Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira zimeongezeka kutoka shilingi **3,647,654,000** mpaka **4,270,800,000** kwa ajili ya matumizi ya kawaida ambayo yanajumuisha shilingi bilioni **2,314,680,000** ambazo ni ruzuku kwa ajili ya mishahara ya Baraza la Usimamizi na Hifadhi ya Mazingira.

Mheshimiwa Spika, pamoja na juhudi za kuongeza fedha kwa ajili ya shughuli za Mazingira, Kamati inaendelea kuishauri Serikali kulitazama kwa mapana yake suala la utunzaji wa mazingira kwa kuwa lina umuhimu wa kipekee katika maisha na mipango yote ya baadaye kwa binadamu. Aidha, Kamati inaishauri Serikali kuongeza fedha katika Bajeti ya Mazingira kwa kufanya mambo yafutayo:-

- i) Mfuko wa Hifadhi ya Mazingira ulioanzishwa kwa Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004 Vifungu Na. 213(1) na 213(2) lakini haujawahi kutengewa fedha na Serikali, sasa upatiwe fedha. Kamati imewasilisha hoja hii kwenye Kamati ya bajeti kwa mashauriano na Serikali;

- ii) Baraza la Taifa la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) litengewe fedha ya matumizi mengineyo (OC) ili liweze kutimiza majukumu yake ipasavyo;
- iii) Serikali itenge fedha kwa ajili ya mafunzo ya ndani na nje ya nchi kwa watumishi wa Idara ya Mazingira kwa vile kazi yao ina umuhimu mkubwa kwa ustawi wa nchi na maendeleo ya sekta zote nchini; na
- iv) Serikali itenge fedha kwa ajili ya wataalamu wa Idara ya Mazingira kuhudhuria mikutano muhimu ya mazingira Duniani kwa vile mazingira ni suala la kimataifa na Tanzania isiposhiriki inaweza kutengwa na Jumuiya za Kimataifa.

5.0 MAONI NA USHAURI WA KAMATI

5.1 Athari za Uharibifu wa Mazingira.

Mheshimiwa Spika, Uharibifu wa mazingira na mabadiliko ya Tabianchi umeathiri sekta zinazotegemewa na zaidi ya asilimia **70** ya Watanzania hasa waishio vijijini. Hali hii imesababisha waishi maisha magumu kutokana naathari za uharibifu wa mazingira na mabadiliko ya Tabianchi.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na uharibifu wa mazingira nchini asilimia **61** ya nchi yetu inatishiwa kuwa jangwa, hususan Mikoa ya Dodoma, Singida, Tabora, Shinyanga, Simiyu, na baadhi ya maeneo ya Iringa, Kilimanjaro, Manyara na Arusha.

Mheshimiwa Spika, kwa sababu ya ukuaji wa shughuli mbalimbali za kiuchumi kama ongezeko la uhitaji wa maeneo ya makazi, ujenzi wa barabara, viwanda, miundombinu ya umeme, ukataji miti kwa shughuli za kilimo, ufugaji, uchomaji mkaa, kuni na matukio ya moto. Misitu katika nchi yetu inapotea kwa wastani wa hekta 372,000 kwa mwaka. Kasi hii ya upoteaji wa misitu inazidi kuongezeka mwaka hadi mwaka. Hali hii inaashiria janga la Kimazingira katika miaka ijayo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa suala la utunzaji wa mazingira kama lilivyoielezwa hapo juu ni suala la muhimu sana, hivyo basi ni vema mipango yote ya maendeleo ikaendana na uhifadhi wa mazingira.

5.2 Maoni na Ushauri

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa Serikali ya Awamu ya Tano inakusudia kuanzisha viwanda vipya na kufufua baadhi ya viwanda vya zamani, Kamati inashauri Serikali kwamba; kasi ya kuifanya Tanzania nchi ya Viwanda ni vema ikaendana na uimarishaji wa uhifadhi na utunzaji wa mazingira nchini. Ni kwa muktadha huo Kamati inaona Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Raisi - Mazingira haijakidhi matarajio katika maeneo yafutayo:-

- i) Kasi ya uharibifu wa mazingira nchini hasa ukataji wa miti haiendani na uhifadhi, kwa hiyo Kamati inapendekeza Bajeti ya kuendeleza upandaji wa miti

iongezwe. Aidha, ili kufanikisha azma hii, Kamati inapendekeza Mfuko wa Hifadhi ya Mazingira uanzishwe kwa ruzuku ya Serikali lakini pia tozo za mazingira zinazotowwa na Wizara nyingine zitambuliwe na kuhamishiwa katika Mfuko huu. Kamati inaamini kwamba katika kufanya hivyo itaongeza kasi ya upandaji miti nchini, pia hatua hii itaongeza Bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais kwa ajili ya uhifadhi wa mazingira. Kuanzishwa kwa Mfuko huu kutalifanya taifa lianze kujitegemea katika suala la utunzaji wa mazingira badala ya kutegemea wahisani;

- ii) Serikali iendelee kutoa elimu inayohusu uhifadhi wa mazingira katika jamii yetu, hatua hii itasaidia kujenga uelewa miongoni mwa wananchi na kupunguza uharibifu wa mazingira kwa kuhimiza matumizi ya nishati mbadala hasa maeneo ya vijijini;
- iii) Kwa kuzingatia umuhimu wa mazingira, Kamati inaona kwamba idadi ya watumishi waliopo kwenye tasnia ya mazingira Serikalini haikidhi mahitaji halisi ya Idara ya Mazingira na Baraza la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) hivyo Kamati inaishauri Serikali kuongeza idadi ya watumishi;
- iv) Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) liwezeshe kwa kupewa fedha za matumizi mengineyo (OC), katika Bajeti ya mwaka 2016/2017 tofauti na hali ilivyo sasa ambapo Baraza linapokea kutoka Serikalini ruzuku kwa ajili ya mishahara tu. Pia Kamati inapendekeza tozo mbalimbali zinazotowwa na NEMC ziongezwe ili kupunguza utegemezi wa Baraza toka Serikalini; na
- iv) landaliwe programu ya upandaji miti nchi nzima itakayo zishirikisha Halmashauri zote nchini. Hatua hii itasaidia kuwa na mipango endelevu na shirikishi kuhusu uhifadhi na utunzaji wa mazingira.

6.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee, napenda kuwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira ambao wameweza kutoa maoni, michango na mawazo yao mbali mbali katika taarifa hii ili iwasilishwe mbele ya Bunge lako tukufu. Orodha yao ni kama inavyosomeka hapa chini.

1. Mhe Dkt Dalaly P. Kafumu, Mb Mwenyekiti
2. Mhe. Vicky P. Kamata, Mb M/Mwenyekiti
3. Mhe. Salim H. Turkey, Mb Mjumbe
4. Mhe. Kalanga J. Laizer, Mb Mjumbe
5. Mhe. Stanslaus H. Nyongo, Mb Mjumbe
6. Mhe. Khatib S. Ally, Mb Mjumbe
7. Mhe. Tauhida C. Gallos, Mb Mjumbe

8.	Mhe. Munira M. Khatibu, Mb	Mjumbe
9.	Mhe. Anthony C. Komu, Mb	Mjumbe
10.	Mhe. Godbless J. Lema, Mb	Mjumbe
11.	Mhe. Dkt. Mary G. Mwanjelwa, Mb	Mjumbe
12.	Mhe. Lameck O. Airo, Mb	Mjumbe
13.	Mhe. Hawa S. Mwaifunga, Mb	Mjumbe
14.	Mhe. Bal. Dkt Diodorus B. Kamala, Mb	Mjumbe
15.	Mhe. Jesca D. Kishoa, Mb	Mjumbe
16.	Mhe. Mbarouk S. Ali, Mb	Mjumbe
17.	Mhe. Mussa R. Sima, Mb	Mjumbe
18.	Mhe. Anatropia L. Theonest, Mb	Mjumbe
19.	Mhe. Faida M. Bakar, Mb	Mjumbe
20.	Mhe. Sylvestry F. Koka, Mb	Mjumbe
21.	Mhe. Gimbi D. Massaba, Mb	Mjumbe
22.	Mhe. Martha M. Mlata, Mb	Mjumbe
23.	Mhe. Joyce J. Mukya, Mb	Mjumbe
24.	Mhe. Raphael Masunga Chegeni, Mb	Mjumbe
25.	Mhe. Ibrahimu H. Mohamed Raza, Mb	Mjumbe
26.	Mhe. Suleiman Ahmed Sadick, Mb	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, naomba nikushukuru sana wewe na Mheshimiwa Naibu Spika kwa kutupatia maelekezo mbalimbali ambayo wakati wote yamefanikisha kazi za Kamati. Aidha, napenda pia kumshukuru Katibu wa Bunge Dkt. Thomas D. Kashililah, Makatibu wa Kamati ya Viwanda na Biashara na Mazingira Bi. Zainab Mkamba na Bw. Wilfred Magova na Msaidizi wa Kamati Bi Paulina Mavunde kwa kuratibu shughuli za Kamati hadi taarifa hii kukamilika.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema haya, sasa naliomba Bunge lako Tukufu likubali kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais -Mazingira kama ilivyowasilishwa.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja.

Mhe. Dkt. Dalaly Peter Kafumu, (Mb)

MWENYEKITI

KAMATI YA BUNGE YA VIWANDA, BIASHARANA MAZINGIRA

2 Mei, 2016

NAIBU SPIKA: Asante Mwenyekiti, sasa tutamsikia Msemaji wa Kambi Rasmi ya Upinzani, kuhusu Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano. *(Makofi)*

HOTUBA YA MSEMAMI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI KATIKA OFISI YA MAKAMU WA RAIS–MUUNGANO, MHESHIMIWA ALLY SALEH (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAONI YA KAMBI YA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI KUHUSU BAJETI YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS–MUUNGANO KWA MWAKA WA FEDHA 2016/2017 KAMA ILIVYOSOMWA BUNGENI

MHE. ALLY SALEH ALLY - MSEMAMI MKUU WA UPINZANI KWA OFISI MAKAMU WA RAIS, MAZINGIRA NA MUUNGANO: Mheshimiwa Naibu Spika, naomba kuwasilisha maoni haya ya Kambi Rasmi ya Upinzani chini ya Kanuni ya 99(9) ya Kanuni za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Naibu Spika, awali kabisa napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu Azza wa *Jallah* kutuleta hapa sote katika Bunge hili Tukufu na kutupa uhai na afya. Pia namshukuru Kiongozi wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kwa kuniteua kuwa Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni katika Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira. Naushukuru UKAWA kwa kazi kubwa kwenye uchaguzi mkuu uliopita ingawa Watawala walitupokonya ushindi wetu. *(Makofi/kicheko)*

Mheshimiwa Naibu Spika, nawashukuru pia wapiga kura wangu ambao walisimama kidete na kunipatia kura za ushindi. Naishukuru sana familia yangu kwa *support* kubwa waliyonipa na kwa utulivu wao kutokana na kutumia muda wangu mwingi kwenye masuala ya siasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Wizara hii inatarajiwa kuwa muhimu katika kusimamia na kuendeleza Muungano wenye ridhaa na haki kwa pande zote mbili, lakini Wizara hii haina muundo, dhamira, wala heri ya kutimiza hilo na ndiyo Muungano umekuwa ukipita katika mtihamu mkubwa na kufifia haiba yake, kiasi ambacho imediriki kufuta maadhimisho yake mwaka huu na badala yake tumeusherehekea Mwenge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inashiriki katika mjadala wa bajeti wa Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira, ikiwa na moyo mzito kwa sababu tunajua hatuwezi kuepuka kujadili hali ya kisiasa Zanzibar, jambo ambalo Serikali hii iliyojivika koti la Serikali ya Tanganyika, iliyojivika koti la Muungano haipendi kutokana na ukoloni wa unyonyaji unaoifanyia Zanzibar. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Jeshi letu limekuwa linatumika kulazimisha Muungano na hiyo ni dhahiri kwamba Muungano huo hauna ridhaa ya wananchi kwa sababu hiyo hautadumu. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni

inatoa rai kwa Serikali ya Awamu ya Tano kwamba, kama kweli ina nia ya kuenzi na kuudumisha, basi izingatie maoni ya wananchi waliyoyatoa kwenye Tume ya Mabadiliko ya Katiba kuhusu muundo wa Muungano ili kuwa na Muungano unaoridhiwa na wananchi wa pande zote mbili za Muungano.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukandamizaji katika demokrasia Zanzibar, nimetangulia kusema awali juu ya Uchaguzi Mkuu wa Oktoba 2015; kwa upande wa Zanzibar na Tanzania Bara, lakini tukashuhudia uchaguzi uliotoa Rais wa Muungano na Wabunge wa Muungano ukitenganishwa na ule ambao Vyama vya Siasa vilivyokuwa vikiwania Urais wa Zanzibar, Uwakilishi na Udiwani.

Mheshimiwa Naibu Spika, sababu iliyotolewa ya utenganishi huo ilikuwa ni kwamba chaguzi hizo mbili zisimamiwe na Tume mbili huru zenye Sheria na Mamlaka zake. Hoja hii ikawa ndiyo nguzo kuu ya Serikali ya Muungano kukubali uharamia uliofanywa na Tume ya Uchaguzi wa Zanzibar kwa madai kuwa haikuwa na nguvu ya kuingilia hali iliyojitokeza huko Zanzibar ya kubakwa kwa demokrasia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ya Muungano ikakubali kujibereuza katika wajibu wake siyo wa kuingilia kama ilivyotakiwa ieleweke. Ikajipotosha wenyewe, Serikali ya Muungano ikachagua kwa hasara kubwa kuilinda Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar iliyo chini ya CCM kwa kujificha nyuma ya kichaka batili cha Sheria, huku ikijua dhahiri kwamba ilikuwa na wajibu mkubwa zaidi wa Kikatiba wa kusimamia demokrasia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hii bila shaka haikuwa mara ya kwanza mikono ya Serikali ya Muungano kuchafuka kutokana na chaguzi Zanzibar bali imeanza kutoka uchaguzi wa mwaka 1995, ambapo CUF ilishinda uchaguzi lakini Serikali ya Muungano ikichagua kuibeba CCM Zanzibar ikawa ni sehemu ya dhuluma kubwa kwa Wazanzibari waliotaka mabadiliko mwanzo tu wa kuanzishwa mfumo wa vyama vingi. Mwalimu Julius Nyerere wakati huo akapendekeza kuundwa Serikali ya pamoja lakini yakapuuzwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni haina haja ya kutaja yaliyotokea katika chaguzi za Zanzibar mwaka 2000/2005, lakini itoshe tu kusema kuwa, matokeo ya chaguzi zote hizo tatu za mwanzo yalizua mizozo, migomo, mikwamo, mauaji, ukiukwaji wa haki za binadamu, ukimbizi wa Wazanzibar, miafaka na hatimaye Serikali ya Umoja wa Kitaifa. Ili kudhihirisha kwamba Serikali haina nia njema na Muungano huu, imefanya hila zote za kuuharibu uchaguzi wa kidemokrasia uliofanyika Zanzibar ambao dhahiri chama cha CUF kilishinda na hatimaye kuvunja misingi ya Serikali ya Umoja wa Kitaifa iliyowekwa na Katiba ya Zanzibar. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ya Tanganyika inayodai kuwa ndiyo ya Muungano, imesimamia kuvunjwa kwa Katiba ya Zanzibar kwa kuiweka kwa nguvu Serikali haramu huko Zanzibar. Nasema hivyo kwa sababu hakuna msingi wowote wa Kikatiba wala Kisheria wa kufuta uchaguzi wa Zanzibar ambao ulifanyika kwa amani na washindi kutangazwa na kupewa shahada ya ushindi. Madhila yote haya yamerudisha nyuma sana maendeleo ya Zanzibar na Serikali hii inayojinasibu kuwa ni ya Muungano ikaridhia hayo yote ili mradi tu CCM Zanzibar ibaki madarakani bila ridhaa ya wananchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati tukinyamazia yetu ya ndani Serikali ya Tanzania imekuwa msemaji hodari wa demokrasia za wengine. Tumekuwa hodari kusemea ukandamizaji wa demokrasia katika nchi nyingine lakini kwetu tunaendelea kujivika kilemba cha ukoka kwamba sisi ni kisiwa cha amani, wakati kilichopo ni utawala wa kibabe unaothubutu hata kulifunga Bunge mdomo, kwa kuamuru kuwa vyombo vya habari visitoe habari za Bunge *live*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni haioni haja ya kuzungumzia uchaguzi wa marudio wa Zanzibar maana haukupaswa hata kuwepo. Katika huo ulioitwa uchaguzi Serikali ya Muungano ilipeleka Majeshi na silaha ili kuhakikisha kwamba malengo yao ya kendeleza kuitawala Zanzibar kimabavu bado yanaendelea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, haihitaji sayasi ya kurusha roketi kujua matokeo ya uchaguzi wa Machi, 20 huko Zanzibar yalikuwa ni ya kupika, kuungaunga, kujazilizajaziliza na kugeuza kura za Maalim Seif na kupewa Dkt. Shein na hata kupewa selo wasiostahiki ndiyo maana Urais, wake hauna uhalali kwa maana ya misingi ya kidemokrasia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, matumizi ya Jeshi, wakati Jeshi la wananchi wa Tanzania, imepata heshima kubwa katika medali ya Kimataifa, kwa nidhamu yake na uhodari wake wa kulinda amani katika nchi nyingine baada ya machafuko yanayotokana na demokrasia katika nchi hizo kwenda kombo, Serikali ya Jamhuri ya Muungano imekuwa ikitumia Jeshi letu vibaya, kwa kuipeleka Zanzibar kwenda kusaidia kufanya ghilba za kiuchaguzi na hivyo kujikuta kwamba inashiriki katika uvunjifu wa amani badala ya kulinda amani ya nchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, imebainika kwamba nyakati za uchaguzi Zanzibar vikosi vya Jeshi letu vimeshuhudiwa vikihusika katika vitendo vya uonevu huko Zanzibar. Aidha, Chama cha Wananchi *(CUF)* kilishatoa taarifa kwa Serikali ya Muungano kwamba kipindi cha Uchaguzi Zanzibar Jeshi lilionekana likifanya uandikishaji wa wapiga kura katika makambi yao nje ya utaratibu wa uandikishaji wa wapiga kura katika daftari la kudumu la wapiga

kura, lakini madai hayo na malalamiko hayo yakapuuzwa na hakuna hatua yoyote ya kukemea iliyochukuliwa. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inataka Serikali kueleza Bunge hili ni kwa nini inatumia vibaya Jeshi la Wananchi wa Tanzania katika masuala ya kisiasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Serikali ya Muungano imekubali kuingia gharama kubwa na kubeba lawama zote duniani ili kuibeba CCM Zanzibar kulazimisha itawale kwa nguvu na mfano hai ni ule wa hivi karibuni wa Shirika la Marekani la MCC likizuia misaada kwa Tanzania wakati nchi yetu ikiendeshwa kwa bajeti tegemezi kama tulivyoeleza hapo chini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, Haki za Binadamu; Serikali ya Muungano ndiyo yenye dhamana ya kusimamia utekelezaji wa mikataba ya Kimataifa kuhusu masuala mbalimbali ikiwemo haki za binadamu ambayo nchi yetu imeridhia. Nasema hivi kwa kuwa Serikali ya Muungano ndiyo iliyotia saini katika mikataba hiyo na pia ndiyo iliyopaswa kuwajibika nje ya nchi na kubanwa kutimiza masharti ya mikataba hiyo na katika kufanya hivyo, kuhakikisha inasimamia kikamilifu haki na uadilifu Tanzania Bara na Zanzibar.

Mheshimiwa Naibu Spika, hata kama jambo hili siyo la Muungano, lakini Sheria inayoanzisha Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora imetanuliwa hadi Zanzibar, japokuwa suala la Haki za Binadamu na Utawala Bora halianguki katika Ofisi ya Makamu Rais, Muungano na Mazingira. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, inasikitisha kuona Serikali ya Muungano imejitenga kabisa na wajibu wake wa kusimamia suala la haki za binadamu na huko Zanzibar. Wakati Ofisi ya Makamu wa Rais ilikuwa mstari wa mbele kufuatilia suala la uchaguzi wa Zanzibar 2015 na marudio imekuwa kimya wakati wa ukiukwaji huo mkubwa wa haki za binadamu ukifanywa bila hata ya kisisi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, makundi haramu yaliyopewa jina la Mazombi, yamefanya vitendo vya Nuni na Firauni, wameteka na kupiga raia, wameharibu mali na kuchoma bila ya kisisi na kutumia jahara, gari za Serikali na baadhi ya matendo yao yakifanywa hadharani, huku Jeshi letu likijivika soksi kama vile wanavyojivika wale Mazombi.

Mheshimiwa Naibu Spika, ndani ya Bunge hili Naibu Waziri wa Mambo ya Ndani, Mheshimiwa Hamad Masauni na Waziri wa Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa Mheshimiwa Dkt. Hussein Mwinyi, wamesema eti hawajui chochote kuhusu matendo hayo na dhuluma ya wale wanaoitwa Mazombi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, wakati panya road iliporindima Dar es Salaam ilichukua muda mchache tu kuwafagia wote hata manyoya yao

hayakuonekana, lakini kwa kuwa Mazombi wamekuwa wakinufaisha CCM Serikali ya Muungano imenyamaza kimya, wakati vikundi vyenye sura ya kigaidi alimaarufu Mazombi wanawafanyia wananchi wa Zanzibar vitendo vya kihalifu na Jeshi la Polisi kushindwa kuwakamata. Jeshi hili limekuwa likiwakamata raia wema alimradi ni Wanachama au Wapenzi wa CUF na kuwabambikiza kesi za uwongo. (Makofi/Kicheko)

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kipindi cha uchaguzi Zanzibar takribani watu 250 wamekamatwa na Polisi wakiwemo Viongozi Wakuu wa CUF, mfano; Naibu Katibu Mkuu Nasri Mazrui na Wajumbe wa timu ya Kampeni Mansour Himid na Mohamed Riyami na wengine wakibambikizwa Kesi kama vile kuchoma moto nyumba na matokeo ulipuaji wa mabomu alimradi kuwajengea CUF taswira mbaya mbele ya jamii. Hata hivyo, watu wote hao hawajafikishwa Mahakamani hadi hivi leo isipokuwa watu wawili. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora, ilifanya wajibu wake juu ya yaliyojiri Zanzibar lakini Serikali ya Muungano imekalia ripoti ya taasisi hiyo. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inatoa wito kwa Serikali ya Muungano kuiweka wazi ripoti hiyo, ili wale wote waliohusika kuhujumu haki za binadamu katika matukio mbalimbali huko Zanzibar waweze kuchukuliwa hatua za kisheria au kama ambavyo Tume hiyo itakuwa imependekeza.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni pia inazitaka Taasisi za Kimataifa za kulinda Haki za Binadamu ikiwemo Mahakama ya Kimataifa ya Uhalifu (ICC), kuchukua hatua kuanzisha na kufungua jalada la uchunguzi dhidi ya uvunjwaji wa haki za binadamu ambao umefanyika Zanzibar na unaendelea kufanyika na hatimaye wale wanaohusika waweze kuchukuliwa hatua stahiki za kisheria kwa uhalifu ambao wameutenda dhidi ya binadamu wenzao. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hofu ya kuvunjika Muungano, ni wazi kuwa yote yanayotokea Zanzibar ni kutokana na mawazo pingu kuwa kukiwa na mabadiliko ya Uongozi Zanzibar basi Muungano wa Tanzania utavunjika. Hayo ni mawazo potofu, lakini yameshika mizizi ndani ya watu wenye *sat-wa*, kwenye siasa na usalama wa nchini yetu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hofu iliyojengwa na kupaliliwa kila uchao na mbinu za kila aina kuandaliwa kila mwaka wa uchaguzi ili kuibakisha CCM madarakani na kuinyima CUF ushindi wake, mwaka nenda mwaka rudi, siyo tu wamekuwa *wakidima* lakini pia wakinyimwa haki yao, kwa sababu ya hofu ya kupandikizwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukweli uko kinyume chake kabisa ni CUF na Kiongozi wake Maalim Seif, ndiyo wanaoulinda Muungano huu hadi ulipofika. Ni umakini wa Maalim Seif na utulivu wa CUF ndiyo Muungano upo ulipo, laa sivyo nchi ingekuwa imeingia katika vurugu kitambo. Chama hiki kimenyang'anywa ushindi mara tano na bado kinatafuta suluhu kwa maridhiano. Jamani wanyonge wanyongeni lakini haki zao wapeni! kama kuingia katika hatari ya kuvunjika Muungano, basi moja ya sababu itakuwa kuendelea kuinyima CUF haki yake maana itafika siku subira itafikia mwisho. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kutokana na hofu hiyo hiyo isiyo ya msingi, Serikali ya Muungano imeshiriki katika kuiondosha Serikali ya Umoja wa Kimataifa (SUK) huko Zanzibar, mafaniko ambayo yanaiondoshea Zanzibar mivutano, mikinzano ya kisiasa na kuelekeza katika siasa ya kistaarabu na maridhiano. Ni vyema Watanzania wakajua kuwa, Serikali ya Muungano imewanyima Wazanzibari kuendeleza nchi yao na kuiendesha kwa maridhiano. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hebu tupeni nafasi tupumue, tujenge uchumi wetu na kuweza kuwa kama Visiwa vya Hong Kong, Dubai, Mauritius au Singapore. Inawezekana kabisa. Hebu tupeni nafasi tuendeshe uchumi wa kisiwa na Zanzibar inawezekana kufanikisha hilo. Uchumi imara wa Zanzibar ni kwa maslahi ya Tanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kero za Muungano, kwa sababu ya kukosa dhamira ya kweli ya kisiasa na muundo usiokidhi haja, Muungano umekuwa na matatizo mengi na mengine yakidumu kadri umri ya Muungano wenyewe. Muungano huu umekosa taratibu za Kikatiba na Kisheria za kutatua migongano badala yake tunakwenda katika Kamati na Mikutano ya Kiwizara. Pia kumekuwa na mvutano, au uchukuaji wa madaraka, (*usurp of power*) unafanywa na Serikali ya Muungano dhidi ya Serikali ya Zanzibar, kadhalika Zanzibar inapojitutumua kudai haki na stahiki zake katika Muungano ambazo hazitimizwi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, tulitupa na tulipiga teke fursa adhimu ya kutengeneza mfumo mzuri wa Muungano kupitia mapendekezo ya Tume ya Warioba, lakini CCM wakaipindisha nia hiyo kupitia Bunge la Katiba.

Mheshimiwa Naibu Spika, Katiba pendekezwa itatubakisha pale pale kuwa Muungano usio na majibu kwa masuala mengi hata jepesi tu la muundo wa Baraza la Mawaziri wanaokuwa Mawaziri wa Wizara zao ambazo hazina mamlaka ya Zanzibar ikiwa ni mfano mmojawapo.

Mheshimiwa Naibu Spika, wengi tunaamini hizo zinazoitwa kero za Muungano zinatumiwa kama mtaji wa kisiasa na kila zinapobakia au kuzuka nyingine zisipatiwe suluhu ndipo mtaji huo unapokuwa mkubwa zaidi. Mtaji huu unatumika kuwazuga watu, yaani Watanzania kuwa kero ni sehemu ya Muungano na kuwa zote zimetatuliwa isipokuwa chache tu, yaani kuwaaminisha Watanzania kuwa Muungano ni wa usawa na haki ilihali hakuna nia kabisa ya kumaliza kero ya Muungano wala Muungano huo hauna usawa na haki.

Mheshimiwa Naibu Spika, aliyekuwa Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni katika Bunge la Kumi katika Wizara hii Mheshimiwa Tundu Lissu, akizungumza kwa suala la mgawanyo wa mapato ya Muungano na jinsi Zanzibar ilivyopunjika na jinsi mfumo huu ulivyogeuzwa Zanzibar kuwa koloni. Hilo ni katika suala la fedha ambazo zinatokana na wafadhili yaani mgao wa asilimia 4.5. Pamoja na takwimu za kurembwa na kuonyesha kuwa kiasi fulani cha fedha hupelekwa Zanzibar, lakini bado kiwango hakijafikia asilimia ambayo imekubalika na pande hizo mbili ambapo kiwango hicho hakijawahi kuvuka asilimia 2.8. Tatizo hili limekuwa la nenda rudi miaka mingi bila suluhu ya kweli na ya kudumu. Kwa mujibu wa Hotuba ya Mheshimiwa Lissu fedha hizo pia hujumuisha makando kando mengine kadhaa ila hutajwa na kutiwa katika kapu moja ambalo huonekana limenona.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mheshimiwa Lissu alisema kuwa mwaka juu Zanzibar ilipaswa kupokea shilingi milioni 71.23 ilipewa asilimia 10 tu ya fedha hizo. Inasikitisha kwamba, ripoti ya utekelezaji Ofisi ya Makamu wa Rais ilipopelekwa katika Kamati ya Katiba na Sheria haikugusia chochote juu ya eneo hili la muhimu na masuala ya fedha ya Muungano na mgawanyo wake.

Mheshimiwa Naibu Spika, kitu kingine kinachohusu fedha ambacho kwa kukosekana nia ya kisiasa hakijatupa ufumbuzi ni kuundwa kwa Tume ya Pamoja ya Fedha Jamhuri ya Muungano mwaka 1984 na suala la sehemu ya Zanzibar katika mtaji uliounda Benki Kuu ya Tanzania ikiwa ni fedha ya Zanzibar kutokana na iliyokuwa Bodi ya Sarafu ya Afrika Mashariki.

Mheshimiwa Naibu Spika, leo ni miaka hamsini tangu kuundwa kwa Benki Kuu hakuna suluhu ya suala hilo. Suala hilo maarufu kama hisa za Zanzibar lilitolewa agizo na Bunge kwa Serikali kuleta Bungeni taarifa yake lakini limepuuzwa na Serikali na Zanzibar haijapata fedha zake halali. Kisingizio ni kutopata taarifa jambo ambalo linatia hofu kuwa taarifa hizo hazitapatikana milele. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, kimsingi kuna utata mkubwa juu ya mgawanyo wa matumizi ya fedha za Muungano. Ripoti ya Tume ya Pamoja ya Fedha imesema wazi kuwa kiasi kikubwa cha fedha za Muungano hutumika kwa

mambo yasiyo ya Muungano, lakini Serikali ya Muungano imekuwa ikikalia mapendekezo ya kutenganisha matumizi ya fedha za Muungano ikijua inaidhulumu Zanzibar kwa haki yake. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, kero za Muungano zinazidi kuongezeka kutokana na uzembe wa Viongozi waliopewa dhamana kusimamia Muungano. Maamuzi kuhusu masuala muhimu ya Muungano kama vile ajira ya Wazanzibari katika Muungano au ushiriki wa Zanzibar katika Taasisi za Kimataifa, au utozaji kodi mara mbili kwa wafanyabiashara wa Zanzibar, inachukua muda mrefu mno kiasi cha kuongeza kero juu ya zile zilizokuwepo tangu mwanzo. Ndiyo maana kutokana na kero hizi zisizo na utatuzi Wazanzibari katika maoni ya Warioba wakataka tuwe na Serikali ya Mkataba jambo ambalo liliungwa mkono na Tume hiyo kwa kuja na pendekezo la muundo wa shirikisho katika Jamhuri ya Muungano ambayo ndiyo ingekuwa suluhu ya Muungano wa Tanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, hitimisho; suala zima la kujadili Mpango wa Maendeleo ya Taifa na Bajeti ya Serikali ya mwaka 2016/2017, limekuja katika wakati mbaya kabisa na inaiwia vigumu Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kuchangia kikamilifu kwa faida ya Taifa. Kitendo cha Serikali kukaidi kukamilisha matakwa ya kisheria ya kutengeneza *instruments* na Mawaziri kufanya kazi bila *instrument* hadi hivi juzi tu tukiambiwa kwamba imesainiwa hapo tarehe ishirini mwezi huu, hakikubaliki kwa sababu *instruments* ndizo ambazo zingeonyesha mipaka ya mamlaka ya kila Waziri katika Wizara aliyokabidhiwa na kuifanyia kazi.

Mheshimiwa Naibu Spika, inaonesha jinsi gani Serikali isivyo sikivu katika matakwa ya kisheria, pili vitendo vya Serikali kuhawilisha fedha zilizopitishwa na Bunge kwenye Fungu moja kwenda Fungu lingine hata hivi leo tumeambiwa kwamba Rais ameamuru fedha zitoke Fungu moja kwenda Fungu lingine ili kukidhi mahitaji ya matumizi ya afya bila taratibu kufuatwa, ni tatizo lingine la utumiaji vibaya wa madaraka. Tatu, ni kitendo cha kukosesha Bunge afya kuzuia lisioneshwe kwa umma kwa kutumia visingizio mbalimbali na kuhusisha Uongozi wa Bunge kufanya maamuzi ambayo hayazingatii kupitia Kamati zake zilizoundwa mahususi kufanya maamuzi makubwa ya Kibunge. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mwisho, Kambi Rasmi ya Upinzani inautaka umma wa Watanzania uelewe kwamba hayo ndiyo yanayofanywa na Serikali inayoongozwa na CCM na uamuzi wetu ni kupinga matendo hayo kwa niaba ya umma wa Watanzania ambao sauti yake ipo kwetu Wapinzani na siyo CCM.

Mheshimiwa Naibu Spika, naomba Hotuba yote iwe ni sehemu ya *Hansard*. Nashukuru. (Makofi)

HOTUBA YA MSEMaji MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI KATIKA OFISI YA MAKAMU WA RAIS– MUUNGANO, MHESHIMIWA ALLY SALEH (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAONI YA KAMBI YA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI KUHUSU BAJETI YA OFISI YA MAKAMU WA RAIS – MUUNGANO KWA MWAKA WA FEDHA 2016/17 KAMA ILIVYOWASILISHWA MEZANI

*Chini ya Kanuni ya 99(9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge,
Toleo la Januari, 2016*

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, awali kabisa napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu Azza wa Jala kutuleta hapa sote katika Bunge hili tukufu na kutupa uhai na afya ili tujadili yale yenye maslahi na nchi aliyotubarikia. Pia namshukuru Kiongozi wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kwa kuiteua kuwa Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni katika Ofisi ya Makamu wa Rais – Muungano na Mazingira.

Mheshimiwa Spika, napenda piakuchukua nafasi hii kuwapongeza viongozi wote wakuu wa vyama vinavyounda UKAWA kwa kazi kubwa waliyofanya ya kujenga umoja na mshikamano baina ya vyama hivyo jambo ambalo limetupatia ushindi mkubwa katika Uchaguzi Mkuu uliopita. Ijapokuwa watawala ambao kimsingi walikuwa ni mawakala wa CCM walitupora ushindi kwa hila lakini cha moto walikiona.

Mheshimiwa Spika, nitakuwa mnyimi wa fadhila kama sitawashukuru wapiga kura wangu ambao walisimama kidete na kunipatia kura tele hadi nikapata ushindi wa kishindo. Aidha, naishukuru sana familia yangu kwa *support* kubwa waliyonipa na kwa uvumilivu wao kutokana na kutumia muda wangu mwingi kwenye masuala ya siasa.

Mheshimiwa Spika, Serikali ya awamu ya tano imeendeleza muundo wa asili wa kuwa na wizara mahsusi inayoshughulikia mambo ya Muungano na mara nyingi Waziri wa Wizara hii amekuwa ni Mzanzibari ili kutimiza ule msembo kwamba; mchawi mpe mtoto alee; na hivi karibuni imekuwa ikipakatishwa kitoto cha Mazingira.

Mheshimiwa Spika, hii ni Wizara inayotarajiwa kuwa muhimu katika kusimamia na kuendeleza Muungano, wenye ridhaa na haki kwa pande zote mbili, Lakini wizara hii haina muundo, dhamira na ghera ya kutimiza hilo na ndio maana Muungano umekuwa ukipita katika mtihani mkubwa na kufifia kwa haiba yake kiasi ambacho tumediriki kufuta maadhimisho yake mwaka huu.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inashiriki katika mjadala wa bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais – Muungano na Mazingira ikiwa na moyo mzito kwa sababu tunajua hatuwezi kuepuka kujadili hali ya kisiasa Zanzibar; jambo ambalo Serikali hii ya Tanganyika iliyojivika kofi la Muungano haipendi kutokana na ukoloni na unyonyaji inaoufanya Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, hivi ninavyozungumza, Zanzibar imetekwa na Jeshi la Tanganyika. Tangu kipindi cha uchaguzi Mkuu wa kwanza wa Rais na Wawakilishi hadi uchaguzi wa marudio na mpaka sasa majeshi ya JWTZ yapo Zanzibar *in full combat*, kana kwamba nchi yetu ipo vitani.

Mheshimiwa Spika, kama Jeshi la Tanganyika linatumika kuulazimisha Muungano, ni dhahiri kwamba Muungano huo hauna ridhaa ya wananchi na kwa sababu hiyo hautadumu. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inatoa rai kwa Serikali hii ya awamu ya tano kwamba; kama kweli ina nia ya kuenzi na kuudumisha Muungano basi, izingatie maoni ya wananchi waliyoyatoa kwenye Tume ya Mabadiliko ya Katiba kuhusu muundo wa Muungano ili kuwa na Muungano unaoridhiwa na wananchi wa pande zote mbili za Muungano.

2.0 UKANDAMIZAJI WA DEMOKRASIA KATIKA CHAGUZI ZANZIBAR

2.1. Uchaguzi wa Zanzibar wa Oktoba, 2015

Mheshimiwa Spika nimetangulia kusema awali juu ya Uchaguzi Mkuu wa Octoba,2015 kwa upande wa Zanzibar na Tanzania Bara lakini tukashuhudia uchaguzi uliotoa Rais wa Muungano na Wabunge wa Muungano ukitenganishwa na ule ambao vyama vya siasa vilikuwa vikiwania Urais wa Zanzibar, Uwakilishi na Udiwani.

Mheshimiwa Spika, sababu iliyotolewa ya utenganisho huo ilikuwa ni kwamba; chaguzi hizo mbili zilisimamiwa na Tume mbili mbali mbali na huru na zenye sheria zake na mamlaka zake. Hoja hii ikawa ndio nguzo kuu ya Serikali ya Muungano kukubali uharamia uliofanywa na Tume ya Uchaguzi wa Zanzibar kwa madai kuwa haikuwa na nguvu ya kuingilia hali iliyojitokeza Zanzibar ya kubakwa demokrasia. Serikali ya Muungano ikakubali kujibereuza katika wajibu wake, sio wa kuingilia kama ilivyotaka ieleweke, ikajipotosha yenyewe. Serikali ya Muungano ikachagua kwa **hasara kubwa** kuilinda Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar iliyo chini ya CCM kwa kujificha nyuma ya kichaka batili cha kisheria, huku ikijua dhahiri kwamba ilikuwa na wajibu mkubwa zaidi wa kikatiba kusimamia demokrasia.

Mheshimiwa Spika, hii bila ya shaka haikuwa mara ya kwanza mikono ya Serikali ya Muungano kuchafuka kutokana na chaguzi za Zanzibar bali imeanza toka katika Uchaguzi Mkuu wa mwanzo wa vyama vingi mwaka 1995 ambapo CUF

ilishinda uchaguzi lakini Serikali ya Muungano ikachagua kuibeba CCM Zanzibar na ikawa ni sehemu ya dhulma kubwa kwa Wazanzibari waliotaka mabadiliko mwanzo tu wa kuanzishwa mfumo wa vyama vingi vya siasa. Mwalimu Julius Nyerere wakati huo akapendekeza kuundwa serikali ya pamoja lakini akapuuzwa.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni haina haja ya kutaja yaliyotokea katika chaguzi za Zanzibar mwaka 2000 na 2005 lakini itoshe tu kusema kuwa matokeo ya chaguzi zote hizo tatu za mwanzo yalizua mizozo, migomo, mikwamo, mauaji, ukiukwaji wa haki za binaadamu, ukimbizi wa Wazanzibari, miafaka na hatimaye serikali ya umoja wa kitaifa.

Mheshimiwa Spika, ili kudhirisha kwamba Serikali haina nia njema na Muungano huu, imefanya hila zote za kuuharibu uchaguzi wa kidemokrasia uliofanyika Zanzibar, ambao dhahiri shahiri chama cha CUF kilishinda, na hatimaye kuvunja msingi wa Serikali ya Umoja wa kitaifa uliowekwa na Katiba ya Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Tanganyika inayojidai kwamba ndiyo ya Muungano imesimamia kuvunjwa kwa Katiba ya Zanzibar kwa kuiweka kwa nguvu Serikali haramu huko Zanzibar. Nasema hivi kwa sababu kulikuwa hakuna msingi wowote wa kikatiba wala kisheria wa kufuta uchaguzi wa Zanzibar ambao ulifanyika kwa amani na washindi kutangazwa na kupewa shahada za ushindi. Madhila yote hayo yalirudisha nyuma sana maendeleo ya Zanzibar; na Serikali ya hii inayojinasibu kuwa ni ya Muungano ikaridhia hayo yote ilimradi tu CCM Zanzibar ibaki madarakani bila ridhaa ya wananchi.

Mheshimiwa Spika, wakati tukinyamazia yetu ya ndani Serikali ya Tanzania imekuwa msemaji hodari wa demokrasia za wengine. Tumekemea hodari kusemea ukandamizaji wa demokrasia katika nchi nyingine lakini kwetu tunaendelea kujivika "*kilemba cha ukoka*" kwamba; sisi ni kisiwa cha amani wakati kilichopo ni utawala wa kibabe unaothubutu hata kulifunga bunge mdomo kwa kuamuru vyombo vya habari visitoe habari za bunge **live**.

2.2. Uchaguzi wa Marudio Zanzibar

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni haioni haja ya kuzungumzia **Uchaguzi wa Marudio** maana haukupasa kuwepo. Katika huo ulioitwa uchaguzi, Serikali ya Muungano ilipeleka majeshi na silaha Zanzibar ili kuhakikisha kuwa malengo yao ya kuendelea kuitawala Zanzibar kimabavu yapo palepale .

Mheshimiwa Spika, haihitaji sayansi ya kurusha roketi kujua kuwa matokeo ya Uchaguzi wa Machi 20 huko Zanzibar yalikuwa ni ya kupika, kuungaunga na kujalizajaliza, kugeuza kura za Maalim Seif na kupewa Dk. Shein na hata kumpa

serwa asiyostahiki, ndio maana urais wake hauna uhalali kwa maana ya misingi ya kidemokrasia.

3. MATUMIZI MABAYA YA JESHI LA WANANCHI KATIKA SIASA ZA ZANZIBAR

Mheshimiwa Spika, wakati Jeshi la Wananchi wa Tanzania (JWTZ) limepata heshima kubwa katika medani za kimataifa kwa nidhamu yake na uhodari wake wa kulinda amani katika nchi nyingine baada ya machafuko kutokana na demokrasia katika nchi hizo kwenda kombo; Serikali ya Jamhuri ya Muungano imekuwa ikilitumia Jeshi hili vibaya kwa kulipeleka Zanzibar kwenda kusaidia kufanya ghilba za uchaguzi na hivyo kujikuta kwamba linashiriki katika uvunjifu wa amani balada ya kulinda amani ya nchi.

Mheshimiwa Spika, imebainika kwamba nyakati za uchaguzi Zanzibar vikosi vya Jeshi la Wananchi (JWTZ) vimeshuhudiwa vikihusika katika vitendo vya uonevu huko Zanzibar.

Aidha, Chama cha Wananchi CUF kilishatoa taarifa kwa Serikali ya Muungano kwamba kipindi cha uchaguzi Zanzibar, Jeshi lilionekana likifanya uandikishaji wa wapiga kura katika makambi yao nje ya utaratibu wa uandikishaji wa wapiga kura katika Daftari la Kudumu la Wapiga lakini malalamiko hayo yalipuuzwa na hakuna hatua yoyote “hata ya kukemea tu” iliyochukuliwa.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka Serikali kulieleza Bunge hili ni kwa nini inalitumia vibaya Jeshi la Wananchi wa Tanzania katika masuala ya kisiasa?

4. HASARA ILIYOPATIKANA KWA KULAZIMISHA CCM KUTAWALA KWA NGUVU ZANZIBAR

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Muungano imekubali kuingia gharama na kubeba lawama zote duniani ili kuibeba CCM na kulazimisha itawale Zanzibar kwa nguvu.

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Muungano imeingia hasara ya kukatikwa misaada na Marekani kupitia Shirika lake la Milenium Challenge Corporation (MCC) kwa kiwango cha dola za Kimarekani milioni 473 (takribani shilingi Trilioni moja za kitanzania). Watanzania walio wengi hawajui ukweli kuhusu suala la MCC, Serikali ya Muungano iliamua kuchagua kupoteza fedha za MCC ili iweze kuendelea kuitawala Zanzibar kupitia chama cha Mapinduzi.

Mheshimiwa Spika, nasema hivi kwa sababu masharti ya misaada hii ni kukuza demokrasia katika nchi husika. Hivyo Serikali ilivyoamua kubaka demokrasia Zanzibar ilijua athari zake ni pamoja na kupoteza misaada ya namna hiyo. Kwa hiyo, Serikali ya Muungano isijidai kwamba ina uwezo wa kujitegemea na kwa

hiyo haihitaji misaada huo ni uwongo kwani hata bajeti ya Serikali ni tegemezi kwa asilimia 37. 5. Nasema hivi kwa sababu sura ya bajeti ya serikali kwa mwaka wa fedha 2016/17 iliyowasilishwa na waziri wa fedha katika kikao cha Wabunge wote, Dar es Salaam inaonesha kwamba takribani *shilingi trilioni 11.1* katika bajeti hiyo ni fedha zitakazotokana na misaada na mikopo ya nje na ndani yenye masharti nafuu na kibiashara. Ukichukua kiwango hicho ukagawanya kwa bajeti yote ya shilingi trilioni 29.5 ukazidisha kwa mia utakuta kwamba Bajeti ya Serikali ni tegemezi kwa asilimia hizo nilizotaja.

5. HAKI ZA BINAADAMU

Mheshimiwa Spika, Serikali ya Muungano ndiyo yenye dhamana ya kusimamia utekelezaji wa mikataba ya kimataifa kuhusu masuala mbalimbali ikiwemo haki za binadamu ambayo nchi yetu imeridhia. Nasema hivi kwa kuwa Serikali ya Muungano ndio iliyotia saina katika mikataba hiyo na pia ndio inayopaswa kuwajibika nje ya nchi na kubanwa kutimiza masharti ya mikataba hiyo na katika kufanya hivyo kuhakikisha inasimamia kikamilifu Tanzania Bara na Zanzibar. Hata kama jambo hili si la Muungano, lakini sheria iliyoanzisha Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora imetanuliwa hadi Zanzibar, ijapokuwa suala la haki za binadamu na utawala bora haliangukii katika Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira.

Mheshimiwa Spika, inasikitisha kuona Serikali ya Muungano imejitenga kabisa na wajibu wake wa kusimamia suala la haki za binaadamu huko Zanzibar. Wakati Ofisi ya Makamu wa Rais ilikuwa mstari wa mbele kufuatilia suala la Uchaguzi Mkuu wa 2015 na pia ule wa marudio wa Machi 20, 2016, imekuwa kimya wakati ukiukwaji mkubwa wa haki za binadamu ukifanywa bila kisisi.

Mheshimiwa Spika, makundi haramu yaliyopewa jina la '**Mazombie**' yamefanya vitendo vya nuni na firauni. Wameteka na kupiga raia, wameharibu mali na kuchoma bila kisisi na kutumia jahara gari za Serikali na baadhi ya matendo yao yakifanywa hadharani. Jeshi la Polisi chombo cha Muungano limekuwa likisema halijui kama kuna makundi hayo na wala vitendo vyao.

Mheshimiwa Spika, ndani ya Bunge hili Naibu Waziri wa Mambo ya Ndani Hamad Masauni na Waziri wa Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa Dk. Hussein Mwinyi wamesema eti hawajui chochote kuhusu matendo hayo ya dhulma ya wale wanaoitwa **Mazombie**. Wakati **Panya Road** ilipotikisa Dar es salaam ilichukua muda mchache tu kufyagiwa wote, hata manyoya yao hayakuonekana Lakini kwa kuwa mazombie wamekuwa wakiinufaisha CCM Zanzibar, Serikali ya Muungano imelinyamazia kimya.

Mheshimiwa Spika, wakati vikundi vyenye sura ya kigaidi almaarufu kama Mazombie wanawafanyia wananchi wa Zanzibar vitendo vya kihalifu na jeshi la polisi kushindwa kuwakamata, jeshi hilo limekuwa likiwakamata raia wema alimradi ni wanachama au wapenzi wa CUF na kuwabambika kesi za uongo. Katika kipindi cha uchaguzi Zanzibar, takriban watu 250 wamekamatwa na polisi wakiwemo viongozi wakuu wa CUF mfano Naibu Katibu Mkuu wa CUF Nassor Mazrui na wajumbe wa Kampeni Mansour Himid na Muhammed Riamy na kubambikiwa kesi kama vile kuchoma moto nyumba, na matukio ya ulipuaji wa mabomu alimradi kujengea CUF taswira mbaya mbele ya jamii.

Mheshimiwa Spika, Tume ya Haki za Binaadamu na Utawala Bora ilifanya wajibu wake juu ya yaliojiri Zanzibar lakini Serikali ya Muungano imekalia ripoti ya taasisi hiyo. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inatoa wito kwa Serikali ya Muungano kuiweka wazi ripoti hiyo ili wale wote waliohusika kuhujumu haki za Binadamu katika matuko mbalimbali huko Zanzibar waweze kuchukuliwa hatua za kisheria au kama ambavyo tume hiyo itakuwa imependekeza. **Aidha Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni**, inazitaka taasisi za kimataifa za kulinda haki za binadamu ikiwemo Mahakama ya Kimataifa ya Uhalifu (ICC) kuchukua hatua kwa kuanzisha jalada la uchunguzi dhidi ya uvunjwaji wa haki za Binadamu ambao umefanyika Zanzibar na unaoendelea kufanyika na hatimaye wale wote waliohusika waweze kuchukuliwa hatua stahiki za kisheria kwa uhalifu ambao wameutenda dhidi ya binadamu wenzao.

6.0 HOFU YA KUVUNJIKI MUUNGANO

Mheshimiwa Spika, ni wazi kuwa yote yanayotokea Zanzibar ni kutokana na 'mawazo-pingu' kuwa kukiwa na mabadiliko ya uongozi Zanzibar basi Muungano wa Tanzania utavunjika. Haya ni mawazo potofu lakini yameshika mizizi ndani ya watu wenye **sat-wa** kwenye siasa na usalama nchini mwetu.

Mheshimiwa Spika, hofu hii imejengwa na kupaliliwa kila uchao na mbinu za kila aina kuandaliwa kila mwaka wa uchaguzi ili kuibakisha CCM madarakani na kuinyima CUF ushindi wake mwaka nenda mwaka rudi. CUF sio tu wamekuwa wakidima, lakini pia wakinyimwa haki yao kwa sababu ya hofu ya kupandikizwa. Lakini kwa hakika ukweli uko kinyume chake kabisa. Ni CUF na kiongozi wake Maalim Seif ndio wanaolinda Muungano huu hadi kufika ulipofika. Ni umakini wa Maalim Seif na utulivu wa CUF ndipo Muungano upo hapa ulipo la sivyoyote nchi ingekuwa imeingia katika vurugu kitambo. Chama kimenyanganywa ushindi mara tano, na bado kinatafuta suluhu na maridhiano, jamani wanyonge wanyongeni lakini haki zao wapeni.

Na kama kungia katika hatari ya kuvunjika Muungano basi moja ya sababu itakuwa kuendelea kuinyima CUF haki yake, maana itafika siku subira itakuwa na mwisho.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hofu hiyo hiyo isiyo na msingi Serikali ya Muungano imeshiriki katika kuiondosha Serikali ya Umoja wa Kitaifa (SUK) huko Zanzibar mafanikio ambayo yaliiondoshea Zanzibar mivutano ya siasa na kuelekeza katika siasa za kistaarabu na maridhiano. Ni vema Watanzania wakajua kuwa Serikali ya Muungano imewanyima Wazanzibari kuendesha nchi yao kwa maridhiano.

7.0 KERO ZA MUUNGANO

Mheshimiwa Spika kwa sababu ya kukosa dhamira ya kweli ya kisiasa, na muundo usiokidhi haja, Muungano umekuwa na matatizo mengi na mengine yakidumu kadri ya umri wa Muungano wenyewe. Muungano huu umekosa taratibu za kikatiba na kisheria za kutatua migongano, mivutano au uchukuaji wa madaraka (Usurp of Power) unaofanywa na Serikali ya Muungano dhidi ya Zanzibar na kadhalika Zanzibar inapojitutumua kudai haki na stahiki zake katika Muungano ambazo hazitimizwi. Tuliitupa au tuliipiga teke fursa adhimu ya kutengeneza mfumo mzuri wa Muungano kupitia Mapendekezo ya Tume ya Warioba, lakini CCM wakaipindisha nia hiyo kupitia Bunge la Katiba.

Katiba Pendekezwa itatubakisha pale pale kuwa Muungano usio na majibu kwa masuala mengi hata jepesi tu la muundo wa Baraza la Mawaziri wanaokuwa Wizara zao hazina mamlaka na Zanzibar, kutaja mojawapo.

Mheshimiwa Spika, Wengi tunaamini hizo zinazoitwa KERO za Muungano zinatumiwa kama mtaji wa kisiasa na kila zinapobakia au kuzuka nyingine na zisipatiwe suluhu ndipo mtaji huo unapokuwa mkubwa zaidi. Mtaji huu unatumika *kuwazuga* watu, yaani Watanzania kuwa kero ni sehemu ya Muungano na kuwa zote zimetatuliwa isipokuwa chache tu, yaani kuwaaminisha Watanzania kuwa Muungano ni wa usawa na wa haki ilhali hakuna nia kabisa ya kumaliza kero za Muungano.

Mheshimiwa Spika, aliyekuwa Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni katika Bunge la kumi, Mheshimiwa Tundu Lissu alizungumzia kwa kina juu ya suala la Mgawano wa Mapato ya Muungano na jinsi Zanzibar inavyopunjika na jinsi mfumo huo ulivyogeza Zanzibar kuwa koloni. Hilo ni katika suala la fedha ambazo zinatokana na wafadhili yaani mgao wa asilimia 4.5.

Mheshimiwa Spika, pamoja na takwimu kuonyesha kuwa kiasi fulani cha fedha hupelekwa Zanzibar lakini bado kiwango hakijafikia asilimia ambayo imekubalika na pande hizo mbili ambapo kiwango hicho hakijawahi kuvuka asilimia 2.8. Tatizo hili limekuwa la nenda rudi miaka mingi bila suluhu ya kweli na ya kudumu.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa hotuba ya Mheshimiwa Lissu fedha hizo hujumuisha pia makandokando mengine kadhaa ila hutajwa na kutiwa katika kapu moja ambalo huonekana limenona. Alisema kwa mwaka juzi Zanzibar iliyopaswa kupokea shs billion 71.23 ilipewa asilimia kumi tu ya fedha hizo.

Inasikitisha kwamba; Ripoti ya Utekelezaji ya Ofisi ya Makamu wa Rais iliyopelekwa katika Kamati ya Katiba na Sheria haikugusia chochote juu ya eneo hili muhimu la masuala ya fedha za Muungano na mgawanyo wake.

Mheshimiwa Spika, Kitu kingine kinachohusu fedha ambacho kwa kukosekana nia ya kisiasa hakijapatiwa ufumbuzi pamoja na kuundwa kwa Tume ya Pamoja ya Fedha ya Jamhuri ya Muungano ya 1984 ni suala la sehemu ya Zanzibar katika mtaji uliounda Benki Kuu ya Tanzania ikiwa ni fedha za Zanzibar kutokana na iliyokuwa Bodi ya Sarafu ya Afrika Mashariki. Leo miaka 50 tangu kuundwa kwa Benki Kuu hakuna suluhu ya suala hilo. Suala hilo maarufu kama Hisa za Zanzibar, lilitolewa agizo na Bunge kwa Serikali kuleta Bungeni taarifa yake, lakini limepuuzwa na Zanzibar haijapata fedha zake halali. Kisingizio ni kutopata taarifa jambo ambalo linatia khofu kuwa taarifa hizo hazitapatikana tena.

Mheshimiwa Spika, kimsingi kuna utata mkubwa juu ya mgawanyo na matumizi ya fedha za Muungano. Ripoti ya Tume ya Pamoja ya Fedha imesema wazi kuwa kiasi kikubwa cha fedha za Muungano hutumika kwa mambo yasio ya Muungano, lakini Serikali ya Muungano imekuwa ikikalia mapendekezo ya kutenganisha matumizi ya fedha za Muungano, ikijua inaidhulumu Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, kero za Muungano zinazidi kuongezeka kutokana na uzembe wa viongozi walipewa dhamana ya kuusimamia muungano. Maamuzi kuhusu masuala muhimu ya muungano kama vile ajira za Wazanzibari katika Muungano au ushirikiano wa Zanzibar na taasisi za kimataifa, au utozaji kodi mara mbili kwa wafanyabiashara wa Zanzibar yanachukua muda mrefu mno kiasi cha kuongeza kero juu ya zile zilizokuwepo toka mwanzo. Ndio maana, kutokana na kero hizi zisizo na utatuzi Wazanzibari, katika maoni ya Tume ya Warioba wakataka tuwe na Serikali ya Mkataba jambo ambalo liliungwa mkono na Tume hiyo kwa kuja na pendekezo la muundo wa shirikisho katika Jamhuri ya Tanzania.

8 HITIMISHO

Suala zima la kujadili Mpango wa Maendeleo wa Taifa na Bajaeti ya Serikali kwa 2016/2017 limekuja katika wakati mbaya kabisa na inaiwia vigumu Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kuchangia kwa kikamilifu kwa faida ya taifa. Kitendo cha Serikali kukaidi kukamilisha matakwa ya kisheria ya kutengeneza **Instruments** na Mawaziri kufanya kazi bila **instrument** hakikubaliki kwa sababu ndizo ambazo zingeonyesha mipaka na mamlaka ya kila Waziri katika Wizara aliyokabidhiwa kuifanyia kazi, inaonyesha ni jinsi gani Serikali isivyosikivu kutimiza

matakwa ya kisheria. Pili, vitendo vya Serikali kuhaulisha fedha zilizopitishwa na Bunge kwenye fungu moja kwenda fungu jengine la matumizi, bila ya taratibu kufuatwa ni tatizo jingine la utumiaji vibaya wa madaraka. Tatu, ni kitendo cha kulikosesha Bunge afya kuzuia lisionyeshwe kwa umma kwa kutumia visingizio mbali mbali na kuhusisha Uongozi wa Bunge kufanya maamuzi ambayo hayazingatia kupitia Kamati zake ziliozoundwa mahsusi kufanya maamuzi makubwa ya Kibunge.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani ina utaka umma wa Tanzania uelewe kwamba hayo ndio yanayofanywa na Serikali inayoogozwa na CCM na uamuzi wetu ni kupinga matendo hayo kwa niaba ya umma wa Tanzania ambao sauti yao iko kwetu.

.....
Ally Saleh (Mb),
WAZIRI KIVULI NA MSEMAJI MKUU WA
KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI KATIKA
OFISI YA MAKAMU WA RAIS – MUUNGANO
2 May, 2016

NAIBU SPIKA: Ahsante Mheshimiwa Ally Saleh sasa tutamsikia Msemaji wa Kambi Rasmi ya Upinzani kuhusu Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira.

TAARIFA YA MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS -MAZINGIRA, KAMA ILIVYOSOMWA BUNGENI.

MHE. PAULINE P. GEKUL -MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI KWA OFISI YA MAKAMU WA RAIS, MAZINGIRA: Mheshimiwa Naibu Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii ili niwasilishe Hotuba ya Kambi Rasmi ya Upinzani kwa upande wa Mazingira na hii Hotuba inatolewa chini ya Kanuni ya 99(9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la mwaka 2016.

Mheshimiwa Naibu Spika, awali ya yote napenda kuchukua nafasi hii kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa rehema zake kwa kunipa uhai na afya ya kusimama hapa mbele ya Bunge lako Tukufu siku ya leo.

Mheshimiwa Naibu Spika, pia nichukue fursa hii kuwashukuru familia yangu, ndugu jamaa na marafiki hususani wananchi wangu ambao wamekuwa na mimi bega kwa bega katika harakati za kuleta ukombozi na maendeleo ya Jimbo letu la Babati Mjini. Ninawaahidi sitowaangusha wapiga kura wangu hata kama hawanioni katika vyombo vya habari jinsi ambavyo nawapigania humu ndani katika Bunge hili Tukufu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa upekee zaidi napenda kumshukuru Kiongozi wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, Mheshimiwa Freeman Mbowe, Mbunge wa Hai, kwa kuniamini na kuiteua kuwa Waziri Kivuli katika Wizara hii. Napenda kumhakikishia kuwa Kamanda wake nipo imara na nitapiga jaramba mpaka kieleweke.

Mheshimiwa Naibu Spika, utendaji wa Serikali ya Awamu ya Tano, naomba kuifahamisha Serikali ya Awamu ya Tano kuwa *your enemies not the person who opposes you, is the person who congratulates you when doing crap* na kwa tafsiri ambayo siyo rasmi ni kwamba adui yako siyo yule ambaye unatofautiana naye, adui yako ni yule anayekupongeza pale unapofanya mambo ambayo siyo mazuri au ujinga. Ni vema zaidi Serikali chini ya Rais wa Awamu ya Tano wa Tanzania wakatafakari kwa kina kauli hii.

Mheshimiwa Naibu Spika, kuna uzembe mkubwa ndani ya Serikali hususani katika Wizara hii inayoshughulikia mambo ya Mazingira na Muungano. Mambo mengi yanafanywa kiholela bila kufuata taratibu na kuheshimu sheria, sera na miongozo mbalimbali ambayo tumejiwekea wenyewe na tukaridhia. Inaudhi kuona hakuna hatua stahiki zinazochukuliwa badala yake wananchi wanazidi kuumia kwa hali ngumu ya kimaisha.

Mheshimiwa Naibu Spika, mazingira ni neno lenye dhana pana, kila sekta ina muktadha wake kuhusiana na mazingira. Kutokana na muktadha wa Serikali iliyopo sasa imeonesha kuwa mazingira ni taka ngumu au za maji taka zinazotoka viwandani na ndiyo maana Kamati inayoshughulikia masuala ya mazingira ni ile ya Viwanda na Biashara.

Mheshimiwa Naibu Spika, mazingira ni zaidi ya kufikiria taka ngumu au maji taka, mazingira ni uhai wetu kwa vizazi vya leo na vizazi vijavyo. Hii inaonekana na inaendana na Kanuni ambayo inasema hivi, *today's world is not ours but we borrow that from the future generation, so we have to use it sustainably*. Kwa tafsiri isiyo rasmi ni kwamba, dunia tuliyonayo sasa siyo yetu bali tumeazima kutoka kizazi kijacho na hivyo tunatakiwa tuitumie kwa uendelevu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa sekta ya kilimo, mazingira ni aina yoyote ya kilimo itakayopelekea mazao kushindwa kustawi vema katika eneo la ardhi husika kutokana na udongo kuwa sumu au kwisha rutuba.

Kwa upande wa misitu, uharibifu wa mazingira kwao ni ukataji na ufyekaji wa miti yaani *deforestation* bila ya kupanda miti mipya yaani *afforestation*. Kwa upande wa uzalishaji wa viwanda mazingira kwa muktadha wao unakita sana

kwenye aina ya mitambo inayotumika katika uzalishaji kama ina uwezo wa *recycle* taka zake na vile vile hewa ukaa inayozalishwa kwa kiwango gani.

Mheshimiwa Naibu Spika, vivyo hivyo kwa sekta ya madini, uchimbaji wa madini usiofuata taratibu sahihi za utunzaji wa mazingira na kemikali zinazotumika na pia kutokufukia mashimo ili kurudisha ardhi katika uhalisia wake na kwa sekta ya masoko kutokuzoa taka zinazozalishwa sokoni.

Mheshimiwa Naibu Spika, ni ukweli pia kuwa dhana ya mazingira ina tafsiri tofauti kwa jamii zinazoishi mijini na zile zinazoishi vijijini kwa kulingana na hali halisi inayowawezesha kumiliki na kuzitumia rasilimali zinazowazunguka.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa jukumu la kutoa elimu kwa umma juu ya mazingira limekasimiwa kwa Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira kwa niaba ya Serikali, itoe elimu ya mazingira kulingana na muktadha wa kisekta. Kambi Rasmi ya Upinzani inaamini kabisa, kwa njia hii migogoro iliyokuwepo kati ya Serikali na wananchi hasa wale waliojenga maeneo ambayo kwa mujibu wa Serikali ni hatarishi na hivyo wamebomolewa maeneo yao na nyumba zao hautakwisha mgogoro huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, jambo la kuwaelewesha wananchi ni lazima liendane sambamba na kuzieleweshwa Taasisi za Umma ambazo zinatoa huduma kadhaa kwa wananchi, kama Mamlaka za Maji na Shirika la Umeme zingekuwa na uelewa mpana kuhusiana na dhana pana ya mazingira kwenye maeneo hayo hatarishi, zingepolekeka huduma kwa wananchi na wananchi wasingejenga nyumba zao. Sambamba na hilo kama Halmashauri na maeneo husika zingekuwa na uelewa mpana zisingetoa leseni za makazi, na pia zinalipisha wamiliki kodi ya majengo.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa kuwa kimsingi uzembe mkubwa ulifanywa na Serikali kwa kupitisha Sheria na kushindwa kuifanya Sheria hiyo ieleweke kwa wananchi na Taasisi zake zote, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kuchukua jukumu la kuhakikisha wahanga wote wanafidiwa kwa kadri ya wahanga walivyopoteza mali zao.

Mheshimiwa Naibu Spika, mazingira na shughuli za kiuchumi; athari za mazingira zinakuwa kubwa kutokana na kuongezeka kupita kiasi kwa shughuli za kiuchumi bila ya kuangalia hali halisi, uchimbaji wa madini, kilimo kinachotumia mitambo mikubwa na kufanya udongo kuwa mwepesi kiasi cha kuondolewa na maji ya mvua pamoja na upepo, ufugaji wa mifugo mingi katika eneo dogo kutokana na eneo la malisho kuchukuliwa kwa ajili ya shughuli nyingine za kiuchumi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa lugha rahisi ni kwamba uendelevu na kukua kwa uchumi wetu kama nchi kunategemeana ni kwa jinsi gani kama nchi tumejipanga vizuri kuhakikisha mazingira kwa kila sekta inakuwa endelevu. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaelewa kuwa, Mpango wa Awamu ya Pili wa Miaka Mitano, unalenga katika kuhakikisha nchi yetu inakuwa nchi ya kipato cha kati ambapo mchango mkubwa utokane na sekta ya viwanda. Mategemeo makubwa ya uwepo wa viwanda ni kutokana na kuwa na uwezo utakaokuwa endelevu wa uzalishaji wa malighafi.

Mheshimiwa Naibu Spika, kabla ya kufikiria kuwa na uchumi wa viwanda ni lazima tutazame kuwekeza kikamilifu katika kuhakikisha kuwa mazingira yetu yanalindwa na tuwe na mipango mapema ya kuanza kufanya tathmini ya kimazingira kabla ya kutekeleza mradi wowote ule kwa ajili ya kuwa na uchumi endelevu, unaolinda mazingira endelevu.

Mheshimiwa Naibu Spika, mpango wowote ambao tumeupanga kutekeleza kama utakuwa haujazingatia *aspect* ya mazingira katika muktadha wa sekta husika, ni dhahiri tumeshindwa kabla ya mpango wenyewe haujatekelezwa. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani imetoa angalizo hilo kutokana na ukweli kwamba bajeti inayotengwa iwe katika sekta ya kilimo, mifugo, misitu, biashara na sekta zingine, *aspect* ya mazingira ni muhimu sana ili kuifanya sekta husika kuwa endelevu na kwetu bado tupo nyuma. Hivyo ni dalili kwamba *sustainability* yetu katika yale tunayoyapanga bado tupo nyuma hatua kadhaa ili tufanikiwe.

Mheshimiwa Naibu Spika, madhara ya shughuli za kiuchumi kwenye mazingira yanaonekana wazi, mfano, Ziwa Babati sasa limejaa udongo unaotokana na shughuli za kiuchumi jambo ambalo linasababisha mafuriko ya mara kwa mara kwa wakazi hawa na maeneo mengine katika nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, haya yote ni athari za kutokusimamia vema Sheria husika zinazosimamia shughuli za uzalishaji. Matatizo makubwa kwa mujibu wa taarifa ya Wizara inaonesha kuwa uchache wa watumishi kwenye Baraza la Usimamizi wa Mazingira ni hoja ambayo imelifanya Baraza kushindwa kutimiza majukumu yake. Vile vile ufinyu wa bajeti ambayo inatengwa na Bunge umepelekea kukosa fedha na badala yake linategemea kujiendesha kwa kutegemea faini na tozo ndizo zinazotumika kuendesha Baraza letu.

Mheshimiwa Naibu Spika, kwa mwendelezo huu wa kukosekana au kupungua fedha za matumizi mengine ni dhahiri viwanda vinavyotakiwa kujengwa katika awamu ya pili ya Mpango wa Maendeleo, vinaweza kujengwa bila kufanyika kwa tathmini ya mazingira katika maeneo husika. Hii ni

hatari sana kwani hapo mbeleni kunaweza kuwepo na madhara makubwa katika mazingira yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, ofisi hii ya Makamu wa Rais inatambua uzito wa tatizo la mabadiliko ya tabianchi, ikiwa ni pamoja na kuongezeka kwa joto kali hadi kufikia nyuzi joto 36. Sambamba na hayo kumekuwa na mvua kubwa zilizosababisha mafuriko katika maeneo mbalimbali hapa nchini; kuyeyuka kwa theluji ya Mlima Kilimanjaro; kupungua kwa vina vya maji katika mabwawa na mito, maziwa hata bahari; kubadilika kwa majira ya mwaka na kadhalika.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inataka kujua, Serikali ina mpango gani endelevu ya kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi, ikiwemo kuandaa sera mahususi na kuwa na sheria ya kusimamia utekelezaji wa sera husika. Aidha, tunataka kujua tumejipanga vipi kutekeleza kwa vitendo mikataba yote ya Kimataifa ambayo tumeridhia inayohusiana na mabadiliko ya tabianchi.

Mheshimiwa Naibu Spika, miradi yenye harufu ya ufisadi; mradi wa kujenga uwezo, kuhimili athari za mabadiliko ya tabia nchi katika maeneo ya jiji la Dar es Salaam. Mradi huu lengo lake kuu lilikuwa ni kujenga ukuta wa kuzuia bahari isiharibu yaani *ocean road* na Chuo cha Kumbukumbu cha Mwalimu Nyerere, Kigamboni. Disemba mwaka 2011, Bodi ya Mfuko wa Dunia wa Kuhimili Mabadiliko ya Tabianchi (*Adaptation Fund Board (AFB)*) wenye Makao Makuu huko Bonn, Ujerumani ilipitisha mradi huu kuisaidia Tanzania wenye thamani ya dola za Kimarekani milioni tano. Mradi ulikuwa ukitekelezwa kupitia *UNEP* kwa kipindi cha miaka mitano kuanzia mwezi Mei, 2012 hadi Aprili, 2017. Ulitakiwa kusimamiwa na Ofisi ya Makamu wa Rais, kushirikisha Jiji la Dar es Salaam na Halmashauri zote.

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi ulikuwa ufanye mambo yafuatayo:-

Kwanza, kutengeneza baadhi ya miundombinu ya majitaka ya Jiji la Dar es Salaam ambapo zilitolewa dola za Kimarekani laki mbili. Pia mradi ulipangwa kukarabati na kuimarisha ukuta wa bahari, uhifadhi wa mikoko, kulinda matumbawe, kutengeneza maeneo ya ukanda wa bahari, kukuza uelewa wa mabadiliko ya tabianchi, lakini kutengeneza mpango kazi wa utunzaji wa mazingira Pwani, kuhimili mabadiliko ya tabianchi na mradi pia ulipangwa na fedha zilitengwa kwa ajili ya gharama za usimamizi wa mradi huo.

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi mwingine ni Mradi wa Kujenga Uwezo wa Kuhimili Athari za Mabadiliko ya Tabianchi katika maeneo ya Bagamoyo, Pangani, Rufiji na Zanzibar.

Mheshimiwa Naibu Spika, mwanzoni mwa mwaka 2009, Mfuko wa Dunia wa Mazingira (*The Global Environmental Facility (GEF)*) wenye Makao Makuu Washington Marekani, ulikubali mradi uliotajwa hapo juu. Mchakato ulichukua muda kidogo lakini Disemba, 2011 GEF ikaridhia kutoa dola za Kimarekani 3300,000 kuisaidia Tanzania kujenga uwezo wa kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi katika maeneo ya Bagamoyo, Rufiji, Pangani na Zanzibar.

Mheshimiwa Naibu Spika, lengo kuu la mradi huu ilikuwa ni kujenga ukuta wa Pangani uliokuwa umeharibiwa na kuongezeka kwa bahari. Mradi ulipaswa kutekelezwa kwa kipindi cha miaka mitano kuanzia tarehe 30 Aprili, 2012 hadi tarehe 31 Machi, 2017 na fedha zilishatolewa na utekelezaji wa mradi ulikuwa tayari umeshaanza.

Mheshimiwa Naibu Spika, maeneo ya mradi ni Pangani Mjini; Bagamoyo, Vijiji vya Kaole, Kibindu, Kwamsanja, Saadani na Makarunge; Rufiji, Nyamisati Delta; Zanzibar, Pemba, *Tumbe East and West*, Ukele na Kisiwa Paza; Unguja ni eneo la Bwawani. Ufadhili wa mradi huu ulipita Dirisha la Mfuko wa Nchi Maskini Duniani, ambao ulianzishwa mwaka 2001 na zilizokuwa Nchi Wanachama wa Mkataba wa Mabadiliko ya Tabianchi, ni mwendelezo wa msaada kutoka Mfuko huu ambapo mwaka 2007, Tanzania ilisaidiwa kuandaa mpango wa haraka wa Taifa wa kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi huu ulikuwa ufanye mambo yafuatayo:-

Kukarabati na kuimarisha ukuta wa bahari, kuhamasisha visima 18 vilivyoingiliwa na maji ya chumvi katika Wilaya ya Bagamoyo, kuhifadhi mikoko na kadhalika. Kwa upande wa Zanzibar zilitengwa kiasi cha dola za Kimarekani 361,300 kwa ajili ya kazi zifuatazo:-

Uhifadhi wa mikoko, uimarishaji wa ukuta wa bahari maeneo ya Kisiwa Paza, kukuza uelewa wa mabadiliko ya tabianchi na kadhalika.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, imeshangazwa sana na kitendo cha Serikali ya CCM kuomba fedha kwa mwaka huu wa fedha mwaka 2016/2017 kiasi cha shilingi bilioni tisa, kifungu 5001, Idara ya Mazingira kwa ajili ya kufanya kazi ile ile ambayo ilishatengewa fedha na wafadhili na zilishatolewa kama nilivyoainisha hapo awali. (*Makofi*)

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, inaitaka Ofisi ya Makamu wa Rais imtake Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ifanye ukaguzi maalum yani *special audit* ya miradi hii miwili ya kupambana na mabadiliko ya tabianchi pamoja na miradi mingine yote iliyosimamiwa na Kitengo cha Mabadiliko ya Tabianchi kilichopo chini ya Idara ya Mazingira

katika Ofisi ya Makamu wa Rais, Mazingira na Muungano kwani kuna majipu ya kutumbua huko. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, aidha tunalishauri Bunge lisitische kupitisha maombi ya fedha ya mradi huu kifungu 5001 Idara ya Mazingira, hadi hapo ukaguzi maalum utakapofanyika kuhusu fedha za mradi huu ambazo zilikuwa zimetolewa na wafadhili tajwa hapo juu utakapokamilika. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Mradi wa *DART* na Uharibifu wa Mazingira, Bonde la Jangwani; tabia ya Serikali ya kufanya kazi bila kuwashirikisha wataalam wa mazingira na wadau muhimu katika shughuli za mazingira, kuanzia kwenye mipango yake mara nyingi imekuwa ikiigharimu sana Serikali, mathalani Mradi wa Mabasi Yaendayo kwa Kasi unaojulikana kama *DART project* ambao umekuwa sehemu ya uharibifu wa mazingira kwa kuwa haukuzingatia taratibu za utunzaji wa mazingira.

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi wa *DART* ambao umepita eneo la Bonde la Mto Msimbazi, kituo cha mabasi cha Jangwani, umekuwa sehemu kubwa ya uharibifu wa mazingira kwa kuwa umezuia kingo za mto katika eneo hilo la jangwani na kusababisha mafuriko makubwa. Mradi huu ambao uliidhinishwa kwa mujibu wa Kifungu cha 57 cha Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004 inasema kuwa; kwanza, kwa kuzingatia kifungu cha pili ndani ya mita 60 hakutafanyika shughuli yeyote ya binadamu ya kudumu au ambayo kwa asili yake inaweza kuhatarisha au kuathiri vibaya ulinzi wa mazingira na au utunzaji wa bahari au kingo za mto au bwawa au miamba ya asili ya ziwa.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, Waziri anaweza kuweka miongozo ya kuendesha shughuli za binadamu ndani ya maeneo yaliyoelezwa kwa mujibu wa kifungu cha kwanza. Mradi huu pia ulipata Baraka za Baraza la Mazingira la Taifa *National Environment Management Council (NEMC)*.

Mheshimiwa Naibu Spika, pamoja na kwamba, mradi huu umeidhinishwa na Waziri anayeshughulikia mazingira, haukufanyiwa tathmini ya muda mrefu ya kuzuia uharibifu wa mazingira (*Environmental Mitigation Measures*). Maji yanayopita katika bonde hilo yamepoteza mwelekeo wake wa asili na hivyo kutiririka mpaka kwenye maeneo ya makazi. Eneo hilo limegeuka kuwa sehemu ya kutuama maji (*water retention area*) na hivyo kuwa hatari sana kwani linaweza kuwa chanzo cha magonjwa na milipuko kama kipindupindu. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, mradi huu ni moja tu kati ya miradi mingi inayofanywa na Serikali bila kuzingatia athari za muda mrefu (*long term impact*), kama ulivyo kwa mradi wa *DART* kwenye suala la mazingira. Miradi ya namna hii imekuwa ikileta hasara katika Serikali kutokana na athari

zinazotokana na maamuzi yasiyozingatia utaalim na ushauri kutoka maeneo mbalimbali.

Mheshimiwa Naibu Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kueleza mbele ya Bunge lako lako hili Tukufu, hatua gani za dharura zitachukuliwa kuzuia athari za kimazingira zinazohatarisha maisha ya wakazi wanaoishi karibu na maeneo hayo. Serikali ieleze mbele ya Bunge lako lako hili Tukufu ni hatua gani stahili zinazochukuliwa dhidi ya wale walioishauri Serikali katika mradi huu bila kufanya tathmini ya maana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, utafutaji wa gesi asilia na mafuta na hatima ya mazingira yetu. Inaeleweka kuwa Tanzania ni nchi ambayo inaelekea kwenye uchumi wa gesi na mafuta, kama hivyo ndivyo kwa vyovyote vile suala la utunzaji wa mazingira ni muhimu likapewa kipaumbele kwa nchi ambayo inaendelea kama ya kwetu. Baraza la Mazingira la Taifa ndilo lenye mamlaka ya kisheria na kikanuni na utunzaji wa mazingira na kuhakikisha kuwa kunakuwa na matumizi endelevu ya rasilimali zetu kwa ajili ya maendeleo ya Taifa letu.

Mheshimiwa Naibu Spika, suala la utafutaji, uzalishaji, usafirishaji na hatimaye uuzwaji wa gesi na mafuta usipoangaliwa ipasavyo unaweza kuwa janga kubwa la kimazingira katika bahari na hata katika maeneo ya nchi kavu. Athari za mazingira zitokanazo na masuala ya gesi na mafuta zinakwenda mbali kuathiri maisha ya watu wanaoishi karibu na miradi pamoja na viumbe walioko baharini kwa ujumla na hivyo kuathiri moja kwa moja uchumi wa maeneo husika kutokana na mabadiliko ambayo huletwa na shughuli hizo kama vile ukosefu wa ardhi yenye rutuba ambayo ingeweza kutumika kwenye kilimo pamoja na uchafuzi wa vyanzo vya maji.

Mheshimiwa Naibu Spika, Mdhhibiti na Mkaguzi wa fedha za Serikali katika taarifa yake ya mwezi Machi, 2016, kuhusu Taarifa ya Ukaguzi wa Ufanisi kuhusu masuala ya Sera ya Mazingira, Sheria, Kanuni na Mazingira katika utafutaji wa mafuta, imeonesha ni jinsi gani kama Taifa hatujajipanga katika kuhakikisha kuwa mazingira yetu yanatunzwa katika michakato yote ya mafuta na gesi katika nchi yetu.

Mheshimiwa Naibu Spika, taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali imegundua masuala muhimu ya kimazingira katika utafutaji wa mafuta na gesi kama ifuatavyo:-

Kwanza, Baraza la Mazingira la Taifa NEMC halina mpango mahsusi wa kufanya ukaguzi katika miradi ya utafutaji wa mafuta na gesi kutokana na kutokuwa na vifaa. Sekta hiyo ni mpya na pia makampuni yanayoshughulika na sekta hiyo hutumia teknolojia ya hali ya juu sana.

Mheshimiwa Naibu Spika, pili, NEMC haina kanzidata ya makampuni yanayoshughulika na utafutaji wa mafuta na gesi zaidi ya yale machache ambayo yamepewa vyeti vya tathmini ya mazingira.

Tatu, kwa miaka mitano mfululizo kati ya makampuni 71 ya utafutaji gesi na mafuta, NEMC wamefanikiwa kufanya ukaguzi kwenye makampuni matatu tu.

Nne, NEMC haina taarifa zinazojitosheleza za ukaguzi wa makampuni yanayoshughulika na utafutaji na uzalishaji wa mafuta na gesi. Makampuni ya utafutaji wa mafuta na gesi yalishindwa kuwasilisha taarifa za mwaka za uzingatiwaji wa taratibu za mazingira pamoja na NEMC kueleza kuwa taarifa za makampuni zilipokelewa lakini hawakuweza kuwasilisha vielelezo kwa Mkaguzi na Mdhhibiti wa Hesabu za Serikali.

Lingine hakuna utaratibu wa Kiserikali wa kushughulikia masuala ya mazingira katika makampuni ya utafutaji wa mafuta na gesi. Mathalani NEMC na Wizara ya Nishati na Madini hawashirikiani katika masuala ya mazingira katika sekta hiyo ikitiliwa mkazo kuwa TPDC ina kitengo cha mazingira ambacho kina taarifa za kina lakini hazipelekwi wala kuratibiwa kwa kushirikiana na NEMC.

Mheshimiwa Naibu Spika, uadilifu wa kufuatilia adhabu zinazotolewa dhidi ya makampuni yanayokiuka masharti ya utunzaji wa mazingira. Serikali imekuwa na tabia ya kupuuza masuala mbalimbali yanayoshauriwa na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, pia ushauri wa Bunge lako Tukufu unaotolewa na Kambi Rasmi ya Upinzani umekuwa hauzingatiwi. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, katika kupuuza huko tushishangae nchi yetu hasa maeneo ambayo uchimbaji wa gesi na mafuta unaofanyika yakatokea majanga makubwa ya kimazingira kama yalivyowahi kutokea huko Nigeria na Mexico. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka Serikali kujua ni mkakati gani na mpango gani mahsusi ambao utahakikisha mazingira yetu na watu wetu wote utakuwa salama na endelevu wakati zoezi la utafutaji na uchimbaji wa mafuta na gesi unaendelea. (Makofi)

Mheshimiwa Naibu Spika, Utekelezaji wa Mpango wa Bajeti kwa mwaka 2015/2016 na Makadirio ya Matumizi kwa mwaka 2016/2017. Kwa mwaka wa fedha 2015/2016, Bunge liliidhinisha jumla ya shilingi bilioni 35. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni tatu ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo, lakini hadi kufikia tarehe 31 Machi, fedha za maendeleo zilizopokelewa ni jumla ya shilingi milioni 338 tu ambayo ni sawa na asilimia 8.7 ya fedha zote za maendeleo zilizopitishwa na Bunge lako.

Mheshimiwa Naibu Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais inaomba jumla ya shilingi bilioni 17 kwa mwaka wa fedha 2016/2017 ili kutekeleza majukumu yake

zikiwa ni fedha za matumizi ya kawaida na matumizi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo shilingi bilioni 10 zimetengwa kama fedha za maendeleo na kati ya hizo shilingi bilioni nane ni fedha za ndani na shilingi bilioni 2.7 ni fedha za nje.

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia ni kwamba, bajeti ya mwaka huu ni **nunu** ya bajeti ya mwaka jana. Japokuwa bajeti ya fedha za maendeleo kwa mwaka huu ni takribani mara tatu ya bajeti iliyotengwa ya mwaka jana. Kama bajeti ya mwaka jana ilitolewa asilimia 8.7 tu, hoja ni je, hizi za mwaka huu zitaweza kutekelezwa hata kwa nusu yake? Kwa nini tusipange kulingana na kile tulichonacho, badala ya kuonesha kuwa bajeti ni kubwa kwenye makaratasi tu, lakini hali halisi ni kuwa pesa hakuna. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, hitimisho; Kambi Rasmi ya Upinzani inaamini kabisa kuwa kama nchi tunatakiwa kuwa na sera inayojitegemea inayohusu mabadiliko ya tabianchi kwani madhara yake ni dhahiri yataonekana, kama bado lakini yatakuja na fedha zinapopatikana kutoka kwa wadau badala ya kutumiwa kwa lengo hilo, zinaingia kwenye mifuko binafsi. Wahusika ni sawa au zaidi ya wahujumu wa uchumi kwa nchi yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Naibu Spika, baada ya kusema hayo, naomba kuwasilisha na yale mengine yote yaingie kwenye *Hansard*. Ahsante sana. *(Makofi)*

NAIBU SPIKA: Mheshimiwa Gekul, ahsante.

**HOTUBA YA MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI
MHESHIMIWA PAULINE GEKUL (MB), OFISI YA MAKAMU WA RAIS
MAZINGIRA KUHUSU MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI
KATIKA OFISI YA MAKAMU WA RAIS, MAZINGIRA KWA MWAKA
WA FEDHA 2016/17 KAMA ILIVYOWASILISHWA MEZANI**

(Inatolewa chini ya Kanuni ya 99(9) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge Toleo la Mwaka 2016)

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, Awali ya yote napenda kuchukua nafasi hii kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa rehema zake kwa kunipa uhai na afya ya kusimama hapa mbele ya Bunge lako tukufu siku ya leo.

Mheshimiwa Spika, nichukue fursa hii kuishukuru familia yangu, ndugu, jamaa na marafiki husani wananchi wangu ambao wamekuwa na mimi bega kwa bega katika harakati za maendeleo, japo hawanioni tena live katika runinga zao kwa sababu ya fitina za kisiasa zinazofanywa na Serikali ya Chama cha Mapinduzi ambayo kwa sasa imepewa jina maarufu kama “Serikali ya Magufuli” za

kufifisha demokrasia, kuondoa uhuru wa habari nchini na kuupumbaza umma kwa siasa nyepesi ambazo muda sio mrefu umaarufu wake utakuwa umekwisha kabisa.

Mheshimiwa Spika, Nina waahidi sitachoka kuwapigania hata kama hawanioni wala kunisikia kwenye vyombo vya habari jinsi ninavyowapigania humu ndani ya bunge. Mimi pamoja na wenzangu wa Kambi ya Upinzani tutaendee kuikosoa serikali ili ifanye wajibu wake na ninyi muweze kuyajua madudu mengi yanayofichwa na serikali,kuamsha ari ya kufuatilia habari, kujifunza na kupambanua wajibu wa Serikali kwenu kama tulivyofanya huko awali.

Mheshimiwa Spika, kwa upekee zaidi napenda kumshukuru Kiongozi wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni,Mh .Freeman Aikael Mbowe Mbunge wa Hai kwa kuniadini na kunituwa kuwa Waziri Kivuli katika Wizara hii.Napenda kumuhakikishia kamanda wake niko imara na nitapiga jaramba mpaka kieleweke.

2.0 UTENDAJI WA SERIKALI YA AWAMU YA TANO .

Mheshimiwa Spika, naomba kuifahamisha serikali hii ya awamu ya tano kuwa **“your enemy is not the person who opposes you. It is the person who congratulates you when doing crap.”**Adui yako si yule unaye tofautiana nae . Adui ni yule anayekupongeza pale unapofanya ujinga. Ni vyema zaidi serikali chini ya Rais wa Tano wa Tanzania wakaitafakari kwa kina kauli hii.

Mheshimiwa Spika, kuna uzembe mkubwa ndani ya serikali hususani katika wizara hii inayoshughuika na mambo ya Mazingira na Muungano. Mambo mengi yanafanywa kiholela bila kufuata taratibu na kuheshimu sheria, sera na miongozi mbalimbali ambayo tulijiwekea wenyewe na tukairidhia. Inaudhi kuona hakuna hatua stahiki zinazochukuliwa badala yake wananchi wanazidi kuumia kwa hali ngumu ya kimaisha.

Mheshimiwa Spika, mazingira ni neno lenye dhana pana sana, kila sekta ina muktadha wake kuhusiana na mazingira, kutokana na muktadha ya Serikali iliyopo sasa imeona mazingira ni taka ngumu au za maji zinazotoka viwandani na ndio maana Kamati inayoshughulikia mazingira ni ile ya viwanda na Biashara.

Mheshimiwa Spika, mazingira ni zaidi ya kufikiria taka ngumu au maji ya taka, mazingira ni uhai wetu kwa vizazi vya leo na vijavyo, hii inaendana na kanuni ambayo inasema **“today’s world is not ours but we borrow that from the future generation, so we have to use it sustainably”**. Kwa tafsiri isiyo rasmi ni kwamba Dunia tuliyonayo sasa sio yetu bali tumeiazima kutoka kizazi kijacho, hivyo tunatakiwa tuitumie kwa uendelevu.

Mheshimiwa Spika, Kwa sekta ya kilimo mazingira ni aina yoyote ya kilimo itakayopelekea mazao kushindwa kustawi vyema katika eneo la ardhi husika kutokana na udongo kuwa sumu au kuisha rutuba yake. Kwa upande wa misitu, uharibifu wa mazingira kwao ni ukataji/ufyekaji wa miti (**deforestation**) bila ya kupanda miti mipya (**afforestation**), kwa upande wa uzalishaji viwanda mazingira kwa muktadha wao unajikita sana kwenye aina ya mitambo inayotumika katika uzalishaji kama inauwezo wa ku-recycle taka zake na vile vile hewa ukaa inazalishwa kwa kiwango gani. Vivyo hivyo kwa sekta ya madini uchimbaji madini usiofuata taratibu sahihi za utunzaji wa kemikali zinazotumika na pia kutokufukia mashimo ili kuirudisha ardhi katika uhalisia wake na kwa sekta ya masoko kutokuzoa taka zinazozalishwa sokoni na kuzipelekea katika maeneo yaliyotengwa nalo ni uchafuzi wa mazingira pia kwa upande wa baharini na maziwa mazingira yanaongelewa kwa muktadha wake tofauti na sekta tajwa hapo awali.

Mheshimiwa Spika, Ni ukweli pia kuwa dhana ya mazingira ina tafsiri tofauti kwa jamii zinazoishi mijini na zile zinazoishi vijijini kwa kulingana na hali halisi inayowawezesha kumiliki na kuzitumia rasilimali zinazowazunguka.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa jukumu la kutoa elimu kwa umma juu ya mazingira imekasimiwa kwa Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira kwa niaba ya Serikali, litoe elimu ya mazingira kulingana na muktadha wa kissekta. Kambi Rasmi ya Upinzani inaamini kabisa kwa njia hii migogoro iliyokuwepo kati ya Serikali na wananchi hasa wale waliokuwa wamejenga maeneo ambayo ambayo kwa mujibu wa Serikali ni hatarishi na hivyo walibomolewa nyumba zao.

Mheshimiwa Spika, Jambo la kuwaelewesha wananchi ni lazima liende sambamba na kuzieleweshwa taasisi za umma ambazo zinatoa huduma kadhaa kwa wananchi. Kama Mamlaka za Maji na Shirika la Umeme zingekuwa na uelewa mpana kuhusiana na dhana pana ya mazingira kwenye maeneo hayo hatarishi zisingepeleka huduma kwa wananchi na wananchi wasingejenga nyumba zao, Sambamba na hilo kama halmashauri maeneo husika zingekuwa na uelewa mpana zisingetoa leseni za makazi na pia zinalipisha wamiliki kodi za majengo.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa kimsingi uzembe mkubwa ulifanywa na Serikali kwa kupitisha sheria na kushindwa kuifanya sheria hiyo ieleweke kwa wananchi na taasisi zake zote, Kambi Rasmi inaitaka Serikali kuchukua jukumu la kuhakikisha wahanga wote wanafidiwa kwa kadri wahanga walivyopoteza mali zao.

3.0 MAZINGIRA NA SHUGHULI ZA KIUCHUMI

Mheshimiwa Spika, athari za kimazingira zinakuwa kubwa kutokana na kuongezeka kupita kiasi kwa shughuli za kiuchumi bila ya kuangalia hali halisi, uchimbaji wa madini, kilimo kinachotumia mitambo mikubwa na kuufanya udongo kuwa mwepesi kiasi cha kuondolewa na maji ya mvua pamoja na upepo, ufugaji mifugo mingi katika eneo dogo kutokana na eneo la malisho kuchukuliwa kwa ajili ya shughuli zingine za kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, kwa lugha rahisi ni kuwa uendelevu na kukua kwa uchumi wetu kama nchi kunategemea ni kwa jinsi gani kama nchi tumejipanga vizuri kuhakikisha mazingira kwa kila sekta inakuwa endelevu? Kambi Rasmi ya Upinzani inaelewa kuwa Mpango wa awamu ya pili wa miaka mitano, unalenga katika kuhakikisha nchi yetu inakuwa nchi ya kipato cha kati ambapo mchango mkubwa utokane na sekta ya viwanda. Mategemeo makubwa ya uwepo wa viwanda ni kutokana na kuwa na uwezo utakaokuwa endelevu wa uzalishaji wa malighafi.

Mheshimiwa Spika, kabla ya kufikiria kuwa na uchumi wa viwanda ni lazima tutazame kuwekeza kikamilifu katika kuhakikisha kuwa mazingira yetu yanalindwa na tuwe na mipango mapema ya kuanza kufanya tathimini ya kimazingira kabla ya kutekeleza mradi wowote ule kwa ajili ya kuwa na uchumi endelevu unaolinda mazingira endelevu.

Mheshimiwa Spika, Mpango wowote ambao tumepanga kuutekeleza kama utakuwa haukuzingatia **aspect** ya mazingira katika muktadha wa sekta husika ni dhahiri tumeshindwa kabla ya mpango wenyewe haujatekelezwa.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani imetoa angalizo hilo kutokana na ukweli kwamba bajeti inayopangwa iwe katika sekta ya Kilimo, sekta ya mifugo, sekta misitu, sekta ya biashara na sekta zingine, **Aspect** ya mazingira ni muhimu sana ili kuifanya sekta husika kuwa endelevu na kwetu bado tuko nyuma. Hiyo ni dalili kwamba **sustainability** yetu katika yale tunayoyapanga bado tuko nyuma hatua kadhaa ili tufanikiwe.

Mheshimiwa Spika, madhara ya shughuli za kiuchumi kwenye mazingira yanonekana wazi, ziwa Babati sasa hivi limejaa udongo unaotokana na shughuli za kiuchumi jambo ambalo linasababisha mafuriko ya mara kwa mara kwa wakazi wa maeneo ya jirani. Kujaa kwa bwawa la kuzalisha umeme la Mtera pindi mvua inaponyesha, japokuwa maji yanakuwa sio mengi ila ni kutokana na kujaa kwa udongo (**siltation**) unaosombwa na maji ya mvua.

Mheshimiwa Spika, haya yote ni athari za kutokusimamia vyema sheria husika zinazosimamia shughuli za uzalishaji. Matatizo makubwa kwa mujibu taarifa ya

wizara inaonesha kuwa uchache wa watumishi kwenye Baraza la Usimamizi wa Mazingira ni hoja ambayo imelifanya Baraza kushindwa kutimiza majukumu yake, vilevile ufinyu wa bajeti ambayo inatengwa na Bunge umepelekea Baraza kukosa fedha na badala yake linategemea kujiendesha kwa kutegemea **fine** na tozo ndizo zinatumiwa kuendesha baraza.

Mheshimiwa Spika, kwa muendelezo huu wa kukosekana kwa au kupungua kwa fedha za matumizi mengineyo ni dhahiri viwanda vinavyotakiwa kujengwa katika awamu ya pili ya mpango wa maendeleo vinaweza kujengwa bila ya kufanyika kwa tathmini ya mazingira katika maeneo husika. Hii ni hatari sana kwani hapo mbeleni kunaweza kuwepo na madhara makubwa katika mazingira yetu.

Kambi rasmi ya Upinzani Bungeni , tunalishauri Bunge na Serikali kama kweli tunadhamiria kuwa na uchumi wa viwanda ni lazima tuongeze bajeti katika wizara hii na hasa kwa ajili ya shughuli za Baraza ili liweze kufanya tathmini ya mazingira kabla ujenzi na ufufuaji wa viwanda husika haujaanza kutekelezwa, ili uzalishaji utakapoanza pasiwepo na athari kubwa katika mazingira yetu.

4.0 MABADILIKO YA TABIA YA NCHI

Mheshimiwa Spika, mabadiliko ya tabianchi, ambayo ni matokeo ya uharibifu mkubwa wa mazingira umeleta athari kubwa katika sekta mbalimbali za maendeleo ya jamii na sekta zingine ziko katika hatari ya kuathirika pia, sekta hizi ni nishati, kilimo na usalama wa chakula, maji, mifugo kwa kuzuka kwa magonjwa ya milipuko, uvuvi, misitu, wanyamapori, afya, miundombinu, utalii n.k

Mheshimiwa Spika, Tanzania ikiwa moja ya nchi zinazoendelea inahitaji wananchi wetu kujengewa uwezo wa kustahimili athari za mabadiliko ya tabianchi na hiyo kuwa ni kipaumbele cha kwanza. Upunguzaji wa uzalishaji na ongezeko la hewa ukaa iwe ni kipaumbele cha pili. Kambi Rasmi ya Upinzani inaona kuwa kwa kuzingatia mambo haya mawili ni dhahiri madhara yanayojitokeza au yanayonyemelea sekta muhimu kwa uchumi wa nchi zitakuwa zimesalimika au madhara yatapungua kwa kiwango kikubwa.

Mheshimiwa Spika, Ofisi hii ya Makamu wa Rais inatambua uzito wa tatizo la mabadiliko ya tabia ya nchi ikiwa ni pamoja na kuongezeka kwa joto kali hadi kufikia nyuzi joto 36, sambamba na hayo kumekuwa na mvua kubwa zilizosababisha mafuriko katika maeneo mbalimbali nchini, kuyeyuka kwa theluji ya mlima Kilimanjaro, kupungua kwa vina vya maji katika mabwawa, mito, maziwa, na hata bahari, kubadiliko kwa majira ya mwaka n.k

Kambi rasmi ya Upinzani Bungeni, inataka kujua serikali ina mipango gani endelevu ya kukabiliana na mabadiliko ya tabia nchi ikiwemo kuandaa sera

mahususi na kuwa na sheria ya kusimamia utekelezaji wa sera husika. Aidha tunataka kujua tumejipanga vipi kutekeleza kwa vitendo mikataba yote ya kimataifa ambayo tumeiridhia inayohusiana na mabadiliko ya Tabia nchi.

4.1 MIRADI YENYE HARUFU YA UFISADI :

4.1.1 mradi wa kujenga uwezo wa kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi katika maeneo ya jiji la dar es salaam.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu lengo lake kuu lilikua ni **kujenga ukuta wa kuzuia bahari isiharibu ‘Ocean Road’ na Chuo cha Kumbukumbu cha Mwalimu Nyerere Kigamboni**. Mwezi Desemba mwaka 2011 Bodi ya Mfuko wa Dunia wa kuhimili mabadiliko ya tabianchi “Adaptation Fund Board-AFB” wenye makao makuu huko Bonn, Ujerumani ilipitisha mradi huu wa kuisaidia Tanzania wenye thamani ya Dola za Kimarekani milioni tano (USD 5 million). Mradi ulikuwa ukitekelezwa kupitia UNEP kwa kipindi cha miaka mitano kuanzia mwezi, Mei 2012 hadi Aprili 2017. Ulitakiwa kusimamiwa na Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kushirikisha jiji la Dar Es Salaam na halmashauri zake.

Mheshimiwa Spika, Mradi ulikuwa ufanye mambo yafuatayo;

- a) Kutengeneza baadhi ya miundombinu ya majitaka ya jiji la Dar es salaam zilitolewa Dola za Kimarekani 200,000
- b) Kukarabati na kuimarisha ukuta wa Bahari (urefu usiopungua 1.335 km) ulioharibika katika maeneo ya Ocean Road na Chuo cha Kumbukumbu cha Mwalimu Nyerere zilitolewa Dola za Kimarekani 3,337,500
- c) Uhifadhi wa mikoko (40ha) ya mwambao wa jiji la Dar es salaam ili kupunguza kasi ya uharibifu wa fukwe; Dola za Kimarekani 35,000
- d) Kulinda matumbawe (2,000 m²) maeneo ya Dar es Salaam ambako yameharibiwa ; Dola za Kimarekani 110,000
- e) Kutengeneza maeneo ya ukanda wa Bahari “Shoreline stabilization” (1500m x 20m); Dola za Kimarekani 67,500
- f) Kukuza uelewa wa mabadiliko ya tabianchi na kuuhisha “integration” suala la mabadiliko ya tabianchi katika mipango ya kuhifadhi maeneo ya fukwe za Dar Es Salaam. Dola za Kimarekani 235,000;
- g) Kutengeneza Mpango Kazi wa utunzaji wa mazingira ya pwani kuhimili mabadiliko ya tabianchi “Ecosystem Based Integrated Coastal Area Management Action Plan”: Dola za Kimarekani 190,000; na

- h) Gharama za usimamizi wa UNEP, wahandisi, waratibu na kununua vitendea kazi: Dola za Kimarekani 757,064

4.1.2 mradi wa kujenga uwezo wa kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi maeneo ya bagamoyo, pangani, rufiji na zanzibar.

Mheshimiwa Spika, Mwanzoni mwa mwaka 2009 Mfuko wa Dunia wa Mazingira (*The Global Environmental Facility – GEF*), wenye makao makuu Washington, Marekani ulikubali mradi uliotajwa hapo juu. Mchakato ulichukua muda kidogo lakini Desemba mwaka 2011 GEF ikaridhia kutoa Dola Milioni tatu na laki tatu (USD 3.36 million) kuisaidia Tanzania kujenga uwezo wa kuhimili athari za mabadiliko ya tabianchi katika maeneo ya Bagamoyo, Rufiji, Pangani na Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, Lengo kuu la mradi huu lilikuwa ni Kujenga Ukuta wa Pangani uliokuwa umeharibiwa na kuongezeka kwa bahari. Mradi ulipaswa kutekelezwa kwa kipindi cha miaka mitano yaani kuanzia tarehe 30 Aprili 2012 hadi 31 Machi 2017 na fedha zilishatolewa na Utekelezaji wa mradi ulikuwa tayari umeshaanza. Maeneo ya mradi ni Pangani mjini; Bagamoyo (vijiji vya Kaole, Kwamduma, Kibindu, Kwamsanja, Saadani na Makaruge); Rufiji (Nyamisati Delta); Zanzibar: Pemba (Tumbe East na West, Ukele, na Kisiwa Panza) na Unguja (eneo la Bwawani).

Mheshimiwa Spika, Ufadhili wa mradi huu ulipitia dirisha la Mfuko wa Nchi Maskini Duniani (*The Least Developed Countries Fund – LDCF*) ambao ulianzishwa mwaka 2001 (LDCs) zilizowanachama wa mkataba wa mabailiko ya tabianchi. Ni mwendelezo wa msaada kutoka mfuko huu ambapo mwaka 2007 Tanzania ilisaidiwa kuandaa mpango wa haraka wa Taifa wa kukabiliana na athari za mabailiko ya tabianchi.

Mheshimiwa Spika, mradi huu ulikuwa ufanye mambo yafuatayo ;

- a) Kukarabati na kuimarisha ukuta wa Bahari ulioharibika maingilio ya mto Pangani katika bahari ya hindi (urefu usiopungua nusu kilomita kwa pande zote mbili za mto) na kupanda mikoko upya kupunguza kasi ya mawimbi katika baadhi ya maeneo ya ukuta, Dola za Kimarekani 1,100,000
- b) Kuhamisha visima 18 vilivyoingiliwa na maji ya chumvi katika Wilaya ya Bagamoyo na kujenga vipya; Dola za Kimarekani 450,000
- c) Kuhifadhi mikoko (3,000ha) katika mwambao wa Pwani ya Bahari ya Hindi katika wilaya ya Rufiji hasa maeneo ya nyamisati, Dola za Kimarekani 550,000

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa Zanzibar zilitengwa kiasi cha Dola za Kimarekani 361,300 kwa ajili ya kazi zifuatazo;

- a) Uhifadhi wa mikoko 50ha katika maeneo ya Tumbe na 100ha katika maeneo ya Ukele, Zanzibar;
- d) Uimarishaji wa ukuta wa Bahari maeneo ya Bwawani hotel (urefu 120m), kupanda 50ha za mikoko, na kulinda maeneo ya ukanda wa Bahari Pemba (400m maeneo ya Ukele);
- e) Uimarishaji wa ukuta wa Bahari maeneo ya Kisiwa Panza (urefu 50m na kuhimarisha 260ha za mikoko);
- f) Kukuza uelewa wa mabadiliko ya tabianchi;
- g) Kutathmini madhara ya mabadiliko ya tabianchi katika jamii.

Aidha zilitolewa fedha kwa ajili ya kazi zifuatazo;

- a) Kuandaa na kusambaza masuala mbalimbali ya kisera: Dola za Kimarekani 225,000
- b) Kujenga uelewa wa kuhusu mabadiliko ya tabianchi: Dola za Kimarekani 345,000
- c) Gharama za usimamizi wa utekelezaji wa mradi na kununua vitendea kazi: Dola za Kimarekani 325,000

Mheshimiwa Spika, Kambi rasmi ya upinzani Bungeni imeshangazwa sana na kitendo cha serikali hii ya CCM kuomba fedha kwenye Mwaka huu wa fedha 2016/2017 kiasi cha shilingi bilioni 9.247 (kifungu 5001-Idara ya mazingira) kwa ajili ya kufanya kazi ileile ambayo ilishatengewa fedha na wafadhili na zilishatolewa kama nilivyoinisha hapo awali.

Mheshimiwa Spika, Kambi rasmi ya Upinzani Bungeni ina taarifa za kina kuwa miradi hii miwili ilikumbwa na ufiadini mkubwa ambao ulikuwa ukiendeshwa baina ya Mtumishi Mmoja aliyeko katika Ofisi ya Makamu wa Rais idara ya mabadiliko ya tabia nchi akishirikiana na kigogo mmoja aliyekuwa Ikulu wakati wa utawala wa awamu ya nne katika kutafuna fedha ambazo zilikuwa zimetolewa na wafadhili.

Mheshimiwa Spika, Kambi rasmi ya Upinzani Bungeni, inaitaka Ofisi ya Makamu wa Rais imtake Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali afanyie ukaguzi maalumu (**Special Audit**) wa miradi hii miwili ya kupambana na mabadiliko ya Tabia nchi , pamoja na miradi mingine yote iliyosimamiwa na kitengo cha

Mabadiliko ya tabianchi kilichopo chini ya Idara ya Mazingira katika Ofisi ya Makamu wa Rais ,Mazingira na Muungano ,kwani kuna majipu ya kutumbua !. Aidha tunalishauri Bunge lisitisha kupitisha maombi ya fedha ya mradi huu **kifungu 5001-idara ya mazingira** hadi hapo ukaguzi maalum utakapofanyika kuhusu fedha za mradi huu ambazo zilikuwa zimetolewa na wafadhili tajwa hapo juu utakapokamilika.

4.1.3 mabadiliko ya tabia nchi na hatari ya visiwa vyetu kutoweka

Mheshimiwa Spika, Hapo kale, kulikuwa na Kisiwa Miaka mingi iliyopita, mababu na mabibi zetu walipokuwa vijana kulikuwa na kisiwa baina ya Pemba na bara kilichoitwa **Maziwe**. Maziwe ilikuwa imefunikwa na mikoko iliyomea sana pamoja na msitu wa mwambao, na ilizungukwa na mwamba mzuri wa matumbawe (coral reefs) na kujaa samaki. Kisiwa kilikuwa maarufu kwa upatikananji wa kasa. Mamia ya aina kasa kijana na kasa wa kawaida walikuja kutaga katika fukwe zenye mchanga za Maziwe kila mwaka. Kilikuwa kisiwa kizuri sana na kilichojaa wanyama pori hata kufikia kuteuliwa kuwa eneo la hifadhi ya marina mnamo mwaka 1975.

Mheshimiwa Spika, Hakukuwa na watu walioishi huo muda wote, japo kuwa lilikuwa eneo la hifadhi. Lilitumiwa na wavuvi wengi kama kambi. Walikusanya kuni kutoka msituni kupikia chakula chao, na kujenga vibanda kwa kutumia miti ya mikoko na makuti ya mnazi. Jambo hili liliendelea kwa siku nyingi. Lakini pole pole, bila ya mtu yoyote kujua msitu huo ulikuwa unatoweka. Mwanzo kulikuwa na wavuvi wachache lakini baada ya karne nyingi wavuvi wengi zaidi walikuja na kila walipokuja, kila mtu alikata au kuchoma matawi na miti machache tu. Lakini siku baada ya siku, mwaka baada ya mwaka, jambo hili liliongezeka na ilipofikia katika miaka ya sabini hakukuwa na mti hata mmoja kisiwani hapo. Maziwe ilikuwa sio chochote isipokuwa mchanga mtupu.

Mheshimiwa Spika, Kwa miaka michache baadaye, wavuvi waliendelea kukitumia kisiwa cha Maziwe, lakini hawakuweza tena kuoka moto na hakukuwa na kinga yoyote kutokana na hali hewa inayobadilika au hali ya hewa mbaya. Mnamo mwaka 1978, janga lilitokea. Wakati wa upepo wa msimu dhoruba kali ililipiga kisiwani hapo. Kwa kuwa hakukuwa na miti ya kukihifadhi, mawimbi, makali yaliondosha kabisa sehemu ya juu ya kisiwa hicho na kuupeleka mchanga wote baharini, na kwenye miyamba ya matumbawe. Sasa kinachoweza kuonekana juu ya kisiwa hicho ni ukingo wa mchanga ambao unaweza kuonekana tu nyakati za maji kame, kasa hawana tena mahali pa kutaga mayai yao na hakuna kitu chochote kilichobaki kwa ajili ya watu. Kisiwa chote cha Maziwe kimeondolewa/kimetoweka.

Mheshimiwa Spika, taarifa ya kutoweka kwa kisiwa hiki cha **Maziwe** inapaswa kutukumbusha na kutufundisha jambo moja kuwa kuna hatari ya visiwa vyetu vingi kutoweka kama hatutachukua hatua za haraka za kuhifadhi visiwa vyetu. Tunapata taarifa za hali ilivyo katika baadhi ya visiwa vya Pemba na Unguja kuwa katika tishio la kutoweka na taarifa mbalimbali za kisayansi zinaonyesha na kuthibitisha hivyo.

Kambi rasmi ya Upinzani Bungeni inataka kujua ni hatua gani mahususi zinachukuliwa na serikali katika kukabiliana na hali hii ya tishio la kutoweka kwa baadhi ya visiwa vyetu Nchini?

5.0 MRADI WA DART NA UHARIBIFU WA MAZINGIRA BONDE -JANGWANI.

Mheshimiwa Spika, tabia ya Serikali ya kufanya kazi bila kuwashirikisha wataalamu wa mazingira na wadau muhimu katika shughuli za mazingira kuanzia kwenye mipango yake mara nyingi umekuwa ukiigharimu sana serikali. Mathalani, Mradi wa mabasi yaendayo kasi Jijini Dar es Salaam unaojulikana kama “**DART PROJECT**” ambao umekuwa sehemu ya kuharibu mazingira kwa kuwa haukuzingatia taratibu za utunzaji wa mazingira.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa DART ambao umepita eneo la Bonde la Mto Msimbazi kituo cha mabasi cha Jangwani umekuwa sehemu kubwa ya uharibifu wa mazingira kwa kuwa umezuia kingo za mto (river bank) katika eneo hilo la Jangwani na kusababisha mafuriko makubwa.

Mheshimiwa Spika, Mradi huu ambao uliidhinishwa kwa mujibu wa kifungu cha (57) cha Sheria za Mazingira ya mwaka 2004 inasema kuwa “(1) Kwa kuzingatia kifungu cha (2), ndani ya mita sitini hakutafanyika shughuli yoyote ya binadamu ya kudumu au ambayo kwa asili yake inaweza kuhatarisha au kuathiri vibaya ulinzi wa mazingira na, au utunzaji wa bahari au kingo za mto, bwawa, au miambao ya asili ya ziwa. (2) Waziri anaweza kuweka miongozo ya kuendesha shughuli za binadamu ndani ya maeneo yaliyoelezwa kwa mujibu wa kifungu cha (1). Mradi huu pia ulipata Baraka za Baraza la Mazingira la Taifa, (National Environmental Management Council -NEMC).

Mheshimiwa Spika, pamoja na kwamba mradi huu umeidhinishwa na Waziri anayeshughulikia mazingira haukufanyiwa tathimini ya muda mrefu ya kuzuia uharibifu wa mazingira (environmental mitigation measures). Maji yanayopita katika bonde hilo yamepoteza uelekeo wake wa asili na hivyo kutiririka mpaka kwenye maeneo ya makazi. Eneo hilo limegeuka kuwa sehemu ya kutuama maji (water retention area) na hivyo kuwa hatari sana kwani linaweza kuwa chanzo cha magonjwa ya mlipuko kama kipindupindu.

Mheshimiwa Spika, mradi huu ni moja tu kati ya miradi mingi inayofanywa na serikali bila kuzingatia athari za muda mrefu (long term impact) kama ulivyo kwa mradi wa DART kwenye suala la mazingira. Miradi ya namna hii imekuwa ikiiletea hasara serikali kutokana na athari zinazotokana na maamuzi yasiyozingatia utaalumu na ushauri kutoka maeneo mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka serikali kueleza mbele ya Bunge lako ni hatua gani za dharura zitachukuliwa kuzuia athari za kimazingira zinazohatarisha maisha ya wakazi wanaoishi karibu na maeneo hayo? Serikali ieleze mbele ya bunge lako ni hatua gani stahili zitakachukuliwa dhidi ya wale walioishauri serikali katika mradi huu bila kufanya tathimini maana?

6.0 UTAfutaji WA GESI ASILIA NA MAFUTA-NA HATIMA YA MAZINGIRA YETU

Mheshimiwa Spika, Inaeleweka kuwa Tanzania ni nchi ambayo inaelekea kwenye uchumi wa gesi na mafuta. Kama hivyo ndivyo, kwa vyovyote vile suala la utunzaji wa mazingira ni muhimu likawa kipaumbele kwa nchi ambayo inaendelea kama ya kwetu.

Mheshimiwa Spika, Baraza la Mazingira la Taifa ndilo lenye mamlaka ya kisheria na kikanuni ya utunzaji wa mazingira na kuhakikisha kuwa kunakuwa na matumizi endelevu ya rasilimali zetu kwa ajili ya maendeleo ya taifa yetu.

Mheshimiwa Spika, suala la utafutaji, uzalishaji, usafirishaji na hatimaye uuzaji wa gesi na mafuta usipoangaliwa ipasavyo unaweza kuwa janga kubwa la kimazingira katika bahari na hata katika maeneo ya nchi kavu.

Mheshimiwa Spika, athari za mazingira zitokanazo na masuala ya gesi na mafuta zinaenda mbali kuathiri maisha ya watu wanaoishi karibu na miradi hiyo pamoja na viumbe waliopo baharini kwa ujumla na hivyo kuathiri moja kwa moja uchumi wa maeneo husika kutokana na mabadiliko ambayo huletwa na shughuli hizo kama vile ukosefu wa ardhi yenye rutuba ambayo ingeweza kutumika kwenye kilimo pamoja uchafuzi wa vyanzo vya maji.

Mheshimiwa Spika, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa fedha za serikali katika taarifa yake ya mwezi Machi 2016 kuhusu taarifa ya ukaguzi wa ufanisi kuhusu masuala ya Sera ya Mazingira, Sheria na Kanuni za mazingira katika utafutaji wa mafuta imeonesha ni jinsi gani kama taifa hatujajipanga katika kuhakikisha kuwa mazingira yetu yanatunzwa katika michakato yote ya mafuta na gesi katika nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi wa fedha za serikali imegundua masuala muhimu ya kimazingira katika utafutaji wa mafuta na gesi kama ifuatavyo;

- (i) Baraza la Mazingira la Taifa (NEMC)halina mpango mahususi wa kufanya ukaguzi katika miradi ya utafutaji mafuta na gesi kutokana na kutokuwa na vifaa, sekta hiyo ni mpya na pia Makampuni yanayoshughulika na sekta hiyo hutumia teknolojia ya hali ya juu sana.
- (ii) NEMC haina Kanzidata ya makampuni yanayoshughulika na utafutaji wa mafuta na gesi zaidi ya yale machache ambayo yamepewa vyeti vya tathmini ya mazingira.
- (iii) Kwa miaka mitano mfululizo kati ya Makampuni 71 ya utafutaji gesi na mafuta NEMC wamefanikiwa kufanya ukaguzi kwenye makampuni matatu tu.
- (iv) NEMC haina taarifa zinazojitosheleza za ukaguzi wa makampuni yanayoshughulika na utafutaji na uzalishaji wa mafuta na gesi.
- (v) Makampuni ya utafutaji wa mafuta na gesi yalishindwa kuwasilisha taarifa za mwaka za uzingatiwaji wa taratibu wa mazingira, pamoja na NEMC kueleza kuwa taarifa za makampuni zilipokelewa lakini hawakuweza kuwasilisha vielelezo kwa Mkaguzi na Mdhhibiti wa Fedha za Serikali.
- (vi) Hakuna uratibu wa kiserikali wa kushughulikia masuala ya mazingira katika makampuni ya utafutaji wa mafuta na gesi, mathalani NEMC na Wizara ya Nishati na Madini hawashirikiani katika masuala ya mazingira katika sekta hiyo ikitiliwa mkazo kuwa TPDC ina kitengo cha mazingira ambacho kina taarifa za kina lakini hazipelekwi wala kuratibiwa kwa kushirikiana na NEMC.
- (vii) Udhaifu wa kufuatili adhabu zinazotolewa dhidi ya makampuni yanayokiuka masharti ya utanzaji wa mazingira. Mathalani iligundulika kuwa Halmashauri ya Mtwara ilitoa adhabu kwa kampuni ya gesi iliyokuwa imechafua maji ambayo ilikuwa inatumia na watu katika maeneo hayo lakini NEMC haikuweza kufuatilia utekelezaji wa adhabu hiyo.
- (viii) Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira haina mkakati na wala usimamizi wa karibu wa NEMC pamoja na kuwa kisheria na kimsingi ofisi hiyo ndiyo inayosimamia Baraza hilo. Hata hivyo sababu iliyotolewa ni kuwa hakuna utaratibu mahususi uliotolewa kwa ajili ya kufanya kazi hiyo.

Mheshimiwa Spika, serikali hii imekuwa na tabia ya kupuuzia masuala mbalimbali yanayoshauriwa na Mdhhibiti na Mkaguzi wa fedha za serikali na pia ushauri wa bure unaotolewa na Kambi Rasmi ya Upinzani Bunge.

Mheshimiwa Spika, katika kupuuza huko tusishangae nchi yetu hasa maeneo ambapo uchimbaji wa gesi na mafuta unafanyika yakatokea majanga makubwa ya kimazingira kama yaliyowahi kutokea huko Nigeria na Mexico.

Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka serikali kuja na mkakati na mpango mahususi ambao utahakikisha mazingira yetu na watu wake yanakuwa salama na endelevu wakati wa zoezi la utafutaji na uchimbaji wa mafuta na gesi.

Mheshimiwa Spika, Aidha Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni imeshangazwa na kituko katika serikali hii kuwa kwa miaka mingi serikali kupitia Ofisi ya Makamu wa Rais Mazingira pamoja na kuwa na jukumu la moja kwa moja kusimamia NEMC bado hakuna hata utaratibu wa kutekeleza jukumu hilo na kwa maana hiyo Baraza hilo linajitegemea katika kutekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, sasa ni wakati mwafaka kwa serikali kupitia ofisi ya Makamu wa Rais kuhakikisha kuwa inasimamia mazingira katika miradi ya gesi na mafuta kwa mujibu wa sheria na kuacha visingizio vya miaka mingi ili kuelewa masuala mbalimbali ambayo yanaendelea katika miradi hiyo. Ni aibu kubwa kwa serikali ambayo kwa miaka mitano kati ya miradi ya gesi na mafuta 71 iliyokaguliwa ni miradi matatu pekee.

UTEKELEZAJI WA MPANGO WA BAJETI KWA MWAKA 2015/16 NA MAKADIRIO YA MATUMIZI KWA MWAKA 2016/17

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka wa fedha 2015/16 Bunge liliidhinishia jumla ya shilingi 35,335,754,000/- kati ya fedha hizo shilingi 3,868,847,000/- ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Lakini hadi kufikia tarehe 31 march fedha za maendeleo zilipokelewa ni jumla ya shilingi 338,079,000/- tu ambayo ni sawa na asilimia 8.7 ya fedha zote za maendeleo zilizopitishwa na Bunge.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Makamu wa Rais inaomba jumla ya shilingi 17,627,025,000/- kwa mwaka wa fedha 2016/17 ili kutekeleza majuku yake zikiwa ni fedha za matumizi ya kawaida na matumizi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, shilingi 10,747,250,000/- zimetengwa kama fedha za maendeleo, na kati ya hizo shilingi 8,000,000,000/- ni fedha za ndani na shilingi 2,747,250,000/- ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Ukiangalia ni kwamba bajeti ya mwaka huu ni nunu ya bajeti ya mwaka jana, japokuwa bajeti ya fedha za maendeleo kwa mwaka huu ni takriban mara tatu ya bajeti iliyotengwa mwaka jana. Kama bajeti ya mwaka jana ilitolewa asilimia 8.7. Hoja ni je hizi za mwaka huu zitaweza kutekelezwa hata kwa nusu? Kwanini tusipange kulingana na kile tulichonacho? Badala ya kuonesha kuwa bajeti ni kubwa kwenye makaratasi tu. Lakini hali halisi ni kuwa hela hakuna.

HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaamini kabisa kuwa kamanchi tunatakiwa kuwa na sera inayojitegemea inayohusu Mabadiliko ya Tabianchi, kwani madhara yake ni dhahiri yataonekana kama bado lakini yatakuja na fedha zinazopatika kutoka kwa wadau badala ya kutumiwa kwa lengo hilo zinaingia kwenye mifuko binafsi. Wahusika ni sawa au zaidi ya wahujumu wa uchumi kwa nchi yetu. Hivyo basi, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kuzingatia ushauri wetu ili nchi yetu iwe ni eneo salama la kuishi kwa vizazi vyetu.

Mheshimiwa Spika, Baada ya kusema hayo kwa niaba ya Kambi Rasmi ya Upinzani, naomba kuwasilisha,

.....

.....

Pauline P. Gekul (Mb)

**Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani-Ofisi ya Makamu wa Rais-
Mazingira.
02.05.2016**

NAIBU SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, tumefika mwisho wa mawasilisho, ninayo matangazo machache hapa kabla hatujasitisha shughuli za Bunge. Tangazo moja ni kwamba, mahudhurio ambayo Waheshimiwa Wabunge mnatakiwa ku-sign kwa njia ya *biometric*, ni mara mbili kwa siku. Mchana Bunge linaporejea Waheshimiwa Wabunge mnatakiwa kupitia yale maeneo mliyopita asubuhi. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, jambo lingine la kusesitiza ni kwamba, maeneo ambayo Waheshimiwa Wabunge wanatakiwa kufanya hiyo *registration* ni katika vile vituo vilivyowekwa kwenye jengo hili. Siyo vile vya Msekwa na Utawala, kule watatambua tu kwamba, ulikuwepo maeneo ya Bunge lakini kuhusu usajili wa humu ndani ni hivi vituo ambavyo viko huku kuonesha kwamba ulikuja Bungeni.

Waheshimiwa Wabunge, tangazo lingine ni kwamba, jana kulikuwa na mechi kati ya Waheshimiwa Wabunge na Watumishi ama Wafanyakazi wa Bunge na Waheshimiwa Wabunge walishinda goli moja kwa bila. Kwa hiyo tuwapongeze sana Waheshimiwa Wabunge na tunaamini wafanyakazi watajifua zaidi kwa ajili ya wakati mwingine. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, baada ya kusema hayo, nasitisha shughuli za Bunge mpaka saa kumi jioni leo. Samahani nimekumbushwa nisome *list* ya watakaoanza baadaye.

Waheshimiwa Wabunge, tutaanza na Mheshimiwa Dkt. Immaculate Sware, Mheshimiwa Gimbi Dotto Masaba, Mheshimiwa Khatib Said, Mheshimiwa Hafidh Ali Tahir, Mheshimiwa Shamsi Vuai Nahodha, Mheshimiwa Fakharia Shomari Khamis, Mheshimiwa Silafu Jumbe Maufi, Mheshimiwa Khadija Hassan Abood, Mheshimiwa Faida Mohamed Bakar, Mheshimiwa Ali Hassan Omar Kingi, Mheshimiwa Salum Mwinyi Rehani, Mheshimiwa Maida Hamadi Abdallah na Mheshimiwa Khamis Mtumwa Ali. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, hawa ndiyo watakaoanza kuchangia mchana, hivyo wanakumbushwa kuwahi. Nasitisha shughuli za Bunge mpaka saa kumi leo jioni.

(Saa 6.56 Mchana Bunge lilifungwa hadi saa 10.00 Jioni)

(Saa 10.00 Jioni Bunge lilirejea)

Mwenyekiti (Mhe. Andrew Chenge) Alikalia kiti

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge tukae, Katibu!

NDG. NEEMA H. MSANGI- KATIBU MEZANI: Hoja za Serikali, kwamba Bunge sasa likubali kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais (Muungano na Mazingira) kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

MWENYEKITI: Ninayo orodha ya wachangiaji hapa kama ilivyosomwa na Naibu Spika, tunaanza na Mheshimiwa Dkt. Immaculate Sware atafuatiwa na Mheshimiwa Gimbi Dotto Masaba.

MHE. DKT. IMMACULATE S. SEMESI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa fursa hii ya kutoa mchango wangu kwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais na hoja yangu itakuwa upande wa Mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitaanza kwa kutoa masikitiko yangu kuwa sekta hii ya mazingira imepewa kipaumbele cha chini sana, ukizingatia muda kwanza uliotengwa kujadili na hata sekta ya mazingira ilivyowekwa na Kamati ya Bunge imechanganywa na Viwanda na Biashara. Nataka tu nisisitizie umuhimu wa sekta hii ukiangalia hali ya nchi yetu ya Tanzania.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Tanzania bado ni nchi maskini na tunategemea rasilimali tulizonazo ambazo ni mazingira katika sekta mbalimbali. Uvuvi huko kwenye maji, ukulima mashambani, ufugaji, yote haya ni mazingira. Ukiangalia Serikali kwa sasa mazingira imeipa *priority* ndogo sana, mfano tu mdogo, sasa hivi kuna harakati tukiongelea mazingira tunachokiona kwenye Vyombo vya

Habari au harakati zinazoendelea ni kutoa *warning* kwenye viwanda au kufunga viwanda kwamba vinachafua mazingira ama tunasema kwamba tufanye usafi kwa kufagia au kupiga deki maeneo fulani. Kwa hiyo, hii *concept* nzima ya mazingira inakuwa sivyo inavyotakiwa iwe.

Mfano wa pili, kwenye mazingira ambavyo tumeipa *priority* ndogo sana na inashangaza, asilimia kubwa yetu, takribani asilimia 65 ya wananchi wa Tanzania ni wakulima. Ukulima uko wa aina gani? Ukulima huu uko katika kuvuna rasilimali au kupanda mazao kwenye haya maeneo, je, haya maeneo yanayolimwa yanafanya kazi vile inavyotakiwa kwenye kutunza mazingira ili huu ukulima wetu uwe endelevu?

Mheshimiwa Naibu Spika, ukiangalia sekta ya mazingira pia katika shughuli za uvuvi, je hizi rasilimali tunazozichukua katika nchi yetu tunavuna vile inavyotakiwa? Sasa hivi kuna kesi kubwa sana mifano ya uvuvi haramu ambayo inaharibu hayo mazingira ya samaki. Hiyo ni mifano tu michache.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali yetu inaongelea kwamba, tunataka uchumi wa viwanda, lakini uchumi huu wa viwanda rasilimali zinatoka wapi? Ni kwenye haya haya mazingira. Hii ni sekta ambayo imeibeba nchi, lakini cha kushangaza ni sekta ambayo imepewa *priority* ndogo sana. Rasilimali zetu tunazitoa katika mazingira kwa nini hatuipi mazingira *priority* inavyotakiwa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, mfano mzuri ni katika hata hii Taasisi inayoshughulikia mazingira, *National Environment Management Council (NEMC)*, imepewa bajeti kiasi gani ili kutekeleza majukumu ya kusimamia sera ya mazingira nchini, sifuri si ndiyo kwa mwaka huu wa bajeti? Je tutapitisha? Hilo ni suala la kuzingatia. Hapo nilikuwa naonesha tu umuhimu wa mazingira na jinsi ambavyo bahati mbaya hatujaipa sekta umuhimu katika nchi yetu vile inavyotakiwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikianza tu mifano michache kwa Wajumbe wengi ambao tupo humu ndani, tumepita njia ya Morogoro kufika hapa Dodoma. Katikati ya Morogoro na Dodoma nafikiri Wajumbe wengi wameona athari za mafuriko zilizotokea. Mfano mzuri ni Mto Mkondoa unao-*flow* kutoka Singida mpaka huko chini Morogoro, hapo katikati tunaona maeneo ya Kibaigwa wakazi wamepata madhara. Kuna reli ya kati eneo la Godegode, kila mwaka reli hii ya kati inatumia mamilioni ya pesa kurekebisaha na madhara ni nini? Ni kutokana na yale mafuriko yanayotokea katika Mto Mkondoa ambayo uharibu rasilimali hii muhimu ya nchi. Kwa hiyo, hela nyingi inatumika kugharamia hivyo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mfano mwingine mzuri ni wale wananchi wanaoishi maeneo hayo, wanapata madhara makubwa. Wanapoteza

mashamba yao, rasilimali zao nyingine zinaharibika, *livelihoods* zinakwisha, vyanzo vyao vya mapato pia vinaathirika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali itaanza lini kuchukulia umakini kwamba haya mafuriko tunayoyaona ni *consequence* ya kutokutunza mazingira kwa hali ya juu kwenye shughuli za kilimo au shughuli za *mining*, michanga inaingia kwenye mito, mito inakosa zile *channel* zake za asili, yanatapakaa maji *all over the place*. Mifano iko mingi hata kule Dar es Salaam, barabara ya Bagamoyo, maeneo ya Mbezi ni mafuriko maeneo ya Massana kila siku, kwa sababu ya miundombinu mibovu na mipango au mikakati ya kutunza hii mito haiko sawa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mfano wa tatu ni Uvuvi. Uvuvi ni sekta muhimu sana ambayo bahati mbaya haifiliwi mkazo. Unapofanya uvuvi haramu, mfano wa kutumia mabomu, unaharibu rasilimali ya ile bahari, mazalia ya samaki. Hata hivyo, tukumbuke kwanza kule baharini, bahari siyo tu kwa ajili ya shughuli za uvuvi, bahari yenyewe ndiyo kiini ambacho kina-*influence* hali ya hewa. Sasa hivi tunaimba *climate change, climate change. Climate change* vyanzo ni vingi, mojawapo pia ni uharibifu wa sehemu kama za bahari. Namba mbili, hii *climate change* tunayolia na mafuriko tunayoyaona *impact* yake inazidishwa na kutotunza hayo mazingira. Mfano halisi ni hizi *floods* tunazoziona na kadhalika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa nikibaki hapo kwenye mabadiliko ya tabianchi, mazingira yanagusa karibu sekta nyingi, kwenye mifugo, kwenye kilimo, kwenye uvuvi, kwenye *mining* na kadhalika, ukiangalia hata *work plans* za Wizara mbalimbali au Bajeti hamna kipengele kinachoonyesha kwamba hizi sekta mabalimbali zitakabiliiana vipi na mabadiliko ya tabianchi, hamna bajeti, hatuna sera ya *climate change*, tuna *strategy* tu. Kwa mfano, ukiangalia huu Mkutano uliokwisha wa *Climate Change Forum* wa Paris, walichokubaliana, mbona hatujakiwekeza sisi katika nchi yetu?

Kwa hiyo, nafikiri ni muhimu sana kuangalia *issue* za mazingira kwa upana wake na umuhimu wake katika nchi yetu na katika uchumi wa nchi yetu. Tusiangalie tu kwa *narrow set* kwamba ni usafi, mazingira si usafi bali mazingira yamebeba kila kitu katika kila sekta ya nchi hii. Tunasema viwanda, rasilimali mnazozitumia viwandani zinatoka kwenye hayo mazingira au hata ukiangalia afya ya jamii inayohusika ambayo watafanya kazi kwenye hivyo viwanda au shughuli mbalimbali za uchumi, wasipokuwa na afya ya mwili na akili ambayo inakuwa *influenced* na mazingira, huwezi kuwa na Taifa imara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, *issues* za mazingira zinagusa kila Mtanzania, zinagusa *issue* za *economy*, zinagusa *issue* za afya, zinagusa *issue* za elimu, zinagusa sekta mbalimbali na hata nchi imeiona hii, lakini katika karatasi. *Policies* au sera katika *environment* zipo tu kwenye *paper work* lakini hatuoni

katika utekelezaji. Naishauri Serikali iangalie tena kwa upya, iende ikaji-analyse kwa sababu tunatakiwa tu-report back kwa nchi nyingine ambazo zimekubaliana nazo nini tunakifanya kwenye kutunza mazingira na pia katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni hayo tu kwa sasa. Ahsante. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante sana Dkt. Tunaendelea Mheshimiwa Gimbi Dotto Masaba atafuatiwa na Mheshimiwa Khatib Said Haji.

MHE. GIMBI D. MASABA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia Wizara ya Mazingira na Muungano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote, naomba niwape pole wananchi wa Wilaya ya Itilima kwa kupatwa na msiba wa Mwenyekiti wa Serikali ya Kijiji uliotokea hivi karibuni kwa kuvamiwa nyumbani kwake na kupigwa hadi kuuawa. Nawapa pole sana na ni pole kwa Chama. Pia nichukue nafasi hii kukishukuru Chama changu ambacho kimeona umuhimu wa mimi kuwa Mwakilishi wa Mkoa wa Simiyu hasa kwa upande wa UKAWA.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naomba niende moja kwa moja kwenye Wizara ya Mazingira. Tunapozungumza suala la mazingira kwa uhalisia ni kwamba tunapaswa kuzungumza kwa mapana zaidi kwa sababu wananchi tulio wengi tumekuwa tukiamini kabisa kwamba mazingira ni kufagia tu. Naamini mazingira tunapaswa kuyatafakari kwa upana zaidi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia nimemsikiliza Mheshimiwa Waziri wakati anawasilisha taarifa yake, anasema anatarajia kuifanya nchi kuwa ya kijani. Sina hakika kama anaweza kuifanya nchi ya kijani ilihali hawaoneshi u-seriuos wa kubadilisha mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nasema hayo kwa sababu, ukiangalia katika bajeti ambayo imetengwa kwa ajili ya kuboresha mazingira, haikidhi kile ambacho wanakizungumza. Tumejifunza pia kwa bajeti ya mwaka wa fedha 2015/2016, fedha iliyokuwa imetolewa pale ya mazingira ni kama shilingi 3.8 bilioni, lakini mpaka mwezi Machi, Wizara ilikuwa imepokea shilingi milioni 338 jambo ambalo linaonesha wazi kwamba hata ile fedha kidogo haitoki kwa wakati na kama ilitoka mwezi Machi tarehe 31, maana yake hata ile mipango iliyopangwa kwa mwaka wa fedha uliopita haijafanya kazi. Kwa hiyo, hata tukisema kwamba bajeti bado haikidhi, bado Serikali haitoi fedha kwa wakati. Nashauri kama kweli tunataka kufanya mabadiliko ya mazingira na Rais amefuta sherehe ya Muungano akimaanisha kwamba tuwe na nguvu ya mazingira Serikali itoe fedha hizo kwa wakati ili tuweze kuimarisha mazingira yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali ya Awamu ya Nne, ilitoa kauli kwamba wafugaji wafuge ng'ombe kisasa kwa maana ya kwamba ng'ombe wanaleta uharibifu wa mazingira jambo ambalo siyo kweli. Nilidhani kwamba badala ya Serikali kutamka wazi kwamba wafugaji wapunguze ng'ombe, ni vema basi ingeweza kutamka kwamba Mkoa wa Dar es salaam uanze kupunguza magari kwa sababu unaonesha wazi kabisa kwamba ni uharibifu wa mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, isitoshe kusema hivyo, badala ya kuwaambia wafugaji wapunguze ng'ombe, Serikali ijipange kwenda kutoa elimu kwa hawa Wasukuma na wafugaji wengine wa mikoa mingine, badala ya kuwaambia wapunguze ng'ombe, watoe elimu ya kuwafanya watengeneze *biogas* kama *issue* ni kwamba kinyesi cha ng'ombe ndiyo kinacholeta uharibifu wa mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu kuimarisha mazingira, bado minada yetu kwenye mikoa inafanya biashara, minada yote haina uzio, nashindwa kufahamu kwamba ni mazingira yapi ambayo tunayaboresha wakati minada tunayoendesha tunathamini kukusanya ushuru badala ya kuimarisha minada ambayo haina uzio, haijulikani kinyesi cha ng'ombe ni kipi na kinyesi cha mwanadamu ni kipi. Siyo hivyo tu bado minada hii haina vyoo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naiomba sana Serikali, tusizungumze mikakati ya kwenye makaratasi, hii mikakati ya kwenye makaratasi imepitwa na wakati. Waziri anasema anakwenda kuifanya nchi ya kijani, nataka anieleze kwamba nchi yetu inatumia usafiri wa meli, wasafiri wote wa meli naamini kabisa wanajisaidia kwenye bahari zetu, sasa nataka alieleze Bunge kwamba hivyo vinyesi vyote vinavyodondokea na mikojo yote kwenye bahari vinaenda wapi?

Mheshimiwa Mwenyekiti, hatujui hivyo vinyesi vinakwenda wapi na baadaye Wabunge tunakuja hapa tunasimama, tunasifia, tunasema namshukuru Waziri wa Maji ameniboresha kwenye Jimbo langu maji safi na salama, wakati hujui yale maji kama kweli ni salama. Sasa tunataka kujua vile vinyesi vinakwenda wapi na ile mitambo inatumikaje? Naomba kufahamu katika hilo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nichangie kidogo kwenye suala la Muungano. Nina imani kabisa kwa sasa inavyoonekana, kama Muungano wa Tanganyika na Zanzibar hauko hai. Nasema kwa sababu kwa sasa Zanzibar kwanza ina bendera yake, ina wimbo wake na mbaya zaidi bajeti ya Zanzibar haiji huku Bara. Naishauri Serikali kama inaamini kabisa kwamba Muungano ni salama, niombe Serikali hii ipitishie maoni, tuone wangapi wanahitaji Muungano.

MBUNGE FULANI: Mwenyekiti huyo anasoma.

MHE. GIMBI D. MASABA: Mheshimiwa Mwenyekiti, sisomi nina akili. Mimi nilichoijifunza humu Bungeni ukiona sindano inaingia utamsikia Mheshimiwa anatetea na hasa suala likitajwa jina la Rais, nashindwa kufahamu kwamba anatetea kwa misingi ipi, yeye ni Waziri hatakiwi kuonyesha itikadi yoyote. Lakini pia najua.....

MBUNGE FULANI: Soma Kanuni.

MHE. GIMBI D. MASABA: Najua kwamba...

MBUNGE FULANI: Huyu umemtoa wapi?

MHE. GIMBI D. MASABA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni wazi kwamba Muungano siyo salama mpaka sasa hivi. Imeonesha wazi pia kwamba, Wazanzibari waliamua kuchagua Rais wao, lakini kwa sababu Serikali ya Chama cha Mapinduzi ina mabomu, ina silaha, imeamua kupora ushindi waziwazi...

MBUNGE FULANI: Wewe ulikuwepo?

MHE. GIMBI D. MASABA: Mheshimiwa Mwenyekiti, huo ndiyo mchango wangu kwa leo. Ahsante sana

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea, Mheshimiwa Khatib Said Haji akifuatiwa na Mheshimiwa Hafidh Ali Tahir.

MHE. KHATIB SAID HAJI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa nafasi nichangie katika hoja iliyoko mbele yetu inayohusu Muungano na mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote napenda nami kwanza kumwomba Mwenyezi Mungu atujaalie Wabunge na Viongozi wetu afya njema na wale ambao afya zao zimetetereka miongoni mwao hata mimi, tujiombee Mungu atupe uzima ili tuweze kulijenga Taifa hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti namwombea kwa dhati tu Mheshimiwa Magufuli kama anavyopenda kusema tumwombea na mimi namwombea. Pia, namwombea kipenzi cha Wazanzibari, Mheshimiwa Seif Sharrif Hamad

MBUNGE FULANI: *Shame!*

MHE. KHATIB SAID HAJI: Mungu ampe afya njema na nawaombea hao wengine walioko huko pia Mungu awajaalie afya njema ili tutakapochukua madaraka halali Zanzibar waone namna tunavyoendesha nchi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia kwenye maombi yangu niweke upande wa pili. Pamoja na kwamba tumejiombea dua tupate uzima, lakini ikiwa Mwenyezi Mungu mwenyewe aliowajaalia maradhi ni kwa ajili ya dua zetu tulizoomba wale tuliodhulumiwa, Mwenyezi Mungu awaongezee maradufu maradhi hayo, ili wajue kama Mwenyezi Mungu yuko na Mwenyezi Mungu ndiye mwenye uwezo wa kutenda kila jambo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa nianze kuchangia kwa kushukuru kuniweka mtu wa tatu na kulishukuru Bunge lako leo kutupanga wa upande huu tuwe wa mwanzo kuchangia, hii ina maana kubwa, hata Rais anapolihutubia Bunge hupewa yeye nafasi kwanza halafu sisi tukaja mwisho kuchangia. Kwa hivyo, leo wale mliowaweka badala yangu wote, najua hawana la kusema watalisema baada ya nitakayoyasema mimi, kaeni wanafunzi mjifunze. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kwa kusema juzi Mwanasheria Mkuu wa Serikali wakati anatoa mchango wake hapa alijinasibu sana na akasema mengi sana kuhusu uhalali wa kilichofanyika 20/3/2016 Zanzibar. Wanasema wajuzi wa mambo uongo unapoendelea kusemwa na usipokanushwa unaonekana ukweli. Bahati mbaya sana hayupo nilitaka niyaseme haya akiwepo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mujibu wa Katiba ya Zanzibar, Kifungu cha 71 na Kifungu cha 72 ambacho kwa kuokoa muda nitasoma Kifungu cha 72. Kinasema hivi: “Mahakama Kuu ya Zanzibar ndiyo pekee yenye mamlaka na uwezo wa kusikiliza na kuamua mashauri yote yanayohusiana na uchaguzi wa Zanzibar.” Hicho ni kifungu. *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Ulienda Mahakamani?

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, naomba tuvumiliane.

MHE. KHATIB SAID HAJI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiona wanawashwa ujue sindano inawapata.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wanaosema hata sisi hatukwenda Mahakamani, lakini Tume ya Uchaguzi ilitakiwa izingatie Kifungu hiki. Kwa hivyo, tunachosema hapa ni kwamba, uchaguzi wa Zanzibar uliofanyika mara ya pili ulikuwa ni uchaguzi wa haramu na umewapa madaraka ambao haukustahiki kuwepo, maana yetu ni Katiba hii. Sasa kama Katiba hii hamuikubali na Katiba hii ndiyo alioapia Rais wa Zanzibar na ndiye muapaji wa kwanza kushika Katiba hii, maana yake ni kwamba Katiba hii ni haramu hata kuishika. *(Kicheko)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, yamesemwa na tutaendelea kusema kwamba mnadhani limekwisha lakini ninalowaambia halijakwisha, la Zanzibar halijapita! Lipo na litaendelea kuwepo. Mambo ya Zanzibar ni wale wanaosema ni sawa

na mchuzi wa mbwa, ukiukosa kuunywa wa moto ukipoa haunyweki tena! Utakuwa ni uvundo na subirini soon uvundo wa mambo ya Zanzibar mtaanza kuuona. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru katika Mkutano wa 15, Bunge la mwaka 2010, Bunge lililopita, nilinyanyuka hapa nikasema kwamba hakuna haja kusheherekea na kutumia mabilioni ya Tanzania kwa ajili ya sherehe za Muungano, nilisema hapa ndani, mwenye kukariri *Hansard* iko aende akatafute najua nilisema mimi. Nilisema tunapoteza pesa nyingi kusheherekea kitu kisicho na maana yoyote. Muungano wa Tanganyika na Zanzibar Mheshimiwa Waziri uliuremba na kuupaka kila aina ya poda, *lipstick*, manukato au udi, hakuna kitu!

Muungano wa Zanzibar na Tanganyika tuliungana kwa madhumuni makubwa ya kusaidiana kiuchumi, kudumisha amani na kuleta maendeleo ya nchi zetu hizi. Leo kama nchi hizi zimekuwa ni katika mstari wa mwisho kwa umaskini duniani mnajivunia nini na Muungano huu? Kipi cha kujivunia? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naona aibu sana kwamba Muungano huu umekuwa ni silaha tu ya kukidhi matakwa ya watawala kuendelea kuitawala Zanzibar kimabavu, hili ndilo lililoko! Nataka nikuhakikishie, Wazanzibari wamefikia mahali pamoja na unyonge wao, lakini siku ya hukumu tunaiandaa kwa ajili ya wote wanaodhulumu haki za Wazanzibari. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Tanzania ilikuwa ni nchi ya mstari wa mbele katika ukombozi wa nchi za Kusini mwa Afrika, lakini Tanzania hiyo leo imekuwa ni nchi ya mwanzo inayokandamiza washirika wa Muungano wa Zanzibar na watu wake. Hili halikubaliki, lakini tunakokwenda siyo kuzuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, leo mnajifariji hapa kwa kuona kwamba sisi hatuna uwezo wa silaha lakini tuna silaha kubwa kuliko zenu ninyi na silaha yetu ni umoja wetu na Wanzazibari kwa umoja wetu tumekubali kufanya mabadiliko ili kuviondoa visiwa hivi pale vilipo viende mbele pamoja na wale wasakatonge wenu mliowaweka Zanzibar ambao wanakuja hapa wakitetea matumbo yao na siyo kutetea maslahi ya Wanzanzibari.

Mheshimiwa Mwenyekiti, leo ni aibu gani wakati Marekani wanafikiria kuondoa gereza la Guantanamo bay kule Cuba, leo Watanganyika mmeligeuza gereza la Seregea kuwa Guantanamo bay ya Wanzanzibari. Mmewachukua Masheikh wa Zanzibar ndani ya miaka mitatu wako hapa kesi zao hata ushahidi tembe moja hamjapeleka wa kuthibitisha ugaidi wao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Brussels pametokea ugaidi juzi, wamekufa watu *within one week*, yule mwanamme mmoja ameachiwa huru kwa kusema

hakuna ushahidi unaoonesha alihusika vipi na ugaidi wa pale. Leo ninyi hata aibu wala haya hamna, wanazuoni wa Zanzibar *three years* mnawanyima kukaa na watoto wao na wake zao, mmewaweka wake wajane ilhali waume zao wako, mmewaweka watoto mayatima ilhali baba zao wako. Haki gani, Muungano gani? *Alaysa-Allah biahkami lhakimina* hakika Mwenyezi Mungu atalipa juu ya udhalimu wote mnaowafanyia watu wa Zanzibar. Hatuna nguvu za vifaru, lakini nguvu zetu ni umoja wetu na iko siku Mwenyezi Mungu atatusikia kilio chetu cha kuona haki iko wapi mtaifuata mtake msitake! (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda niseme wazi msimamo wetu wa kutoitambua Serikali ya Zanzibar. Wako wengine wanasema hapa kwamba, kama hamuitambui Zanzibar mbona mmekuja hapa? Katika busara ya kawaida unapokwenda porini ukakutana mbwa mwitu utafanya vyovyote ujinasue na mbwa mwitu, lakini ukitembea mtaani ukakutana na mbwa anakubwekea na mwenye mbwa unamuona yaani mfugaji wake, huna haja ya kuparuana naye, mtafute mwenye mbwa u-*deal* naye.

MBUNGE FULANI: Kuhusu utaratibu

MHE. KHATIB SAID HAJI: Utaweza kumwambia mwenye mbwa, kwa hivyo tunajua kwamba Zanzibar mpiga filimbi wake yuko hapa na tunajitahidi kusema....

MWENYEKITI: Muda wako kwanza umekwisha; pili kuhusu utaratibu, niambie kifungu kipi.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti

MWENYEKITI: Kanuni.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti Kanuni ya 64(1)(c) inasema:

64(1) "Bila kuathiri masharti ya Ibara ya 100 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya kuhifadhi uhuru wa mawazo na majadiliano katika Bunge, Mbunge:-

(c) hatazungumzia jambo lolote ambalo linasubiri uamuzi wa Mahakama au jambo lolote ambalo lilijadiliwa na kutolewa maamuzi kwenye mkutano uliopita au uliotangulia na ambalo halikuletwa rasmi kwa njia ya hoja mahsus na vilevile hatapinga uamuzi wowote uliofanywa na Bunge, isipokuwa tu kwa kutoa hoja mahsus inayopendekeza kuwa uamuzi huo uangaliwe upya".

Mheshimiwa Mwenyekiti, msemaji aliyekaa ameongea suala la watu kupelekwa Segerea, jambo ambalo lipo Mahakamani, kwa mujibu wa kifungu hicho ana-*interfere* shughuli zinazoendelea za Mhimili mwingine wa dola.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba mwongozo wako kwenye hili.

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, niliposema tuvumiliane nina maana sana. Ndiyo maana hiyo Ibara ya 64 fasiri ya (1) inaanza na hayo maneno ‘bila ya kuathiri uhuru wa kutoa mawazo na maoni na mijadala humu Bungeni”, Ni vema tukawa na mijadala inayotujenga, inayojenga nchi, yenye afya lakini tusiende nje, hasa hili kwa suala ambalo linasubiri uamuzi wa Mahakama tusifike katika yale makatazo na Mheshimiwa nimekuvumilia tu kwa sababu ulipaswa uanzie kuhusu utaratibu Kifungu cha 64 (2) ambacho kinakueleza, nimekusikiliza vizuri umekieleza vizuri lakini maana yake ni nini?

Ukiona mtiririko wa aliyokuwa anayasema yeye nilivyomsikia na kumwelewa anasema kuna watu ambao wako mahabusu sasa mimi ningependa tu twende hivi, tuheshimu Kanuni kwa hayo makatazo, tusivuke mipaka ya mijadala yetu ambayo inakatazwa, lakini tuwe na ule uhuru wa kuyasema ambayo tuna-*think* yanatusaidia.

Waheshimiwa Wabunge tunaendelea, Mheshimiwa Hafidh Ali Tahir atafuatiwa na Mheshimiwa Shamsi Vuai Nahodha na Mheshimiwa Fakharia Khamis Shomar ajiandae.

MHE. HAFIDH ALI TAHIR: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nakushukuru kwa kunipa nafasi hii. Pili, niwashukuru sana wananchi wangu wa Jimbo la Dimani kwa kunipa nafasi ya kuja tena katika Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, baada ya yale yaliyotokea mwaka 2010.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nianze na suala la Katiba ya Zanzibar Kifungu 72. Kifungu cha 72 kinazungumzia suala la Uchaguzi na Mahakama, lakini mimi niende katika kifungu cha 9 cha Katiba hiyo ya Zanzibar, Kifungu cha 13 ukiachia hicho cha 9 kinasema kama ifuatavyo naomba ninukuu:

“Hakuna Mahakama yoyote itakayokuwa na mamlaka ya kuchunguza jambo lolote lililotendwa na Tume ya Uchaguzi katika kutekeleza madaraka yake kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii.” (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kinachozungumziwa hapa ni amri ya Tume ya Uchaguzi ambayo hakuna Mahakama hata moja duniani itakayoweza kuingilia maamuzi ya Tume ya Uchaguzi. Sasa tunapofika wakati tukazungumzia mambo tusizungumze mambo nusu nusu, tutafute kipengele kinachohusika na nani kinachomhusu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine, kwa sababu nimetanguliza hili, nitakuwa sikufanya haki kama sikuwapongeza Marais wawili wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Nawapongeza kwa kitendo kimoja ambacho kimefanana. Mheshimiwa Magufuli katika sherehe za Mei day alitoa punguzo la kodi kwa wafanyakazi, nampongeza sana kwa hili. Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein ameongeza mshahara kutoka sh. 150,000 kima cha chini na sasa kitakuwa sh. 300,000. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nini maana yake? Maana yake Viongozi hawa wawili ndani ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania wanawathamini Watanzania, wanawathamini wafanyakazi na wanataka waendeleo katika shughuli zao mbalimbali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ambalo limekuwa likizungumzwa sana hapa ni suala zima la Uchaguzi ambalo bado linaendelea kuzungumzwa sehemu mbalimbali. Mwenyekiti wa Tume ya Uchaguzi nae amekuwa akiandamwa sana katika sehemu mbalimbali. Ukienda kwenye kifungu cha 9(2) kinasema kwamba:

“Kwa madhumuni ya utekelezaji wa majukumu yake, Tume ya Uchaguzi itakuwa ni Idara inayojitegemea na Mtendaji Mkuu wake atakuwa ni Mkurugenzi wa Uchaguzi ambaye atateuliwa na kufanya kazi kwa mujibu wa masharti ya sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi”. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mwenyekiti wa Tume ya Uchaguzi amechaguliwa na Rais kwa mujibu wa Baraza la Wawakilishi, sasa hakuna mtu mwingine wa kuingia akasema labda kuna jambo lingine litakaloweza kufanyika. Kama hiyo haitoshi, kuna suala zima la uhuru wa Tume nalo limechukua nafasi yake. Hata hivyo, baada ya yaliyotokea katika uchaguzi na kurudiwa tarehe 20 ninachotaka kukisema hapa lazima Wazanzibari na hapa mimi nilipoita Wazanzibari, wale wa upande wa pili huwa wanasema wale CUF ndiyo Wazanzibari. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninachotaka, Uanzibari una maana yake. Uanzibari siyo kabila, wala hakuna mtu aliyechimbuka kwenye shimo akaitwa Mzanzibari. Zanzibar ni *Cosmopolitan Country*, hakuna mtu anayeweza kusema mimi Mzanzibari; sote tumekuja pale, narudia tena, hakuna mtu aliyechimbuka Zanzibar. Kuna watu wamekuja kwa ngalawa, kuna watu wamekuja kwa majahazi na hao waliotoka huko wanakotaka wao, Dubai au wapi wamewakuta watu wameshafika Zanzibar. (Makofi)

Huwezi ukajiita Mzanzibari wakati unakwenda katika kisiwa kile unawakuta watu! Huwezi ukajiita Mzanzibari kwa sababu tu kuna Mfalme mmoja alitoka alikotoka akaenda akatawala watu ukawa wewe ndiyo

Mzanzibari, kwa sababu umezaliwa na asili ya Kifalme, hujiiti Mzanzibari! Wazanzibari ni wale watu ambao wamekwenda pale, wakakikuta kisiwa kile, wakakianzisha na wengine wakafuata! Wale ndiyo Wazanzibari! *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, iweje leo anasimama mtu anasema Wazanzibari wamesema! Akina nani Wazanzibari? Wako wapi? Jamshid! Jamshid siyo Mzanzibari pale. Pana watu pale Wazanzibari, Wazaramo, wako pale watu waliotoka sehemu mbalimbali, Wandengereko, ndiyo waliotoa kile kisiwa cha Zanzibar. Wazanzibari wale wanaojiita Wazanzibari wale uliowakuta walikuwa wana maneno yao wanaita machogo. Mmewakuta hawa hata wakiwa machogo! Wamewakaribisha, hamuwezi mkafanya vinginevyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine nataka kulisema ni kwamba, tumemaliza uchaguzi juzi, nampongeza sana Katibu Mkuu wa CUF kwa sababu ni mtu anaependa ukubwa. Nampongeza kwa sababu amefika mahali akawafanya hao wanaojiita Wazanzibari waondoe Serikali ya Umoja wa Kitaifa. Wameunda Serikali ya Umoja wa Kitaifa, Katibu Mkuu na mwenzie maana hawa wote jora moja, aliyekuwa Rais wakati ule Mheshimiwa Aman, mtoto wa Mama Fatma ndiyo waliokaa na Seif Sharrif wakapanga suala la Umoja wa Kitaifa. Ninachotaka kusema hii ndiyo *style* yake Katibu Mkuu wa CUF na wale wafuasi wake wanaogopa kumwambia kitu, hawathubutu kusema jambo! Katika mikutano yote aliyofanya na Viongozi wa nchi hii wanashindwa kusema kwa nini anakwenda peke yake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nitoe mfano, Katibu Mkuu wa CUF Maalim Seif ameshakutana na Mheshimiwa Aman mara tatu, kaenda peke yake, Mheshimiwa Seif kakutana na Rais Magufuli kwa tatizo la uchaguzi alienda peke yake, Mheshimiwa Seif Sharrif kakutana na viongozi wengine waliokwenda, kaenda peke yake, kwa nini hawasemi wewe unakwenda peke yako hutuchukui? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ushahidi Mheshimiwa Maalim Seif, kakutana na Mwalimu Nyerere limezungumzwa jambo, halijajulikana mpaka leo! Hajawaambia hawa! Hawaulizi! Waulize basi kasema nini Mwalimu? Waulize basi kasema nini Mheshimiwa Amani? Wanashindwa, hawasemi! Kwa sababu gani? Kwa sababu ni mtu ambaye...

(Hapa Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila utaratibu kuonesha kutokubaliana na mzungumzaji)

MWENYEKITI: Utulivu Waheshimiwa Wabunge, utulivu Bungeni!

MHE. HAFIDH ALI TAHIR: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu ni mtu ambaye anapenda ukubwa bila kuwashirikisha wenzie!

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ni kwamba, tumekwenda kwenye uchaguzi na wenzetu wanasema kwenye risala iliyotolewa hapa ya upande wa Upinzani, wanasema wameingia kwenye uchaguzi mara 5...

MWENYEKITI: Asante! Tunaendelea! (Makofi)

(Hapa Waheshimiwa Wabunge waliendelea kuongea bila utaratibu kuonesha kutokubaliana na mzungumzaji)

MBUNGE FULANI: Imewaingia hiyooo.

MWENYEKITI: Tunaendelea, Mheshimiwa Shamsi Vuai Nahodha, atafuatiwa na Mheshimiwa Fakharia Shomari Khamis!

MHE. SHAMSI VUAI NAHODHA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kwa kumnukuu Mwanafasihi wa Kiingereza...

(Hapa Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakiongea bila utaratibu)

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, upande huu, naombeni basi tusikilizane! Mwisho nitawataja ambao nawaona!

MBUNGE FULANI: Hawawezi kuvumilia hao!

MHE. SHAMSI VUAI NAHODHA: Mheshimiwa Mwenyekiti, *Shakespeare* aliwahi kusema maneno yafuatayo: *“There is a time to hate and time to love”*. Nimewasikiliza wenzangu kutoka Zanzibar kwa makini sana. Naheshimu sana mawazo yao kwa sababu kila mmoja anayo haki kwa mujibu wa Katiba kutoa mawazo yake, nayaheshimu sana. Nimekuwa nikijiuliza sisi Watanzania tunaotoka Zanzibar hatudhani kwamba, wakati umefika kufungua ukurasa mpya! Hatudhani? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa miaka mingi kila baada ya kumalizika uchaguzi tangu mwaka 1995 tunaingia kwenye mifarakano ya kisiasa, watu wengi sana pamoja na mimi, tulifikiri matatizo ya Zanzibar ni ya kisiasa na kwa msingi huo yanaweza kumalizwa kisiasa! Ndiyo maana watu wanaoipenda Zanzibar na marafiki wa Zanzibar walipendekeza kwamba, vyama viwili vikuu, Chama cha Mapinduzi na CUF, wafikirie tena juu ya mfumo wao wa uchaguzi. Walisema huenda tofauti hizi zinazoonekana na mfumo wa mshindi wa uchaguzi kuchukua kila kitu pengine ndiyo sababu ya mfarakano! (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa bahati mbaya sana mwaka 2010 ushauri huo ulikubaliwa, vyama vyetu vilishirikiana kufanya marekebisho ya 10 ya Katiba

ya Zanzibar na tukaunda Serikali ya pamoja, Serikali ya Umoja wa Kitaifa. Kwa bahati mbaya tulifikiria sasa ulifika wakati matatizo haya na mifarakano hii itakuwa imekwisha kwa sababu vyama vikuu viwili vyenye nguvu zinazokaribiana vitafungua ukurasa mpya kwa sababu wanafanya kazi katika Serikali ya pamoja. Kwa bahati mbaya sana jambo hilo halikusaidia sana, tumerudi kulekule tulikotoka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa nina mapendekezo na namwomba sana Mheshimiwa Waziri Mkuu anisikilize vizuri, nina ushauri. Kwa kuwa, suluhu ya Zanzibar haikupatikana au haijapatikana katika misingi ya kisiasa, basi Viongozi, tukiwemo Viongozi wa Zanzibar na Viongozi wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano, tufikirie mambo mengine, ni yepi hayo! Tumejaribu kwenye siasa hatujafanikiwa vizuri! Naamini uchache wa rasilimali na hali ya uchumi ya Zanzibar inachangia sana kwa kiasi kikubwa hali hii ya mitafaruku isiyokwisha Zanzibar. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitasema jambo moja mtashangaa! Bajeti ya Zanzibar ya mwaka uliopita 2015, ilikuwa takribani bilioni 840 hivi, hata hizo zilizopangwa zilipangwa tu kwenye bajeti. Inawezekana utekelezaji wake umetekelezwa kati ya asilimia 60 mpaka asilimia 70. Sasa mnapokuwa na uchache wa rasilimali na mnapokuwa na siasa za mvutano kama tulizonazo Zanzibar, wanasiasa mara nyingi, wanadhani madaraka ya kisiasa ndiyo yanaweza kuamua kila kitu! Kwa maana hiyo, tunadhani sasa mipango yetu ya kupunguza umaskini yote itamalizwa ukiingia Serikalini, kwa maana hiyo, uchaguzi wetu unakuwa mgumu sana kwa sababu, kila mmoja anakimbilia Serikalini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hapa ndipo dhima ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano inapotakiwa ianzie. Uchumi mkubwa ni lazima uchukue dhima usaidie uchumi ulio dhaifu. Nimekuwa Waziri Kiongozi kwa takribani miaka 10 na nimebahatika kufanya kazi kwenye Serikali ya Muungano miaka mitatu, tumezungumza kwa muda mrefu suala la kugawana mapato kati ya Serikali ya Muungano na Serikali ya Zanzibar. Ndugu zangu wale tunaoipenda Tanzania na tunaoipenda Zanzibar tufikie mwisho, tulimalize suala hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, amani ya Tanzania inategemea sana mustakabali wa uchumi wa Zanzibar. Tunaweza kusema hapa, umuhimu wa historia, tuwafundishe vijana umuhimu wa historia, lakini vijana wa leo kwa bahati mbaya sana wanaishi na kuona kile kinachofanyika leo! Naomba sana tujitahidi na Bunge hili lazima litoe uongozi kwenye jambo hili, kadri tunavyoendelea kuchelewa kulifanyia kazi jambo hili, tunaongeza watu wasioutakia mema Muungano bila sababu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tulipokuwa kwenye Bunge la Katiba tulizungumza jambo hili na tukapendekeza lifanyiwe kazi. Kwa bahati mbaya sana utaratibu na mchakato wa Katiba iliyopendekezwa hatujui lini Katiba ile itapitishwa! Ushauri wangu... *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Asante! Tunaendelea!

MHE. SHAMSI VUAI NAHODHA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, tulinde muda! Tunalinda muda. Mheshimiwa Fakharia Shomar Khamis, atafuatiwa na Mheshimiwa Daniel Sanzugwanko!

MHE. FAKHARIA SHOMAR KHAMIS: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Sina budi kuishukuru Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar pamoja na Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuweka amani na utulivu kwa muda wa miaka 52 hivi sasa Tanzania ipo katika utulivu. Lazima nitoe shukrani kwa Serikali zote mbili kuweza kukaa kwa utulivu na amani na Muungano utaendelea kudumu tena wa Serikali mbili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sina budi kutoa shukrani za pekee kwa Jemadari Mkuu wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli kwa kuweza kuweka amani na utulivu kwa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na tukaweza kurejea uchaguzi kwa amani na utulivu na Wazanzibari chaguo lao likawa CCM wakamchagua Mheshimiwa Ali Mohamed Shein kuwa Rais wa Zanzibar.

Nawaambia Wazanzibari hongereni kwa uchaguzi wenu, haya maneno ya kutupatupa yasiwashtue humu ndani ya Bunge, dua la kuku halimpati mwewe, sasa wanaokaa wakaapiza, wakasema hovyoy, wakajilabu hovyoy ni sawa na kujishusha tu, lakini hakuna kitakachokuwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mfano mwaka 2000 wakati wa Mheshimiwa Salmini walikuwa wanawadanganya wenzi wao hawa uchaguzi utarejewa! Uchaguzi utarejewa! Iko wapi? Tukawaambia hapa Katiba inasema mpaka mwaka 2005, hayakuwa, yamekuwa mwaka 2005! *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa kazi kuwatia wenzenu *drip* mkawachoma asubuhi na jioni, wameshachoka kudanganywa! Anasimama mtu anajinasibu eti tutapeleka Mahakamani, hamkwenda Mahakamani hapo mwanzo Mheshimiwa Shein hajakamata nchi, leo mtakwenda Mahakamani nchi

imeshakamatwa, siyo mnajidanganya tu? Huko ni kujidanganya, msidanganye wenzenu uchaguzi hapa mpaka mwaka 2020 kama ulivyokuwa nyuma 2000 mpaka 2005 na hii ni mwaka 2015 mpaka na mwaka 2020. Hayo mnayozungumza kama mtakwenda Mahakamani mtakwenda wapi, hiyo danganya toto, ukweli ndiyo huo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitazungumzia masuala ya Muungano lakini lazima hawa wenzangu watani wangu niwaambie ukweli waulewe, wasidanganye wenzi wao! Uchaguzi mwaka 2015, msijisumbue tutakwenda Mahakamani! Mwaka huu mtakiona! Kitakuwa nini! Tukione nini na kuna Katiba! Kuna Katiba inazungumza na Jemadari Mkuu namshukuru, Zanzibar imetulia, ndiyo maana mnatuona tuko hapa tunapendeza! Walioweka makoti, walioweka vitenge tumekaa hapa, hakuna anayekwambia anataka kuondoka, miezi mitatu mtatuona humu tunamangamanga na shughuli zetu za Bunge. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukurasa wa 51, Kifungu cha 92, Gawio. Nakubaliana na maelezo yote aliyosema Mheshimiwa Waziri, sina matatizo nayo na ile aliyosema 9.9 billion ya gawio sina matatizo nayo, lakini nina ushauri kwamba 4.5 imekaa muda mrefu naona wangekaa tena Serikali hizi mbili wakakokotoa kwamba, hii 4.5 itakwenda mpaka lini? Au ndiyo makubaliano ya Serikali mbili, au ndiyo maamuzi? Naomba hili waliangalie kisha watutolee uamuzi, maana hakuna mtu anayekataa nyongeza na nyongeza huwa inakwenda kwenye fungu! Sasa na hili kama mtalilikotoa mkaliangalia na mkaona hakuna uwezekano wa kutuongezeka itakuwa *maa-salam*, Muungano unazidi kudumu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu ajira ya Muungano, ajira ya Muungano kwa maelezo yaliyoelezwa nayakubali sina matatizo. Mgawanyo wa ajira ulivyo sina matatizo, lakini tatizo langu kwa nini Zanzibar hamuweki ofisi ikawa inashughulikia ajira za Muungano? Kama tatizo lilikuwa ni jengo au ofisi, Ofisi ya Makamu wa Rais Zanzibar ni kubwa na ofisi zipo! Mlituahidi mwaka jana kwamba mtachukua ofisi pale! Je, nini tatizo? Kumetokea nini? Au kuna jambo gani hata hadi leo jengo lipo, ofisi haijafunguliwa pale Zanzibar? Mnawafanya akina kaka na akina dada asubuhi kaenda Bara, jioni karudi kufanya *interview* na siku nyingine asifanikiwe na hela yake imekwenda! (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ni jengo la Ofisi ya Makamu wa Rais, Zanzibar. Jengo ni zuri lakini linahitaji ukarabati. Ukarabati tulikubaliana mwaka jana, Kamati ya Katiba na Sheria ilivyokwenda iliiona uozo uliokuwepo pale mkasema kwamba, tayari mtalitengeneza. Nimefuatilia halijatengenezwa, mlilikwenda mkaligusagusa, lakini mmeliacha liko vile vile na usipoziba ufa utajenga ukuta! Sasa ningewaomba hii kazi na tunataka Makamu wetu wa Rais akae mahali pazuri penye usalama. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, vile vile pale tulikubaliana kwamba sehemu ya nyuma ambapo kuna jengo refu, tukasema Serikali mbili zikae zizungumze ili lile jengo lipate kuondoka au lichukuliwe au mtakavyoamua, lakini tusimpe tabu yule mwenye jengo.

Kutokana na jengo kuwoko pale refu, usalama wa Ofisi ya Makamu, usalama wa nyumba anayokaa Makamu haupo, kwa sababu jengo refu, yule akikaa juu anaona wote mle ndani! Sasa usalama uko wapi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hamjatuambia kwenye hiki kitabu mmefikia hatua gani? Kama kweli hii kazi mliifanya na vikao vilikaa, lazima mngeleta mrejesho! Ningeomba na hili kujua kipi kinachoendelea? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kulikuwa na njia ya dharura ambayo kuna njia *main road* ya kuingilia ambayo ndiyo mnayotokea, lakini tukasema nyuma kuna geti lingine, kujengwe barabara ya dharura ambayo anaweza Mheshimiwa Makamu akaitumia. Tulikubaliana mkasema itakuwoko njia ya dharura kwa usalama wa Mheshimiwa Makamu! Hiyo njia hadi leo haijajengwa na sitegemei kama mtaijenga kwa sababu hata kwenye hiki kitabu hamjajelezea! *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kumaliza nizungumzie vitu ambavyo vitaweza kudumisha Muungano. Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliahirisha sherehe za Muungano siyo kwamba kaziahirisha, aliboresha maendeleo akasema zile fedha zipelekwe Mwanza kwa ajili ya maendeleo, sasa kwa ajili zile fedha zilikuwa ni za Muungano na Muungano ni wa nchi mbili, hili gawio ilibidi tulipate na sisi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante na naunga mkono hoja.

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea, Mheshimiwa Nsanzungwanko, atafuatwa na Mheshimiwa Silafu Jumbe Maufi.

MHE. DANIEL N. NSANZUNGWANKO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Naomba kwa namna ya pekee nikushukuru wewe mwenyewe binafsi kwa namna ambavyo unatuongoza katika kikao hiki kwamba Wabunge tunahitajiana na Muungano wetu huu ni muungano wa watu wa sehemu zote mbili na lazima wote tuvumiliane, tuheshimiane na tupendane.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kabla sijaanza kusema ninachotaka kusema naomba kwanza nioneshe masikitiko yangu kabisa kwa Wizara hii. Mheshimiwa Waziri nilikuwa nasoma hotuba yako yote, katika maeneo yaliyoathirika na ujio wa Wakimbizi Mkoa wa Kigoma tangu mwaka 1958 tumepokea Wakimbizi, lakini hotuba yote hii ya Ofisi ya Makamu wa Rais, hakuna hata sentensi moja inazungumzia uharibifu wa mazingira uliosababishwa na ujio wa Wakimbizi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, imenishangaza sana na Mheshimiwa Waziri sijui nina hakika ulisahau maana huwezi kufanya hivyo. Waheshimiwa Wabunge, Mkoa wa Kigoma tuna mazingira ya peke yetu kabisa, hayafanani na mahali pengine. Ujio wa Wakimbizi tumechukua dhima hii kwa niaba ya Taifa letu, lakini naona juhudi zinazofanywa na Serikali ni juhudi hafifu katika hatua zote za kukabiliana na uharibifu wa mazingira ambao umefanywa na ujio wa wakimbizi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sina haja ya kushika mshahara wa Waziri baadaye ingawaje nimejiandaa kuukamata, ningependa nipate maelezo ni kitu gani kama Serikali inafanya kwa mazingira ambayo yameharibika kwa miaka 40 iliyopita na iko mito ambayo iko mbioni kupotea, Mheshimiwa Waziri wewe unajua Mto Makere sasa hivi umepotea, ule mto hautumiki tena. Chepechepe ya Malagarasi ambayo ni ardhi oevu na imetamkwa na UNESCO iko katika hatari ya kupotea kwa sababu ya harakati za binadamu na nyingi zikisababishwa na wakimbizi.

Ningeomba Mheshimiwa Waziri wakati unahitimisha hotuba yako ili tusigombanie mshahara wako ueleze ni hatua gani za makusudi zimefanywa kwa Mkoa wa Kigoma, Mkoa wote tumeathirika katika jambo hili, uhalifu ni mwingi, ujambazi ni mwingi, maradhi ya kuambukiza ni mengi kwa sababu ya ujio wa wakimbizi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri Mkuu ni shahidi, juzi ulikuwa Kigoma umeona mambo ya ajabu katika makambi ya wakimbizi, tunaomba jambo hili Mheshimiwa Waziri utueleze hatua gani zimefanyika katika ku-*mitigate* janga na mazingira *vis-a-vis* ujio wa wakimbizi katika Mkoa wa Kigoma.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ambalo ningependa kwa ruhusa yako niliseme kidogo ni hili la Muungano. Hili jambo linazungumzwa, nina bahati nzuri nilishiriki katika harakati za muafaka tu, nilishiriki najua harakati zake. Mheshimiwa Waziri, CCM tumeshinda Uchaguzi Zanzibar, CCM tumeshinda Bara, lazima sasa wakati umefika Chama cha Mapinduzi na Serikali zetu mbili tufungue milango ya mazungumzo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, matatizo ya kisiasa hayaondolewi na uchaguzi, migogoro ya Kijeshi haiondolewi na uchaguzi, migogoro ya kiusalama haiondolewi na uchaguzi, migogoro ya kiusalama ya kisiasa inaondolewa na mazungumzo. Tufungue milango tuzungumze. Sisi ndiyo wa kupoteza, wana CCM ndiyo wenye mali, hawa wenzetu hawana mali sisi ndiyo tuna dhima ya kulinda mali hii. Nina hakika na naamini bila kutia mashaka kabisa kwamba hatuwezi kuiacha Zanzibar kama ilivyo, lazima tuzungumze ili hatimaye Muungano huu uweze kuwa na hatima ambayo itatusaidia kusonga mbele. Muungano tunauhitaji sana, acha kunipotisha wewe hapo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ambalo ningependa niliseme ni athari pana za mazingira. Nitoe ushauri kwa Mheshimiwa Waziri, nchi yetu inakabiliwa na jangwa na wewe umeeleza vizuri kwenye kitabu chako. Nchi yetu inaathiriwa na kuzurura ovyo kwa mifugo kila pembe za nchi yetu. Wakati umefika jambo hili la uharibifu wa mazingira, jambo hili la nchi yetu kuingia katika athari na hatari ya jangwa haliwezi kuondolewa na Wizara moja, ni vizuri Ofisi ya Makamu wa Rais, iongoze harakati hizi za kukaa pamoja ili jambo hili lipate suluhu ya kudumu ili wakulima na wafugaji sasa watulie na athari hizi za tabianchi ziweze kutazamwa kwa ujumla wake kama Serikali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, matatizo ni makubwa sana kila mahali kuna shida, naamini kabisa Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano mnaweza kuwa ndiyo vinara, mkasikia *will* kuhakikisha kwamba tatizo hili la mazingira mnatazama kwa ujumla wake kama Serikali na kamwe siyo Wizara moja moja kama ambavyo tunaiona inatokea sasa hivi, kuna migogoro katika maeneo mengi sana na yote inatishia uhai wa mazingira ya Taifa letu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine ambalo umelizungumza katika ukurasa wa 41, Mheshimiwa Waziri umezungumza kwamba kuna mwongozo umeutoa wa elimu ya hifadhi ya mazingira, ingekuwa vizuri hizo nakala 1,050 ambazo umesema zimesambazwa basi nakala chache Wabunge tuko siyo chini ya 400, Wabunge wote tupate nakala ya huo mwongozo wa elimu ya mazingira kama ulivyoeleza kwamba mmeusambaza katika nchi yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni jambo muhimu sana ili na Waheshimiwa Wabunge waweze kufanya kazi hii katika maeneo yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho, niwaombe wenzetu wa *NEMC*, katika hotuba yako umezungumza majukumu makubwa sana ya *NEMC*, ukaguzi wa viwanda, ukaguzi wa majosho, ukaguzi katika hifadhi zetu za wanyama, ukaguzi wa mahoteli. Naomba kupitia kwako wawekezaji wengi wanalalamikia muda mwingi ambao unatumiwa na *NEMC* katika ukaguzi wao, matokeo yake wawekezaji wengi wamekuwa wakinung'unika sana na manung'uniko yao ni pamoja na urasimu usiokuwa na sababu kabisa za wenzetu wa *NEMC*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukizungumza na wenzetu wa *NEMC* wako wasomi wazuri tu wakiongozwa na Dkt. Baya, ni wazuri sana, shida yao ni rasilimali fedha, rasilimali watu. Huwezi ukazungumzia uwekezaji wenye nguvu kama taasisi hizi zinazopaswa ku-*facilitate* uwekezaji bado ni dhaifu. Wenzetu wa *NEMC* wapeni nguvu, waongezeeni fedha ili kaguzi zao katika miradi mbalimbali ya uwekezaji uweze kwenda na iende kwa wakati. Kuchelewa unajua wawekezaji hawa lengo lao kubwa ni wakati, haiwezekani mtu anajenga kiwanda chake au hoteli anahitaji miezi mitatu ya ukaguzi, anawasubiri *NEMC*, anajenga *service station* anahitaji miezi mitatu, minne

kusubiri NEMC haiwezekani! Tumezungumza nao wanasema shida yao kubwa ni *resources*, hawana fedha za kutosha na waongezewe wataalam wa kutosha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho kabisa, nitaunga mkono hoja hii kama nitasikia hatua ambazo zinafanyika za ku-*mitigate* masuala ya wakimbizi katika Mkoa wa Kigoma. Kwa hiyo, na-reserve jambo hili la kuunga mkono hoja hii mpaka nitakapopata maelezo mazuri kuhusu hatua ambazo zinafanyika kwa Mkoa wa Kigoma.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, nakushukuru na sina haja ya kugombana na Waziri kwenye mshahara wake, nitaunga mkono nitakaporidhika na maelezo yake. Ahsante sana.

MWENYEKITI: Ahsante sana. Tunaendelea na Mheshimiwa Silafu Jumbe Maufi, atafuatiwa na Mheshimiwa Faida Mohamed Bakari na Mheshimiwa Salum Mwinyi Rehani ajiandae.

MHE. SILAFU J. MAUFI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipatia nafasi ya kuweza kutoa mchango wangu kiasi katika suala zima la bajeti hii iliyowasilishwa asubuhi hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote napenda kutoa shukurani za dhati na kumpongeza Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Magufuli kwa kazi nzuri anayoifanya. Vile vile nitakuwa ni mnyimi wa fadhila kama nisipompongeza Waziri Mkuu na Baraza lake la Mawaziri kwa kazi wanayoifanya, nasema *big up*. Pia napenda kutoa shukurani za dhati kwa akinamama wa Mkoa wa Rukwa walioniwezesha kuingia katika jengo hili na kuweza kuwazungumzia. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kutoa shukurani za dhati za Serikali yangu ya Chama cha Mapinduzi katika kutambua na kujipanga na kuona kwamba wanahitaji kufanya nini katika kuingia na kuyaboresha mazingira ya nchi yetu ili iweze kuwa katika maendeleo ya wananchi kwa ujumla, nawapongeza sana Serikali ya Chama cha Mapinduzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kuzungumzia suala la mazingira na hasa katika Mkoa wetu wa Rukwa. Mkoa wa Rukwa kwa maana ya jina la Mkoa wa Rukwa imetokana na Ziwa Rukwa tulilionalo. Ziwa hili linaanza kupoteza kina cha Ziwa lile kutokana na maporomoko ya mito inayotoka milimani kuanzia Mlima Liambaliampipa mpaka milima inayozunguka ziwa lile; kuna mito mingi mno ambayo inatiririka kiasi cha kuchukua udongo na kujaza katika lile ziwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kufahamu Wizara imejipanga vipi katika kulinusuru ziwa hili lisiweze kupotea na Mkoa wetu wa Rukwa ukakosa kupata jina. Naomba Serikali ifikirie namna ya kuweza kuyakinga haya maji kwa namna moja au nyingine yakaweza kutusaidia katika suala zima la umwagiliaji au Serikali iweze kuinga maji haya wakayaweka mahali ambapo wanaweza wakafanya utaratibu wa kuyasambaza na kuya-treat, hatimaye kuyasambaza kwa wananchi wetu na kupata maji safi na salama. Kwa kufanya hivyo, itakuwa imewasaidia akinamama wangu wa sehemu ya Bonde la Rukwa kupata maji kwa ukaribu zaidi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, lingine ambalo linapelekea hili Ziwa letu kuwa na kina kifupi ni mifugo mingi iliyoko katika Bonde la Rukwa. Bonde la Rukwa lina mifugo mingi na mifugo mingine ni kwamba wakati wa mnada wa Namanyere kupeleka ng'ombe Mbeya ni lazima watapita barabara ya bondeni na barabara ile ni barabara ya vumbi inayotoka Nyamanyere hadi Kibaoni, Kibaoni mpaka Mtowisa, Mtowisa -Ilemba, Ilemba - Kilyamatundu hadi kufikia Kipeta na hatimaye kuondoka kuingia Chunya - Mbeya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ng'ombe wale wanaweka tifutifu, wakati wa mvua, lile tifutifu ambalo ni udongo unachukuliwa na maji na kupelekwa katika Ziwa Rukwa. Sasa Wizara ina mpango gani wa kushauriana na Wizara husika kuhakikisha barabara ile ya kutoka kibaoni hadi Kilyamatundu kuelekea Kamsamba iwe ni ya lami badala ya kuwa ya vumbi ili isiendelee kujaza udongo katika ziwa letu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uharibifu mzima wa mazingira sehemu yetu ile ya Rukwa ni kutokana na akinamama kuingia mle na kukata miti na kuitumia kama nishati. Sasa tunaomba nishati mbadala kwa lile Bonde la Rukwa kwa kuhakikisha kwamba umeme unapatikana. Umeme ukipatikana mama zangu watapata nishati mbadala na hatimaye ile miti itaweza kukua na kuhifadhi mazingira yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lingine ambalo naweza kuzungumza katika suala zima la mazingira ni suala zima la utafiti. Karibu Wizara zote ambazo nimewahi kuzisikia na ninazoendelea kuzisikia, daima huwa wanaweka utafiti, tathmini, katika sehemu ambazo kwamba zimekwisha piga hatua. Kwa nini wasifanye utafiti na wakafanya tathmini ya maendeleo ya jambo katika Nyanda za Juu Kusini ambapo tuko pembezoni tumechelewa kwa kila kitu?

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaomba sasa utafiti uelekee upande wa Nyanda za Juu Kusini ili na sisi tuwe makini, tuweze kuelewa nini elimu ya mazingira, tunatakiwa kufanya nini kuhusiana na mazingira yetu na sisi tusije tukawa jangwa kama mikoa mingine ambayo imetajwa ndani ya taarifa hii ya Waziri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, makadirio yaliyokuwa yamekadiriwa katika Wizara hii hayatoshelezi mahitaji. Hayatoshelezi mahitaji kwa nini? Kwa sababu suala la mazingira ni suala pevu na ni suala pana ambalo kila Wizara ikitamkwa humu ndani, maendeleo yake huhitaji mazingira yake yawe ni bora zaidi. Sasa suala la mazingira ni suala pana ambalo linahitaji kuwa na bajeti kubwa ya kutosha. Mheshimiwa Waziri Januari sitaona ajabu kabla ya mwisho wa mwaka ukaomba tukuongeze bajeti ya utekelezaji wako. Sasa naomba, Serikali ione uwezekano wa kuiboresha hii bajeti ili iongezeke, tuweze kupata uhakika wa kuweza kuiendeleza vizuri Wizara yetu hii ya Mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza Wizara hii ya Mazingira katika wilaya zetu na mkoa yetu hawa watu hawaonekani kutokana na kazi nzito iliyoko ya Mazingira. Nawaomba tuongezewe idadi ya watumishi ili watumishi hao waweze kujigawa kuweza kutoa elimu kwa wananchi wetu kuhusu suala zima la mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile na hawa wataalam, ni vema wakatengewa fungu la kutosha kupata elimu ndani na nje ya nchi ili waweze kwenda na nyakati zinavyoweza kusomeka katika suala zima la mabadiliko ya tabianchi katika nchi yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitapenda kupewa taarifa rasmi na Mheshimiwa Waziri mhusika hasa kuhusu kuhakikisha kwamba Ziwa letu la Rukwa linakingwa na linaweza kuboreshwa na hatimaye kuwa ziwa zuri na kuweza kuimarika, kwa sababu Ziwa Rukwa lina mamba wengi mno. Suala la Mamba pia ni suala la Maliasili, kwa hiyo tunawaomba muwalinde mamba hawa wasiweze kupotea ndani ya Ziwa letu la Rukwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho, namwomba Mheshimiwa Waziri mhusika aweze kuniambia ni mikakati ipi ambayo imewekwa au anayotarajia kuifanya kuboresha mazingira yanayoanza kupotea katika Nyanda ya Juu Kusini na hususani Mkoa wetu wa Rukwa ndani ya Ziwa letu la Rukwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante sana Mheshimiwa. Tunaendelea na Mheshimiwa Faida Mohamed Bakar, atafuatiwa na Mheshimiwa Salum Mwinyi Rehani.

MHE. FAIDA MOHAMED BAKAR: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipatia nafasi ya kuchangia hoja hii ya bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kumshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa Rehema kwa kutufikisha hadi leo tukiwa katika hali ya uzima na usalama.

Pia napenda sana kuwashukuru wanawake wa Chama cha Mapinduzi wa Mkoa wa Kusini Pemba kwa kunichagua kwa kura za kishindo na kuniwezesha kuwa Mbunge wao, nawaahidi sitowaangusha kama kawaida yangu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nataka nianze kwa kuipinga ripoti ama hotuba ya Kambi ya Upinzani, ambayo ameisoma Mheshimiwa Ally Saleh, kusema kwamba Zanzibar uchaguzi ulikuwa mbaya, wananyanyaswa, ushindi hawakupata CCM, wao ndiyo waliopata ushindi, wamenyang'anywa ushindi, mimi niwaulize ushindi huo waliupata wapi? Kupata ushindi siyo bure, kupata ushindi ni kazi, kwa hiyo, naomba tu tustahimiliane. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa napenda kwenda moja kwa moja katika bajeti. Kwanza napenda kuipongeza Wizara hii na Mawaziri wetu wa Wizara hii Mheshimiwa January Makamba na Mheshimiwa Mpina, Mwenyekiti wangu wa Wilaya, alikuwa Mwenyekiti wa Vijana wa Wilaya, nilipokuwa Naibu Katibu Mkuu wa Vijana. Nawapongeza sana kwa kazi kubwa mnayoifanya kwa ushirikiano mzuri, nawatakia kila lenye kheri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda sana kuupongeza uchaguzi Mkuu wa Oktoba, 2015, kwa ushindi wa kishindo ambao tumepata Chama cha Mapinduzi, tukawa tunaongoza Serikali ya Chama cha Mapinduzi inayoongozwa na Dkt. Pombe Magufuli. Uchaguzi wetu Mkuu ambao ulifanyika kwa kule Pemba CUF walipata huo ushindi, lakini nashangaa wanasema nini na wao wamo humu ndani? Mnasema hamuukubali Uchaguzi Mkuu mbona ninyi mmo humu ndani hamtoki, au mkuki kwa nguruwe kwa binadamu mchungu? Kwa sababu kama hamuutambui uchaguzi ule, mnetoka mkaenda majumbani mwenu, mmo humu, mnachukua posho, mnafanya kila kitu hapa, lakini hamuukubali uchaguzi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kumpongeza Mama Samia Suluhu Hassan, wanawake tunaweza. Mama huyu ni *fighter*, anafanya kazi usiku na mchana katika Serikali hii ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, tunakupongeza Mama Samia. Pia napenda kumpongeza Waziri wetu Mkuu Majaliwa mtu wa watu, mtu wa vitendo, jembe hongereni sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia napenda sana kuupongeza uchaguzi wa marudio wa Zanzibar, Uchaguzi ambao umekuwa wa demokrasia, uchaguzi ambao Vyama vya Upinzani ambavyo vimeshiriki uchaguzi huu wa marudio, wa tarehe 20/3/2016, Chama cha ADC, chama cha TADEA, Chama cha Wakulima, vilishiriki uchaguzi huu wa marudio, CUF wao na chama cha CHADEMA wakapingana na uchaguzi huu wa marudio na lazima waukatae Uchaguzi huu, kwa sababu uchaguzi wa Oktoba, 2015 waliiba kura. (Makofi)

(Hapa Waheshimiwa Wabunge walikuwa wakishangilia sana kiasi cha kutosikika kinachozungumzwa na Mchangiaji)

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, naendelea kuwasihi sana, kuna aina ya kushangilia, kuna aina ya kufurahi, tukienda hivi wala hatusikii mchangiaji anasema nini na maana yake ni kwamba hamtaki msikie anachosema.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, hana anachosema.

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Wewe ni *Shame* hapo.

MWENYEKITI. Waheshimiwa Wabunge, nawaombeni pande zote za *Political Divide* Bungeni, tuwe na vifua vipana, eeh! tuwe na vifua vipana tu, malizia dakika yako moja. *(Makofi)*

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mheshimiwa Mwenyekiti, hawa wamezoea bobo hawa, bobo kama hulijui nitakwambia. Napenda kuupongeza uchaguzi huu wa marudio chini ya Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar iliyoongozwa na Mheshimiwa Jecha.

MBUNGE FULANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, tabia gani hii.

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mheshimiwa Jecha hongera popote ulipo, kwa kusimamia Uchaguzi wa Zanzibar kwa amani na utulivu na usalama. Jecha hoyee!

WABUNGE FULANI: Hoyee!

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mheshimiwa Mwenyekiti, uchaguzi huu uliompata ushindi Mheshimiwa Rais wetu Mtukufu, Ali Mohamed Shein, Rais jasiri, Rais mstahimilivu na kama Rais siyo mstahimilivu basi angekwishakufa kwa hawa Wapinzani, lakini Mheshimiwa Dkt. Shein ni Rais jasiri, ameiweka Zanzibar katika amani na utulivu. Vile vile tunavishukuru Vyombo vya Usalama wa Taifa, vyombo vya Muungano.

MHE. ALLY SALEH ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu utaratibu!

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mheshimiwa Ally Saleh kaa kitako nikueleze, ninyi mlipokuwa mnasema nilinyamaza, sasa na mimi nasema ni bosi wenu wa Chama cha Mapinduzi nasema nataka mnyamaze! *(Makofi)*

MBUGE FULANI: Sema!

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mheshimiwa Mwenyekiti, nilindie muda wangu tafadhali, nina mambo mengi ya kusema hapa leo. Pia nampongeza Balozi wetu Seif Idd, ni Kiongozi bora.

MBUNGE FULANI: Hatumtaki.

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Ninyi hamumtaki kwa sababu anawatia adabu, Muungano wa Zanzibar na Tanganyika, Oyee!!!!

WABUNGE. Oyee!

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mapinduziii !

WABUNGE. Daima!

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mheshimiwa Mwenyekiti, tunashukuru Mwenyezi Mungu kutujalia Muungano huu, ulioasisiwa na Hayati Abeid Amani Karume na Hayati Julius Kambarage Nyerere, Mwenyezi Mungu awalaze mahali pema Viongozi wetu shupavu.

MBUNGE FULANI: Amina.

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mheshimiwa Mwenyekiti, Muungano una maendeleo mengi sana, Wazanzibari tuko kila pembe ya Mikoa ya Bara, tunafanya biashara, tumeoana, tunashirikiana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mbunge, ahsante, muda wako umekwisha,

MHE. FAIDA MOHAMMED BAKAR: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea na Mheshimiwa Salum Mwinyi Rehani, atafuatiwa na Mheshimiwa Khamis Mtumwa Ali.

MHE: SALUM MWINYI REHANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa nafasi hii adhimu kwangu ya kuchangia bajeti hii ya Ofisi ya Makamu wa Rais na nitaomba tuchangie na sisi wengine tutachangia kitaalam zaidi kuliko kisiasa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nawashukuru sana wananchi wa Jimbo langu la Uzini, walioniwezesha leo hii kuwoko hapa ili kutoa mchango wangu huu katika Ofisi ya Makamu wa Rais na hasa kwenye upande wa Mazingira. Hali ya Tanzania ni tete, bado hakujawa na mikakati ya utekelezaji wa Sera na miongozo mbalimbali, kwa ajili ya kuhami mazingira yaliyopo. Nchi hii miaka 20

na miaka 10 iliyopita sivyo ilivyo leo, kila siku zikienda nchi inakwenda na maji na kama hakutakuwa na uthubutu wa udhibiti wa mazingira tuliyonayo baada ya miaka 10 hapa tutakuwa hatuna tofauti na wale wenzetu wa Ethiopia na nchi nyingine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu suala zima la uharibifu wa mazingira lakini vilevile na kuondoka kwa uoto wa asili kwa maeneo mbalimbali tuliyonayo katika nchi yetu, miaka 20 iliyopita katika mabonde ya Usangu, ukija mpaka Mlimba na Iringa, yalikuwa ni mabonde ambayo yanaitwa ni mabonde chepe, leo hii maeneo yale yameharibika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini hali ni mbaya zaidi katika Kanda ya Ziwa, hali ya hewa imebadilika, joto limepanda, miti hamna, hali imekuwa ni ngumu zaidi. Ushauri wangu kwa Wizara hii ni kwamba kuwepo na mkakati maalum wa kurudisha uoto wa asili na hasa kwa maeneo yale ya Kanda ya Ziwa na Mikoa ya Kati hapa. Nakuomba Waziri na Waziri Mkuu, uwepo mkakati wa kupanda miti, kwa Watanzania wote, angalau miti minne kwa kila Mtanzania kwa kila mwaka. Mkakati huu ukiwekwa sahihi, tutaweza kuwa na uhakika wa kurudisha hali ya mazingira tuliyonayo. Pia kuweko na aina maalum ya miti ambayo inaweza kuongeza kiwango kikubwa cha uzalishaji wa carbon katika maeneo yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumelezwa katika taarifa iliyoletwa hapa na Waziri kwamba uharibifu uliopo uko wa asilimia mbili, *latest information* na hasa ile taarifa iliyotoka *Durban* iko zaidi ya hapo. Kila siku tunapokwenda *Ozone Layer* inazidi kumomonyoka na ndiyo maana joto linapanda na linashuka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, miaka mitano iliyokwisha Dodoma kipindi hiki tulikuwa na baridi leo hii tuna joto na hatuna uhakika kwamba itafika mwezi wa saba baridi itarudi kama vile ilivyokuwa, nchi inakwenda na maji!

Mheshimiwa Mwenyekiti, mkakati huu nataka kuunganisha na ule Mfuko aliosema Waziri wa Mazingira, ule ndiyo ukombozi wa nchi hii. Mheshimiwa Waziri nikushauri kitu kimoja, tuanzishe kwa maksudi Mfuko huu na upitie kwenye simu zetu. Kila Mtanzania mwenye simu angalau achangie nusu shilingi katika Mfuko wa Mazingira. Kwa kila sh. 1,000 itaweza kutusaidia utekelezaji wa mbinu mbalimbali za kuweza kuokoa maeneo yale ambayo yameathirika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ushauri mwingine ni kwamba, Mheshimiwa Waziri nakuomba sana urudi kwenye mkakati ule uliotengenezwa na *NEAP* ambao ulikuwa chini ya Ofisi ya Makamu wa Rais. Ule Mpango Mkakati na *action plan* ya *NEAP* itaweza kututoa kuhakikisha kwamba tunakuwa na mfumo mzuri wa ufugaji, mfumo mzuri wa kilimo, mfumo mzuri wa viwanda na mfumo mzuri wa kuhakikisha kwamba, kila idara inaweza kushiriki.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mazingira, Wizara zote ni wadau, suala la mazingira ni mtambuka, hivyo kila Wizara inastahili kuweka fungu maalum kuchangia katika Mfuko wa Mazingira. Wizara ya Madini maeneo mengi yanayochimbwa mashimo ya madini hakuna mpango mkakati wa kuyarudisha kama yalivyokuwa, basi isiwe kurudisha lakini kuweza kuyafanya yale maeneo kutumika kwa shughuli nyingine. Mfumo wa Kilimo tunaolima unasababisha ardhi iondoke rutuba, uoto wa asili unapotea na hali ya hewa inazidi kuwa *disturbed*, uzalishaji kila siku unaendelea kuwa chini. Hofu yangu kama hakutakuwa na nia thabiti ya kudhibiti mazingira haya, Tanzania itafika mahali itaomba chakula. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, vile vile katika kuangalia suala zima la uharibifu wa mazingira katika bahari, Tanzania imezungukwa upande mmoja na bahari, lakini kule Zanzibar tumezungukwa na bahari kila pembe. Bado sijaona udhibiti au mkakati maalum wa kuvinusuru visiwa vile na kuinusuru hii nchi upande wa bahari na hali ya mmomonyoko unaokwenda siku hadi siku.

Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa zilizopo za utafiti, kila mwaka bahari inasogeza nusu mita mpaka mita moja juu ya ardhi, kwa hiyo eneo tulilionalo linazidi kupungua, ukiangalia miaka 20 ijayo maeneo mengi ambayo sasa hivi yanakaliwa na watu yatakuwa yamehamwa na maji yatakuwa yamechukua nafasi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, taasisi zetu za *NEMC* na zile zinazofanya *impact assessment* za kutoa vibali vya ujenzi wa mahoteli na vitu mbalimbali katika maeneo yetu ya bahari, zimekuwa nazo zinatumika kuchangia uharibifu wa mazingira badala ya kunusuru. Nitoe mfano mmoja, tumekuwa na kawaida mahoteli mengi ya Waitaliano yanajengwa... (Makofi)

*(Hapa kengele ililia kuashirika kwisha
kwa muda wa Mzungumzaji)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante na naunga mkono hoja. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea na Mheshimiwa Khamis Mtumwa atafuatiwa na Mheshimiwa Khadija Hassan Aboud.

MHE. MTUMWA ALI KHAMIS: Mheshimiwa Mwenyekiti, nami nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuchangia, aidha napenda kuchukua nafasi hii kuwashukuru wananchi wa Jimbo la Kiwengwa kwa kunichagua kwa kura nyingi kuwa Mbunge wa Jimbo hili tiketi ya Chama cha Mapinduzi. Pia napenda kuwashukuru Watanzania kwa kumchagua Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli, kuwa Rais wa Jamhuri wa Muungano wa Tanzania na

Mheshiimwa Dkt. Ali Mohamed Shein kuwa Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kabla sijaanza kuchangia hotuba ya Mheshimiwa Waziri, naomba niguse mambo mawili, matatu ambayo yamezungumzwa katika hotuba ya Upinzani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wapinzani katika hotuba yao wamezungumza kwamba wana hofu ya kuvunjika kwa Muungano, mimi napenda kusema kwamba hofu hii wataendelea kuwa nayo lakini Muungano huu hauvunjiki utaendelea kuwepo, kwa maslahi ya Watanzania wakiwemo Wazanzibari.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kusema ukweli Muungano huu umeleta faida nyingi kwetu, wengine tunaozungumza hapa tumekuwepo kwa tiketi ya Muungano kama siyo Muungano maana yake tusingekuwemo humu na tusingefika hapa kuzungumza na kuchangia mambo mbalimbali ambayo yanahusu mustakabali wa nchi yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia wameendelea kusema eti Muungano huu unalindwa na CUF na Maalim Seif, kama siyo wao Muungano huu usingekuwepo. Nataka niwahakikishie kwamba, Muungano huu unalindwa na Watanzania wote, Watanzania wa Zanzibar na Watanzania wa Tanganyika ndiyo wanaoulinda Muungano huu, siyo Maalim Seif na wana-CUF. Kusema ukweli Upinzani Muungano huu hawautaki, iweje leo waulinde, sisi tutasema Serikali ya CCM ndiyo itaulinda Muungano huu na tutahakikisha kwamba unadumu kwa maslahi ya Tanzania na kwa maslahi ya Zanzibar. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika hotuba yao hii, wamezungumzia haki za binadamu, eti wamesema Serikali ya Muungano imeivamia Zanzibar kijeshi na Polisi kwenye uchaguzi wa marejeo. Hivi Zanzibar ina Serikali yake ivamiwe kijeshi kivipi, wao wanachotaka kufanya wanataka kufanya vurugu, lakini nafasi hiyo hawakuipata.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nalipongeza Jeshi la Polisi na Jeshi la Wananchi wa Tanzania kwa kusimamia uchaguzi wa marudio, kurejewa kwa hali ya ukimya, hali nzuri ya ulinzi na usalama wa hali ya juu. Wananchi wote walipewa fursa ya kushiriki katika uchaguzi ule.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wale ambao wamekataa wenyewe wasisingizie kwamba Zanzibar imevamiwa, waseme ukweli kwamba walishindwa kushiriki kwa sababu wanajua kwamba hawawezi kurejea katika uchaguzi ule kwa sababu CCM tutawashinda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, njama zao za kuiba kura tulizibaini na bahati nzuri Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar kupitia Jecha alwatan akafutilia mbali uchaguzi ule na hatima yake tukarudia uchaguzi ambao halali na hatimaye wameshindwa kuingia uwanjani wametia mpira kwapani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nawaambia zile pesa za posho na mshahara wanaopata wawasaidie wale wenzao waliouza mashamba yao ya mikarafuu kwa ajili ya kugombea baadaye wakakaa nyumbani wakaambiwa eti wapumzike sasa hivi wanajuta kwa nini hawakuingia katika uchaguzi ule. Iliyobaki ni kelele na kuwapa matumaini mabovu Wazanzibari kwamba kesho eti Jumuiya ya Madola itamtangaza Maalim Seif itakuja kumuapisha, yaguju. *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia wamekaa wanasema eti wapewe nafasi wapumue, sasa hivi ndiyo wakati mzuri tumeshawapa nafasi wapumue nje ya Serikali. Kwa sababu walikuwepo ndani ya Serikali hakuna walichokifanya, walikuwa wanaijejea Serikali, hawana maendeleo waliyoyaleta. Wamepewa Wizara ya Afya wameshindwa kuleta hizo huduma walizokuwa wanasema, maana walikuwa wanasema hata *panadol* hakuna, hatimaye wameshindwa kufanya hivyo. Kwa hiyo, hawa bora wakae nje waone sasa hivi Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar chini ya Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein ikifanya kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sasa nijielekeze katika kutoa mawili, matatu kwenye hotuba ya Mheshimiwa Waziri. Kwanza nampongeza kwa hotuba yake nzuri na mwonekano mzuri ambao aliosema hasa kwa nia ya kuyarekebisha yale mambo ambayo yanahusiana na Muungano yanayohusu masuala ya kifedha. Huu mgao wa fedha ni vyema sasa ukaangaliwa kwa makini.

MBUNGE FULANI: Eeh. *(Kicheko/Makofi)*

MHE. MTUMWA KHAMIS ALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, mgao huu ukangaliwa kwa makini utasaidia zaidi kudumisha Muungano wetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hali kadhalika naomba nizungumzie Mfuko wa Jimbo. Mfuko huu unakuja Zanzibar kama ulivyo na ni vyema ukapangiwa utaratibu mzuri ili tuweze kuupata katika wakati mzuri kama wanavyoupata wenzetu huku Bara. Kwa sababu pesa zikifika kule zinakuwa zinachelewa, kwa hiyo, tunamuomba Mheshimiwa Waziri afuatilie na apange utaratibu mzuri wa fedha hizi ziweze kupatikana kwa wakati mzuri ili kuweza kuhakikisha maendeleo ya wananchi wetu yanapatikana kwa wakati. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la ajira za Muungano, ni jambo muhimu sana kuangalia ajira hizi zinapatikana kwa usawa. Tukiwa tunapata ajira hizi kwa usawa hata wale vijana ambao wana mihemko na hawaelewi kuhusiana na suala la Muungano wataweza kuelewa. Ikiwa kuna utaratibu mzuri wa upatikanaji wa ajira hizi katika hizi taasisi za muungano itasaidia sana kuhakikisha kwamba Muungano wetu huu unadumu kwa sababu upungufu mdogo mdogo uliokuwepo ukifanyiwa kazi utaweza kusaidia kuhakikisha kwamba Muungano wetu huu unaimarika na unadumu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la mazingira, naomba nimpongeze Waziri kwa jitihada ambayo ameichukua kwa kuanza kwa kasi mpya kuhakikisha kwamba masuala ya mazingira yanafanyiwa kazi vizuri. Napongeza pia hatua anazozichukua sasa hivi kwa kutembelea Zanzibar kwa kuwa Kisiwa cha Zanzibar...

MWENYEKITI: Haya ahsante sana, tunaendelea.

MHE. MTUMWA KHAMIS ALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. (Makofi)

MWENYEKITI: Tunaendelea na Mheshimiwa Khadija Hassan Aboud atafuatiwa na Mheshimiwa Ali Hassan King.

MHE. KHADIJA HASSAN ABOUD: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Nami napenda kuchukua nafasi hii kumpongeza Rais wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli, Mheshimiwa Waziri Mkuu na Makamu wa Rais mama yetu, dada yetu mpendwa, Mama Samia Suluhu Hassan kuwa mwanamke wa kwanza Makamu wa Rais wa Jamhuri wa Muungano wa Tanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nianzie na suala la kutatua kero na changamoto za muungano. Naomba kuipongeza Serikali kwa hatua zake na Kamati na Tume zilizoundwa katika kutatua kero na changamoto hizi za Muungano mpaka hapa tulipofikia ambapo sasa Zanzibar iko huru kujiunga na taasisi zozote za Kimataifa, inaruhusiwa kukopa, Tume ya Haki za Binadamu imeanzishwa Zanzibar na mengi mengineyo. Ninachosisitiza tu harakati hizi ziendelee katika kuboresha maslahi ya Watanzania nje na ndani ya Zanzibar. (Makofi)

MHE. ALLY SALEH ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

WABUNGE FULANI: Anapotosha.

MHE. KHADIJA HASSAN ABOUD: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakwenda kwenye suala la mazingira...

MHE. ALLY SALEH ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa, anatoa taarifa za uongo.

MHE. KHADIJA HASSAN ABOUD: Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la mazingira si suala la Muungano lakini mazingira na mabadiliko ya tabianchi ni suala la Kimataifa. Zanzibar imo ndani ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, hivyo naomba jitihada zile za kuisaidia Zanzibar katika kunusuru visiwa vile iendelee. Kwa sababu utafiti uliofanywa tayari maeneo 48 ya visiwa vya Unguja na Pemba yameathirika kimazingira. Baadhi ya visima vya maji matamu vinatoa chumvi, baadhi ya mashamba yanatoa chumvi na kuna mmomonyoko wa ardhi. Hivyo basi, naomba jitihada hizi ziendelee katika kuinusuru Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, bila ya mazingira hakuna nchi. Hivyo naomba Wizara hii ya Mazingira iongezewe fedha katika kuinusuru nchi yetu na hasa katika maeneo ya fukwe za bahari na visiwa tengefu. Katika maeneo hayo wavuvi wanatumia uvuvi haramu, wanaharibu matumbawe na kuathiri mazingira ya visiwa hivyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nashangaa, humu ndani ya Bunge tumekuja kutete maslahi ya Watanzania wote, lakini bado kuna wenzetu wanang'ang'ania madaraka. Tayari Kisiwa Panza na kwingine maji yameanza kufukia visiwa hivyo watatawala nini hawa visiwa hivi vikishafukiwa na bahari? Mimi naomba Jamhuri ya Muungano iingize nguvu zake zaidi katika kunusuru visiwa hivi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka nijielekeze katika suala la Muungano. Imesemwa hapa Muungano wetu umefifia na hauna hali ya kuridhisha na wakati wowote unaweza ukavunjika. Mimi naamini Muungano wetu kwa nguvu za viongozi wetu na Watanzania wote umeimarika zaidi na una nguvu zaidi na unajulikana Kimataifa zaidi kuliko hapo mwanzo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niingie katika suala la majeshi. Kwanza napenda kumpongeza Amiri Jeshi Mkuu wa Majeshi ya Tanzania. Napenda kumpongeza Waziri wa Ulinzi kwa kazi nzuri waliyoifanya katika kulinda uhuru na usalama wa wananchi wa visiwa vya Zanzibar katika chaguzi zote mbili. Uchaguzi wa Zanzibar umefanyika kihalali kwa kufuata Katiba na sheria zote za uchaguzi. Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein ndiye Rais wa Zanzibar mpaka mwaka 2020. Naomba Bunge lako lisitumike kama mahali pa kujadili masuala ya Zanzibar, masuala ya Zanzibar yako kwenye Baraza la Wawakilishi. *(Makofi)*

WABUNGE FULANI: Haaa.

MHE. KHADIJA HASSAN ABOUD: Wamesusa, watu wamekula. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunasikia malalamiko mengi kwamba Tume imevunja uchaguzi. Napenda niwakumbushe katika mwaka 2008 chama kimoja cha upinzani hapa Tanzania kilifuta matokeo ya uchaguzi wa Mwenyekiti wa Vijana kwa sababu tu hawakumtaka ambaye anapendeza kwenye chama chao na wakakaa hawana Mwenyekiti mpaka mwaka 2011, hao pia wanafuata demokrasia? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikiendelea suala la ulinzi katika maeneo tengefu, naomba litumike Jeshi la Ulinzi la Jamhuri wa Muungano wa Tanzania katika kulinda hayo maeneo tengefu ya visiwa ambavyo wavuvi haramu hutumia kujificha kufanya uharibifu wa mazingira na pia maficho ya wahalifu. Naomba jambo hili litiliwe maanani kwa sababu wao ndiyo chanzo cha uharibifu wa mazingira katika nchi yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni imani yangu kupitia Bunge lako Tukufu viongozi wetu mahiri wataendeleza mshikamano, udugu, upendo uliojengeka kwa miaka mingi mpaka kufikia miaka 52 ya Muungano wetu kwa vitendo. Mimi sina shaka na hilo, Serikali iko tayari na sisi raia tuko tayari kutii sheria za nchi. Kwa wale ambao hawatii sheria za nchi basi sheria itachukua mkondo wake. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho naomba nimalizie kwa kuwaombea nguvu zaidi viongozi wetu wote, Mawaziri wetu wote na sisi Wabunge, sote tutekeleze majukumu yetu tuliyotumwa na wananchi na si kuwa walafi wa kutafuta madaraka kwa njia za mgongo wa nyuma. Uchaguzi umeshafanyika, wananchi wanahitaji maendeleo, hawahitaji porojo za kisiasa au za mwanasiasa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante na naunga mkono hoja. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea na Mheshimiwa Ali Hassan King atafuatiwa na Mheshimiwa Masauni na baadaye Mheshimiwa Dkt. Mwinyi.

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza sina budi kumshukuru Mwenyezi Mungu ambaye ametujalia kukutana leo hapa, bila yeye tusingekutana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, cha pili, nikushukuru wewe kwa kunipa nafasi hii adhimu kuweza kuchangia masuala ya Muungano wetu wa Tanzania. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kabla sijachangia kuna mfano mmoja kule kwetu visiwani huwa tunautumia sana. Mfano huo ni wa ndege kurumbizi. Kurumbizi anapotoka kwenye kichaka chake kile anachokaa husema kichaka

hiki kichaka mavi, kichaka hiki kinanuka, lakini ikifika jioni kurumbizi huyo chwii anajjiingiza tena mle mle. *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Sema baba.

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Mheshimiwa Mwenyekiti, Wasemaji wa Kambi ya Upinzani tuliwasikia waliyoyasema lakini mengine tena tunaweza tukatumia huu mfano wa kurumbizi kwa sababu naona hawana ajenda zao. Wanasema kwamba huu Muungano umeshindwa, hauwezi kufanya kitu, lakini pamoja na kwamba Muungano umeshindwa suala la Zanzibar wanalileta kwenye Muungano huu. Sasa sijui wanakusudia wasaidiwe nini hapa ikiwa hakuna maana ya kuwepo kitu hiki, mimi sijafahamu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kuna mfano mwingine, nitasomesha sana mwaka huu. Kuna mfano mwingine, kule kwetu ikifika siku za kuandama mwezi ikiwa hujauona basi wewe ukilala unakujia mwezi tu, mwezi tu, mwezi tu. Wao walishindwa kushirika uchaguzi ule kutokana u-*dictator* wa kiongozi wao, kwa hiyo kila wakikaa hapa uchaguzi, uchaguzi. Mwezi kama hujauona utaendelea kuuota tu na huo uchaguzi mtauota tu mambo yameshakwisha na tayari tumepata Rais. Nitumie nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein kwa kuchaguliwa tena na Wazanzibar kuendelea kuwa Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar. *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vitu vingine hivi ni lazima tuvitaame. Kuna watu inawezekana ikawa mapungufu yao ndiyo wanataka kuja kuyatatulia humu. Jana nilikuwa nikiangalia televisheni kuna mkoa mmoja ulimuita aliyekuwa Mwenyekiti wa chama fulani kwamba arudi mambo yanaharibika. Aliitwa akaambiwa kwamba mambo yanaharibika, kwa hiyo kweli mambo yanaharibika arudi akatengeneze, hakuna viongozi kule. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niwapongeze tu wachangiaji wenzangu ambao wamechangia, wamechangia vizuri. Namshukuru sana kaka yangu, mimi leo nimpe jina la Daktari, Dkt. Shamsi Vuai Nahodha, kwa kuwang'oa watu jino huku anacheka, unajua ni kazi. Kumng'oa mtu jino huku anacheka ujue kwamba una falsafa kubwa sana halafu mtu hajjui kama anang'olewa jino. *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, maana yake ni kwamba huko Zanzibar kama miafaka ilipita na vyeo watu wakapeana lakini watu shida yao sio vyeo wana lao. Wamepewa watu nafasi, Makamu wa Rais, uchaguzi umepita watu wakafikiri labda watatulizana hawa lakini tumeona wamefanya nini?

WABUNGE FULANI: Hawana.

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa kilichobakia na anachoshauri Mheshimiwa Shamsi kwamba uchumi mkubwa usaidie uchumi mdogo ndio jambo la kulifanya hapa, hayo mengine hamna sera. Kwa hiyo, hayo mimi ndiyo nayozungumza...

MBUNGE FULANI: Hayo ndiyo yako?

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Haya ndiyo yangu sijatoa kwingine. *(Makofi)*

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Mheshimiwa Mwenyekiti, kingine...

MBUNGE FULANI: *(Hapa aliongea bila kutumia kipaza sauti).*

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Alaa! Haya!

MBUNGE FULANI: Wewe endelea.

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Mheshimiwa Mwenyekiti, tunazungumzia masuala ya muungano, tunaushukuru sana muungano wetu. Muungano umetusaidia sana katika ulinzi na usalama wa nchi yetu. Labda kwa kuzungumzia historia ndogo katika Muungano, baada ya Mapinduzi ya Zanzibar yalifanyika majaribio mengi sana ya kutaka kupindua nchi. Majaribio yale baada ya kuungana hayakuweza kufanikiwa tena kwa sababu ya Muungano. *(Makofi)*

MHE. ALLY SALEH ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, Taarifa.

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Wewe huwezi kuwa na taarifa bwana, hebu tulia.

MHE. ALLY SALEH ALLY: Anasema uongo.

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Tulizana yamefanyika majaribio.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa nitasema sababu za kutaka kufanya majaribio ya mapinduzi hayo, kuna watu hawajaridhika na yale Mapinduzi matukufu ya mwaka 1964 na watu hao bado wapo.

MBUNGE FULANI: Wataje.

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Uwepo wa watu hao ndiyo tatizo wala hakuna tatizo lingine. Kwa hiyo, tunashukuru kwa ulinzi na usalama katika Muungano wetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa Muungano wetu ni wa watu na jamii, tumechangamana na tunafanya kazi sehemu zote za Muungano. Wafanyabiashara wanakwenda huku na kule kufanya mambo yao ya kibiashara ndani ya Jamhuri ya Muungano. Hakuna mipaka ambayo amewekewa huyu labda ni Mzanzibari huyu ni Mtanganyika kutembea katika Tanzania yetu. Watu wanafaidika na uwekezaji, wanafaidika na kupata mambo ya *financing*, kuna mabenki yamo ndani ya Muungano yanakopesha kwa mtu yeyote yule ambaye yuko na wengine wamekopa wanajua. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo lingine la kuipongeza Serikali yetu ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni katika ile misaada ya GBS. Siyo hiyo peke yake hata kwenye *busket fund* na *direct project* ambayo gawiwo lake linakwenda vizuri, tunaishukuru Serikali. Tunashauri kitu kimoja, katika GBS (*General Budget Support*) sasa inaanza kupungua na tunawashukuru wafadhili. Kwa hiyo, tujaribu kuangalia mitazamo mengine ya kuweza kusaidiana katika suala hili la GBS.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante.

MHE. ALI HASSAN OMAR KING: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Sasa tunaanza na kuhitimisha hoja na tunaanza na Mheshimiwa Masauni atafuatia Mheshimiwa Dkt. Mwinyi na baadaye AG. Dakika saba saba kwa ninyi watatu.

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru. Napenda kujibu baadhi ya hoja ambazo zimejitokeza kutoka kwa Kambi ya Upinzani na baadhi ya wachangiaji wa upande wa kule.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja ya kwanza wanasema kwamba Serikali imeiweka Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kijeshi, kimabavu na kwa kukiuka Katiba.

MBUNGE FULANI: Ni kweli

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja hii naomba niigawe katika makundi mawili. Kuna hii dhana potofu ambayo imekuwa ikizungumzwa kwamba Serikali imepeleka maaskari wengi wakati wa uchaguzi Zanzibar, dhana ambayo siyo sahihi.

MBUNGE FULANI: Sahihi.

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nasema siyo sahihi kwa sababu gani? Kwa mujibu wa taratibu za uchaguzi, mfano mdogo tu najaribu kutoa kwamba katika kila kituo cha uchaguzi inahitajika angalau wakae askari wawili na Zanzibar kuna vituo vya uchaguzi zaidi ya 1500. Kwa hiyo, ukichukua kwa kituo askari wawili maana yake unahitaji askari 3,000 na kati ya askari 5,000 walioko Zanzibar unabakiza askari 1,500 ambao hao hao wanahitajika kwa ajili ya mambo ya *vital installation* pamoja na misako, doria, kukaa *standby*, kufanya upelelezi na kadhalika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nashangaa uchaguzi ambao umefanyika tarehe 25 Oktoba upande wa Tanzania Bara kwa mfano tumetumia askari mpaka wa Zima Moto, JKT kwa sababu askari tuliokuwa nao hawatoshi. Takwimu zinaonyesha polisi mmoja anahudumia wastani wa wananchi 1,200. Kwa hiyo, kimsingi hili jambo linajaribu tu kuenezwa vibaya na hasa ukizingatia yale matishio ambayo yalikuwa yakienezwa ikiwemo ulipuaji wa mabomu, jitihada za kuchoma nyumba moto, kulikuwa kuna kila sababu ya Serikali kuwa makini sana katika kuhakikisha kwamba uchaguzi ule unakwenda kwa salama na amani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hili suala ambalo linazungumzwa kwamba Katiba imekiukwa...

MBUNGE FULANI: Ndiyo.

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja ya kumwambia Mheshimiwa Rais Magufuli aingilie maamuzi ya ZEC na hoja ya kwamba vyombo vya ulinzi na usalama ambavyo viko kwenye Muungano kutekeleza jukumu la kikatiba kusimamia usalama wa raia na mali zake, hapo lipi ni kuvunja Katiba? Ni kumwambia Rais aingilie mamlaka ya ZEC ama polisi kuchukua kazi yake ya msingi ya kulinda raia na mali zao? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nataka niseme jambo moja kwamba suala la ulinzi na usalama katika nchi hii halina mjadala au mbadala. Leo hii nimesikia baadhi ya Wabunge wa upande wa kule wanataka kuleta vitisho. Mimi nataka nichukue fursa hii niseme hapa hapa Bungeni kwamba tunatoa onyo kali, kama wewe unaamua kutumia Bunge hili kuchochea vurugu hakuna mtu ambaye yuko juu ya sheria. Wale viongozi mnasema wamekamatwa iwe kiongozi wa chama chochote au raia, ikiwa wamekiuka sheria za nchi hii watakatwa na watahughulikiwa kwa mujibu wa sheria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka tu niseme kwamba jukumu hilo ndiyo jukumu la Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kupitia Wizara ya Mambo ya Ndani na Jeshi la Polisi kuhakikisha kwamba tunasimamia usalama wa nchi hii. Niwapongeze sana Jeshi la Polisi kwa kazi nzuri sana waliyoifanya

kuhakikisha kwamba uchaguzi wa marudio Zanzibar umekwenda kwa hali ya usalama na amani na Zanzibar na Tanzania kwa ujumla sasa hivi watu wanaishi vizuri, kwa salama na amani na watu wanafanya shughuli zao kama kawaida. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya pongezi hizo, kuna hoja ambazo zimezungumzwa kwamba kuna watu wamekamatwakamatwa hovyoy na sijui kuna watu wanaitwa mazombi, tumezungumza hapa kwenye Bunge kwamba sisi hatuwatambuwi. Tulichokisema na ambacho tunakirudia kusema hapa sasa hivi ni kwamba vyombo vya ulinzi vitatekeleza majukumu yake kwa mujibu wa taratibu. Matukio ambayo yameripotiwa na ripoti hii ambayo inazungumzia matukio mengi sana ya uvunjifu wa Sheria za Uchaguzi yaliyosababisha Tume ikatoa maamuzi hayo na sisi tulichunguza. Kwa mfano, tulichunguza suala la kuzidi kwa kura ukilinganisha na wapiga kura, tumewabaini watu na ushahidi upo waliofanya matukio hayo.

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizungumza bila mpangilio)

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna suala la watu kuzuiliwa kupiga kura, watu Mawakala wa Vyama vya Siasa wamebururwa kama mbwa njiani, tumewabaini na tumewakamata, hakuna mtu aliyeripoti habari ya mazombi.

MBUNGE FULANI: Toa ushahidi.

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Kuna suala la kufutwa kwa namba za matokeo kwenye fomu kwa makusudi kabisa, tumewabaini wahuika na wamekamatwa. Kuna takribani watu zaidi ya 149 tumemaliza uchunguzi wao sasa uko kwa DPP, ni kazi ya DPP kuamua kuwapeleka mahakamani, sisi tumeshafanya kazi yetu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mambo mengi yamefanyika ya ovyo kabisa katika uchaguzi halafu leo mtu anakuja hapa anasimama anasema uchaguzi ule.

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizungumza bila mpangilio)

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, sisi tumesema kwa mamlaka yetu tuhamishe vituo vya kuhesabia kura. Kuna vituo na majina naweza nikawatajia hapa, kituo kimoja kimetolewa Wawi kimepelekwa Chenjamjawiri, kweli si kweli? Akatae pale Mbunge Wawi, akatae!

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizungumza bila mpangilio)

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Kuna mtu anaitwa Pinde sijui ambaye ndiye alikuwa Msimamizi wa Uchaguzi amekiri mwenyewe kabisa kwamba alisimamia kinyume na sheria za uchaguzi. Sheria za Uchaguzi zinasema kura zihesabiwe kwenye kituo leo kiongozi ambaye amepewa mamlaka ya kusimamia uchaguzi Pemba anahalalisha uvunjifu wa sheria halafu sisi tusichungeze leo mnasema uchaguzi siyo huru na haki!

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nasema kwamba watu wote walioshikiliwa kwa kukiuka taratibu za uchaguzi kwa masuala ya jinai, polisi imeshafanya uchunguzi imeshaupeleka kwa DPP. Ni wajibu wa DPP, mahakama na mamlaka nyingine kuchukua hatua zinazostahili, sisi tumeshamaliza kazi yetu. Katika hilo hatutamstahi mtu yeyote iwe Mbunge, iwe mwanachama wa kawaida, iwe viongozi wa chama chochote anayekiuka sheria za nchi hii, sheria itafuata mkondo wake. *(Makofi)*

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizungumza bila mpangilio)

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizungumza bila mpangilio)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Dkt. Mwinyi atafuatiwa na Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa nafasi na mimi kuchangia hoja iliyo mbele yetu jioni ya leo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mchango wangu utajikita katika kujibu hoja zilizotolewa na Msemaji wa Kambi ya Upinzani juu ya role iliyochukuliwa na Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania kipindi cha uchaguzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Msemaji wa Kambi ya Upinzani alianza kwa kusema kwamba Zanzibar imetekwa na Jeshi la Tanganyika tangu kipindi cha uchaguzi wa kwanza hadi wa pili na majeshi yako Zanzibar *in full combat* kana kwamba nchi iko katika vita. Naomba nimueleze Mheshimiwa Msemaji wa Kambi ya Upinzani kwamba hakuna Jeshi la Tanganyika. Nitawaomba Waheshimiwa Wabunge kwa kufuata Katiba ya nchi, jeshi ni moja na ni Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kwa maana ya kujibu swali la kuwa kwenye *combat*, naomba nimuelimishe Mheshimiwa kama ifuatavyo. Kazi kubwa tatu za Jeshi ni ulinzi wa mipaka, ulinzi wa amani na kutoa msaa kwa

mamlaka za kiraia au vyombo vingine vya ulinzi na usalama wanapohitajika kufanya hivyo. Hili suala ni la Kimataifa wakati wa uchaguzi majeshi yote yanakuwa *standby*. Ndiyo maana jeshi linakuwa kwenye *combat* kwa sababu ni kipindi cha *standby*, cha tahadhari. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hawaishii kuwa *standby* tu hata *major installations* katika nchi zinalindwa na jeshi wakati wa uchaguzi. Bandari, viwanja vya ndege, redio na televisheni na sehemu ambazo ni za uzalishaji mkubwa wa umeme na kadhalika, wakati huo vinalindwa na jeshi kwa sababu ya kuweka tahadhari. Kwa hiyo, hiyo ndiyo sababu kwa nini walikuwa kwenye *combat* na hii ni ya Kimataifa unaweza uka-check nchi yoyote wakati wa uchaguzi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, eneo la pili alilolizungumzia Mheshimiwa alisema Jeshi la Tanganyika linatumika kuulazimisha Muungano. Kama nilivyosema awali kwanza hakuna Jeshi la Tanganyika. (Makofi)

MBUNGE FULANI: Sawasawa.

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Hata hivyo, niseme kwamba Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania ni kielelezo cha Muungano wenyewe. Toka tulipoungana mwaka 1964, jeshi limekuwa ni moja, Jeshi la Ulinzi la Wananchi wa Tanzania pande zote mbili. Kwa hiyo, hakuna suala la kulazimisha utawala, ni suala la kwamba jeshi liko Zanzibar kwa madhumuni ya kulinda mipaka ya nchi yetu kwa ujumla. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa alisema katika uchaguzi wa marudio, Serikali ya Muungano ilipeleka majeshi na silaha Zanzibar ili kuhakikisha kuwa malengo yao ya kuendelea kuitawala Zanzibar kimabavu yanaendelea.

MBUNGE FULANI: Kweli.

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Niwaeleze Waheshimiwa kwamba Jeshi toka mwaka 1964 lina vikosi vyake Zanzibar. Vikosi hivyo kwa taarifa yenu si kwamba havina silaha siku zote silaha zipo. Tuna haja gani ya kupeleka wanajeshi, tuna haja gani ya kupeleka silaha wakati wa uchaguzi wakati miaka yote viko kule. Tunachosema jeshi liko kule kwa madhumuni ya kulinda mipaka yetu na kuleta amani si vinginevyo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, anasema JWTZ limepata heshima kubwa katika medani za Kimataifa kwa nidhamu na uhodari wake wa kulinda amani katika nchi nyingine lakini Serikali ya Jamhuri ya Muungano imekuwa ikilitumia jeshi hili vibaya kwa kulipeleka Zanzibar kwenda kusaidia kufanya ghilba...

MBUNGE FULANI: Ndiyo.

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Ya uchaguzi na hivyo kujikuta kwamba linashiriki katika uvunjifu wa amani badala ya kuleta amani. Mimi ninachosema ni kwamba, kwanza namushukuru kwa kuelewa kwamba jeshi letu lina sifa ya Kimataifa ya ulinzi wa amani. Nchi zote duniani zinalisifia jeshi letu kwa sababu ya weledi na nidhamu. Narudia kusema liko pale Zanzibar kwa madhumuni ya kulinda amani, kulinda mipaka yetu na *sovereignty* ya nchi hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa aliendelea kusema kwamba Jeshi la Wananchi wakati wa uchaguzi lilikuwa likifanya uandikishaji wa wapiga kura katika makambi yao nje na utaratibu wa uandikishaji wa wapiga kura. Mimi nasema Mheshimiwa tumwogope Mungu. *(Makofi)*

MBUNGE FULANI: Kabisa.

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Mheshimiwa Mwenyekiti, haijawahi kutokea na wala haitatokea watu kuandikishwa katika makambi ya jeshi.

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Si kweli na kama unao ushahidi nitapenda niuone na hilo naweza nikakuhakikishia, jambo hili halipo kabisa. *(Makofi)*

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakiongea bila mpangilio)

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Mheshimiwa Mwenyekiti, aliendelea kusema kwamba Serikali ilieleze Bunge ni kwa nini inatumia vibaya Jeshi la Wananchi wa Tanzania katika masuala ya kisiasa.

Mimi ndiyo nasema sasa kwamba nyie ndiyo mnaliingiza jeshi katika masuala ya siasa. Jeshi halijawahi kutumika kisiasa hata siku moja na mara zote nasema ni vyema Waheshimiwa Wabunge tukazungumza siasa zetu bila kuliingiza jeshi. Kwa sababu Jeshi la Wananchi wa Tanzania linafanya kazi nzuri ya kulinda amani na nakuambieni kukosa kuwa na Jeshi la Tanzania katika uchaguzi huu pale Zanzibar pasingekalika. *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante, muda ndiyo huo umeisha.

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja. *(Makofi/Vigelegele)*

MWENYEKITI: Nakushukuru sana. Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, na mimi nikushukuru kwa kunipatia fursa hii niweze kuchangia hoja hii muhimu. Nimshukuru Mwenyezi Mungu lakini pia nampongeza Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais, mwenye dhamana ya Muungano kwa hotuba yake nzuri ambayo naiunga mkono. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nichukue fursa hii kutoa ufafanuzi kwenye masuala machache ya kikatiba. Moja, ni lile linalodaiwa kwamba Tanganyika imejivika koti la Muungano na inafanya ukoloni na unyonyaji Zanzibar.

MBUNGE FULANI: Ndiyo.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, hii si kweli kwa sababu Muungano huu unatokana na ridhaa ya mataifa mawili yaliyoungana mwaka 1964. Kupitia Katiba ya Zanzibar ya mwaka 1984 iliyofanyiwa marekebisho mwaka 2010, Ibara ya 1 inatamka hivi; “Zanzibar ni nchi ambayo eneo la mipaka yake ni eneo lote la Visiwa vya Unguja na Pemba pamoja na Visiwa vidogo vilivyoizunguka na bahari yake ambayo kabla ya Muungano wa Tanganyika na Zanzibar ikiitwa Jamhuri ya Watu wa Zanzibar.”

Mheshimiwa Mwenyekiti, Ibara ya 2 inasema hivi; “Zanzibar ni miongoni mwa nchi mbili zinazounda Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.”

Mheshimiwa Mwenyekiti, mabadiliko haya yalipigiwa kura ya maoni na Wazanzibari wote wakaridhia. Kwa hiyo, si kweli kwamba Serikali ya Jamhuri ya Muungano imejivika koti la Muungano na inafanya ukoloni na unyonyaji kule Zanzibar. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, la pili, Serikali hizi mbili zimegawana majukumu. Ukisoma Ibara ya 4 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imeeleza wazi majukumu ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano, majukumu ya Serikali ya Zanzibar, majukumu ya Bunge la Jamhuri, majukumu ya Baraza la Wawakilishi, majukumu ya Mahakama ya Jamhuri ya Muungano na majukumu ya Mahakama ya Zanzibar. Moja ya mambo hayo ni mambo ya ulinzi na usalama na Mheshimiwa Dkt. Mwinyi ameyatolea ufafanuzi. Kwa hiyo, si kweli kabisa kwamba Serikali ya Jamhuri ya Muungano imejivika koti la Muungano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, la tatu ni hili ambalo linazungumzwa kwamba Muungano huu ni wa kulazimishwa.

MBUNGE FULANI: Kweli.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ambavyo nimekwishasema mabadiliko haya ya Katiba ya mwaka 2010 yamepigwiwa kura ya maoni na vyama vyote na wananchi wote wa Zanzibar walishirikishwa wakasema Muungano huu wanaukubali. Katiba hii ya Zanzibar yenyewe inasema Zanzibar ni mojawapo ya nchi mbili zinazounda Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Mheshimiwa Mwenyekiti, la nne ambalo ningeomba kulizungumzia ni suala hiari ya mtu kushiriki uchaguzi. Hii iko kwenye Ibara ya 21 ya Katiba ya Zanzibar, naomba kusoma; "(1) Kila Mzanzibari anayo haki ya kushiriki katika shughuli za utawala wa nchi, ama moja kwa moja au kwa kupitia Wawakilishi waliochaguliwa kwa hiari.

(2) Kila Mzanzibari anayo haki na uhuru wa kushiriki kwa ukamilifu katika kufikia uamuzi juu ya mambo yanayomhusu yeye maisha yake au yanayolihusu Taifa."

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, ushiriki ni wa hiari na kule Zanzibar kuna vyama vingi, vyama vingine vilishiriki, chama kingine kikaamua kutoshiriki ni hiari yao. Kwa hiyo, walitumia haki yao ya hiari kuamua ama washiriki au wasishiriki. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu hii ni haki yao ambayo iko kwenye Katiba kwamba ni hiari huwezi kuwalazimisha watu waende kwenye uchaguzi na wao walioamua kutoshiriki hawawezi kudai kwamba hawakushiriki. *If any thing* wanaweza kwenda mahakamani kwa Ibara ya 72 ya Katiba ya Zanzibar inayosema kwamba mtu yeyote anayepinga matokeo ya uchaguzi wa Zanzibar ataenda mahakamani. Mpaka leo napozunguza hakuna raia yeyote aliyeenda kufungua kesi kwenye Mahakama ya Zanzibar kupinga matokeo ya Baraza la Wawakilishi katika Jimbo lolote lile. Bunge hili haliwezi kutumika tena kupoka mamlaka ya Zanzibar na Katiba ya Zanzibar. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, la mwisho, naomba kushauri kwamba Waheshimiwa tuna wajibu kwanza wa kudumisha umoja wa Kitaifa. Hivi ndivyo tunavyoelekezwa na Katiba ya Jamhuri kwenye Ibara ya 28(1) na ndivyo pia tunavyoelekezwa na Katiba ya Zanzibar Ibara ya 23(4). Ni wajibu kabisa wa Kikatiba na Mungu anawapenda sana watu wanaodumisha amani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wanaosoma Biblia imeandikwa sehemu fulani kwamba heri mpatanishi kwa kuwa ataitwa mwana wa Mungu. Kwa hiyo, tunapozungumza mambo ya umoja wa Kitaifa, naomba kushauri kwamba tuwe waaminifu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Tunakushukuru sana Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu. Tunaendelea sasa na wenye hoja tunaanza na Naibu Waziri, Mheshimiwa Luhaga Mpina, dakika zako ni 15, karibu.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi hii. Pia nimshukuru sana Mheshimiwa Dkt. John Pombe Magufuli, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuniadini na kunipa dhamana hii. Nimshukuru sana Makamu wa Rais, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan pamoja na Waziri Mkuu, Mheshimiwa Kassim Majaliwa, kwa miongozo yao wanayonipa katika utekelezaji wa majukumu yangu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimshukuru na nimpongeze sana Waziri wangu, nilimsikia kwa makini hapa wakati alipokuwa akijaribu kunishukuru na kunipongeza kwa jinsi ambavyo nashiriki katika shughuli nzima za Wizara tuliyokabidhiwa na Mheshimiwa Rais. Aliongea maneno mengi ambayo hata mengine hayajaandikwa kwenye vitabu na mimi namshukuru sana. Namshukuru sana pia kwa weledi wake kwa jinsi ambavyo anaiongoza Wizara. Pia niwapongeze Wenyeviti wa Kamati zetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababau muda ni mfupi na hoja za Waheshimiwa Wabunge ni nyingi mno, basi nianze moja kwa moja na hoja za Waheshimiwa Wabunge.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikianza na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Katiba na Sheria, hoja yao ya kwanza ilikuwa ni kwamba kutokana na Serikali kujenga jengo la Ofisi ya Makamu wa Rais chini ya kiwango, Kamati inashauri Serikali kuwa makini wakati wa uteuzi wa wakandarasi ili kuhakikisha kuwa wanaopewa *tender* ya ujenzi wa ofisi kama ya Makamu wa Rais wanakuwa na uadilifu, uwezo, ujuzi, weledi wa hali ya juu.

Aidha, Wakala wa Majengo wa Serikali (*Tanzania Building Agency - TBA*) wawe makini wakati wote kukagua na kuhakikisha kuwa majengo ya Serikali yanajengwa kwa ubora wa kiwango stahiki. Pia wakala ahakikishe kwamba Serikali kwa namna yoyote ile haikabidhiwi jengo lililojengwa chini ya kiwango ili kuepusha kupata hasara.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nachukua nafasi hii kuwapongeza sana Kamati hii chini ya Mwenyekiti mahiri Mheshimiwa Mohamed Omary Mchengerwa kwa kuliona hili. Naomba tu niweke kumbukumbu sawasawa kwamba wakati Wizara yangu ina-appear kwa Mwenyekiti tayari ilikuwa imeshamuandikia barua CAG kuchunguza uhalali wa jengo hili, uhalali wa gharama zilizotumika pamoja na upungufu uliojitokeza. Sasa hilo ndilo ninalotaka kuliweka sawasawa. Sasa hivi naliarifu Bunge lako Tukufu kwamba hatua zinaendelea vizuri ili CAG aweze kufanya tathmini ya kujua thamani halisi ya jengo hilo na tulishamuandikia barua mapema na sasa hivi anaendelea vizuri. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile Ofisi yangu ilikuwa tayari imeshazua malipo. Tulikuwa tumeshaandika kuzuia kwamba malipo yoyote yale hayawezi kufanyika hadi pale tutakapokuwa tumejiridhisha kwamba gharama zilizotumika katika jengo hili ni halali ndipo hapo tutakapotoa tena ruhusa ya kutoa malipo mengine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja ya pili ya Kamati ilikuwa Serikali iendeleo kuchukua jitihada za dhati katika kutatua kero za Muungano ili kuongeza tija katika shughuli mbalimbali za biashara na maendeleo kati ya Tanzania Bara na Tanzania Zanzibar. Ushauri huu umepokelewa, Serikali zetu mbili zitaendeleo kuhakikisha kuwa mambo yote yanayokwamisha utekelezaji wa masuala ya Muungano yanapatiwa ufumbuzi wa haraka. Nataka nilihakikishie Bunge lako Tukufu kwamba tutakachokifanya katika Awamu hii ya Tano, vikao vyote kwa mujibu wa ratiba za Serikali hizi mbili vya mazungumzo na maridhiano vitafanyika kwa mujibu wa ratiba iliyopangwa, hiyo kazi tutakahakikisha tunaifanya. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile lazima ifahamike kwamba sisi na Mheshimiwa Waziri wangu hatuna uwezo, kwa sababu maamuzi haya yanatokana na vikao viwili vya maridhiano kati ya pande zote mbili. Sisi ni kuhakikisha kwamba tunaratibu vizuri, ni kuhakikisha kwamba vikao vinafanyika salama, lakini mimi na Waziri wangu hatuna uwezo wa kuamua hata jambo moja katika mambo haya ya changamoto za Muungano zilizopo, tukasema kwamba hili tunataka tuamue hivi, haya yote yatatokana na maridhiano ya pande zote mbili. Kwa hiyo, tutakachohakikisha ni kwamba vikao vyote vilivyopangwa vinafanyika kwa mujibu wa ratiba kama ilivyopangwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine lililozungumzwa na Kamati ilikuwa ni suala la Serikali kuendelea kutoa elimu kwa wananchi kuhusu umuhimu wa faida zitokanazo na Muungano kwa pande zote mbili. Ushauri tunaupokea, jitihada zaidi zitaongezwa ili kuelimisha umma kuhusu muungano kadri rasilimali fedha zinavyopatikana. Ndivyo tutakavyofanya na mkisoma vizuri hotuba yetu tumeleza mambo hayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu ya muda basi niende tena hoja za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Viwanda, Biashara na Mazingira chini ya Mwenyekiti hodari Mheshimiwa Dkt. Dalaly Peter Kafumu.

Hoja ya kwanza, Serikali iendeele kuwaelimisha wananchi juu ya udhibiti wa taka za plastiki, kukuza matumizi ya mifuko mbadala na pia mpango wa kupiga marufuku matumizi ya mifuko ya plastiki.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Bunge lako linafahamu tulikuwa na Kanuni za mwaka 2006 baadaye zikaondolewa na Kanuni za mwaka 2015 ambazo zinazuia matumizi ya plastiki yanayozidi *macron* 50. Kamati imesema ni tarehe 01 Julai, 2017 lakini tulishalitangazia Bunge lako Tukufu kwamba tumetoa huu muda wa kutosha wa wenye viwanda na wahitaji wengine wa matumizi ya plastiki ya kwamba ifikapo tarehe 01 Julai, 2017 itakuwa mwisho wa matumzi ya plastiki hapa nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja ya pili ilikuwa ni vyanzo vya fedha kwa ajili ya Mfuko wa Taifa wa Mazingira vitokane pia na tozo zitakazotozwa na Wizara zingine, zitambuliwe na zihamishiwe katika mfuko. Tumeainisha shughuli muhimu za Mfuko wa Taifa wa Mazingira na Waheshimiwa Wabunge hapa kila mmoja amezungumza kwa hisia kubwa kuhusiana na mambo muhimu yanayohusu suala la mazingira. Waheshimiwa Wabunge wamezungumza jinsi athari kubwa za mabadiliko ya tabianchi ambazo Taifa sasa hivi linasakamwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, unazungumzia kuta za Pangani ambapo sasa Pangani inakuwa kwenye hatari ya kudidimia kutokana na hiyo mikondo ya maji ya bahari ambayo imeuandama Mji huo. Mimi mwenyewe nilifika na kujionea. Ukizungumza kuhusu Kisiwa Panza - Pemba, kisiwa kile kimeandamwa na maji ya bahari ambayo sasa hivi mikondo yake inaingia mpaka kwenye mji ule. Kisiwa kile kiko kwenye hatari kubwa ya kuzama.

Vilevile unazungumzia Kilimani lakini unazungumzia Wabunge ambao leo wanalalamika kuhusu mafuriko makubwa yanayotokana na mabadiliko ya tabianchi. Mabonde yamejaa, hakuna mifereji, hakuna mabwawa ya kutunza yale maji ili kuweza kuyaondosha kwenye makazi ya watu. Unazungumzia suala zima la uharibifu mkubwa wa mazingira na suala la jinsi misitu ilivyoandamwa na kukatwa kulingana na shughuli mbalimbali za kiuchumi za wananchi ambapo Taifa linalazimika lipande miti kwa nguvu zote. Unazungumzia uchafu wa mazingira, lazima uzungumzie ujenzi mkubwa wa madampo na ujenzi mkubwa wa machinjio.

Mheshimiwa Mwenyekiti, yote haya ndiyo Mfuko huu wa Mazingira ambao tunaupigania kwamba lazima upate fedha za kutosha walau shilingi bilioni 100 kwa kila mwaka wa fedha. Bunge hili tunaliomba na kama

Mwenyekiti alivyoshauri na sisi tunapokea ushauri wake, ni lazima tujipange kwa nguvu zote tuhakikishe tunapata fedha za kutosha kupambana na mambo yanayotukabili ya mazingira na tabianchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna Wabunge wengine walifikia mahali wakajaribu kusema kwamba suala la mazingira hivi ni kufagia tu au kuondosha taka tu au ni kufanya ukaguzi wa viwanda. Tumekwenda zaidi ya hapo labda kwa mtu ambaye hajasoma hotuba yetu. Ukisoma hotuba yetu imesheheni mambo mazito kuhusu mazingira ya nchi hii, imesheheni mambo mazito kuhusu mabadiliko ya nchi hii, yamechambuliwa kisayansi na kwa ufasaha mkubwa.

Waheshimiwa Wabunge, mkisoma mtaiona nia ya dhati ya Serikali ya Awamu ya Tano katika kuhakikisha kwamba mazingira yetu yanakuwa salama, katika kuhakikisha kwamba hali ya mabadiliko ya tabianchi iko salama. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Jitu Soni pamoja na Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti Mheshimiwa Hawa Ghasia wameliongelea vizuri sana suala la mita 60 na kutuomba kwamba hizo mita 60 tujaribu kuangalia upya matumizi yake. Serikali inapokea kwa heshima zote wazo hili na sasa hivi tuko kwenye mapitio ya Sera na Sheria ya Mazingira ya 2004 ili kuangalia vifungu vya sheria ambavyo vina dosara katika utekelezaji ambavyo havina tija kwa wananchi, tunavifanyia marekebisho ili viweze kuleta tija na faida kwa Taifa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna watu walisema Serikali hii inafungia viwanda, inapiga faini wenye viwanda na kwamba kwa kufanya hivyo inakuwa haiwatendei haki na inadhulumu ajira pamoja na uchumi wa nchi. Nataka niwaambie Waheshimiwa Wabunge, sisi ndiyo mmetupa dhamana ya kusimamia jukumu hilo. Kwanza haya mambo tunayafanya kwa mujibu wa sheria lakini hivi mnazungumzia mtu gani aliyefungiwa na kwa faida ipi? Yaani mnamzungumzia mwenye kiwanda ambaye anatiririsha maji ya kemikali watu wanakunywa sumu kwamba huyo ndiyo anatoa ajira kwenye Taifa? Ndiyo mnamzungumzia kwamba eti huyo analipa kodi na anatoa faida katika uchumi wa Taifa? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kiwanda kama kile cha Rhino Tanga tulikifunga kwa sababu kinatoa vumbi na limeenea mji mzima, wanafunzi hawawezi kusoma wala walimu hawawezi kufundisha, ndiyo viwanda hivyo mnavyovitetea? Mnazungumzia Kiwanda cha Ngozi cha Shinyanga ambacho kinatoa harufu mji mzima kiasi kwamba watu wanaugua maradhi makubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, dunia inatutahadharisha inatuambia sasa hivi zaidi ya watu milioni tano katika nchi maskini wanakufa kwa magonjwa ya saratani za mapafu kwa maana ya kushindwa kupumua, wanavuta hewa ambayo hairuhusiwi, wanavuta hewa chafu, leo Wabunge ndiyo

mnazungumzia hilo? Mnazungumzia migodi ambayo inatiririsha kemikali kwa wananchi, wananchi wanakunywa sumu, wananchi wanababuka, wananchi wanakufa, mifugo inakufa, leo Mbunge ndio unazungumzia migodi hiyo kwamba tunahujumu, tuna-frustrate ajira, tuna-frustrate uchumi wa nchi! Tutaendelea kuchukua hatua na tutazingatia sheria katika kutekeleza majukumu yetu haya. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, NEMC, nataka niwathibitishie Waheshimiwa Wabunge kwamba NEMC itafanya kazi. Pamoja na changamoto zake zote za ukosefu wa rasilimali, tunaomba rasilimali ziongezwe lakini kabla ya hapo tutaendelea kuhakikisha kwamba mapinduzi ya viwanda hapa nchini yanakwenda sambamba na utoaji wa huduma ya kufanya tathmini kwa athari ya mazingira. Tumeshatoa maelekezo NEMC kwamba Sheria ya Mazingira ya 2004 inatupasa kutoa cheti cha mazingira ndani ya siku 90.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka nilihakikishie Bunge hili, pamoja na changamoto tulizonazo tutaendelea kuhakikisha kwamba tunatoa cheti cha mazingira kwa muda wa siku 90. Tumeshawaelekeza NEMC hakuna namna yoyote ile ya kuchelewa ndani ya siku 90. Wale consultants waliokuwa wanahusika na uchambuzi wa miradi, wale wavivu wale, tulimuagiza Mkurugenzi wa NEMC kuwaondoa mara moja kwenye orodha na wameshaondolewa. Vilevile tulimuelekeza ndani ya idara yake inayosimamia uchambuzi wa tathmini ya mazingira inaweka watu ambao ni competent, wenye uwezo wa kuchambua tathmini ya mazingira kwa wakati. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kaka yangu Mheshimiwa Nsanzugwanko ameongea kwa hisia kubwa sana kuhusu suala la wakimbizi kwamba halimo kwenye taarifa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sisi tumeomba fedha za Mfuko wa Mazingira shilingi bilioni 100, tusaidiane Wabunge tutafute fedha hizi za kutosha ili Mfuko huu uweze kutunishwa. Tusingeweza kuainisha mambo yote hapa lakini tumesema Mfuko huu wa Mazingira ukiimarishwa tutatatua mambo makubwa yaliyoliathiri Taifa hili katika mazingira, tutatatua mambo makubwa ambayo yamelisababisha Taifa hili kuwa na mabadiliko ya tabianchi. Tuungeni mkono hapa ili tufanye kazi hizi kwa ufanisi mkubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante sana Mheshimiwa Mpina. Sasa ni zamu ya mtoa hoja. Mheshimiwa Mpina unga hoja mkono.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja asilimia mia moja. (Makofi)

MWENYEKITI: Mtoa hoja.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nianze kwa kushukuru sana wote waliochangia hoja hii, wamefika wachangiaji 43 waliochangia kwa maandishi na kwa kuzungumza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunashukuru sana kwa waliotuunga mkono, tunashukuru waliotuongezea mawazo na vilevile tunawashukuru waliotukosoa. Tutajibu baadhi ya hoja hapa kwa sababu muda ni mdogo na nyingine tutazijibu kwa maandishi na kuwakabidhi Waheshimiwa Wabunge kabla ya mwisho wa Mkutano huu wa Bunge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo kubwa ambalo limezungumzwa kwa hisia kubwa na Wabunge wa pande zote linahusu uchaguzi wa Zanzibar na ndilo nitakaloanza nalo na nitaanza kwa kunukuu Katiba ya Zanzibar ambayo inatambulika na Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Ibara ya 72(1) inasema; "Mahakama Kuu ya Zanzibar ndiyo pekee yenye mamlaka na uwezo wa kusikiliza na kuamua mashauri yote yanayohusiana na uchaguzi wa Zanzibar." *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, hayo ndiyo majibu yetu kuhusu uchaguzi wa Zanzibar, sitazungumza lolote hapa kwa sababu hapa siyo mahali pake, mahali pake pameelezwa kwenye Katiba ya Zanzibar. Vilio vyovyote vinavyohusu uchaguzi wa Zanzibar vikiletwa hapa Bungeni kwa kweli hapana msaada wowote. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja iliyoko mbele yetu ni ya Muungano na Mazingira. Nianze tu kwa kusema kwamba mimi sikuzaliwa wakati wa Tanganyika, nimezaliwa wakati wa Tanzania kama ilivyo asilimia 92 ya Watanzania, sijui nchi yoyote zaidi ya Tanzania. Asilimia 92 ya Watanzania hawajui nchi yoyote zaidi ya Tanzania. Leo Tanzania hii uhalali wake ukihojiwa naumia binafsi.

Nadhani kwa viongozi ambao tumepewa dhamana na tuko kwenye Bunge ambalo juu lina nembo ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni muhimu kabla hatujatoa maoni na kuzungumza kuhusu jambo kubwa kama hili tukajua shabaha yake, malengo yake, madhumuni yake na chimbuko la Muungano wenyewe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tutakumbuka kwamba kwenye miaka ya 1960 kulikuwa na hisia kubwa sana Barani Afrika za ukombozi, tulikuwa tunatafuta uhuru, tulikuwa tunataka kujikomboa na moja ya nyenzo kubwa za kujikomboa zilikuwa ni umoja wa watu wa Afrika. Hisia hizo za ukombozi zilihamasisha

tuungane. Sisi bahati yetu Watanganyika na Wazanzibari Muungano wetu ulikuwa ni kurasimisha udugu ambao tayari upo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Waasisi wa Muungano walikuwa na maarifa makubwa, walitafakari, walifikiria sana aina ya Muungano unaoendana na mazingira ya nchi yetu, aina ya Muungano unaoendana na ukubwa wa pande zote mbili, idadi ya pande zote mbili, tamaduni zetu na muingiliano ambao ulikuwa tayari umeshajitokeza kabla ya Muungano. Wale wazee walifikiria yote tunayoyazungumza sasa, Serikali hizi, zile na zile. Walipoamua, ndiyo maana Muungano huu umedumu, hawakuamua kwa pupa, hawakuamua kwa papara. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi kama mwanafunzi wa umoja wa mwafrika, kama mwanafunzi wa historia ya Afrika, nimechukua muda mrefu kujifunza. Mmoja wa mwalimu wangu ambaye nimejifunza kwake yuko hapa, Balozi Job Lusinde. Nimetumia saa nyingi kuwa naye na moja ya swali nililomuuliza ni kwamba hebu niambie ilikuwaje, mliamuaje, chimbuko lake lilikuwa nini, nani alianzisha wazo! Nawasishi viongozi wenzangu Wabunge kwamba kama tunataka kuupa jina baya Muungano angalau tujue basi chimbuko lake. Naamini kwamba tukijua chimbuko lake, shabaha yake, malengo yake, kidogo tutapunguza ukali wa lugha tunayoitumia katika kuupa jina baya Muungano wetu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Muungano wetu ulikuwa ni sehemu ndogo ya mradi mkubwa wa ukombozi wa mwafrika. Baadhi wanadhani kwamba umoja wetu sisi hauhitajiki sasa hivi, lakini leo unahitajika zaidi kuliko ilivyokuwa mwaka 1964. Kuna nchi nyingine zimeungana miaka 200 iliyopita, Marekani kwa mfano, zile *federal government* wana miaka zaidi ya 200 na hawajamaliza changamoto za muungano wao lakini hawazungumzii kuuvunja kwa sababu ya changamoto zilizopo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuliaswa na waasisi wa nchi yetu kwamba sisi ambao tunatafuta kuwa nchi zinazoendelea tunahitaji umoja zaidi kuliko wengine. Inawezekana baadhi yetu hatuoni mantiki, hatuoni busara waliyoiona waasisi wa Muungano wetu, hiyo ni sawa kabisa kwa sababu watu tunatofautiana. Wito wangu tu ni kwamba hebu tu-moderate lugha zetu kidogo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesoma na nimesikiliza taarifa ya Kambi ya Upinzani kuhusu Muungano na mambo mengineyo na nimesikitishwa sana na baadhi ya lugha zilizotumika mle. Baadhi ya mambo yamejibiwa na Waziri Mheshimiwa Dkt. Mwinyi lakini kutumia maneno kwenye taarifa ile ya ukoloni na unyonyaji unaofanywa na Tanganyika dhidi ya Zanzibar, ni lugha ya kutugawa Watanzania. Inawezekana kuna mambo yanayoleta manung'uniko kwenye

Muungano, ni kweli inawezekana, lakini kwenda kwenye kiwango hiki cha kutumia maneno haya ya ukoloni na unyonyaji unaofanywa na Tanganyika dhidi ya Zanzibar ni lugha ambayo unapolaumiwa kwamba hupendi muungano huwezi kukataa kwa sababu umetumia lugha hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu Jeshi la Tanganyika ameshajibu Mheshimiwa Mwinyi. Niendeleo tu kwa kusema kwamba, ndugu yangu wa Konde pale rafiki yangu sana Mheshimiwa Khatib, anasema kwamba Muungano huu haufai kwa sababu tuko maskini, tuliungana ili tuwe matajiri. Mimi nataka kumuambia kwamba kwa sababu tuko maskini ndiyo tunauhitaji zaidi Muungano wetu huu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, napata shida kuelewa kitu kimoja kwamba Muungano haufai lakini Ubunge wa Bunge la Muungano unafaa. Mimi mantiki siioni labda ni ile ya kusema nyama ya nguruwe haramu, mchuzi wake halali. Inabidi tuamue kitu kimoja, kama hatuamini katika Muungano hatuwezi kuamini katika taasisi za Muungano ikiwemo Bunge la Muungano na hatuwezi kuwa sehemu ya taasisi za nchi ambayo hatuikubali na hatuamini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja imetolewa kwenye Taarifa ya Upinzani kwamba ni CUF na napenda kunukuu hivyo hivyo, ni CUF na kiongozi wake Maalim Seif ndiyo pekee wanaolinda Muungano hadi kufikia ulipofikia, ukurasa wa 13, haya ni matusi kwa viongozi wote waliowahi kuongoza nchi hii. Kwa sababu wamefanya kazi kubwa ya kuulinda muungano, kuimarisha na kujenga. CUF imeanza kuingia kwenye harakati mwaka 1992 wakati Muungano upo na unaendelea. Unaposema kwamba ni yeye peke yake tu ndiyo anafanya Muungano uwepo na udumu maana yake Mwalimu Nyerere, Karume, Mwinyi, Mkapu, Salmin Amour, Karume wa pili wote hawakuwa na maana yoyote isipokuwa kiongozi mmoja kule Zanzibar. Ndiyo maana nasema hebu tuya-moderate kidogo haya maneno ili angalau tutoke tukiwa tunaonekana tuna busara katika Bunge hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa mwenyekiti, baadhi ya mambo tutayajibu kwa maandishi kwa sababu hatuwezi kuyajibu yote hapa, niende kwenye michango ya baadhi ya Wabunge.

Mchango wa Mheshimiwa Shamsi Vuai Nahodha kuhusu mapendekezo ya mgawanyo wa mapato jambo ambalo ni la msingi sana na jambo ambalo ndilo litapelekea kwenye ile dhana ya msingi ya kwamba kila upande uchangie na upate kulingana na mchango wake na ukubwa wake. Mheshimiwa Vuai amesema kwamba katika miaka kumi ya yeye kuwa Waziri Kiongozi na miaka mitatu ya kuwa Waziri kwenye Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania hawakufanikiwa kulimaliza suala hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka nimueleze ndugu yangu kwamba Serikali hii imeingia madarakani miezi sita iliyopita, sisi hatutatumia miaka kumi kama aliyoitumia yeye katika Serikali iliyopita. Naomba niseme tu kwamba atupe nafasi na tumeanza, barua yangu ya kwanza kabisa kama Waziri katika Serikali hii na ilichelewa kwa sababu Waziri wa Fedha alichelewa kuteuliwa, ilikwenda kwa Waziri wa Fedha kuhusu kushirikiana kuandaa Waraka wa Baraza la Mawaziri wa kupitisha mapendekezo ya Tume ya Pamoja kuhusu mgawanyo wa mapato. Wizara ya Fedha imelifanyia kazi jambo hilo, Waraka upo tayari na wakati wowote utapelekwa kwenye Baraza la Mawaziri na kufanyiwa maamuzi ikiwemo uanzishwaji wa Akaunti ya Pamoja. Jambo hili litahusu pia mgawanyo wa zile asilimia 4.5 na kadhalika litafanyiwa kazi mara mapendekezo haya yatakapopitishwa kwa hiyo kazi inafanyika. (Makofi)

Mheshimiwa Menyekiti, lakini kabla ya hapo kuna *arrangement* za muda ambazo zinaendelea ikiwemo hiyo 4.5 kwa GBS na gawio la BOT. Pia VAT inayokusanywa Zanzibar kwa wafanyakazi wa Bara wanaofanya kazi Zanzibar inabaki Zanzibar na PAYE kwa maana hiyo na VAT inayokusanywa na TRA kwa upande wa Zanzibar inabaki Zanzibar na PAYE kwa wafanyakazi wa Bara wanaofanya kazi Zanzibar inabaki Zanzibar vilevile. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Fakharia amezungumzia kuhusu Sekretarieti ya Ajira. Waziri wa Utumishi alitoa taarifa hapa kwamba tutafungua ofisi Zanzibar katika mwaka wa fedha unaokuja. Kwa hiyo, ofisi hiyo itafunguliwa na mimi niliwaunganisha Waziri wa Utumishi, dada yangu Mheshimiwa Angellah Kairuki na Waziri wa Utumishi, Mwalimu Haroun kule Zanzibar na Mheshimiwa Kairuki amepanga tarehe ya kwenda kutazama jengo na mahali ambapo ofisi itakuwepo. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, wiki nne zilizopita niliandika barua kwa Mawaziri kama saba hivi ambao wanasimamia taasisi za Muungano na kuwaomba kwamba watuletee mgawanyo wa ajira kati ya watumishi wa Zanzibar na watumishi wa Tanzania Bara kwenye taasisi za Muungano. Makubaliano yaliyokuwepo ni ya asilimia 79 kwa 21, makubaliano ya muda na Waheshimiwa Mawaziri hawa wameanza kunitumia. Nimeona kwa mfano Wizara ya Mambo ya Nje ambayo ndiyo inalalamikiwa sana kwa mwaka 2014/2015, katika nafasi 27 zilizotoka nafasi saba asilimia 26 zilikuwa Zanzibar na nafasi 20 asilimia 74 zilikuwa upande wa Tanzania Bara. Kwa hiyo, tumeanza na tutaendelea kwa sababu tunayo dhamira ya kuimarisha Muungano wetu, hatutachoka wala hatutachukizwa na maneneo ya kuudhi yanayozungumzwa dhidi ya muungano. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kaka yangu Mheshimiwa Daniel Nsanzugwanko amezungumza na napenda nikiri kwamba tulipitiwa. Tulipitiwa kwa msingi kwamba sisi tulichukua *human activities* zote zinazoathiri mazingira ikiwemo

wingi wa watu katika eneo dogo kwa wakati mmoja. Nakubali kwamba tungetaja wakimbizi kama ni changamoto mahsusi ya mazingira. Bahati nzuri maeneo aliyoyataja mimi nimefanya kazi miaka 20 iliyopita, nilikuwa Meneja wa Kambi ya Wakimbizi kule Mtabila, nafahamu Mtabila, Muyovosi, Lugufu, Nyarugusu, Kanembwa na kwingineko, kwa hiyo, Heru Juu, Heru Shingo na Mabanda kote ni kwetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka nithibitisha kwamba kweli uharibu wa mazingira ni mkubwa sana unaotokana na uingiaji wa wakimbizi. Kwa hiyo, sisi kama Wizara tutawasiliana na Mashirika ya Kimataifa yanayohudumia wakimbizi kwamba kazi yao isiwe ni kulisha wakimbizi tu bali kutoa mchango kwenye kurudisha mazingira ya eneo lile kwenye hali nzuri. Mimi naahidi kutembelea mwenyewe kujionea mambo yalivyo huku. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, badhi ya Wabunge wamezungumzia masuala ya NEMC. Kwenye hotuba yetu tumezungumza jinsi ambavyo tutabadilisha na kupitia mfumo mzima wa kupitia vyeti vya tathmini ya athari kwa mazingira ili visiwe vinatumika kuchelewesha miradi ya uwekezaji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, baadhi ya Wabunge wamesema kwamba ofisi yetu ina bajeti ndogo na ina uwezo mdogo wa kitaasisi wa kudhibiti changamoto kubwa za mazingira. Mkitazama kwenye hotuba yetu ya bajeti katika maelezo ya Mfuko wa Mazingira, moja ya maelezo ya kazi ni kujenga uwezo wa kitaasisi wa Serikali ikiwemo NEMC kukabiliana na athari za mazingira. Kwa hiyo, Mfuko ule utakapoanza ofisi yetu itakuwa na uwezo mkubwa wa kifedha na rasilimali watu wa kuweza kudhibiti mazingira ikiwemo kuajiri Maafisa Wakaguzi wa Mazingira nchi nzima ili kila Halmashauri iwe na watumishi na hizi kamati kwenye kila kata na kijiji ili ziweze kufanya kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesoma Taarifa ya Kambi Rasmi ya Upinzani ya dada yangu Mheshimiwa Pauline na napenda kumshuru sana kwamba kwa dhana na falsafa tunakubaliana bila shaka yoyote. Tunakubaliana kwamba mazingira ni jambo kubwa na pana na kule tunapoenda kwenye uchumi wa viwanda lazima tuzingatia hifadhi ya mazingira. Hilo tunakubaliana na tunashukuru kwa sehemu kubwa ushauri mliutoa tutauzingatia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie mambo machache tu kwenye taarifa ile ambayo yanahitaji kurekebishwa. Kwenye ukurasa wa 19 ripoti imesema kwamba kwenye mradi wa DART tathmini ya mazingira haikufanyika. Nilitaka tu nisahihisha kwamba tathmini ilifanyika na cheti Na. EC/EIS/146 cha tarehe 30/6/2009 kilitolewa na masharti yalitolewa kwa waendesha mradi ule wa mambo ya kuzingatia katika hifadhi ya mazingira kwenye mkondo ule. Kwa hiyo, nilitaka niseme hilo la uelewa kwamba kwenye mradi ule tathmini ilifanyika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia ripoti ya Mheshimiwa Pauline ilizungumzia kuhusu ripoti ya CAG ambayo ilitambua udhaifu kwenye utayari wa NEMC kwenye tasnia hii ya gesi na mafuta. Tumepokea sisi taarifa ya Mkaguzi na Mdhhibiti Mkuu na tutafanyia kazi mapendekezo yale. Mapendekezo yale utekelezaji wake unahitaji uwezo mkubwa na hakuna shaka yoyote kwamba tunaujenga. Niseme tu kwamba Sheria ya Gesi na Mafuta ambayo ndiyo ingetupa nguvu na uhalali sisi wana mazingira kuhusu ufuatiliaji imepitishwa mwaka jana tu na bahati nzuri sheria ile inatambua Sheria ya Mazingira na inatoa nafasi kwa NEMC kufanya kazi hizo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia taarifa ya Kambi Rasmi ya Upinzani imezungumzia miradi yenye shaka, miradi ambayo anasema inanukanuka ufisadi kidogo.

Mimi niseme tu kwamba tumepokea angalizo na mtu yeyote ambaye ananyoosha kidole kwamba mahali fulani inawezekana pana harufu anakusaidia. Sisi tunachukua taarifa hizo kama msaada kwa sababu Serikali hii imeamua kupambana na maovu ikiwemo rushwa na ufisadi. Kwa hiyo, haiwezekani nikasimama hapa nikakulaumu kwamba kwa nini umesema, nasimama hapa kukushukuru kwamba ni jambo ambalo tutalifanyia kazi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ila niseme tu kwamba miradi ile ina fedha za ndani kwa maana ya fedha zetu na za wafadhili, fedha za ndani zinaitwa *counterpart fund*. Kwa hiyo, siyo ajabu ukitazama makaratasi yetu ukakuta mradi wa ukuta, ukatazama karatasi la mfadhili ukakuta mradi wa ukuta kwa sababu fedha hizi zinakaa pamoja. Vilevile miradi hii inakaguliwa na CAG na katika miaka miwili iliyopita imepata hati safi lakini angalizo tumelipokea. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, niseme tu jana wakati nakutana na wataalam Wizarani nilielekeza kwamba wasiondoke kesho ili tupitie miradi yote. Kwa sababu kuna miradi mingi vya mazingira ambayo wakati mwingine hatuna taarifa za kina ili tujue kila mradi ni upi, gharama zake ni zipi, umefikia wapi, unanufaisha watu wangapi, uliamuliwaje upelekwe huko ulikopelekwa na tunaweza kufanya maamuzi ya kuhakikisha kwamba miradi hii inawanufaisha watu wengi zaidi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimepokea mchango wa Mheshimiwa Rehani Mwinyi anazungumzia kuhusu Mfuko wa Mazingira kwamba ndiyo mkombozi wa mazingira yetu na mimi nakubaliana naye asilimia 100. Katika mwaka huu wa fedha tunafanya mazungumzo ndani ya Serikali kuhusu vyanzo mbalimbali vya Mfuko huu na tunategemea *support* ya Bunge tutakapokuwa tumemaliza

Serikalini. Mfuko huu kama tulivyosema kwenye hotuba yetu tunataka kwa kuanzia uwe na shilingi bilioni 100 lakini fedha hizi hazitoshi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, gharama ya kuhifadhi mazingira na kukabiliana na athari za mazingira na kurudisha mazingira katika hali yake ya kawaida kwa mwaka ni karibu shilingi bilioni 350. Ili turudi katika hali ambayo tunataka tuwe lazima fedha hizi zipatikane kwa miaka 17 mfululizo lakini sisi tunaomba shilingi bilioni 100. Nina imani kwamba ndani ya Serikali tutakubaliana kuhusu maeneo gani tunaweza kupata vyanzo hivyo ili Mfuko huu uanze ili tuwe na uwezo wa kuja katika maeneo yote kama aliyosema dada yangu Mheshimiwa Maufi kule Rukwa na kusaidia kurekebisha mazingira yaliyoharibika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hatupaswi kutegemea wahisani kwa kuhifadhi mazingira ya nchi yetu kwa sababu huo ndiyo umekuwa mwelekeo mkubwa. Kuna dhana kwamba kwenye mazingira kuna hela nyingi za misaada lakini nchi hii ni ya kwetu, itarithiwa na watoto na wajukuu wetu, wahisani hapa siyo kwao. Kwa hiyo, sisi tuna wajibu mkubwa zaidi wa kuchanga ili kuhifadhi nchi yetu iendelee kuwepo siku nyingi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimalizie tena kwa kushukuru kwa kupata fursa hii, nawashukuru Wabunge wote waliochangia, nashukuru kwamba mmetusaidia na naomba muendelee kutuunga mkono.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nawashukuru wageni wetu walikokuja hapa siku ya leo ambao nimewataja, wale vijana wa mwaka 1964 waliochanganya udongo, Mzee Job Lusinde, wamekaa mpaka jioni hii na nina hakika matumbo yalikuwa yanawazunguka wakati Muungano ambao waliushuhudia unaundwa ulikuwa unadhaliishwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka niwaambie kwamba Serikali yao ipo imara katika kuulinda na kuhakikisha unaimarika ili kazi waliyoifanya iwe na matunda na iendelee kuwa sehemu ya urithi wa nchi yetu. *(Makofi/Vigelegele)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

WAZIRI WA ULINZI NA JESHI LA KUJENGA TAIFA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naafiki.

(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)

MWENYEKITI: Ahsante. Hoja imetolewa na imeungwa mkono, Katibu.

NDG. NEEMA MSANGI - KATIBU MEZANI: Kamati ya Matumizi.

KAMATI YA MATUMIZI

MATUMIZI YA KAWAIDA

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wajumbe, tunaanza muda siyo rafiki lakini kwa mujibu wa Kanuni ya 99, mnajua tutakuja baadaye zikibaki dakika kumi kuelekea saa mbili, nitatumia mamlaka yangu niongeze muda wa dakika 30 tuweze kukamisha shughuli hii. Kwa sasa nashukuru vyama vinavyowakilishwa Bungeni vimeshawasilisha majina ya wahusika iwapo kuna watu wanataka kuongea kwenye fungu la mshahara wa Waziri. Katibu sasa tuanze kazi.

Fungu 26 - Ofisi ya Makamu wa Rais

Kif.1001 *Administration and HR Mgt*.....Sh.3,649,184,000

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru.

Napenda kupata ufafanuzi kwenye *subvote* 1001, kwenye *item* 230400, *routine maintenance and repair of vehicles and transportation equipment* ambapo kwa mwaka 2015 kulikuwa na shilingi 109,455,000; mwaka 2016/2017 ni shilingi 141,000,000/=. Utetezi wa randama unasema kwamba fedha hizi zimetolewa kama ni gharama matengenezo ya magari na ununuzi wa matairi, ongezeko la shilingi 32,000,000 wakati Serikali imesema inataka kubana matumizi. Naomba kupata ufafanuzi dhana ya kubana matumizi na ongezeko la shilingi 32,000,000 kwa ajili ya kununua matairi na matengenezo ya magari, magari mabovu ni mangapi na kwa kiasi gani, hili ni jipu, upele au kijipu uchungu? Mtupe maelezo.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA):

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka tu niseme kwamba hizi fedha ambazo zinazungumzwa katika bajeti tuliyonayo hazikuweza kupatikana. Hivyo magari yetu kwa muda mrefu sana hayana *service* za kutosha ndiyo maana tukaomba fedha hizi ili tuweze kufanya matengenezo ya magari ambayo kwa muda mrefu sana hayajafanyiwa *service* hii. Mheshimiwa Mbunge anajua gharama za *service* za magari na akitembelea Ofisi ya Makamu wa Rais ataona magari yalivyorundikana na kwa muda mrefu hayana *service* na gharama za matairi Mheshimiwa Mbunge anazijua.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Masoud umeridhika.

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri Mpina anasema mimi nafahamu hayo magari mabovu, mimi siyafahamu

isipokuwa tu hoja yangu inaeleza kwamba Serikali ilisema mwaka huu inataka kubana matumizi lakini ongezeko la shilingi 32,000,000 kwa ununuzi wa matairi na matengenezo ya magari, nahisi kama kuna jambo ambalo kidogo siyo sahihi kwa dhana nzima ambayo Serikali ya mara hii imejipangia na ndivyo mnavyotueleza. Hebu tuambie huo uchakavu na magari mabovu ni kiasi gani? Tueleze na utuweke wazi. Ndiyo nikasema, je, huu ni upele, kijipu uchungu au ni jipu dogo?

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Mbunge anaelewa kabisa kwamba usipoweka gharama za kufanya *maintenance service*, kununua matairi unagharamia zaidi kuliko ukiacha. Kwa hiyo, hizi gharama ni sahihi, stahiki na tena ni ndogo ukiniuliza mimi. Kwa hiyo, fedha hizi zinahitajika ili tuweze kufanya kazi hii.

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Fungu 31 - Ofisi ya Makamu wa Rais

Kif. 1001 *Adm. and the HRM Division*Sh.2,340,835,000

MWENYEKITI: Nina Mheshimiwa Kasuku Samson Bilago, Mheshimiwa Masoud Abdalla Salim kwa upande wa Upinzani. Nina watatu upande wa CCM, Mheshimiwa Hawa Ghasia, Mheshimiwa Oscar Mukasa na Mheshimiwa Jitu Soni. Naanza na Mheshimiwa Mwalimu Bilago.

MHE. KASUKU S. BILAGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa nafasi hii. Pamoja na maelezo yaliyotolewa na Mheshimiwa Waziri kuhusiana na suala la athari za wakimbizi upande wa mazingira bado nataka kupata ufafanuzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna shilingi bilioni 100 zinazozungumzwa za mazingira kwamba zitakwenda kushughulikia suala hilo ambazo hazionekani mahali popote. Kama hiyo haitoshi, nadhani Waziri akubali kwamba Serikali haijui athari za wakimbizi, wanaofahamu ni sisi tunaoishi na wakimbizi. Kwa mfano, kuna mashamba makubwa ya wananchi (wanakijiji) yanachukuliwa ya vijiji vya Kasanda, Kaziramihunda, Makele na Nduta uharibifu wa mashamba ulioko kule ni wa hali ya juu, hatuwezi kuliacha hili suala hivi hivi tukisubiri fedha za Mfuko Mazingira zikusanywe ndiyo liweze kutatuliwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, miti inayokatwa siyo ya kawaida kwa ajili ya ujenzi wa vibanda vya wakimbizi na kuni. Kwa hiyo, lazima Waziri atueleze *ku-rescue* hii *situation* mapema kabla hali haijharibika zaidi. Ninyi ambao hamjapokea wakimbizi mnaishi maisha mazuri kule sisi hali ni mbaya, itafika

hatua Kigoma hatutakuwa na mti, itakuwa tuna-google ndiyo tunaona mti unafananaje. Kwa hiyo, naomba Waziri aniambie hatua za dharura zinazoweza kuchukuliwa kuhusiana na mashamba ya wananchi na namna wale wakimbizi watakavyopika bila ya kuathiri mazingira. Vinginevyo nashikilia mshahara wa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS, (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, nakubaliana kabisa na Mheshimiwa Mbunge kuhusu hatari na athari kubwa za mazingira zinazoletwa na uwepo wa wakimbizi na mimi mwenyewe ni shuhuda kama nilivyosema. Kama tulivyosema, tunategemea ndani ya Serikali tutakubaliana kuhusu uanzishwaji wa Mfuko wa Mazingira ambao ni mwaka huu wa fedha tu na kama tutakubaliana siku bajeti ikiisha maana yake ndio umeanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kabla ya hapo mtaona tumetenga humu ndani shilingi bilioni mbili angalau za kuanzisha Mfuko ili tuweze kufanya baadhi ya mambo ya dharura ikiwemo suala kama hili. Kwa sababu hizo shilingi bilioni mbili matumizi yake ni kurejesha hali ya mazingira ya maeneo yaliyoathirika ikiwemo hasa upandaji miti, nataka nimuahidi Mheshimiwa Mbunge, kama nilivyomuahidi Mheshimiwa Nswanzugwako aliyelianzisha jambo hili kwamba sehemu ya fedha hizi zitumike kwa ajili hiyo basi mimi nitakuja na tutaangalia kile kinachowezekana kufanyika kwa haraka wakati tukiomba *support* yako Mheshimiwa Mbunge katika uanzishwaji wa Mfuko wa Mazingira. Kabla ya hapo, Wizara ya Mambo ya Ndani na Wizara ya Mambo ya Nje, wamefanya kazi na Shirika la Kimataifa la Kuhudumia Wakimbizi (UNHCR) kuhamasisha matumizi ya nishati mbadala ili kupunguza matumizi ya kuni lakini vilevile kujenga nyumba kwa kutumia tofali badala ya kutumia miti. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, niongeze tu kwamba moja kati ya mahitaji ya sheria ni uanzishwaji wa Kamati za Mazingira kwenye ngazi za vijiji na vitongoji. Matumaini yetu ni kwamba Mheshimiwa Mbunge utakaporudi kwenye jimbo lako na Halmashauri yako utasaidia usimamizi wa uanzishwaji wa hizi kamati ambazo ndizo zitakuwa na kazi ya kutusaidia sisi kudhibiti baadhi ya mambo haya. Kwa sababu ulinzi wa mazingira haufanyiki tu kwenye ofisi za juu, unafanywa na wananchi wanaoishi kwenye maeneo hayo kwa sababu wao pia wanao wajibu wa kuzuia, kukataa na kusimamia hifadhi ya mazingira.

MWENYEKITI: Ahsante, Mwalimu.

MHE. KASUKU S. BILAGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, sijaridhika na hatua ambazo Waziri amezeleza za kuweza ku-*rescue situation* ya mazingira katika Mkoa wetu wa Kigoma kufuatia ujio wa wawakimbizi. Kwa hiyo, naomba nishikilie shilingi kwa kutumia Kanuni ya 103(2) ili uruhusu Wabunge wajijadili hoja hii.

MWENYEKITI: Toa hoja Mheshimiwa.

MHE. KASUKU S. BILAGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, tukilizungumza hili suala hapa tunaliona kama la kawaida lakini hali iliyopo kule siyo ya kawaida. Niseme tu hata wananchi wetu kule wana huruma, wasingekuwa na huruma wale wakimbizi wangepata shida. Wakimbizi wamefika wakati watu wanavuna, mashamba yamelimwa hayajavunwa wakafika wakafyeka mashamba yote. Uharibifu wa namna hiyo hakuna anayeweza kuuvumilia labda yule Muha wa kwetu tu wengine walioko humu msingeweza lakini wananchi wamevumilia wamepokea wakimbizi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, miti inafyekwa kama vile tunahama, hali ni ngumu. Mashamba ya wananchi wa Kasanda kila siku Mkuu wa Wilaya ya Kakonko anaongeza eneo la kambi. Anaongeza eneo la kambi anakabidhi wakimbizi wanajenga majengo, wananchi wanalia kule.

Mheshimiwa Naibu Waziri wa Mambo ya Ndani alikwenda lakini alizuiliwa na wananchi ili wamwambie hali ilivyo. Kwa hiyo, shilingi bilioni mbili haziwezi ku-rescue situation hiyo lazima zielezwe hela zinapatikana wapi za kuhakikisha hali ya wakimbizi, mazingira na wananchi wenyewe vinafanana vinginevyo haiwezekeni. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja. (Makofi)

MWENYEKITI: Hoja imeungwa mkono sasa Waheshimiwa muiamue. Kwa sababu ya muda, ngoja tuandike majina, Mheshimiwa Ngombale, Mheshimiwa Nsanzugwanko, Mheshimiwa Jitu Soni, Mheshimiwa Heche, Mheshimiwa Obama, Mheshimiwa Susan Kiwanga, Mheshimiwa Jafo. Waheshimiwa hawa wanatosha kwa mazingira.

WABUNGE FULANI: Bado.

MWENYEKITI: Tunaanza na Mheshimiwa Susan. Karibu.

MHE. SUSAN L. KIWANGA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa nafasi hii. Suala la mazingira ni suala mtambuka na tulikuwa tunategemea angalau kwenye Wizara mbalimbali kwa sababu ni suala mtambuka zingetengewa pesa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwenye Bunge lililopita nilikuwa kwenye Kamati ya Maliasili, Ardhi na Mazingira. Nilichokishuhudia hali ya mazingira ndani ya nchi yetu ni hatari ambayo inakuja kuliangamiza Taifa. Kwa sababu bajeti ya mazingira ukiiangalia kwenye Ofisi ya Makamu ya Rais, unaweza ukaiona

kubwa lakini suala la mazingira nchini Tanzania (Tanganyika) hakuna vote. Sisi tulipendekeza kuwepo na vote maalum ambayo tungekuwa tunaitengea pesa kwa ajili ya suala la mazingira. Leo ukiangalia hali halisi mazingira yanavyoharibiwa ndani ya nchi yetu na hali halisi ya pesa zinazotengwa ni sawasawa na kujitengenezea jenzeza ndani ya nchi yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Mbunge kuhusu utatuzi wa uharibifu wa mazingira kwenye kambi za wakimbizi. Lazima hili suala litambulike haraka na kwa sababu hii ni bajeti haijafikia mwisho, tuone sababu ya kuongezea pesa katika kifungu kinachohusiana na masuala ya kuokoa mazingira ndani ya nchi yetu. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mbona Bunge lililopita tuliongezea pesa kwenye mambo ya barabara? Leo ukipita barabara ya Dodoma - Morogoro, hapo katikati wamebomoa wanajenga tena, hiyo yote ni suala ya mazingira. Kwa hiyo, hata tukijenga barabara kama mazingira yetu yamekuwa mabaya hizo barabara na reli haziponi matokeo yake tutakuwa tunapoteza hela. Kuna haja sasa ya kuongeza hela katika suala la mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Mbunge hapa, ahsante. (Makofi)

MWENYEKITI: Tunaendelea Mheshimiwa Ngombale.

MHE. HAMIDU H. BOBALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru ingawa umekosea kutamka jina langu, naitwa Bobali, Mbunge wa Mchinga.

MWENYEKITI: Samahani sana.

MHE. HAMIDU H. BOBALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze na nukuu ya Mheshimiwa Barrack Obama, Rais wa Marekani aliwahi kusema kwamba *sustainability of our earth depends of sustainability of our environment* (uhai na uwepo wa Taifa letu utategemea na uwepo wa mazingira bora). (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Taifa letu limekuwa kama shamba la bibi kwenye kila idara. Wakimbizi tunawapa maeneo ya kuishi, tunawakabidhi maeneo ya kujenga lakini pia tunawaachia watuharibie mazingira yetu kwa manufaa ya nani? Suala la mazingira ni muhimu, ni kubwa linahitaji kama Wabunge tuhakikishe Wizara hii inapata fedha za kutosha ili hili suala la wakimbizi kuendelea kutuharibia mazingira yetu liwe limeisha. Mheshimiwa Waziri lazima *u-take this issue very serious*, lazima tuhakikishe kwamba tunalinda

mazingira yetu, tusikubali nchi yetu kuwa shamba la bibi katika kila idara. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Mbunge ya kuhakikisha kwamba tunatoa shilingi kwenye mshahara wa Waziri mpaka Serikali ije na jibu la kuongeza fedha ili kuhakikisha kwamba tunakabiliana na uharibifu wa mazingira unaosababishwa na wakimbizi kule Kigoma na maeneo mengine ya Taifa letu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. (Makofi)

MWENYEKITI: Tunashukuru sana Mheshimiwa, tunaendelea na Mheshimiwa Daniel Nsanzugwanko.

MHE. DANIEL N. NSANZUGWANKO: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Na mimi nichangie kidogo hoja hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la wakimbizi hatuhitaji kulisema sana. Mheshimiwa Waziri Makamba wewe ulikuwa unafanya kazi kwenye makambi ya wakimbizi, Mheshimiwa Kitwanga juzi tu nadhani ziara yako ya kwanza ukiwa Waziri umekwenda kwenye makambi ya wakimbizi yaliyopo Kigoma na ulifuatana na mimi, umeona hali ile. Mheshimiwa Waziri Mkuu hali kadhalika ilikuwa ndiyo ziara yake ya kwanza kabisa kwenda Kigoma kwenye makambi ya wakimbizi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nadhani hoja iliyoko hapa ambayo nakubaliana na Mbunge mwenzangu wa Kigoma, Mheshimiwa Makamba tunataka *commitment* isiyokuwa na mashaka kwamba suala hili Serikali sasa inakwenda *kuli-address seriously*. Sisi wenzenu wa Mkoa wa Kigoma ndiyo tumebeba dhima hii. Siku za nyuma tulipendekeza wakimbizi waje Singida, Dodoma katikati huku, tukasema wengine waende Mbeya na Mtwara, ikaonekana hapana wakae Kigoma hawa, sasa sisi tumebeba mzigo huo. Kwa sababu tumebeba mzigo huo tunataka Mheshimiwa Waziri utoe *firm commitment* kwamba *mitigation measures* za uharibifu wa mazingira uliosababishwa na wakimbizi unakuwa *clearly seen* na siyo hii ya kusema kwamba tunakwenda kujipanga, tumeanza na shilingi bilioni mbili, tunataka tujue kwa athari za wakimbizi wewe kwa niaba ya Serikali ambapo wewe ni sehemu ya Serikali hiyo mnaafanya nini na wakimbizi hawa, ndiyo hoja iliyoko mezani hapa. Tunajua mshahara wako ni mdogo hatuna sababu ya kuung'ang'nia hapa lakini tunataka *a firm commitment from the government* kwamba sasa suala la wakimbizi si suala la Mkoa wa Kigoma peke yetu ni suala la nchi yote na sisi wenzenu tumebeba mzigo huo *for years and years*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kinachotukera sisi Wabunge wa Kigoma hili jambo linakuwa ni kama la kawaida tu. Tena Mheshimiwa Waziri umesema maeneo yenye watu wengi, hapana, siyo watu wengi ni wakimbizi hawa ambao hawatoki kwetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Bilago kwa msingi kwamba tupate...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Heche.

MHE. JOHN W. HECHÉ: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa nafasi hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tatizo la nchi yetu na tatizo la siasa za Afrika ni kwamba watu wanapenda kufanya vitu vitakavyoonekana kwa haraka bila kuangalia athari ambazo zitatokea baada ya muda mrefu. Hapa tunazungumzia suala la mazingira, watu zaidi ya laki tatu wameingia kwenye nchi yetu, wanafyeka mashamba ya watu, wanafyeka miti na uoto wa asili, wanasababisha jangwa, Bunge tupo hapa tunatakiwa tuzungumze mambo haya kwa u-serious, watu wanapiga makofi tu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nashauri Wizara hii tusitishie bajeti yake kama ambavyo Bunge limewahi kufanya kwa siku za nyuma, imewahi kutokea hapa, pesa zitafutwe kwenda ku-rescue Mkoa wa Kigoma na hali hii inayojitokeza na sio Mkoa wa Kigoma tu. Mimi ningeshauri wangeweka hapa hata fungu la kuonyesha kwamba watawapelekea wale watu gesi waweze kupika kwa kutumia gesi waache kufyeka mikaa na miti kupikia kwa kuni, lakini pia ujenzi kwa kutumia miti wasitishie. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo ni lazima tukubaliane hapa kwamba pesa ziongezwe na siyo hapo tu mazingira yanaharibika, kwa mfano mimi natokea Tarime kwenye mgodi, maji yametiririshwa, Naibu Waziri amekuja amechukua *sample* mpaka sasa hivi watu wa Tarime hawana majibu ya maji yanayotiririka kwenye mto yanaharibu vyanzo vya mazingira. Kwa hiyo, hii *issue* ya mazingira na nitataka Naibu Waziri anapokuja kujibu hapa ajibu na suala la Tarime ni lini majibu ya watu wa Tarime yanatolewa kuhusu mto Tigete.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo mimi naunga mkono hoja ya Mwalimu kwamba ni lazima Wizara hii tuiongezee pesa, watoe *commitment* ya haraka ya kusaidia Mkoa wa Kigoma usigeuke kuwa jangwa. Kwa sababu ukienda Shinyanga sasa hivi ni jangwa, Mara hakuna sehemu, tutaua nchi hii kwa dakika moja kwa sababu tu tutafurahia kujenga barabara ambazo tutaonyesha

wananchi wakati wa kampeni lakini hatuangalii matatizo tunayosababisha baada ya muda mrefu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi naunga mkono hoja ya Mwalimu. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Jitu Soni.

MHE. JITU V. SONI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Na mimi pia nimuunge mkono Mwalimu pale, suala hili la mazingira kwa kweli kwa miaka yote Wabunge tumelizungumia hata tukiangalia kwenye *Hansard* utaona hili nalosema. Mfuko huu ni wa mwaka 2004 leo tupo 2016 na katika maeneo yote ambapo uharibifu unafanyika Serikali ipo. Mimi napendekeza Mfuko huo tuufanyie kazi lakini pawe na *commitment* ya uhakika kabisa. Leo hii hii itamkwe kabisa kwamba fedha zinazohitajika zitapatikana. Kila siku tunatenga mabilioni ya pesa kwenda kukarabati sehemu ambazo maafa hutokea kwa nini hizo fedha zisingekuwa zinapelekwa kutibu huko kunakotokea hayo maafa? Kwa nini tsubiri mpaka ukuta ubomoke, kwa nini tusikinge? (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni vizuri tujipange kwani kuna vyanzo vingi, tuangalie namna ya kupata fedha za kutosha. Muhimu kuliko yote ofisi hii pia ipewe mamlaka. Leo uharibifu wa mazingira ukifanyika faini zake ni za kawaida tu, ndogo ndogo na hakuna mtu anachukua hatua yoyote. Wale wenzetu wakati wameingia pale pia ningependa kujua, sisi tumewasaidia ni jirani zetu, ni wakimbizi lakini pia Umoja wa Mataifa wao pia si walikuwa wanasaidia, walichangia nini ili na sisi tuweze ku-*rescue situation* wao wakiondoka? Kwa ile athari ambayo walikuwa wanajua itatokea tulichangiwa nini ili sisi tuweze ku-*restore* mazingira yetu. Naamini zile fedha zingeweza kusaidia sana Mkoa wa Kigoma. Mkoa huu ni pekee ambao leo mvua inanyesha milimita 1500 hakuna kwingine Tanzania, sasa na hiyo tunataka kuipoteza?

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mwalimu, ahsante. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Obama.

MHE. ALBERT O. NTABALIBA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana. Kwanza na mimi naunga mkono hoja ya Mbunge mwenzangu kutoka Kigoma, Mwalimu Bilago. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni ukweli usiofichika na hii isingetakiwa kuongelewa kwa muda mrefu, Mkoa wa Kigoma ni mhanga wa wakimbizi kwa muda mrefu na tumefanya hivi kwa niaba ya Watanzania, lakini hatuoni kwenye *commitment* ya Waziri juu ya namna ya kutatua changamoto hii. Kwa wale ambao hamujui Kigoma sasa hivi ilikuwa inapokea wakimbizi zaidi ya laki

mbili ambao wote walikuwa wanaingia nchini. Sasa hivi barabara ya kutokea Burundi - Mnanira - Kasulu haipitiki kwa sababu ya uharibifu wa mazingira wa magari yote. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wabunge wengine mnaweza mkawa hamuelewi, magari yanayosomba wakimbizi kutoka Burundi ni Abood au Shabiby yapo magari 35 yanapishana kuleta wakimbizi kutoka Burundi kuingiza Tanzania. Mheshimiwa Waziri Mkuu tunakushukuru umekuja kuangalia wakimbizi na Mawaziri wako wamefika lakini licha ya haya mambo mengine ya athari kubwa za mashamba ya miti uharibifu wa barabara ni mkubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naiomba Serikali yetu itufahamisha UNHCR ambao wanashabikia sana kubeba wakimbizi kuleta kwetu kwa nini hawachangii kitu chochote kufanya mazingira yetu kuwa mazuri?

Mheshimiwa Mwenyekiti, wapo wafadhili wanaoashabikia sana wakimbizi lakini hawasaidii Mkoa wa Kigoma. Moja ya sababu ya Mkoa wa Kigoma kuichukia Serikali hii ni kwamba mmewabebesha mzigo mkubwa lakini hamusaidii kwa kiwango ambacho wanaona kwamba inawafaa. Kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri Mkuu chini ya bajeti hii mtupe *commitment* ambayo inaweza ikatuambia mnaweza mkatusaidia vipi Mkoa wa Kigoma, upande wa barabara lakini vilevile upande wa mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mwalimu wetu anayoyasema ni sahihi. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Bashe.

MHE. HUSSEIN M. BASHE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Mimi labda nianze kusema kwamba tusiwe wafungwa wa historia, *let us forget about the past* kwamba fedha hazikutengwa, hazikwenda, tusahau na tutafute *solution*. Naunga mkono hoja ya Mwalimu na niwaambie tu Wabunge wa Mkoa wa Kigoma suala la mazingira sio suala la Kigoma, ni suala la nchi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri kwenye hotuba yake ameeleza *challenge* anazokabiliana nazo. Moja ni sera ambayo ametuahidi anaishughulikia. La pili ni sheria ambayo ametuahidi anashughulikia na la tatu ni fedha. Kwa hiyo, naiomba Serikali, Waziri kazungumzia *one billion shilings* kwenye Mfuko ambayo haipo kwenye bajeti, tungeomba Wabunge tuamue kwa pamoja tumtake Waziri wa Fedha atupe *commitment* hapa kwamba fedha zinazokusanywa *Tanzania Forest Services* zinaenda Wizara ya Mazingira. Fedha zinazokusanywa *TRA* kutokana na magari mabovu *percentage* inayotakiwa kwenda iende kwa sababu leo hii ukienda kwenye *exploration* kuna *factor* ya mazingira lakini *I believe* fedha hizo haziendi ku-restore

mazingira. Nzega ni waathirika tuna mahandaki makubwa ya *Resolute* yameachwa *there is a very big problem* ya *environment*, mvua inapungua kwa sababu ya mazingira. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitofautiane na ndugu yangu Mheshimiwa Heche hatuna sababu ya kuahirisha bajeti. Tumpitishie bajeti lakini tuitake Serikali hiyo *hundred billion* aliyoiomba Waziri apewe kutokana na fedha ambazo zimetajwa kisheria na Bunge lijalo tum-task Waziri alete mabadiliko ya Sheria ya Mazingira, hii ni sheria ambayo haizungumzii hata *global warming*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, namuunga mkono Mwalimu Bilago na naunga mkono hoja ya Wabunge wenzangu kwamba Wizara ya Mazingira ni moja kati ya Wizara *neglected for so long* katika nchi hii. Kwa hiyo, tumpatie fedha Mheshimiwa January hizo *one hundred billion* na bajeti ijayo atakapokuja atueleze hapa hiyo shilingi bilioni 100 ameitumia namna gani ku-restore matatizo ya mazingira, ahsante. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Dkt. Kigwangalla.

NAIBU WAZIRI WA AFYA, MAENDELEO YA JAMII, JINSIA WAZEE NA WATOTO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa fursa hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na kwamba nakubaliana na umuhimu wa *environmental conservation* kwenye nchi yetu lakini napenda kuungana na mawazo ya Mheshimiwa Waziri kwamba jitihada za kuanzisha Mfuko wa Mazingira ni jambo analolisimamia kwa ukaribu sana, napenda kutia msisitizo tu kwamba safari huanza na hatua. Kwa kuwa hatua ya kuanza kuwekeza kwenye Mfuko huu inaanza mwaka huu, michango ya Waheshimiwa Wabunge inaonyesha hisia kali na umuhimu wa suala hili. Kwa kuwa jambo hili hatuwezi kulipatia ufumbuzi kwa haraka katika kikao hiki cha Bunge, Mheshimiwa Waziri ajiipange na wenzake pamoja na wataalam wao kwa kushirikiana na Serikali kwa ujumla wake kufanya utaratibu wa kutunisha Mfuko huu wa Mazingira ambao tayari ameanza kuufanyia kazi ili kwenye Bunge lijalo la bajeti suala hili liwe limepewa uzito unaostahili, ni hayo tu. (Makofi)

MWENYEKITI: Nakushukuru sana, Mheshimiwa Hawa Ghasia, Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti unaweza kutusaidia?

MHE. HAWA A. GHASIA: Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la mazingira ni suala ambalo kwa kweli hakuna mtu ambaye anaweza kulibishania hapa kwa sababu wote ni waathirika wa athari ya uharibifu wa mazingira katika nchi yetu. Mimi ninayezungumza katika Mkoa na Jimbo langu bahari kwa siku moja tu ilichukua zaidi ya mita 150 sawa na kiwanja cha mpira kimoja na nusu na kina cha kwenda chini zaidi ya mita 50. Kama siyo Jeshi la Wananchi hali ilikuwa ni

ya hatari na ilikuwa inatishia hata kuchukua visima vya gesi na maeneo ya kusafishia gesi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, hatuwezi tukatazama hivi hivi suala la uharibifu wa mazingira au mazingira yakiendelea kula bahari zetu, ardhi zetu ni lazima kama Serikali ilifanyie kazi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Viwanda, Biashara na Mazingira alilileta suala hili katika Kamati ya Bajeti na sisi tunalifanyia kazi. Nilikuwa naliomba Bunge lako Tukufu litupe fursa tuendeleo kulifanyia kazi suala la kutafuta vyanzo ambavyo vitaenda kutunisha Mfuko wa Mazingira ambao siyo tu utashughulikia Mkoa wa Kigoma bali Tanzania nzima kwa sababu wote sisi ni waathirika pamoja na wenzetu wa Kigoma. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo ukiiipa Kamati fursa hiyo, tutaangalia kwa upana zaidi, tunaangalia hayo magari mabovu, tutaangalia hata katika vyanzo vingine mfano vya ushuru wa mafuta tunaopata na maeneo mengine. Wakati Waziri wa Fedha atakapokuja kuwasilisha bajeti ya Serikali ndipo hapo tumtake sasa atuhakikishie hayo ambayo Waheshimiwa Wabunge wameyaomba.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, nimuombe Mheshimiwa Waziri akubali kwamba suala hilo lirudi kwenye Kamati ya Bajeti ili tuliangalie kwa upana wake. Watoa hoja wote tutawaalika ili waje kutusaidia mawazo zaidi ya kuweza kutunisha Mfuko huo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Nakushukuru. Tuelekee mwisho, tumuite mtoa hoja Mheshimiwa Jafo, halafu nitamuita Mheshimiwa Kitwanga.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS (TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA): Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesikiliza michango ya watu wote lakini mwisho wa siku nimesikiliza mchango wa Mheshimiwa Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti. Nadhani Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti ameenda mbali sana na kwa sababu ameshazungumza kwa upana wake na leo inawezekana tunatakiwa tuihitimisha bajeti hii, nashauri mtoa hoja aridhie kwa mapenzi ya dhati kutokana na dhamira iliyojitokeza hapa twende na *precaution* kwamba kuna kitu cha mazingira kimefanyiwa kazi hapa na kila mtu ameona kwamba ni jambo mahsusi.

Nashauri leo tuihitimisha bajeti hii lakini fungu hilo likajadiliwe ikiwezekana liingie katika Mfuko wa Hazina kupitia Wizara ya Fedha ili kuangalia jinsi gani

jambo hilo litaenda vizuri na kuzingatia mawazo mazuri haya ambayo ni kwa ajili ya nchi yetu, ahsante sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Profesa Sospeter Muhongo.

WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kutoa mchango kwenye jambo hili. Ni kweli kwamba kuna matatizo makubwa Kigoma, ni kweli pia kwamba mazingira yetu yameharibika, tunachopaswa kukifanya hatuwezi kukifanya kwa urahisi kiasi hicho na sababu ni hizi hapa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna suala la miti kukatwa lakini kuna sababu aliyoisema kwamba kuna nishati watu wanayotumia. Sasa hiki kitu sidhani kwamba tunaweza tukakitatua kwa kubadilisha au kuweka fedha kwenye huu mfuko ambao unataka kuwekwa.

Waheshimiwa Wabunge, hesabu inapigwa duniani kwa uchafuzi wa mazingira. Sisi Tanzania ni kati ya 0.1 mpaka 0.2 za tani kwa mtu mmoja kwa mwaka, hiyo ndiyo hesabu inajulikana Kimataifa. Nchi yenye uchumi mkubwa Afrika ya Kusini ambayo sasa hivi ina GDP ya karibu dola bilioni 350 kwa mwaka yenyewe ndiyo inaongoza Bara la Afrika, *carbon emission* zake ni *eight kilograms per person per annum*. Kwa hiyo, ukija kuongea kisayansi suala la *carbon emission* ya kwetu inakuwa ni *negligible*. Hizi ni takwimu ziko duniani siyo za kisiasa, unaweza uka-google utazipata. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mfano Jiji la Dar es Salaam peke yake, hesabu zinaonesha kwamba wanatumia karibu magunia 50,000 ya mkaa kwa siku. Kwa hiyo, tatizo siyo dogo kiasi hicho ni lazima tuwatoe watu kwenye kutumia mkaa na kuni ndipo tunaweza kupunguza kasi ya ukataji wa miti. Nashauri Mheshimiwa Waziri alivyoomba tukubali na hili jambo tulifanyie kazi kwa sababu kila Wizara inahusika hapa. Wizara ya Nishati na Madini inahusika sana kwa sababu yenyewe ndiyo inabidi kutoa mipango ya kuwafanya Watanzania watoke kwenye kuni na mkaa. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, ombi langu ni kwamba hili jambo tulichukue kwa upana wake maana linahitaji muda. Ukiweka hizi fedha kwenye Ofisi ya Mazingira pale hata kama anataka shilingi bilioni 300 lakini yeye hataenda ku-supply gesi ili watu wasikate miti, ahsante. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Kitwanga.

WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nikiri tu kwamba nimeshakuwa Naibu Waziri katika Ofisi ya Makamu wa Rais, nafahamu hili tatizo lilivyo kubwa. Vilevile baada tu ya kuteuliwa Wizara ya Mambo ya Ndani nilitembelea Kigoma, tulikuwa na Waziri Mkuu na nilishuhudia

mimi mwenyewe hali ya ukataji miti na pale pale nilianza kulifanyia kazi. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda tu kuwahakikishia ndugu zangu wa Kigoma katika eneo la wakimbizi tumeshajadiliana na UNHCR na wamekubali na tumewaambia wakimbizi hawatakuwa wanatumia nishati ya kuni n badala yake watumia majiko yanayotumia gesi. Vilevile tukakubaliana kwamba badala ya kutumia miti kwa ajili ya ujenzi sasa wasitumie tena. Watafanya kama ambavyo UNHCR inafanya Rwanda na Uganda, watajenga nyumba kwa kutumia tofali. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo hilo la kuzuia angalau tayari tumeshafikia makubaliano na wao wenyewe kwa mwaka huu wameshatenga bajeti. Kwa hivyo, haiwezi kuonekana kwenye bajeti ya Wizara ya Makamu wa Rais kwa sababu ni wao wenyewe, ni pesa zao. Kwa hiyo, makambi yote tunaweka majiko ya gesi na sasa hivi watakapokuwa wanajenga maeneo mapya hawatajenga tena kwa miti. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hili lingine la kurudishia ndio hilo Mheshimiwa Waziri, Ofisi ya Makamu wa Rais ataliombea pesa ili turudishe uoto wa asili kama ambavyo Waheshimiwa Wajumbe mmeomba. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana. (Makofi)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Jenista Mhagama.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, BUNGE, KAZI, VIJANA, AJIRA NA WENYE ULEMAVU: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa, naomba niwashukuru Waheshimiwa Wabunge wote na Waheshimiwa Mawaziri wote kwa michango mizuri. Nimshukuru sana pia Mheshimiwa Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti kwa ufafanuzi ambao ameutoa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ufafanuzi wa Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti ni kwa mujibu wa Kanuni ya 105 na vifungu vyake vidogo. Kanuni ile 105 inasema ikiwa kuna jambo ambalo limejitokeza katika mijadala ya bajeti linapaswa lipelekwe kwenye Kamati ya Bajeti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitaomba kusoma Kanuni hiyo ya 105(1), inasema; "Baada ya Bunge kukamilisha mjadala wa makadirio ya Wizara zote, ndani ya siku sita kabla ya Hotuba ya Bajeti kusomwa Bungeni, Serikali kwa kushauriana na Kamati ya Bajeti itafanya majumuisho kwa ajili ya kuzingatia hoja zilizojitokeza wakati wa kujadili utekelezaji wa Bajeti za Wizara kwa mwaka wa fedha unaoishia na Makadirio na Matumizi ya Wizara hizo kwa mwaka wa fedha unaofuata."

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo nilikuwa nataka kusoma Kanuni hii na kuonesha umuhimu wa jambo hili na jinsi lilivyochukuliwa na Kamati ya Bajeti ili Bunge lako sasa liweze kufanya hitimisho ya hoja hii iliyoletwa hapa mbele yetu na baadaye tutaendelea kushauriana kati ya Serikali na Kamati ya Bajeti na kuona jambo hili linaweza likafanyiwa kazi namna gani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa naomba kuyasema hayo. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Tunashukuru. Mheshimiwa Makamba halafu nitampa nafasi mtoa hoja.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, hii hamasa na maneno haya mazuri yanayozungumzwa kuhusu umuhimu wa hifadhi ya mazingira kwangu mimi au kwetu sisi ni muziki kwenye masikio yetu kwa sababu tunaanza kuamini kwamba Bunge zima linaanza kuthamini hifadhi ya mazingira kwamba ni jambo la msingi.

Kwa hiyo, sina shaka kabisa kwamba tunalo Bunge la wanamazingira na naomba tuendeleo hivyo hivyo hapa Bungeni lakini katika Majimbo yetu vilevile tuhakikishe tunatimiza wajibu wetu katika hifadhi ya mazingira. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nikubaliane na hoja iliyotolewa na Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti kwamba jambo hili wanalishughulikia ndani ya Kamati hiyo. Bahati nzuri wameanza kulielewa kati ya Kamati inayosimamia Wizara yetu kwa upande wa mazingira pamoja na Kamati ya Bajeti. Nataka niwahakikishie Waheshimiwa Wabunge kwamba tutakapofanikiwa katika lile ambalo Kamati ya Bajeti inalifanyia kazi, mkienda kwenye kitabu chetu cha bajeti, ukurasa wa 15 kwenye fedha za Mfuko zitakavyotumika, kwenye namba 4 inasema; "Kusaidia jamii zilizoathirika na uharibifu wa mazingira na mabadiliko ya tabia nchi."

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, matumizi ya Mfuko huu katika kurekebisha hali iliyotokea kwenye maeneo ya wakimbizi lakini na maeneo nchini ni sahihi kabisa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba tukubaliane na hoja iliyotolewa na Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti, ahsante. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Nashukuru sana. Mheshimiwa mto hoja, Mwalimu Bilago, baada ya maelezo hayo na hasa baada ya Kanuni ya 105 kusomwa na hayo yaliyosemwa na Mwenyekiti wa Kamati ya Bajeti, unasemaje?

MHE. KASUKU S. BILAGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nikatae kwamba UN wanaweza wakashughulikia suala la wakimbizi, hilo nakataa.

Maelezo ya kutosha ninayo, *compensation* ya mashamba yaliyoharibiwa wanasema watatoa *token*. Hivi shamba la mwananchi linaharibiwa unatoa *token*, kweli? Unakata mazao ya mkulima halafu unamwambia tutakupa *token*. Mimi nawaambia hii nchi bado kuna amani fulani hivi, nani angekubali mashamba yamefekwa mnajenga kibanda cha mkimbizi halafu tunakwambia bwana *we shall give you just a token, a token!* Hiki ndiyo kitu sikubaliani nacho. Hivi leo tunavyoongea mashamba yamefekwa wanajenga vibanda juu yake halafu mnaliona jambo la kawaida humu mnasema *UN* watajenga, *UN* ya kujenga iko wapi hapa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi ninachosema *let us be serious on this issue otherwise we are cheating ourselves here.*

MWENYEKITI: Nisaidie kusema hoja yako ili Kamati isaidie.

MHE. KASUKU S. BILAGO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Wizara itafute fedha za kuweza kushughulikia suala hili.

Nawashukuru Wajumbe walioniunga mkono na mimi naungana nao. Nikubali kwamba shilingi namrudishia lakini ndugu yangu kabla ya bajeti ya Waziri wa Fedha anieleze fedha za kwenda ku-*rescue situation* kwenye kambi zetu za Kigoma zitatoka wapi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Sasa tunarudi kwa Mheshimiwa Masoud.

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru. Naomba kupata ufafanuzi wa kina kwa hoja yangu ya msingi ya hitaji la Katiba la Ibara 134(1) la Tume ya Pamoja ya Fedha. Waziri, Mheshimiwa Makamba wakati akijibu hoja za Wabunge alisema, nanukuu; "Waraka wa uanzishwaji wa Akaunti ya Pamoja na utaratibu wake uko katika hatua nzuri na unafanyiwa kazi."

Mheshimiwa Mwenyekiti, ningeomba tu kumwambia Mheshimiwa Waziri kwamba mwaka 1996 iliundwa bodi kuhusiana tatizo hili la Tume hii ya Pamoja, ikatembea nchi mbalimbali duniani kuangalia namna gani bora ya uchangiaji na gawio kwa pamoja. Tangu mwaka 1996 sasa ni miaka 20, wasiwasi wangu ni kama aliokuwa nao Mheshimiwa Shamsi Nahodha pale juu ya uhalisia na ukweli kutokana na jambo hili kuchukua wa muda mrefu kama huu. Watupe maelezo ya kina tuelewe uhalisia, je, ni kwa umakini na kwa utaratibu gani wataweza kufanikisha suala hili la uanzishwaji wa Tume hii ya Pamoja na michango yake kwa ujumla ili tuone hili jambo linakwenda vizuri? Hebu nipe maelezo ya kina siyo ya kijumla jumla.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini lililonitisha ni moja pale aliposema hatatumia miaka mingi kama Serikali ya miaka kumi, kumi tano iliyopita kwamba hii ni Serikali mpya ina mambo makubwa. Hebu Mheshimiwa Makamba tuambie tuambie ni yapi? Tupe ufafanuzi.

MWENYEKITI: Haya kabla sijamuita Mheshimiwa Waziri, nitumie tu mamlaka yangu chini ya Kanuni ya 104(1) niongeze muda usiozidi dakika 30 kuanzia saa mbili ili tuweze kukamilisha shughuli zetu kwenye Kamati. Mheshimiwa Waziri, kwa kifupi tu.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Mbunge anafahamu kwamba moja ya changamoto za muda mrefu za Muungano zilikuwa ni *formula* na namna ya kupiga hesabu kuhusu mchango, vyanzo vya kuchangia shughuli za Muungano na mgawanyo wa mapato ya Muungano. Ikaundwa kisheria Tume ya Pamoja ya Fedha ambayo moja ya hadidu za rejea zake ilikuwa ni kutengeneza mapendekezo ya:-

(a) Mgawanyo wa mapato na vyanzo na namna ya kuchangia Muungano; na

(b) Namna ya kushughulikia mapendekezo ya Tume ya Pamoja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kulikuwa na mambo makubwa mawili. Tume ile ilimaliza kazi yake na iliwasilisha Serikalini mapendekezo yake kwa ajili ya kufanyiwa maamuzi. Kwenye mambo kama haya maamuzi yanafanyika kwenye ngazi ya Baraza la Mawaziri. Kwa hiyo, lazima Waraka wa Baraza la Mawaziri utengenezwe na wenyewe unahusisha mazungumzo na wadau mbalimbali kwa sababu huwezi kusema ripoti ya Tume tu ndiyo imepitishwa lazima iende kwenye mchakato wa kufanyiwa maamuzi ya Kiserikali ikiwemo Baraza la Mawaziri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, niseme kama nilivyosema kwenye mchango wangu kwamba tunaye Rais mpya na mnaye Waziri mpya wa Muungano, na nilivyoingia pale ofisini niliangalia changamoto zilizobaki zilikuwa sita, nikatengeza jedwali je, kila moja inahitaji nini ili uamuzi ufikiwe. Kuna changamoto zinahitaji uamuzi wa Baraza la Mawaziri, kuna changamoto zinahitaji uamuzi tu wa baadhi ya Mawaziri Serikalini, kuna changamoto zinahitaji *circular*, kuna changamoto zinahitaji mabadiliko ya sheria.

Changamoto hii inahitaji uamuzi wa Baraza la Mawaziri. Kwa hiyo, kwa kushirikiana na Wizara ya Fedha, kama nilivyosema barua yangu ya kwanza kabisa kama Waziri ilikuwa ni kwa Waziri wa Fedha nikitaka tumalize jambo hili.

Bahati nzuri Waraka umetengenezwa na ratiba ya Baraza la Mawaziri itapangwa ili jambo hili liamuliwe kwenye Baraza la Mawaziri lifike mwisho.

MWENYEKITI: Nakushukuru lakini napenda tu tuweke *record* vizuri, wewe ni Waziri wa Nchi, Ofisi ya Makamu wa Rais, Waziri ni Makamu mwenyewe. Tunaendelea, Mheshimiwa Hawa Ghasia.

MHE. HAWA A. GHASIA: Mheshimiwa Mwenyekiti, suala langu lilishajibiwa wakati tunajadili suala la mazingira. Kwa hiyo, naomba nijiondoe. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Nakushukuru sana. Mheshimiwa Oscar Mukasa.

MHE. OSCAR R. MUKASA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Suala langu mimi ni kwenye mazingira na ni la kisera. Kwa mujibu wa sheria shughuli zote za kiuchumi na za kibinadamu zinatakiwa kufanyika walau mita 60 kutoka kwenye chanzo cha maji. Sisi wote ni mashahidi kwamba huko kwenye Wilaya na majimbo yetu kuna ugomvi na kukimbizana kusikokwisha kati ya Mamlaka za Halmashauri za Wilaya na Miji na wananchi ambao mara nyingi wanakwenda kufanya shughuli zao hasa za kilimo na ufyatuaji wa matofali ndani ya mita 60 ambazo zinazuiliwa na sheria.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi siyo mmoja wa watu ambao ningependa kutetea kwamba wananchi waendeleo kufanya shughuli ndani ya mita 60, lakini ni mmoja wa watu ambao ningependa kusema sasa tuhame kwenye ile tunaita *management by chasing the dog* kwamba wananchi wanafanya shughuli zao pale, wameshakamilisha wanataka kuvuna kama ni maharage ama anataka kuuza matofali yake, tunakwenda pale tunakimbizana naye, matokeo yake wote hatufaidiki, yeye hafaidiki nguvu zake zimeshatumika zimekwisha na Halmashauri ama Serikali na umma wetu haufaidiki kwa sababu pamesharibika. Nilitaka twende kwenye hatua ya mbele zaidi ya kuona ni namna gani tutafikiri zaidi na kutumia namna ya kinfumo ya kuzuia wakati shughuli zinaendelea.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuna vijana wengi ambao kwa sababu moja ama nyingine hawajapata fursa ya kuingia kwenye mfumo wa uzalishaji (*production system*). Tungeweza kuwawezesha vijana hawa kiasi kidogo ambacho kinawawezesha kuanzisha shughuli nje kidogo ya mita 60 ili watumike kama namna ya kukinga kwa sababu watakuwa wamekaa kinfumo na unaweza ukawafuatilia wakakusaidia kutambua nini kinaendelea kama moja ya sharti lao la kuendelea kufanya shughuli zao karibu na pale.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimetazama ukurasa wa 36 wa hotuba ya Waziri wa Nchi, kuna Mfuko wa Mazingira wa Dunia, kuna mabilioni ya pesa pale. Imeshatumika dola milioni 17 bado nyingine lakini ukisoma zaidi pale anasema

kuna vikundi 60 vinaandaliwa. Sasa hatuwezi tukatumia nguvu kubwa ya pesa kama hii kwa mtindo huu ambao hautawanyiki kwa kiwango cha kutosha tukatatua tatizo ambalo ni kubwa kwa kiwango tunachozungumza. Ukichukua tu robo ya pesa iliyosalia ukiachia hiyo ambayo imeshatumika ukaigawanya kwa mikoa mitatu ambayo unaweza kusema hebu tuchague hii mitatu tuanze nayo ni wastani wa kila kijiji kinaweza kupata milioni mbili ambayo inatosha kuanzisha vikundi vya vijana karibu na vyanzo vya maji kwa namna ambayo ni nje kidogo ya pale kwenye zuio na wakatumika kufanya uzalishaji fulani lakini kukusaidia kuzuia, lazima twende kimfumo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba kauli ya Serikali, ukienda ukurasa 15 - 16 kwenye mapendekezo ya matumizi ya mfuko unaoandaliwa ambao naupenda sana....

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Waziri kwa kifupi.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, namshukuru Mheshimiwa Mbunge Mukasa kwa hoja yake. Hoja hii pia ilichangiwa na Mheshimiwa Hawa Ghasia pamoja na Mheshimiwa Jitu Soni. Wote kwa pamoja walikuwa wakihoji juu ya matumizi ya mita 60 katika kingo za mito, maziwa, mabwawa na bahari. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumeamua kufanya mapitio ya sera pamoja na sheria kwa haraka na kwa sababu mawazo ya Wabunge ndiyo tunayapokea ambapo wengine wanashauri hivyo, haya mambo yote tutayaweka vizuri katika mabadiliko haya ya sheria ambayo tunayafanya. Tutali-address hili suala la mita 60 ili kuona umuhimu na kuweza kuona matumizi ambayo yanaweza kuleta tija zaidi ya hizi mita 60 za kingo za bahari, mito na maziwa.

MWENYEKITI: Nashukuru sana kwa maelezo mazuri, Mheshimiwa Jitu Soni.

MHE. OSCAR R. MUKASA: Mheshimiwa Mwenyekiti, bado kidogo, hatujakwenda kwenye ukurasa mmoja. Ukiangalia ukurasa wa 15 na 16...

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mukasa.

MHE. OSCAR R. MUKASA: Ndiyo Mheshimiwa.

MWENYEKITI: Ungekuwa umetoa kusudio lako la kutoa shilingi ningekuruhusu sasa hukusema kwa hiyo biashara imekwisha. Tunaendelea na Mheshimiwa Jitu Soni.

MHE. JITU V. SONI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Wakati tunajadili suala la ule Mfuko wa Mazingira tayari limeshafanyiwa kazi na Mwenyekiti wangu wa Kamati ya Bajeti amelizungumzia. Mimi nilikuwa nimetaja maeneo mbalimbali ambapo tungeweza kuboresha Mfuko huo na kwa sababu hatutajadili hapa tutaanza nayo kwenye Kamati basi tutaomba wakati tukija na hayo mapendekezo Bunge hili Tukufu likubali mapendekezo hayo ili ule Mfuko sasa uweze kutunishwa na kazi hiyo ifanyike kwa muda mfupi. Ahsante.

MWENYEKITI: Maelezo yanafanana na ya Mheshimiwa Hawa Ghasia, tunakushukuru Mheshimiwa Jitu Soni. Mheshimiwa Maida Abdallah.

MHE. MAIDA HAMAD ABDALLAH: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Naomba kumuuliza Mheshimiwa Waziri kuhusu changamoto za Muungano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sasa hivi zipo changamoto moto za Muungano zilizoshughulikiwa na ambazo zinaendelea kushughulikiwa. Kuna changamoto moja ambayo mimi naona kama tukirekebisha sheria au hata kanuni basi inaweza ikatatuliwa kwa urahisi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna changamoto ya muda mrefu kuhusu usajili wa vyombo vya moto toka Zanzibar na kuingia Bara. Suala hili limechukua muda mrefu na sasa hivi Muungano wetu umefikia miaka 52 ni karibu na uzee tarajiwa kama ni binadamu. Suala la vyombo vya moto limekuwa likiwakwaza sana wananchi wa Zanzibar na wananchi wote kwa ujumla. Ukichukua chombo cha moto Zanzibar na kuingia nacho Bara watu wa TRA wana-clear upya, unalipia ushuru upya ndiyo chombo kitoke, kinazuiwa mpaka ukamilishe kodi. Hivi ni lini suala hili litatatuliwa? Kuna ukakasi gani suala hili mpaka leo likashindwa kupata ufumbuzi? Naomba kupatiwa majibu, ahsante.

MWENYEKITI: Haya ahsante. Mheshimiwa Naibu Waziri, kwa kifupi tu maana majibu yapo.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ambavyo Mheshimiwa Waziri alifafanua, hii ni moja ya changamoto za Muungano ambazo tunazishughulikia. Ni kweli imesemwa ni za muda mrefu lakini tumejaribu kuonesha *commitment* ya sasa hivi na Mheshimiwa Waziri ameeleza vizuri sana juu ya *schedule* aliyoandaa kwa ajili ya ku-*tackle* tatizo hili. Bahati mbaya mambo haya ya Muungano ni mazito yanahusisha pande mbili kuridhiana, ndiyo maana mimi na Waziri hapa hatuna jambo hata moja ambalo tunaweza tukasema basi hili likae hivi. Kinachofanyika ni kama alivyozungumza Mheshimiwa Waziri kwamba ratiba ile ya vikao ambayo sasa hivi tumeitengeneza mpya ya kuwabainisha wahusika wote, nani anahitajika katika jambo gani ili tuweze kufikia muafaka, hicho ndicho tunacholihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba tutazingatia hivyo na

kuhakikisha kwamba tumefikia muafaka wa kila changamoto kulingana na ilivyo.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Maida.

MHE. MAIDA HAMAD ABDALLAH: Mheshimiwa Mwenyekiti, changamoto 11 zilizoshughulikiwa ilikuwa hakuna ukakasi wa kuachwa mpaka leo changamoto hii. Bunge hili ndilo linalotunga sheria, kuna sheria ambazo zimefanyiwa marekebisho kwa njia ya mazungumzo na zimeweza kutumika. Sheria za Jamhuri ya Muungano katika masuala mengi ya Muungano zimeweza kurekebishwa. Kuna ukakasi gani katika suala hili la vyombo vya moto kuingia Tanzania Bara, hebu tuelezeni? Kwa sababu kama ingekuwa ni usajili (*plate number*) sawa, lakini ku-clear upya na wakati gari au pikipiki imeshalipiwa kodi kweli jamani? Naomba jibu.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda...

MWENYEKITI: Kuna tatizo gani?

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda nimhakikishie Mheshimiwa Maida kwamba mazungumzo kati ya pande mbili kwenye suala la usajili wa vyombo vya moto yameanza. Tulichobaini ni kwamba kinachohitajika kufanyika ni kuoanisha sheria za pande zote mbili. Kwa hiyo, itakuja sheria Bungeni hapa ya Mabadiliko ya Usajili wa Vyombo vya Moto na upande wa Zanzibar watahitajika kufanya hivyo. Kwa hiyo, ni jambo ambalo linahitaji marekebisho ya sheria na tayari mazungumzo yamekwishaanza kwa ajili hiyo.

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Kif.1002 *Finance and Accounts*.....Sh.333,536,000
Kif.1003 *Policy and Planning Division*.....Sh. 687,830,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Kif.1004 *Govt. Communication Unit*Sh. 214,417,000

MWENYEKITI: Mheshimiwa Masoud.

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti kwanza Mheshimia Lukuvi naomba utulie huko.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Masoud hebu acheni matani hapa.

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, niko kwenye *subvote* 1004 katika *item* 221300.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiangalia mwaka 2015/2016 kulikuwa na shilingi 30,000,000 mara hii kuna shilingi 60,000,000 na utetezi wa randama unasema fedha hizi ni kwa ajili ya kulipia gharama za vipindi ya redio, luinga pamoja na ununuzi wa vitendea kazi. Kumbeni ninyi mnalipia vipindi vya redio na luinga lakini kutuonesha sisi *live* hamtaki, kuna tatizo. Tupeni maelezo ya kina tuelewe vizuri sana kwa nini kuna ongezeko la mara mbili la kulipia gharama za vipindi vya redio na luinga hata kama Bunge hili hamtaki kuonyesha *live* na ununuzi wa vitendea kazi lakini vitendea kazi vya aina gani? Tuelewesheni tufahamu, *item* 221300, naomba maelezo ya kina.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, moja ya mambo ambayo Waheshimiwa Wabunge wamekuwa wanayazungumza na wanahitaji kutoka kwetu sisi ni elimu kwa umma kuhusu mazingira na Muungano. Kwa hiyo, tunapotafuta na kuweka fedha kwa ajili hiyo Mbunge analalalmika, ndiyo hapo saa nyingine napata shida ndugu yangu kukuelewa. Maelezo ya fedha hizo ni kwa sababu tunahitaji kutoa elimu kwa umma kwenye mazingira na Muungano.

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Kif.1005 *Internal Audit Unit*.....Sh. 236,265,000

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Kif.1006 *Procurement Management Unit*.....Sh.246,224,000

MWENYEKITI: Mheshimiwa Masoud, kwa kifupi.

MHE. MASOUD ABDALLA SALIM: Mheshimiwa Mwenyekiti, ningeomba kupata maelezo kwenye *subvote* 1006 kwenye *item* 221000, *travel and country*. Mwaka 2015 kulikuwa na shilingi 2,500,000 mwaka huu kuna shilingi 20,400,000. Utetezi wa randama unasema ni gharama za usafiri za watumishi wa kitengo

pamoja na posho kwa ajili ya safari hizi za ndani. Mnataka safari za ndani na mambo ya posho za kujikimu. Kwa hiyo, mimi nataka nipate maelezo tu kwa nini kuna ongezeko la mara nane wakati ni mkakati wa Serikali wa kupunguza matumizi? Mheshimiwa Waziri Makamba umesema hunielewi na hili hulielewi? Toa maelezo ya kina basi.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Naibu Waziri kwa kifupi sana.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA):

Mheshimiwa Mwenyekiti, hizi fedha ambazo Mheshimiwa Masoud anajaribu kuzi-*compare* na mwaka huu lazima ajue tu kwamba kwanza Wabunge wote wamezungumza hapa wakilia kwamba hii Ofisi ya Mazingira na Muungano imeachwa sana kwa sababu haitengewi fedha za kutosha.

Sasa hapa mnatuchanganya Waheshimiwa Wabunge kwamba huku mnalalamika kwamba hii Wizara haitengewi fedha huku tena fedha zinatengwa unalalamika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, *travelling in country*, unasafiri katika nchi, kiasi cha fedha kilichokuwa kimetengwa hapa ni shilingi 2,500,00, sasa kwa kiasi hicho utasafiri kwenda wapi kwa mwaka mzima ili uweze kutimiza majukumu yako? Hapa mnatutaka twende kila mahali ili tuweze kutimiza majukumu ya Muungano na mazingira. Kwa hiyo, nadhani ufafanuzi ni huo tu kwamba Ofisi hii ilikuwa haitengewi fedha kiasi kinachotakiwa kwa hiyo *at least* ndiyo hiki kidogo kimewekwa cha shilingi 20,400,000.

MWENYEKITI: Ahsante.

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Kif.1007 *Information & Comm. Techn. Unit*.....Sh. 205,051,000

Kif.1008 *Legal Service Unit*.....Sh.190,932,000

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Kif. 2001 *Union Secretariat*.....Sh. 687,726,000

MWENYEKITI: Mheshimiwa Gekul.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, nikushukuru. Nahitaji kufahamu ongezeko la fedha za *education material, supply and services* kutoka shilingi 3,000,000 hadi shilingi 100,000,000 limesababishwa na nini kwa sababu nimeangalia pia kwenye randama naona hiki kifungu kimerukwa hakijatolewa

ufafanuzi wameenda kwenye kifungu cha 5001. Naomba nifahamu ongezeko la kutoka shilingi 3,000,000 hadi shilingi 100,000,000 ni *material* gani hapa ambayo wanategemea kuyatoa? Ufafanuzi haupo kwenye randama.

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mwaka ujao wa fedha tunatarajia kufanya mambo matatu, manne makubwa yanatohitaji uchapishaji, uchapaji na shajala nyingi.

Kwanza kama tulivyosema tunaandika upya Sera ya Mazingira ambayo kwa kiasi kikubwa itahitaji kazi za uchapaji na uchapishaji.

Pili, tutafanya marekebisho ya Sheria ya Mazingira ambayo itahitaji kuchapishwa na kusambazwa kwenye Halmashauri na kwingineko. Pia tunaandika taarifa ya hali ya mazingira ambayo huwa tunaiandika kila baada ya miaka miwili na mwaka huu sasa tunaandaa taarifa mpya ya hali ya mazingira. Bahati mbaya tulisambaza kwa Waheshimiwa lakini naona wameziweka kwenye *pigeon holes* hawakuzigawa. Kwa hiyo, ndiyo maana fedha hizo zimeongezeka kwa kiwango hicho kikubwa.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Gekul.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, sijui kama Mheshimiwa Waziri amesoma vizuri, ipo kwenye *Union Coordination*, ndiyo maana nikauliza nilifikiri ni masuala ya Muungano sasa yeye anazungumza ya mazingira. Mimi nafikiri hakuipata vizuri, ajaribu kuipitia aniambie tu kutoka shilingi 3,000,000 hadi shilingi 100,000,000 kwa upande wa *Union Coordination* za nini?

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, ukisoma kwenye Kitabu chetu cha Bajeti kimesema kwamba katika mwaka huu wa fedha tunatarajia kufanyia mapitio ya Kitabu kile cha miaka 50 ya Muungano na kukisambaza kote nchini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, bahati mbaya vile vitabu havijaja lakini mngeviona Waheshimiwa Wabunge, mngeona kwamba ni vya gharama na vinahitaji fedha ili kuweza kuvisambaza. Kwa hiyo, hilo ndiyo litakalofanyika na ndiyo *justification* ya hizo gharama.

MWENYEKITI: Nashukuru.

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya

Matumizi bila mabadiliko yoyote)

Kif.5001 *Environment*Sh.4,270,800,000

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya
Matumizi bila mabadiliko yoyote)*

MIPANGO YA MAENDELEO

Fungu 31 – Ofisi ya Makamu wa Rais

Kif.1001 *Admin. and HRM Division*Sh.1,400,000,000

Kif.1003 *Policy and Planning Division* Sh. 2,100,000,000

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila
mabadiliko yoyote)*

Kif.5001 – *Environment*Sh.7,473,083,448

MWENYEKITI: Mheshimiwa pale, utaje na jina lako.

MHE. RUTH H. MOLLEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Naitwa Ruth Mollel. Kwanza ni-*declare interest* kwamba nimekuwa mwajiriwa wa Ofisi ya Makamu Rais.

MWENYEKITI: Ahsante, endelea.

MHE. RUTH H. MOLLEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kifungu 5001, kifungu kidogo cha 6507 cha *NEMC*, naona katika *development* iko sifuri kabisa. Nikitazama kazi za *NEMC* zilivyo nyingi, nikiangalia suala la mazingira ambalo linagusa sekta zote kwa sababu ni sekta mtambuka na mara nyingi kwenye *Zonal Offices* pesa hakuna, nikiangalia kwenye hizi *project* za *hydrocarbons* ambazo nyingi zimeanza sasa hivi na hatuna pesa ya kutosha na naangalia kwenye *development* ipo sifuri, naomba Mheshimiwa Waziri anieleze ni kwa nini tuna zero kwenye bajeti? Japokuwa amesema kwamba tuna hii pesa ambayo tunaisubiri kwenye *petrol or something like that* sasa kwa mwaka huu wa fedha wata-operate hivi hivi kwa zero hii? Ahsante. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Waziri kwa kifupi.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, hii ni kutokana na ukomo wa bajeti uliowekwa ila katika kukabiliana na hali hiyo, *NEMC* ina mamlaka ya kisheria ya

kukusanya tozo kadhaa katika shughuli inazosisimamia. Kitu ambacho tumedhamiria mwaka ujao wa fedha ni NEMC kukusanya zaidi ya shilingi bilioni tatu ambazo itazitumia kwa ajili ya shughuli zake. Bahati nzuri ni kwamba makusanyo ya maduhuli ya NEMC na viwango yanatokana na majadiliano kati ya NEMC na Ofisi ya Msajili wa Hazina.

Hata hivyo, sisi tunayo imani kwa mikakati tuliyoiweka kwamba pamoja na hapa haikupangwa fedha lakini ukusanyaji wa tozo na *fine* mbalimbali zitatuwezesha kupata fedha ambazo NEMC itazitumia kutimiza majukumu yake.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mollel.

MHE. RUTH H. MOLLEL: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Mheshimiwa Waziri anithibitishie kwa mfano katika hizo tozo ambazo NEMC watazitoza kwa mwaka huu wanaweza kupata kiasi gani cha kufanyia kazi?

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, mwaka juzi tulipata shilingi takribani bilioni mbili, mwaka jana zilishuka nadhani mpaka mwisho wa mwaka huu wa fedha zinaweza zikafika bilioni moja. Tulikuwa na changamoto kwamba tozo hizi zilikuwa ni za nyuma sana za tangu mwaka 2008. Kwa hiyo, nimesaini kanuni (*regulation*) ya kupanua na kuongeza baadhi ya tozo. Kutokana na kusaini kwa kanuni hiyo matarajio ni kwamba zitapatikana shilingi bilioni tatu kutokana na *projections* zilizofanywa na wataalamu wa NEMC.

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Matumizi bila mabadiliko yoyote)

NDG. NEEMA MSANGI - KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati ya Matumizi imemaliza kazi yake.

(Bunge lilirudia)

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge tukae, mtoa hoja, Taarifa.

TAARIFA

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MUUNGANO NA MAZINGIRA): Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba Kamati ya Matumizi imepitia Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira kwa mwaka fedha 2016/2017 kifungu kwa kifungu bila mabadiliko yoyote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naafiki.

MWENYEKITI: Ahsante. Hoja imetolewa na imeungwa mkono sasa nitawahoji.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)*

(Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Serikali yalipitishwa na Bunge)

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, bajeti ya Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira imepitishwa na Bunge hili, lakini kama mnavyofahamu huu ni mchakato tu pesa hizi zitapatikana rasmi baada ya Bunge kupitisha Sheria ya Fedha za Matumizi ya Serikali baadaye mwezi ujao.

Baada ya hapo, nina matangazo.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mwongozo wa Mwenyekiti.

MWENYEKITI: Nimesimama Mheshimiwa.

MBUNGE FULANI: Anafanya makusudi huyo.

MWENYEKITI: Nadhani ni moja tu halafu nitakusikiliza.

Waheshimiwa Wabunge wote wanawake, leo baada ya Bunge kuahirishwa, mnaombwa mfike *St. Gasper* kwenye shughuli yenu ya jioni ya leo. Wanawake wote wa Bunge, najisikia vibaya kutokaribishwa lakini ndiyo hivyo utafanyaje, ni shughuli yao. *(Kicheko)*

Waheshimiwa Wabunge, tangazo nililokuwa nalo ni hilo tu. Haya Mheshimiwa tukusikilize.

MWONGOZO WA SPIKA

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru. La kwangu ni dogo ana nafikiri lina msingi mzuri. Tunajadili matumizi ambayo tunakwenda kuyatumia lakini mpaka sasa...

MWENYEKITI: Mheshimiwa tulia kwanza, wewe ni mzoefu sana, unaongea kwa kutumia Kanuni ipi?

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, kupitia Kanuni ya 68(7), Mwongozo wako.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba mwongozo wako ni kwa nini mpaka sasa Bunge halijapatiwa *Volume 1* ambayo inaonesha *collection* ya Serikali kwa ujumla. Kwa sababu tunajadili matumizi lakini mapato na hivyo vyanzo hatujadili. Ndiyo maana hoja ya Mheshimiwa Ruth Mollel alivyo-*raise* hata Mheshimiwa Waziri alianza kufikiria ni kwa sababu pia Wabunge hatuna kitabu cha *Volume I*, tuna *Volume II, III* na *IV*. Mwaka jana ilikuwa hivyo hivyo na Mwenyekiti ulikuwepo, baadaye tulivyoomba Mwongozo ilibidi tupatiwe na Serikali. Ni kwa nini Serikali sasa wanatuletea matumizi wakati vyanzo vya mapato hawataki kulionyesha Bunge hili? Naomba Mwongozo wako.

MBUNGE FULANI: Mwongozo.

MWENYEKITI: Nilikuwa nimekubali Mwongozo mmoja tu, kama ulikuwa na nia wakati nimeketi na wewe ulipaswa kusema hatuwezi kuwa tunadakia dakia tu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mwongozo wangu kwa hilo, ni ombi zuri tu, Serikali imo humu Bungeni, mchakato wa bajeti umeshaanza, acha nilichukue hili tukashauriane na Serikali maana na mimi nilipokuwa Mezani hapo sasa hivi nilimwambia Katibu kwa vitabu hivyo Waziri angeweza kujibu tu mara moja. Acha tushauriane na Serikali halafu kesho tutatoa jibu la uhakika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya ushauri wangu huo, naahirisha shughuli za Bunge hadi kesho saa tatu asubuhi.

*(Saa 2.23 Usiku Bunge liliahirishwa hadi Siku ya Jumanne,
Tarehe 3 Mei, 2016 Saa Tatu Asubuhi)*

